DELFTSCHE STUDENTEN ALMANAK VOOR 1903

V.V.
K. 815
Pl. F

AANGEBODEN AAN

de Bibliotheek van de

Polytechnische School

DOOR DE COMMISSIE TOT REDACTIE

VAN DEN DELFTSCHEN STUDENTEN

ALMANAK VOOR 1903.

J. A. Abendanon. President.

A. G. Plate Secretaris.

DELFTSCHE STUDENTEN-ALMANAK.

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1903.

POLYTECHNISCH SCHOOL

J. WALTMAN Jr.

DELFT.

Arw. 193

DELFTSCHE
STVDENTEN
ALMANAK
INSPICE·ET·CAVTVS·ERIS

INHOUD.

KALENDER.

	Bladz.
Kalender	9
Verjaardagen Koninklijk Huis	21
Academische Gedenkdagen	22
Paaschtafel	22
Kerkelijke Feestdagen	23
Eclipsen	24
Schijngestalten der maan	25
Tabel op- en ondergang der zon	27

DELFTSCH STUDENTENCORPS.

Commissiën in het Corps	31
Openbare Gezelschappen	38
Studentenbladen	45
Gezelschappen	46
Vervolg op de geschiedenis van het D. S. C. (1901—1902)	53
Jaarverslagen der vereenigingen en gezelschappen	67
In memoriam O. E. von Freyburg	113

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Bestuur	117
Hoogleeraren, Leeraren, Assistenten enz.	117
Uittreksels der wetten	125
Toelichting op het programma 1902—1903	135
Bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid tot Ingenieur bij het Mijnwezen in N.-I.	141
Eenige feiten uit de geschiedenis der Polytechnische School.	144
S. J. Vermaes. Rede	153
H. Evers. „	173
Dr. H. de Vries. „	197

EXAMENS.

Modellen van aangifte	221
Kennisgevingen aan Ingeschrevenen	225
Examen B Commissie	228
Uitslag	229

Bladz.
Commissieverslag 236
Examen C Commissie 242
Uitslag 243
Commissieverslag 247

MEDEDEELINGEN DIE VOOR DEN AANSTAANDEN I. OF T. VAN BELANG KUNNEN ZIJN.

Inlichtingen 265
Verschillende vereenigingen 266
Repetitoren 277

MENGELWERK.

Avond. — H. S. N. 281
Liedje 282
Loutering. — W. L. 283
Twee verzen. — Il. Sogno 291
Sneeuw. — H. R. 293
Geloof. — H. R. 294
Fragment. — A. 295
Grafzang. 303
Versje. — H. R. 305
Avond. — H. R. 306
Versje. — Jano 307
Rêverie. — M. de F. 308
Toekomstdroom. — D. W. 311
Das Lied vom Phönix. — Pol. en Stud. 315
Vers. — F. 323
'n Sprookje van jeugd. — Il. Sogno 324
Weet je nog wel? — Il. Sogno 327
Liedje van Liefde. — Il. Sogno 328
VARIA 329

NAAMLIJSTEN.

Ingeschrevenen aan de Polyt. School, Leden v.h. D. S. C. 335
" " " " Oud-Leden " " 359
" " " " Niet-Leden " " 365
Totaal der ingeschrevenen 377
Graphische voorstelling van het aantal Corpsleden van 1850—1903 378

KALENDER.

JANUARI.

1	Donderdag.	Nieuwjaar.
2	Vrijdag.	
3	Zaterdag.	
4	ZONDAG.	Oprichting Delftsche Academie.
5	Maandag.	
6	Dinsdag.	
7	Woensdag.	
8	Donderdag.	Stichting Athenaeum Amsterdam 1632.
9	Vrijdag.	
10	Zaterdag.	
11	ZONDAG.	
12	Maandag.	
13	Dinsdag.	
14	Woensdag.	
15	Donderdag.	Oprichting U. L. I. 1886.
16	Vrijdag.	
17	Zaterdag.	
18	ZONDAG.	
19	Maandag.	
20	Dinsdag.	
21	Woensdag.	
22	Donderdag.	
23	Vrijdag.	
24	Zaterdag.	
25	ZONDAG.	
26	Maandag.	
27	Dinsdag.	
28	Woensd.	
29	Donderdag.	
30	Vrijdag.	
31	Zaterdag.	

FEBRUARI.

1	ZONDAG.	
2	Maandag.	Oprichting Bond 1898.
3	Dinsdag.	
4	Woensdag.	Oprichting G. S. C. 1815.
5	Donderd.	
6	Vrijdag.	Oprichting Vrije Studie 1862.
7	Zaterdag.	
8	ZONDAG.	Oprichting Hoogeschool Leiden 1575.
9	Maandag.	Oprichting Minerva 1876.
10	Dinsdag.	
11	Woensdag.	
12	Donderd.	
13	Vrijdag.	Oprichting Practische Studie 1894.
14	Zaterdag.	Brand S. P. 1876.
15	ZONDAG.	
16	Maandag.	
17	Dinsdag.	
18	Woensdag.	
19	Donderd.	
20	Vrijdag.	
21	Zaterdag.	
22	ZONDAG.	
23	Maandag.	
24	Dinsdag.	Oprichting I. G. O. V. 1895.
25	Woensdag.	Oprichting Carrousel 1878. Oprichting Gothiekdrinkers.
26	Donderdag.	
27	Vrijdag.	
28	Zaterdag.	

MAART.

1 ZONDAG.	Oprichting S. P. 1847.
2 Maandag.	
3 Dinsdag.	
4 Woensdag.	
5 Donderdag.	
6 Vrijdag. ☽	
7 Zaterdag.	Oprichting Odin 1848.
8 ZONDAG.	
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	Eerste steen, S. P. 1877.
11 Woensdag.	
12 Donderdag.	
13 Vrijdag. ☺	
14 Zaterdag.	
15 ZONDAG.	
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	Oprichting Utrechtsche Hoogeschool 1636.
18 Woensdag.	
19 Donderdag.	
20 Vrijdag.	
21 Zaterdag. ☾	
22 ZONDAG.	Oprichting Weerbaarheid 1890.
23 Maandag.	
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	
26 Donderdag.	
27 Vrijdag.	
28 Zaterdag.	
29 ZONDAG. ☹	
30 Maandag.	
31 Dinsdag.	

APRIL.

1	Woensdag.	
2	Donderdag.	
3	Vrijdag.	
4	Zaterdag.	
5	ZONDAG.	
6	Maandag.	
7	Dinsdag.	
8	Woensdag.	
9	Donderdag.	
10	Vrijdag.	
11	Zaterdag.	
12	ZONDAG.	
13	Maandag.	Oprichting „Laga" 1876.
14	Dinsdag.	
15	Woensdag.	
16	Donderdag.	
17	Vrijdag.	
18	Zaterdag.	
19	ZONDAG.	
20	Maandag.	
21	Dinsdag.	
22	Woensdag.	
23	Donderdag.	
24	Vrijdag.	
25	Zaterdag.	
26	ZONDAG.	
27	Maand.	
28	Dinsdag.	
29	Woensdag.	
30	Donderdag.	

MEI.

1 Vrijdag.
2 Zaterdag.
3 ZONDAG.
4 Maand. ☽
5 Dinsdag.
6 Woensdag.
7 Donderdag.
8 Vrijdag.
9 Zaterdag.
10 ZONDAG.
11 Maand. ☺
12 Dinsdag.
13 Woensdag.
14 Donderdag.
15 Vrijdag.
16 Zaterdag.
17 ZONDAG.
18 Maandag.
19 Dinsdag. ☾
20 Woensdag.
21 Donderdag.
22 Vrijdag.
23 Zaterdag.
24 ZONDAG.
25 Maandag. { Walter overvaren. Breebaart redt veel. Jonge vier en jonge twee winnen.
26 Dinsdag. ☹
27 Woensdag.
28 Donderdag.
29 Vrijdag.
30 Zaterdag.
31 ZONDAG. Hollandia. Laga wint oude acht. Waar blijft het kakje?

JUNI.

1 Maandag.	
2 Dinsdag. ☽	
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	Laga wint Universiteitswedstrijd. Kakje grooter dan ooit. Men keert huiswaarts van kroegjool. Oude 8 zat.
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	
7 ZONDAG.	
8 Maandag.	
9 Dinsdag.	
10 Woensd. ☺	
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	Oude acht wint Koninginneprijs te Amsterdam.
13 Zaterdag.	Oprichting Debating 1865.
14 ZONDAG.	
15 Maandag.	
16 Dinsdag.	
17 Woensdag.	
18 Donderd. ☾	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 ZONDAG.	
22 Maandag.	Tocht naar Frankfort.
23 Dinsdag.	Oprichting T. S. K.
24 Woensdag.	
25 Donderd. ☺	Oude acht met Petrie in de kerseboom. Eetje ook wat?
26 Vrijdag.	
27 Zaterdag.	Bols' groote attractie.
28 ZONDAG.	
29 Maandag.	
30 Dinsdag.	Begrafenis Academie 1864. Laga wint Germania-prijs. De barre en Marietje. Medaille, waaier. Veel gelach

JULI.

1	Woensd.	Stichting P. S. 1864. Mailcoach. Schecker lekker.
2	Donderdag.	Den blauwe met 't Seikertje.
3	Vrijdag.	Men vertrekt. Kamermeisje schreit.
4	Zaterdag.	Eetje heeft de broek aan!
5	ZONDAG.	Düsseldorf.
6	Maandag.	
7	Dinsdag.	
8	Woensdag.	
9	Donderd.	
10	Vrijdag.	
11	Zaterdag.	
12	ZONDAG.	
13	Maandag.	
14	Dinsdag.	
15	Woensdag.	
16	Donderdag.	
17	Vrijdag.	
18	Zaterdag.	
19	ZONDAG.	
20	Maandag.	
21	Dinsdag.	
22	Woensdag.	
23	Donderdag.	
24	Vrijdag.	
25	Zaterdag.	
26	ZONDAG.	
27	Maandag.	
28	Dinsdag.	
29	Woensdag.	
30	Donderdag.	
31	Vrijdag.	

AUGUSTUS.

1 Zaterdag.
2 ZONDAG.
3 Maandag.
4 Dinsdag.
5 Woensdag.
6 Donderdag.
7 Vrijdag.
8 Zaterdag.
9 ZONDAG.
10 Maandag.
11 Dinsdag.
12 Woensdag.
13 Donderdag.
14 Vrijdag.
15 Zaterdag.
16 ZONDAG.
17 Maandag.
18 Dinsdag.
19 Woensdag.
20 Donderdag.
21 Vrijdag.
22 Zaterdag.
23 ZONDAG.
24 Maandag.
25 Dinsdag.
26 Woensdag.
27 Donderdag.
28 Vrijdag.
29 Zaterdag.
30 ZONDAG,
31 Maandag.

Stichting Hoogeschool Groningen 1614. Blauwe af!

SEPTEMBER.

1	Dinsdag.	
2	Woensdag.	
3	Donderdag.	Nu is alles weer zooals 't geweest is.
4	Vrijdag.	Nu is alles „ „ 't was,
5	Zaterdag.	
6	ZONDAG.	
7	Maand.	
8	Dinsdag.	
9	Woensdag.	
10	Donderdag.	
11	Vrijdag.	Moet ik als Senator ook mcebetalen aan muziek?
12	Zaterdag.	
13	ZONDAG.	
14	Maand.	
15	Dinsdag.	
16	Woensdag.	
17	Donderdag.	
18	Vrijdag.	
19	Zaterdag.	
20	ZONDAG.	
21	Maand.	
22	Dinsdag.	
23	Woensdag.	
24	Donderdag.	
25	Vrijdag.	
26	Zaterdag.	Inauguratie.
27	ZONDAG.	
28	Maand.	
29	Dinsdag.	
30	Woensdag.	

OCTOBER.

1 Donderdag.	
2 Vrijdag.	Oprichting D. D. D. 1895.
3 Zaterdag.	
4 ZONDAG.	
5 Maandag.	
6 Dinsdag.	
7 Woensdag.	
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	Oprichting Tooneel 1881.
11 ZONDAG.	Amateur Photografen 1891.
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	
14 Woensdag	
15 Donderdag.	Oprichting Universiteit Amsterdam 1877.
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	
18 ZONDAG.	
19 Maandag.	Brand Rotterdam.
20 Dinsdag.	Lips brandvrij.
21 Woensdag.	
22 Donderdag.	
23 Vrijdag.	
24 Zaterdag.	
25 ZONDAG.	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	
28 Woensd.	Een 6-weeks kindje.
29 Donderdag.	't Is een speenvarken.
30 Vrijdag.	Groote bondsdag. De knorren zwijnen.
31 Zaterdag.	Onderlinge Laga. Lou, de boeg.

NOVEMBER.

1 ZONDAG.	Oprichting G. A.
2 Maandag.	D. S. V. V. wint van N. O. A. D.
3 Dinsdag.	Maar moreel.
4 Woensdag.	Hoogen nood tooneelbestuur.
5 Donderd.	Oprichting D. S. V. V. 1889.
6 Vrijdag.	
7 Zaterdag.	
8 ZONDAG.	
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	Oprichting Merwe 1890. Oprichting Velocipedeclub 1885.
11 Woensdag.	Oprichting Dodo 1891 of Donte.
12 Donderd.	
13 Vrijdag.	
14 Zaterdag.	
15 ZONDAG.	Oprichting O. K. W. Ontstaan G. D. U. 1894.
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	
18 Woensdag.	
19 Donderd.	Oprichting C en B Leesgezelschap 1893.
20 Vrijdag.	Hij komt.
21 Zaterdag.	Wie is hij.
22 ZONDAG.	Hij is Plackué.
23 Maandag.	Plackué boxt.
24 Dinsdag.	We hebben ons vergist.
25 Woensdag.	
26 Donderdag.	
27 Vrijdag.	
28 Zaterdag.	
29 ZONDAG.	
30 Maandag.	

DECEMBER.

1	Dinsdag.	f 100,— boete.
2	Woensdag.	
3	Donderdag.	Oprichting IJsclub 1885.
4	Vrijdag.	
5	Zaterdag.	Sint Nicolaasavond.
6	ZONDAG.	Ambulantes 1877.
7	Maandag.	
8	Dinsdag.	
9	Woensd.	
10	Donderdag.	
11	Vrijdag.	
12	Zaterdag.	Almanak 1903.
13	ZONDAG.	Poolman!
14	Maandag.	Gerecht!
15	Dinsdag.	Oprichting Technologisch Gezelschap 1890.
16	Woensd.	Oprichting „Leeghwater" 1867.
17	Donderdag.	
18	Vrijdag.	Almanak 1902. Jan en de oesters.
19	Zaterdag.	Hydraulica-champagnica.
20	ZONDAG.	
21	Maandag.	
22	Dinsdag.	
23	Woensdag.	
24	Donderdag.	
25	Vrijdag.	Naar de vrouw.
26	Zaterdag.	
27	ZONDAG.	
28	Maandag.	
29	Dinsdag.	
30	Woensdag.	
31	Donderdag.	{ Stilzwijgend glijdt { En glipt de tijd.

VERJAARDAGEN

DER

LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

---

19 April	Z. K. H. HENDRIK, WLADIMIR, ALBRECHT ERNST, Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg-Schwerin, Gemaal van H. M. de Koningin, geb. 1876.
5 Juli.	H. K. H. Prinses WILHELMINA FREDERIKA ANNA ELISABETH MARIA, gemalin van Z. D. H. Prins WILLEM ADOLPH MAXIMILIAAN KAREL. Vorst von Wied. geb. 1841.
2 Augustus	H. M. ADELHEID EMMA WILHELMINA THERESIA VAN WALDECK-PYRMONT, Koningin-Moeder geb. 1858
31 „	H. M. WILHELMINA HELENA PAULINA MARIA, Koningin der Nederlanden, geb. 1880.

ACADEMISCHE GEDENKDAGEN.

4 Jan.	1843,	Stichting van de Academie te Delft.
	1893,	„ „ het Lipkensfonds.
8 Jan.	1632,	„ „ het Athenaeum te Amsterdam.
8 Febr.	1575,	„ „ de Hoogeschool te Leiden.
26 Mrt.	1636,	„ „ „ „ „ Utrecht
1 Juli.	1864,	„ „ „ Polyt. School te Delft
23 Aug.	1614,	„ „ „ Hoogeschool te Groningen.
25 Sept.	1816,	„ „ „ „ „ Gent.
15 Oct.	1877,	„ „ „ „ „ Amsterdam.

PAASCHTAFEL VOOR 1903—1912.

1903	12 April.
1904	3 „
1905	23 „
1906	15 „
1907	31 Maart.
1908	19 April.
1909	11 „
1910	27 Maart.
1911	16 April.
1912	7 „

KERKELIJKE FEESTDAGEN.

ALGEMEENE CHRISTELIJKE.

Nieuwjaarsdag	1 Januari.
Goede Vrijdag	10 April.
Paschen	12 en 13 „
Hemelvaartsdag.	21 Mei
Pinksteren	31 Mei en 1 Juni.
Kerstmis	25 en 26 Dec.

KATHOLIEKE.

Driekoningen	6 Januari.
Septuagesima	8 Februari.
Vastenavond	24 Februari.
Aschwoensdag	25 „
Palmzondag	5 April.
Maria Boodschap	25 Maart.
H. Sacramentsdag	11 Juni.
Maria Hemelvaart	15 Augustus.
Allerheiligen	1 Novemb.
1e Advent	29 „

Quatertempers 4 Maart, 3 Juni, 16 September en 16 Dec.

ISRAËLITISCHE.

Purimfeest	13 en 14 Maart.
Paschen	12 April.
Pinksteren	1 Juni.
Nieuwjaar (5664)	22 Septemb.
Groote verzoendag	1 October.
Loofhuttenfeest	6 „
Vreugde der Wet	14 „

ECLIPSEN.

Er zullen in dit jaar twee zon- en twee maaneclipsen plaats hebben

I. Eene ringvormige zoneclips, den 28 Maart, onzichtbaar in Nederland.

II. Eene gedeeltelijke maaneclips, 11 en 12 April..

Begin der eclips,	11 April te 10 u. 52 m. n.m.	Middelbaren
Midden „	„ „ „ „ 12 „ 30 „ 5 s „	tijd te
Einde „	„ 12 „ „ 2 „ 9 „ v.m.	Delft.

III. Eene totale zoneclips, den 21 September, onzichtbaar in Nederland.

IV. Eene gedeeltelijke maaneclips, den 6 October, onzichtbaar in Nederland.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN.

Januari	6	's avonds	10	uur	14	minuten,	E.K.
„	13	„	2	„	35	„	V.M.
„	20	„	0	„	7	„	L.K.
„	28	„	4	„	56	„	N.M.
Februari	5	's morgens	10	„	30	„	E.K.
„	12	„	1	„	15	„	V.M.
„	19	„	6	„	40	„	L.K.
„	27	„	10	„	37	„	N.M.
Maart	6	's avonds	7	„	31	„	E.K.
„	13	„	0	„	30	„	V.M.
„	21	's morgens	2	„	25	„	L.K.
„	29	„	1	„	44	„	N.M.
April	5	„	2	„	9	„	E.K.
„	12	„	0	„	36	„	V.M.
„	19	's avonds	9	„	48	„	L.K.
„	27	„	1	„	49	„	N.M.
Mei	4	's morgens	7	„	43	„	E.K.
„	11	's avonds	1	„	35	„	V.M.
„	19	„	3	„	35	„	L.K.
„	26	„	11	„	7	„	N.M.
Juni	2	„	1	„	42	„	E.K.
„	10	's morgens	3	„	25	„	V.M.
„	18	„	7	„	2	„	L.K.
„	25	„	6	„	28	„	N.M.
Juli	1	's avonds	9	„	19	„	E.K.
„	9	„	6	„	1	„	V.M.

Juli	17	's avonds	7	uur	42	minuten,	L.K.
„	24	„	1	„	4	„	N.M.
„	31	's morgens	7	„	32	„	E.K.
Augustus	8	„	9	„	12	„	V.M.
„	16	„	5	„	40	„	L.K.
„	22	's avonds	8	„	8	„	N.M.
„	29	„	8	„	52	„	E.K.
September	7	's morgens	0	„	37	„	V.M.
„	14	's avonds	1	„	31	„	L.K.
„	21	's morgens	4	„	48	„	N.M.
„	28	's avonds	1	„	26	„	E.K.
October	6	„	3	„	40	„	V.M.
„	13	„	8	„	14	„	L.K.
„	20	„	3	„	48	„	N.M.
„	28	's morgens	8	„	50	„	E.K.
November	5	„	5	„	45	„	V.M.
„	12	„	5	„	3	„	L.K.
„	19	„	5	„	27	„	N.M.
„	27	„	5	„	54	„	E.K.
December	4	's avonds	6	„	30	„	V.M.
„	11	's morgens	11	„	10	„	L.K.
„	18	's avonds	9	„	43	„	N.M.
„	27	's morgens	2	„	40	„	E.K.

TABEL

VAN DE OPKOMST EN DEN ONDERGANG DER ZON,

VAN 6 TOT 6 DAGEN BEREKEND.

Januari	1	's morgens	8	uur	12	min.	's avonds	3	uur	55	min.
„	7	„	8	„	10	„	„	4	„	3	„
„	13	„	8	„	6	„	„	4	„	12	„
„	19	„	8	„	—	„	„	4	„	21	„
„	25	„	7	„	53	„	„	4	„	32	„
„	31	„	7	„	44	„	„	4	„	43	„
Februari	6	„	7	„	34	„	„	4	„	54	„
„	12	„	7	„	22	„	„	5	„	5	„
„	18	„	7	„	10	„	„	5	„	17	„
„	24	„	6	„	57	„	„	5	„	28	„
Maart	2	„	6	„	44	„	„	5	„	39	„
„	8	„	6	„	30	„	„	5	„	50	„
„	14	„	6	„	17	„	„	6	„	1	„
„	20	„	6	„	2	„	„	6	„	11	„
„	26	„	5	„	48	„	„	6	„	22	„
April	1	„	5	„	34	„	„	6	„	32	„
„	7	„	5	„	20	„	„	6	„	43	„
„	13	„	5	„	7	„	„	6	„	53	„
„	19	„	4	„	53	„	„	7	„	4	„
„	25	„	4	„	41	„	„	7	„	14	„
Mei	1	„	4	„	29	„	„	7	„	24	„
„	7	„	4	„	18	„	„	7	„	34	„
„	13	„	4	„	9	„	„	7	„	43	„
„	19	„	4	„	—	„	„	7	„	52	„
„	25	„	3	„	52	„	„	8	„	1	„
„	31	„	3	„	46	„	„	8	„	8	„
Juni	6	„	3	„	42	„	„	8	„	15	„
„	12	„	3	„	40	„	„	8	„	19	„
„	18	„	3	„	39	„	„	8	„	22	„
„	24	„	3	„	41	„	„	8	„	23	„
„	30	„	3	„	44	„	„	8	„	23	„

Juli	6	's morgens	3	uur	49	min.	's avonds	8	uur	20	min.
„	12	„	3	„	56	„	„	8	„	16	„
„	18	„	4	„	5	„	„	8	„	8	„
„	24	„	4	„	12	„	„	8	„	1	„
„	30	„	4	„	21	„	„	7	„	52	„
Augustus	5	„	4	„	29	„	„	7	„	43	„
„	11	„	4	„	39	„	„	7	„	31	„
„	17	„	4	„	49	„	„	7	„	19	„
„	23	„	4	„	59	„	„	7	„	6	„
„	29	„	5	„	9	„	„	6	„	53	„
September	4	„	5	„	19	„	„	6	„	39	„
„	10	„	5	„	29	„	„	6	„	25	„
„	16	„	5	„	39	„	„	6	„	11	„
„	22	„	5	„	49	„	„	5	„	57	„
„	28	„	5	„	59	„	„	5	„	43	„
October	4	„	6	„	9	„	„	5	„	30	„
„	10	„	6	„	20	„	„	5	„	15	„
„	16	„	6	„	31	„	„	5	„	1	„
„	22	„	6	„	42	„	„	4	„	48	„
„	28	„	6	„	53	„	„	4	„	36	„
November	3	„	7	„	4	„	„	4	„	25	„
„	9	„	7	„	15	„	„	4	„	14	„
„	15	„	7	„	25	„	„	4	„	6	„
„	21	„	7	„	35	„	„	3	„	58	„
„	27	„	7	„	45	„	„	3	„	52	„
December	3	„	7	„	54	„	„	3	„	47	„
„	9	„	8	„	1	„	„	3	„	45	„
„	15	„	8	„	7	„	„	3	„	45	„
„	21	„	8	„	11	„	„	3	„	47	„
„	27	„	8	„	13	„	„	3	„	51	„
Januari	2	„	8	„	12	„	„	3	„	55	„

DELFTSCH STUDENTENCORPS.

SENAAT.

1903.

C. van der Hoeven,	President.
Th. F. Vreede,	Secretaris.
G. A. Abendanon,	Thesaurier.
J. P. Delprat,	Vice-President, Archivaris.
W. J. Hoffman,	Vice-Secretaris, Commissaris.

COMMISSIE TOT REDACTIE VAN DEN ALMANAK.

G. A. Abendanon,	President.
A. Plate Az.,	Secretaris.
J. J. Swens,	Vice-President.
Jac. M. Kakebeeke,	Vice-Secretaris.
W. J. Hoffman,	Commissaris.

STEM- EN SCHOUWBURG-COMMISSIE.

A. R. Hulshoff,	Secretaris.
C. Menschaar,	Commissarissen.
A. J. Bergsma,	

REUNIE-COMMISSARISSEN.

Permanent.	Reserve.
	1886.
W. A. C. de Jonge.	F. van der Goot.
H. P. Maas Geesteranus.	M. Triebels.
	1887.
J. A. Kalff.	†A. F. van Seters.
A. J. Korthals Altes.	A. G. van Steeden.
	1888.
R. van Harencarspel.	J. C. van Reigersberg Versluys.
D. A Kampschreur.	E. van Konijnenburg.
	1889.
W. A. E. van Geuns.	H. ter Meulen.
S. Mulder.	P. J. Ott de Vries.
	1890.
A. van Driel van Wageningen.	N. M. de Kanter.
W. L. Sluyterman van Loo.	A. P. Petrie.
	1891.
J. A. Romkes.	F. Smit.
J. J. Oolgaardt.	A. K. M. Martis.
	1892.
P. H. G. Montenberg.	J. P. G. Thiebout.
D. Bisschop.	P. Louwerse.
	1893.
J. van Poelgeest.	B. J. Haitsma Mulier.
G. H. Broekman.	J. C. van Hærsolte.
	1894.
F. K. J. Beukema.	A. J. Hoeffelman.
P. Bakker Schut.	S. Piek.

F. s' Jacob.
A. Heybroek.

H. P. G. den Tex.
C. P. Kesper.

W. C. G. H. van Mourik Broekman.
G. C. Op ten Noort.

A. B. Hulshoff Pol.
A. de Kanter.

A. R Hulshoff.
R. P. Vos.

1895.
P. C. Boogaerdt.
J. C. Deking Dura.
1896.
H. Strick van Linschoten.
G. J. Langhout.
1897.
C. G. van den Wall Bake.
P. H. V. Bongaerts.

1891.
A. G. van Waveren.
A. S. C. Stoop.
1899.
J. P. van der Leeuw.
B. H. van der Linden.

Bediende van het Corps: J. Schipper, Voorstraat 23.

OPENBARE CORPSGEZELSCHAPPEN.

SOCIETEIT PHOENIX.

1 Maart 1847.

Contributie *f* 20.—, in 5 termijnen, entrée *f* 5.—.

F. H. Fentener van Vlissingen,	President.
R. P. Vos,	Secretaris.
R. B. Canters,	Thesaurier.
J. P. van der Leeuw,	Bibliothecaris.
A. R. Hulshoff,	Comm. v. h. Consumabel.
J. J. Swens,	Comm. v. d. Inventaris.
Jac. M. Kakebeeke,	Archivaris, Vice-Secretaris.

SCHERM- EN GYMNASTIEK-GEZELSCHAP ODIN.

7 Maart 1848.

Contributie *f* 8.—, in twee termijnen, entrée *f* 2.50.

J. A. Monod de Froideville,	President.
H. van der Waerden,	Secretaris.
F. R. A. Stoll,	Thesaurier.
W. M. de Jonge, D. H. Kramer,	Commissarissen.

MUZIEKGEZELSCHAP APOLLO.

14 Nov. 1849.

Contributie *f* 6.— in 2 termijnen. Geen entrée.

F. C. Kist,	President.
C. T. F. Thurkow,	Secretaris.
E. B. Wolff,	Thesaurier.
J. E. Biljardt,	Vice-Secretaris.
F. G. Massink,	Commissaris.

DISPUUTGEZELSCHAP VRIJE STUDIE.

6 Febr. 1862.

Contributie *f* 4.— in 2 termijnen.

W. J. Hoffmañ,	President.
Jac. M. Kakebeeke,	Secretaris.
A. J. Bergsma,	Thesaurier.
Th. F. Vreede,	Vice-President.
D. F. Slothouwer,	Commissaris.

DEBATING-CLUB.

13 Juni 1865.

Contributie *f* 1.—. Geen entrée.

Eere-Voorzitter

Prof. Mr. B. H. Pekelharing.

S. H. Stoffel,	President.
H. M. W. Werker,	Secretaris-Thesaurier.
J. W. L. Valckenier de Greeve,	Vice-President.

ROEIVEREENIGING LAGA.

13 April 1876.

Contributie ƒ 10.— in 2 termijnen, entrée ƒ 2.50.

Twee achtereenvolgende jaren lid geweest zijnde, betaalt men voortaan slechts ƒ 5.— contributie.—

L. Mangelaar Meertens,	President.
J. P. Delprat,	Secretaris.
G. A. Abendanon,	Thesaurier.
E. Grivel,	Vice-President.
A. L. J. Breebaart,	Commissaris.

Proefcommissie.

L. Mangelaar Meertens,	President.
G. A. Abendanon.	Secretaris.
A. L. J. Breebaart.	
L. C. Schram.	
F. R. A. Stoll.	

Instructie-Stuurlieden.

G. A. Abendanon.
A. L. J. Breebaart.
J. P. Delprat.
H. W. ter Horst.
L. Mangelaar Meertens.
L. C. Schram.
F. R. A. Stoll.

STUDENTEN-CARROUSELVEREENIGING TE DELFT.

25 Febr. 1878.

Contributie *f* 3.— entrée *f* 1.—

F. H. Fentener van Vlissingen,	President.
Jac. M. Kakebeeke,	Vice-President.
R. B. Canters,	Secretaris.
Th. W. Mundt,	Thesaurier.
W. E. J. Berg,	Commissaris, Vice-Secr.

TECHNISCH LEESGEZELSCHAP.

7 Dec. 1880.

Contributie *f* 6.— voor candidaten *f* 3.—

in 2 termijnen, entrée *f* 2.—

J. P. van der Leeuw,	President.
A. J. Bergsma,	1e Secretaris.
W. J. S. de Kanter,	2e Secretaris.
B. J. Ledeboer,	Thesaurier.

DELFTSCH STUDENTEN-TOONEELGEZELSCHAP.

10 Oct. 1881.

Contributie *f* 5.— in twee termijnen, entrée *f* 1.—

L. Mangelaar Meertens,	President.
W. J. Hoffmañ,	Secretaris.
H. C. J. Roelvink,	Thesaurier.
J. B. van Loghem,	Vice-President.
M. F. Middelburg,	Commissaris.

DELFTSCHE STUDENTEN-IJSCLUB.

3 Dec. 1885.

Contributie *f* 3.— na 1 Nov. *f* 4.— Geen entrée.

C. van der Hoeven,	President.
W. Smit,	Secretaris.
J. K. Lagerwey,	Thesaurier.
Jac. M. Kakebeeke, P. A. Dijckmeester,	Commissarissen.

DELFTSCHE STUDENTEN CRICKET- EN VOETBALVEREENIGING.

5 Nov. 1889.

Contributie *f* 3.—. Geen entrée.

R. B. Canters,	President.
J. B. H. Coenen,	Secretaris.
A. J. Bergsma,	Thesaurier.
J. P. Delprat, B. J. Ledeboer Jr,	Commissarissen.
H. W. ter Horst, J. W. F. Nix,	Captains.

DELFTSCHE STUDENTENWEERBAARHEID.

22 Maart 1890.

Contributie *f* 4.— in 2 termijnen, revolverbaan *f* 1.50, entrée *f* 1.—

J. G. Pouw,	President.
J. H. Gehlen,	Secretaris.
J. van Geuns,	Vice-President.
H. van Ameyden van Duym,	Thesaurier.
H. A. M. van Hoffen,	Commissaris.

Proefcommissie.

W. H. D. Segboer.
J. G. Pouw.
E. J. van der Meulen.

DELFTSCHE STUDENTEN AMATEUR-PHOTOGRAFEN VEREENIGING.

13 Oct. 1891.

Contributie *f* 2.50, entrée *f* 0.50.

F. C. Kist,	President.
Th. J. J. Kreunen,	Secretaris.
M. H. C. Vreede,	Thesaurier.
J. A. K. van Hasselt,	Comm. v. h. Materieel.

CIVIEL- EN BOUWKUNDIG LEESGEZELSCHAP.

14 Nov. 1893.

Contributie *f* 6.— voor Candidaatleden *f* 3.50.
in 2 termijnen, entrée *f* 1.—

Th. F. Vreede,	President.
F. H. Fentener van Vlissingen,	Secretaris.

IGOV.

24 Febr. 1895.

Contributie *f* 2.50.

Jac. M. Kakebeke,	President.
J. J. Swens,	Secretaris.
E. Grivel,	Thesaurier.
F. R. A. Stoll,	Vice-President.
M. G. Verhey,	Commissaris.

DELFTSCHE STUDENTEN HOCKEY- EN BANDYCLUB.

Opgericht Oct. 1898.

Contributie *f* 3.—

Th. F. Vreede,	President.
A. J. Bergsma,	Secretaris.
B. J. Ledeboer,	Thesaurier.
J. J. Swens, A. Ph. van Aken,	Commissarissen.
U. E. Verkerk,	Match captain.
Th. F. Vreede, A. J. Bergsma,	Captains.

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

Afdeeling Delft.

Studenten Bestuursleden.

L. Mangelaar Meertens.

STUDENTENBLADEN.

MINERVA.

Leiden, 25e Jaargang.

Abonnement per jaar *f* 3.50, na Sept. *f* 2.—

Redactie voor Delft:

J. A. K. van Hasselt, Praeses
H. C. J. Roelvink, Ab-actis.
H. Martin, Fiscus-Bibliothecaris.

VOX STUDIOSORUM.

Utrecht, 8e Jaargang.

Abonnement per jaar *f* 3.50, na Sept. *f* 2.—

Vaste medewerkers voor Delft:

H. A. M. van Hoffen.
A. C. Couvée.

STUDENTEN WEEKBLAD.

Delft 5e Jaargang.

Abonnement per jaar *f* 3.50.

Redacteuren:

J. B. H. Coenen.
W. L. Ghijsen.
N. G. Kam.
J. L. A. Ledeboer.
S. H. Stoffel.

GEZELSCHAPPEN.

WANDELGEZELSCHAP AMBULANTES.

5 Dec. 1877.

G. L. Piek, Eere-Voorzitter.

G. E. Hoeffelman,	President.
H. W. Dammers,	Secretaris.
. . . . .	Thesaurier.

DELFTSCHE STUDENTEN-SCHAAKCLUB PARIS.

C. E. van der Stok,	President.
R. B. Canters,	Secretaris.
A. R. Hulshoff,	Thesaurier.

U. L. I.

15 Jan. 1886.

. . . . .	President.
. . . . .	Secretaris.

DE GOTHIEKDRINKERS.

25 Februari 1889.

Onder de leus: „Drink en Werk".

J. D. Bierens de Haan,	Voorvader.
F. L. C. van Doorn,	Eere-Voorzitter.
J. H. C. Salberg,	President.
Jac. M. Kakebeeke,	Secretaris.
L. Mangelaar Meertens,	Thesaurier.
G. L. Piek,	Leden.
A. Coster van Voorhout,	
J. H. H. Verloop,	
G. E. Hoeffelman,	
H. W. Dammers,	
E. P. Wellenstein,	
B. H. van der Linden,	
J. J. Swens,	
J. E. Moltzer,	
C. van der Hoeven,	

DISPUUTGEZELSCHAP MERWE.

10 Nov. 1890.

H. H. de Iongh,	Kapitein.
T. Elshout,	Stuurman.
J. J. B. J. Bouvy,	Bakenmeester.

DISPUUTGEZELSCHAP G. I. O.

1 Februari 1897.

S. H. Stoffel, President.
N. G. Kam, Secretaris.
J. L. A. Ledeboer, Thesaurier.

SNJEUNTOJOUNSSELSKIP FRISIA.

11 Slachtmoanne 1898.

Omkes:

Freârk twa.
Sjoerd.
Pieter.
Roel twa.

Fêste Gâsten:

Êabele.
Lieuwe.
Flâte.

Foarsitter:

Gerrit Witteveen.
Tolwe.

DELFTSCHE STUDENTEN VEREENIGING „ZEELANDIA".

Opgericht 1899.

H. Steketee, Dijkgraaf.
N. C. Lambrechtsen, Gezworene.
D. Leupen, Ontv.-Griffier.

DISPUUTGEZELSCHAP „DEDETEKA".

Opgericht 14 October 1901.

W. J. Hoffman, President.
R. Aug. Gorter, Secretaris.

DELFTSCHE STUDENTEN AUTO-CLUB.

Opgericht 11 November 1902.

Contributie *f* 3,50. Entrée *f* 1,50.

P. E. J. Gratama, President.
F. L. Voorsteegh, Secretaris, 1ste Capt.
C. F. M. Verstijnen, Penningmeester, 2de Capt.

DELFTSCHE CHRISTEN STUDENTEN VEREENIGING.

C. W. E. van Voorst van Beest Jr., President.
A. H. L. de Bel Jr., Secretaris.
Adr. Bijl, Penningmeester.

ROOMSCH-KATHOLIEKE STUDENTEN VEREENIGING.

Opgericht 2 Maart 1898.

F. C. Huygen, President.
J. J. C. Willekens, 1e Secretaris.
G. H. H. Kluytmans, 2e Secretaris.
F. B. H. Asselbergs, Penningmeester.
W. H. F. de Haan, Bibliothecaris.

VERVOLG OP DE GESCHIEDENIS VAN HET DELFTSCH STUDENTENCORPS.

De geschiedenis van het Delftsch Studentencorps vervolgend, stellen wij ons niet ten doel een zuiver beeld te geven van alles wat er omgaat in onze kleine maatschappij. Het zou ons onmogelijk zijn. Immers al heeft eene Studentencorporatie het onschatbare voordeel boven de burgermaatschappij, dat bij haar een meer-elkaar-kennen der leden bestaat en hare uitingen niet gebonden door bijbedoelingen meer stroken met haar innerlijk willen, toch blijft er veel onopgemerkt. De essence van intiemere omgang, vindt men niet op Societeit of vereenigingen, maar in de besloten kringen; en alles te kennen wat daarin omgaat, valt niet binnen ons bereik.

Wel heerscht er gezelligheid op de Phoenix, wel daveren de zalen daar soms van één groot Corpsfeest, wel is er geanimeerd samenwerken op onze Corpsvereenigingen, maar toch zijn er zoovelen, die langs elkaar heengaan, elkaar niet kennend. Daardoor zal men het Corps niet kunnen beoordeelen naar enkele krachtige uitingen in het Studentenweekblad of op Debating. Slechts enkelen geven daar hunne ideëen. Er zijn meeningen, die zich niet in het publiek uiten, maar toch even sterk meewerken, ongemerkt voor de buitenwereld, aan den ideëengang van het Corps en daardoor toch op de feiten en gebeurtenissen hun invloed doen gevoelen.

Wij willen ons hier slechts bepalen tot het opsommen van die feiten en gebeurtenissen, die tot de buitenwereld spreken;

De geschiedenis van het Delftsch Studentencorps vervolgend, stellen wij ons niet ten doel een zuiver beeld te geven van alles wat er omgaat in onze kleine maatschappij. Het zou ons onmogelijk zijn. Immers al heeft eene Studentencorporatie het onschatbare voordeel boven de burgermaatschappij, dat bij haar een meer-elkaar-kennen der leden bestaat en hare uitingen niet gebonden door bijbedoelingen meer stroken met haar innerlijk willen, toch blijft er veel onopgemerkt. De essence van intiemere omgang, vindt men niet op Societeit of vereenigingen, maar in de besloten kringen; en alles te kennen wat daarin omgaat, valt niet binnen ons bereik.

Wel heerscht er gezelligheid op de Phoenix, wel daveren de zalen daar soms van één groot Corpsfeest, wel is er geanimeerd samenwerken op onze Corpsvereenigingen, maar toch zijn er zoovelen, die langs elkaar heengaan, elkaar niet kennend. Daardoor zal men het Corps niet kunnen beoordeelen naar enkele krachtige uitingen in het Studentenweekblad of op Debating. Slechts enkelen geven daar hunne ideëen. Er zijn meeningen, die zich niet in het publiek uiten, maar toch even sterk meewerken, ongemerkt voor de buitenwereld, aan den ideëengang van het Corps en daardoor toch op de feiten en gebeurtenissen hun invloed doen gevoelen.

Wij willen ons hier slechts bepalen tot het opsommen van die feiten en gebeurtenissen, die tot de buitenwereld spreken;

op zich zelf beschouwd echter, zijn zij toch van het hoogste belang.

Hoewel het Corps den 27sten versterkt was door een 130-tal nieuwe leden en later nog met eenige, die nageïnaugureerd werden, is het begin van dit corpsjaar zeker niet rooskleurig te noemen. Het plotselinge faillissement van de firma Van der Mandele bracht eene groote opschudding te weeg. De feestkas ten bedrage van ruim *f* 6000 slonk tot ± *f* 1800, terwijl het deposito groot ± *f* 1800 daalde tot *f* 560. Met de firma Scheurleer werd later eene overeenkomst aangegaan in overeenstemming met de art. dienaangaande vastgesteld op de Corpsvergaderingen van 23 en 28 Januari 1902, waarin besloten werd (Hoofdstuk IV, art. 5, alinea 2). „De thesaurier belegt voor zoover mogelijk de onder zijne berusting zijnde gelden, òf bij een door den Senaat aan te wijzen kassier, boven een bedrag van duizend gulden echter slechts tegen behoorlijk onderpand van niet op naam staande effecten; òf koopt hiervoor obligaties beleenbaar bij de Nederlandsche bank; voor de niet belegde gelden is hij persoonlijk aansprakelijk".

Door deze bepaling zal een dergelijk verlies niet licht meer voorkomen.

Bij de afwikkeling van het faillissement werd eene voorloopige uitkeering van 30% aangenomen, terwijl nog na verloop van ± 2 jaar eene uitbetaling van 12% te wachten is.

Reeds lang was er sprake van geweest, met het oog op eene mogelijke verbouwing der Stads Doelen, om een contract te sluiten met de gemeente Delft, waarin het Corps zich zou verbinden tot eene jaarlijksche subsidie, ten einde deze verbouwing te laten doorgaan, terwijl wij daarvoor gedurende

de Lustrumweken vrije beschikking over de nieuwe groote zalen der Stads Doelen zouden hebben. Door deze maatregel zouden de aanzienlijke onkosten, die een feesttent steeds met zich brengt, met een groot bedrag verminderd worden.

Deze plannen kwamen weldra tot een gunstig resultaat en weldra diende de Senaat de volgende voorstellen in: Het Corps zou zich verbinden om gedurende 25 jaar ieder jaar *f* 500 en in de lustrumjaren *f* 1000 extra subsidie te geven terwijl het dan in de Lustrumweek over de Stadsdoelen zou kunnen beschikken. Daar de kosten van een feesttent op *f* 10000 geraamd werden en nu slechts behalve de inrichting der Doelenzaal *f* 3500 in de loop van 5 jaar zou moeten betaald worden, zou dit plan, zooals hierboven reeds is opgemerkt eene aanzienlijke bezuiniging met zich brengen.

Op de Corpsvergadering van 5 November werd over deze voorstellen gedebatteerd. De heer Jordens opperde zijne bezwaren tegen het direct beslissen over een voorstel, waarvan de gevolgen moeilijk te overzien waren. De vergadering nam ten slotte het voorstel van den Senaat aan en gaf dezen machtiging tot het sluiten van een contract. 2 April 1902 besloot de gemeenteraad tot verbouwing van de Stads Doelen. Hierdoor werd zeer zeker voldaan aan de behoefte aan eene grootere zaal voor lezingen en uitvoeringen; moge het ook in alle deelen beantwoorden aan de eischen, die men aan een feestlokaal kan stellen en daardoor deze plannen met een volkomen succes bekronen.

Den 25 October werden de H.H.

J. J. van Leeuwen,
H. Jonker Czn.,
F. A. Meihuizen,

geïnstalleerd als verificateurs, en de H.H.

A. B. Hulshof Pol,	Permanent.
A. de Kanter,	
A. G. van Waveren,	Reserve.
A. S. C. Stoop,	

als reuniecommissarissen voor 1898.

In November hadden de Senaatsverkiezingen plaats waardoor verkozen werden de Heeren:

A. S. C. Stoop,	President.
J. T. C. Etty,	Secretaris.
C. E. van der Stok,	Thesaurier.
R. P. Vos,	Commissarissen.
C. J. Schram,	

Door een noodlottig ongeluk verloor het Corps in November een zijner leden, den heer H. L. Schippers.

Door den corpsrouw werden eenige feesten uitgesteld, en hadden er daardoor verschillende in December plaats. De Societeit vierde den 13^{den} en 14^{den} de opening harer nieuwe zalen; dagen die zeker in onvergetelijke herinnering zullen blijven bij hen, die ze meemaakten. In tegenwoordigheid van vele professoren, autoriteiten, oud-commissarissen en vertegenwoordigers der andere studenten-societeiten opende de president, de heer Op ten Noort, met eene rede de bijgebouwde zalen, waarop door den heer M. H. Damme Jr. namens den Senaat, Prof. Mr. B. H. Pekelharing namens de Polytechnische School en den heer J. H. van Laar namens de vertegenwoordigers der andere studenten societeiten geantwoord werd.

Kort na deze feesten gaf I.G.O.V. een buitengewoon goed geslaagd Smoking-Concert.

Den 17den December gaf Apollo haar groote uitvoering met medewerking van den heer J. E. Biljardt als solist, die in alle opzichten zeer goed geslaagd mocht heeten.

De aanbieding van den Almanak had 's middags den 18den plaats met de gebruikelijke bloemkoolspeech, uitgesproken door den Heer C. Menschaar. Hierop volgde 's avonds een geanimeerde kroegjool waarbij tegenwoordig waren de professoren H. A. Ravenek, I. Franco, W. K. Behrens en G. H. de Vries Broekman. Professor G. J. Morre aan wien de almanak was opgedragen, was verhinderd te komen.

Den zelfden dag vierde de oud-hoogleeraar directeur der Polytechnische School Prof. Bosscha zijn 70sten verjaardag. De H.H.: G. C. Op ten Noort en M. H. Damme Jr. gingen hiervoor naar Haarlem waar de Heer Op ten Noort namens het Delftsch Studentencorps den jubilaris met een buitengewoon hartelijke rede, die algemeene enthousiaste appreciatie vond, toesprak en hem een bloemstuk overhandigde.

Den 19den had eene niet-publieke Senaats-installatie plaats.

De kerstvacantie was nu aangebroken en zoo keerden de meesten huiswaarts; niet voor lang echter, want in de eerste helft van Januari begonnen de colleges weer, die velen met de beste bedoelingen bezield weer naar Delft deden trekken.

Den 23sten en 28sten Januari hadden corpsvergaderingen plaats waarop tot eenige wetswijzigingen werd overgegaan.

Art. 5, alinea 2 van Hoofdstuk IV werd vastgesteld zooals hier boven reeds is aangegeven, terwijl nog verder werd aangenomen Hoofdstuk XV, Art. 2:

De duur van den rouw is één week. In buitengewone gevallen kan de Senaat in aanvang of duur wijziging brengen.

Hoofdstuk II, Art. 5a en 8d vervallen.

Hoofdstuk V, Art. 2:

De Almanak verschijnt voor de kerstvacantie.

30 Januari vierde Vrije Studie op eene luisterrijke wijze haar 40-jarig bestaan met eene lezing van den Heer Roijaards bijgewoond door Prof. Mr. B. H. Pekelharing eenigst eerelid der vereeniging, den Senaat, de besturen der verschillende corpsvereenigingen en eenige afgevaardigden uit andere studentensteden.

Kort hierop gaf de Amateur-Photografen vereeniging eene tentoonstelling in de P. S. waar vele zeer goed uitgevoerde foto's, door de leden vervaardigd, te bewonderen vielen. Omstreeks dien tijd gaf Apollo hare kamermuziek uitvoering, ten bate van de vereeniging Armenzorg.

Debating had zijnen schoonsten avond den 10den Februari met eene inleiding van Mr. de Visser over Socialisme. Door de geringe medewerking was Odin verhinderd eene uitvoering te geven.

Als Stem- en Schouwburg-Commissie werd den 3den Februari geïnstalleerd de H.H.:

D. de Iongh.
C. Menschaar.
R. A. Hulshoff,

terwijl ook een voorloopige Feestcommissie bestaande uit de H.H.:

G. C. Op ten Noort.
J. A. Knoote.
A. Broese van Groenou,

dien avond in functie trad. Deze commissie zou een onderzoek doen naar de meest geschikte wijze van lustrumviering.

Den 15den Maart, werd in de Prinsenkamer der Polytechnische School, in tegenwoordigheid van vele Professoren, Leeraren en Mr. A. Telders, broeder van den overleden directeur,

door den Senaat en Eere-leden een door den heer Haverman vervaardigd portret van wijlen Prof. Telders namens het Corps de Polytechnische School aangeboden.

De heer A. S. C. Stoop wees er op in zijn rede, dat dit feit, naast de hulde gebracht aan de nagedachtenis van den algemeen geëerden directeur, zeer zeker te beschouwen was, als een band, die er bestaat tusschen de Polytechnische School en het Delftsch Studentencorps. Door Prof. J. Kraus werd namens de Polytechnische School en door Mr. A. Telders namens de familie hierop geantwoord.

Het Studententooneel gaf nu weldra zijne uitvoering van „het Poortje van Van Eeden" ook thans weer met de welwillende medewerking van eenige dames. Een zeer geanimeerd bal besloot den goed geslaagden avond.

Zoo zijn wij weder gekomen tot 22 Maart, de Corpsdiës. Nadat 's avonds de plechtige twaalf slagen hadden weerklonken en ons het begin van een nieuw corpsjaar meldden, hield de heer A. S. C. Stoop eene rede waarin hij het afgeloopen jaar herdacht. Hij besprak de prestaties der verschillende vereenigingen, weidde uit over het aanstaande Lustrum en de viering daarvan. Hij wees op de politieke stroomingen in ons Corps en herinnerde ons er nog eens aan dat: „het Corps moet zijn neutraal, vreemd aan alle godsdienstige of politieke geschillen, wars van alles wat publieke tweedracht zou kunnen veroorzaken onder zijne leden, de bevordering en handhaving hunner eensgezindheid en trouw, de behartiging van hunne belangen, het doel ons zoo schoon door ons eerste wetsartikel voor oogen gesteld".

De prestatie van het eerste jaar bij de Diës-comedie liet zeer veel te wenschen over, maar daarentegen was er den volgenden dag aan de optocht meer zorg besteed dan ge-

woonlijk. Den 23sten hield de Senaat receptie in de Societeit Phoenix. De feesten op uitstekende wijze geleid door de heeren M. H. Damme Jr., hoofd-binnen-Commissaris en O. C. A. van Lidth de Jeude, hoofd-buiten Commissaris, eindigden met een gemeenschappelijk collation waaraan slechts weinigen deelnamen, voornamelijk te verklaren door het late uur waarop dit in den regel begint en doordat er reeds een collation gedurende de kroegfeesten in December had plaats gehad. Door deze Diësfeesten had de Senaat eene invitatie van de vereeniging „'t Zal wel gaan" te Gent om aldaar de feesten te komen bijwonen tot zijn leedwezen moeten afslaan.

Eenige dagen later, den 26sten Maart herdacht Prof. Gugel zijn 70sten verjaardag waarbij de Senaat den jubilaris een bloemstuk aanbood. Een nieuw bewijs van erkentelijkheid jegens dezen zeer geëerden hoogleeraar is het opdragen van dezen almanak aan hem.

De Paaschvacantie hield velen te Delft; aan gesprekken en minder levenslustige uitingen merkte men dat de zoo lang gevreesde tijd hoe langer hoe meer naderde. Laga werd van nu af aan de plaats om alle leed te vergeten. Ook dit jaar was daar de animo weer bizonder groot.

Als een der belangrijkste gebeurtenissen in het afgeloopen jaar mag zeer zeker de corpsvergadering van 30 April genoemd worden. Hierin bracht de voorloopige feestcommissie verslag uit van hare onderzoekingen naar de meest geschikte wijze van Lustrumviering. Volgens haar oordeel, toegelicht door den Heer G. C. Op ten Noort, was eene maskerade het eenig wenschelijke en raadde zij, voornamelijk wegens finantieele redenen, een Oostersch onderwerp aan; verder gaf zij nog een kort ontwerp van de verdere feestelijkheden gedurende de Lustrumweek en een raming der onkosten. De

Senaat bracht het als voorstel in de vergadering, alwaar het met overgroote meerderheid werd aangenomen. In de zelfde vergadering en die van 6 Mei kwamen nog eenige wetswijzigingen tot stand.

Hoofdstuk III Art. 10 a. Hieraan toe te voegen:

Deze afschrijvingen hebben den voorrang boven die der gewone leden.

Hoofdstuk XIII Art. 11 alinea 1.

Het corps betaalt de kosten die de Senaat voor zijne vertegenwoordiging verplicht is te maken, tot een maximum van *f* 1500 en verleent den Senatoren crediet voor verplichte uitgaven boven dit maximum. Het toegestane voorschot moet door elk Senator bij zijn aftreden gerestitueerd zijn. Bij niet nakomen dezer verplichting vervalt hij onder Hoofdstuk XIV Art. 2.

Tevens werd in dezelfde vergadering met algemeene stemmen een motie aangenomen waarin Prof. Zeeman verzocht werd van zijn voornemen, de Polytechnische School te verlaten af te zien. Zij mocht helaas niet baten, en verloren wij in Prof. Zeeman een hooggeschat docent.

Dien avond werd de in April verkozen Almanakredactie geinstalleerd. Zij bestond uit de H.H.

G. A. Abendanon,	President.
A. Plate,	Secretaris.
C. van der Hoeven,	Vice-President.
Jac. M. Kakebeeke,	Commissaris A.
W. J. Hoffman,	Commissaris B.

Tevens ook de reunie-commissarissen voor 1899, nl. de H.H.

A. R. Hulshoff, R. P. Vos,	Permanent.

B. H. van der Linden, J. P. van der Leeuw,	Reserve.

Na het uitbrengen van het verslag was de voorloopige feestcommissie afgetreden. Den 21 Mei constitueerde de Maskerade-commissie zich als volgt:

J. H. C. Salberg,	President.
A. R. Hulshoff,	Secretaris.
B. van den Steenhoven,	Thesaurier.
Jac. M. Kakebeeke.	Vice-Secretaris.
W. E. J. Berg.	Vice-President.
F. H. Fentener van Vlissingen, C. van der Hoeven,	Commissarissen.

25 Mei trok heel Delft naar de Zweth waar dit jaar voor het eerst de Universiteitswedstrijd zou plaats vinden. Hoewel alle prijzen Laga ten deel vielen kon de beslissing van het hoofdnummer door de noodlottige aanvaring van onze „oude acht" niet plaats hebben. Eenigen tijd later werd de beslissing tusschen Njord en Laga geroeid, die ook nog deze laatste prijs aan onze zijde bracht. Een woord van hulde aan de kranige roeiers! Voor het laatst voor de groote vacantie weerklonken de zalen der Phoenix nog van de feestvreugde bij het inhalen der overwinnaars. Gedurende de volgende dagen verlieten de meesten Delft om de rust na werken elders te genieten, terwijl nog diegenen, die eindexamen deden eenzaam en verlaten hunne zware taak vervolgden.

Met het Lustrum van het Amsterdamsch Studentencorps ging de Senaat naar Amsterdam waar eene gezellige feestweek medegemaakt werd. Ook eenige andere Delftenaars vonden er een gastvrij onthaal.

Einde Juni ging de „oude acht" naar Frankfort en keerde zegevierend terug, het groote aantal prijzen met een fraaien wisselbeker vermeerderend.

Gedurende de groote vacantie, in Augustus hadden wij nog den dood van een onzer Corpsleden, den heer O. E. von Freyburg te betreuren.

September bracht de meesten van ons weer te zaam. Gezellige weken waren 't weer even als altijd. Het terugzien van al het oude, bekende, van vrienden en kennissen, de opgewekte drukte in de Societeitszalen en op de Vereenigingen maken die maand tot een der aardigste tijden van het jaar. Men heeft elkander veel te vertellen van wat men gezien en gedaan heeft. Men spreekt over zijne toekomsten examenplannen en tusschen dit alles die schuchtere bange groenen, niet voelend dat gezellige samenzijn maar steeds ziende naar het eind van den groentijd, die hun het zoolang verwachte student-zijn zal brengen.

Het aantal groenen was dit jaar weer zeer groot; de groentijd in vele opzichten beter dan verleden jaar. Het is echter zeer te betreuren dat een ernstig ongeluk met een der groenen plaats greep als gevolg van het onbesuisd, algemeen afgekeurd, optreden van eenige ouderen op den laatsten donderjool. Hoewel buiten het Corpsjaar vallend willen wij toch nog vermelden de stappen die de Senaat deed om dergelijke betreurenswaardige feiten in de toekomst te verhinderen. In de Corpsvergaderingen van 27 October en 3 November werden onderstaande wetswijzigingen en motie van afkeuring met groote meerderheid aangenomen.

I. De candidaat-leden behoeven geene handtastelijkheden

te dulden. Ingeval handtastelijkheden tegen candidaat-leden worden gepleegd tegen hun zin of zonder dat zij in de gelegenheid geweest zijn, zich hierover te uiten, heeft één der leden van den Senaat het recht de betrokken corpsleden te straffen volgens Hoofdst. XIV art. 6, en hun de candidaat-leden te ontnemen.

II. De leden van den Senaat hebben ten allen tijde het recht ruw optreden tegenover de candidaat-leden te verbieden, zoo noodig de betrokken corpsleden te straffen en hun de candidaat-leden te ontnemen.

III. De leden van den Senaat hebbben overal toegang waar zich een of meer candidaat-leden bevinden. Leden, die den Senaatsleden den toegang beletten, hebben zich daarover voor den Senaat te verantwoorden, en kunnen daarvoor gestraft worden.

De corpsvergadering van den 27sten October 1902 spreekt uit hare afkeuring over het ruwe optreden van enkele leden en oud-leden van het D. S. C., dat het ongeval met het candidaat-lid Lambrechtsen tengevolge heeft gehad en spreekt den wensch uit, dat de genomen maatregelen voortaan dergelijke gevallen zullen voorkomen.

De feesten van de verschillende vereenigingen hadden weder gedurende de laatste dagen van den groentijd plaats.

Weerbaarheid gaf zijn schietconcours en heuvelbestormingen, Odin zijn worstelwedstrijd, Laga zijn waterfeest, Apollo deed de prestaties der groenen op muzikaal gebied kennen, terwijl het tooneel onmogelijk was iets te laten zien wat op prestatie geleek. De houding van eenige studenten gedurende deze laatste voorstelling was zeer te laken zoodat de opvoering halverwege gestaakt werd.

Den 26sten September had de plechtige inauguratie der Candidaatleden plaats. De Heer A. S. C. Stoop herinnerde de Candidaatleden aan hetgeen zij hadden ondervonden gedurende de laatste drie weken, wees hen op de bedoeling er van. Hij schetste hen de toekomst, die toekomst, welke zij allen met zoo veel vreugde hadden tegemoet gezien, maar waar zoo veel gevaar in schuilt, want „Ieder jaar geeft ons voorbeelden van hen, die niet bestand zijn geweest tegen de verleidingen, waaraan zij bloot stonden, die ons Corps verlaten hebben in ongelukkiger omstandigheden dan zij er in toetraden".

Hij raadde hen aan veel te genieten van het vrije, gezellige studentenleven, maar wees er ook op dat zij door lid van onze corporatie te worden verplichtingen op zich namen verplichtingen tegenover zich zelf, de maatschappij, het corps. De hamerslag vermeerderde ons ledental weer met 133. Dat zij allen de woorden van den President ter harte mogen nemen en daardoor begrijpen wat zij onze corporatie verschuldigd zijn.

's Avonds had de gebruikelijke fakkeloptocht plaats onder leiding van den heer M. H. Damme, als hoofd-buitencommissaris, waarbij eene serenade gebracht werd aan de Professoren J. Kraus, H. Evers, S. J. Vermaes Jr.

De Hoogleeraren H. A. Ravenek, B. H. Pekelharing, C. J. van Loon en W. H. L. Janssen van Raay hadden om verschillende redenen bedankt. Na afloop vond een goed geslaagd feest op de S. P. plaats, waar de heer P. L. Dubourcq het hoofd-binnencommissariaat op waardige wijze vervulde.

Den volgenden dag, begunstigd door het mooie weer, had de rijjool plaats, gevolgd door een diner en een kroegjool op de Societeit Phoenix.

En zoo zijn wij gekomen aan het einde van die reeks feiten en gebeurtenissen, die wel ieder jaar zich herhalen, maar toch kleine wijzigingen ondergaan, waaruit men eenigszins kan opmaken de langzame vervorming der opvattingen en ideeën van den student. Een volkomen juist beeld daarvan geven deze feiten niet, want dikwijls wijzigt zich de strooming in den studentenwereld snel en blijven gebruiken en gewoonten als van ouds of komt hunne verandering langzaam na.

Voor dit verslag geheel te eindigen willen wij nog eenige woorden wijden aan de verrichtingen van de maskerade commissie gedurende de groote vacantie. De heeren Salberg en Hulshoff benutten dezen tijd om de reeds bestaande plannen nader uit te werken. Te dien einde begaven zij zich naar Parijs, waar zij zich in contact stelden met verschillende autoriteiten op dit gebied en kwamen daardoor tot de zoo gunstige resultaten van thans. Een woord van lof voor hen, die deze moeilijke taak met ijver en nauwgezetheid vervulden, maar tevens ook een woord van opwekking aan allen om, een ieder naar zijne krachten, mee te werken dit Lustrum te maken tot wat het zijn kan: een feest voor allen, een corpsfeest in de ware beteekenis.

SOCIETEIT PHOENIX.

Het afgeloopen jaar was voor de societeit Phoenix van het hoogste belang en het is inderdaad nuttig er over iets te boek te stellen opdat zij, wien na ons de kroeg zullen toebehooren, dit kunnen lezen en daardoor begrijpen hoe onze kroeg zoo geworden is. Behalve immers de gewone dingen, die telken jare in 't leven der societeit voorvallen, is dit jaar rijk geweest aan gebeurtenissen, die waarschijnlijk niet weder zullen komen en die 't leven der kroeg een oogenblik deden wankelen.

Nauwelijks was de uitgebreide kroeg voor de leden opengesteld en waren de nieuwe leden geinaugureerd toen op den 18 October de mare door Delft ging: „Van der Mandele is failliet". Voor hen die eenigszins op de hoogte der kroegzaken waren was deze tijding als een bliksemslag uit onbewolkten hemel. Des middags werden de leden opgeroepen tot het bijwonen van een algemeene vergadering in der haast uitgeschreven door het bestuur. Hier moest de President den leden mededeelen den ontzettenden slag, die de societeit getroffen had en tevens verzocht hij op die vergadering de leden minstens 50% van hun schuld aan de kroeg af te betalen, opdat „de zaken op den gewonen voet zouden worden voortgezet."

Alleen iemand thuis in Delftsche toestanden kan begrijpen, wat dit voor vele leden beteekende. Het feit dat bijna alle leden aan dit verzoek voldeden, bewijst, dat zij een warm hart hebben voor de Phoenix en geeft vertrouwen, dat als

ooit de kroeg weder in moeilijke omstandigheden mocht verkeeren, zij vrienden heeft die haar met raad en daad zullen bijstaan.

Hoe groot het verlies was, dat wij toen leden was nog niet te bepalen. Het déposito dat wij bij van der Mandele hadden staan, was ruim ƒ 30000. Dit was zoo hoog met het oog op de verbouwing waarvoor natuurlijk steeds geld beschikbaar moest zijn. 30% werd door de firma aan hare schuldeischers uitbetaald terwijl ongeveer nog 12% te wachten is.

In elk geval, de leden zochten de aangename zijde van deze droevige gebeurtenis. 't Vooruitzicht, dat hunne kroegbeeren 50% zouden dalen, was oorzaak van de bekende faillissements-kroegjool.

Kort na deze gebeurtenis stond het bestuur voor eene nieuwe moeilijkheid. Onze directeur moest met het oog op zijne gezondheid zijn ontslag vragen. Met leede oogen zagen de leden de heer Lübbert vertrekken; ongeveer gedurende twaalf jaren had hij deze functie met de grootste toewijding vervuld, geen wonder dat het een zware taak voor het bestuur was een geschikte man in zijn plaats te benoemen. Met 1 December 1901 werd de heer D. Schoonderwaldt in zijn plaats benoemd.

Ongeveer half November verlieten de laatste werklieden voor goed de societeit en moesten plannen beraamd worden om de uitbreiding luisterlijk te vieren. Door het overlijden van den heer H. L. Schippers, kon deze inwijding eerst plaats hebben den 13^{en} en 14^{en} December.

Op den middag van den 13^{en} werden de nieuwe zalen door den president, in tegenwoordigheid van vele officieele personen geopend, waarna het bestuur receptie hield en

's avonds kroegjool. Den volgenden dag waren de zalen voor vreemdelingen geopend en 's avonds werden de feestelijkheden gesloten met een collation waaraan over de 200 leden deelnamen.

Eene beschrijving van deze feesten te geven is niet noodig. Wij hebben ze alle mede gemaakt en zij liggen nog versch in ons geheugen.

Vóór de Kerstvacantie had nog het smoking concert van Igov en de Almanak-kroegjool plaats, feesten die zich kenmerkten door groote gezelligheid.

Het bestuur, dat de verbouwing geleid had, trad kort voor de Kerstvacantie af en het nieuwe bestuur constitueerde zich als volgt:

P. H. Hendriks,	President.
B. F. Prager,	Secretaris.
A. B. Hulshoff Pol,	Thesaurier.
D. de Iongh, Wz.	Bibliothecaris.
W. I. Hartjens,	Comm. van het consumabel.
O. C. A. v. Lidth de Jeude,	Comm. van den inventaris.
A. Plate,	Commissaris-archivaris.

De eerste zorg van het nieuwe bestuur was de herziening der wet. Deze was noodzakelijk geworden ten gevolge der uitbreiding.

Te gelijkertijd, dat het bestuur zijn herziende wet ter lezing legde kwamen wetsvoorstellen in van den heer Jordens, betrekking hebbende op het personeel der Societeit. In hoofdzaak was het doel dezer wetsvoorstellen de bedienden een korteren diensttijd en hoogere loonen te verzekeren. Een belangrijke uitbreiding van het bedienden-personeel zou hiervan het gevolg wezen. Het bestuur kon niet met de meening

van de voorstellen van den heer Jordens mede gaan. In de algemeene vergadering van 3 Februari werden al de gewijzigde wetsartikelen van het bestuur aangenomen.

De voorstellen van den heer Jordens wekten een heftig debat op waarbij persoonlijke sympathiën en antipathiën helaas, wel wat te veel op den voorgrond traden en alweer bleek dat men van allerlei zaken in Delft zoo dikwijls geheel ten onrechte altijd partijkwesties maakt.

Bij de stemming bleek de vergadering tegen de voorgestelde veranderingen te zijn, alleen werd aangenomen, dat elke bediende een vrijen dag in de week zou hebben. Bovendien dat het bedienden-reglement in 't vervolg onder societeitswet zou vallen en dus door de leden moest worden goedgekeurd en voor hen verkrijgbaar zou zijn.

Tengevolge der laatste bepaling kwam het bestuur half Maart met het bedienden-reglement in de vergadering, waarop voornamelijk door den heer Jordens amendementen waren ingekomen in denzelfden geest als zijne vroegere voorstellen. Deze werden afgestemd en het voorgestelde reglement aangenomen. Bovendien een motie waarbij het bestuur opgedragen werd, maatregelen te nemen ten einde het personeel te verzekeren tegen invaliditeit en ouderdom.

Intusschen was het societeitsleven zijn ouden gang gegaan. 24 Januari werd het officieel Whist- (officieus Biljart-concours) gehouden, dat wegens den Corpsrouw niet in November had kunnen plaats vinden.

Prijswinnaars waren:

H. Strick v. Linschoten J. J. Wefers Bettink	Winners prijs.
A. B. Hulshoff Pol W. I. Hartjens	Premie winners.

C. M. H. Regout A. W. Azon Jacometti	}	Prijs verliezers.
J. A. de Lint E. G. F. v. Raalte	}	Premie verliezers.

Den 14den Februari gaf I.G.O.V. des namiddags een strijkje en den avond van den zelfden dag werd de wijnverloting en de courantenverbranding gehouden. De kooplust bleek zeer groot te zijn, de spiegels boven den haard die daar niet in de smaak der leden konden vallen, vonden nu een beteren weg.

Half Maart gaf ons nog eene uitvoering van het Ueber brett'lensemble, die zeker zeldzaam goed geslaagd mag genoemd worden. Het was weer een van die eigenaardige avonden, zooals men ze alleen op onzen Phoenix kan hebben, de ovaties die na afloop aan het gezelschap gebracht werden waren allergrappigst.

Zoo waren we weder genaderd tot den avond van den 21sten Maart, den ouden-jaars-avond van het Corps. De kroegjool kenmerkte zich dit jaar door een allerkeurigst optreden van het eerste jaar, er was in 't geheel geen diës-comedie. 't Was trouwens niet de eerste maal dat het eerste jaar weinig toonde bij te dragen tot de gezelligheid op den Phoenix. Den volgenden avond werd een slechts matig bezocht collation gehouden.

Direkt hierop trad de Paaschvacantie in en had de societeit het drukste gedeelte van haar jaar gehad. Na de vacantie traden de heeren Hendriks en Prager resp. als president en secretaris af en constitueerde zich het bestuur als volgt:

O. C. A. v. Lidth de Jeude,	President.
A. Plate,	Secretaris.
A. B. Hulshoff Pol,	Thesaurier.

D. de Iongh Wz.,	Bibliothecaris.
W. I. Hartjens,	Comm. van het consumabel.
R. P. Vos,	Comm. van den inventaris.
J. P. van der Leeuw,	Archivaris.

Helaas gaf het voorjaar ons weinig goed weder, zoodat de animo voor den kegelbaan niet groot en daardoor het kroegbezoek nog minder was, dan andere jaren in den tijd van examendrukte.

15 Mei had het officieele kegelconcours plaats.

Prijswinnaars waren:

J. Rueb,	eerste prijs.
E. Wellenstein,	tweede prijs.
H. Strick v. Linschoten,	honneur prijs.
A. R. Hulshoff,	poedel prijs.

Den 4^{en} Juli leefde de Phoenix nog eenmaal op, toen hij trotsch de oude acht van Laga binnen zijne muren ontving, als winnaar van den „Varsity", en er vele enthousiaste toespraken en dronken aan de roeisport en de acht in 't bijzonder gewijd werden. Dat de societeit nog vele jaren de Laga-roeiers als winnaren van het hoofdnummer mag ontvangen is haar welgemeenden wensch.

Daarna werd het stil; roeiers die voor de overige wedstrijden bleven en examenmenschen vormden de bezoekers. Daarna de examen-uitslagen en wij zagen met weemoed velen van ons voor goed de vogel Phoenix vaarwel zeggen.

Een der eerste dagen van Juli werd de societeit gesloten en werden de leden door schilders en timmerlieden vervangen, die de laatste hand zouden leggen aan de verbouwing der societeit.

De nieuwe beneden- en bovenzalen werden geheel geschil-

derd, commissaris- en dispuutkamer behangen en nog verscheidene verbeteringen aangebracht.

Zoo was dan tegen September de societeit geheel gereed en keek zij verlangend uit naar hare bezoekers, teneinde zich in haar nieuw gewaad te kunnen toonen.

Nauwelijks was dan ook de Herfstmaand ingetreden, of zij leefde weer op en des namiddags van den 4^{den} September bleek zij bijna te klein om allen te kunnen bergen.

O! Schoone dagen uit den studententijd, als alles wat jong en vroolijk gestemd is, zich weder concentreert onder de vleugelen van den schoonen vogel Phoenix. Vrienden en kennissen elkaar weder begroeten en een aanstaand nieuw eerste jaar, angstvallig den drempel voor het eerst overschrijdt, van het gebouw waarvan zij slechts eenige jaren later met zooveel weemoed zullen moeten scheiden.

Dit jaar bracht ons een opgewekten groentijd, de Donderjoolen waren druk bezocht. Vooral de Oudejaars-donderjool handhaafde zijn ouden roem.

26 September ontving de societeit ruim 130 nieuwe leden binnen hare muren en op het oogenblik hebben zij reeds getoond de societeit op waarde weten te schatten.

Reeds in den groentijd kwam het bestuur met een pensioenregeling voor het personeel voor den dag, doch op verzoek van de heeren Stoffel en Söhngen, werd de behandeling er van eenigen tijd uitgesteld, opdat zij amendementen op de voorgestelde artikelen zouden kunnen indienen. Genoemde heeren gingen van het principe uit dat er moest zijn een wettig contract met de bedienden, hun de verzekering gevend, dat hun op den ouden dag een pensioen zou uitge-

keerd worden, en daarvoor moesten zij niet afhankelijk zijn van de societeit, maar moest een verzekering met eene maatschappij aangegaan worden. Het bestuur, dat zich eerst op het standpunt gesteld had, dat het beheer van het fonds zelf gedaan moest worden, ging, toen hare voorstellen bij de eerste stemming verworpen werden, met de heeren Stoffel en Söhngen mede, nadat na gemeenschappelijk overleg het voorstel van genoemde heeren eenigszins gewijzigd was. De tweede kroegvergadering, die de motie aannam, muntte, evenals de eerste, uit door zakelijk debat. Zij die niet op de hoogte waren, onthielden zich hiervan.

Door het vertrek van den heer de Iongh trad de heer Van der Leeuw als bibliothecaris op en werd als commissaris-archivaris gekozen de heer F. H. Fentener van Vlissingen.

En thans zijn wij gekomen aan het einde van 't geen dit jaar te melden viel. Mogen de zalen der Phoenix in de toekomst even vol zijn, evenveel harmonie en gezelligheid geven als dit jaar het geval was. Dan zal zij in onvergetelijke herinnering in ons leven blijven.

5e VERVOLG OP DEN CATALOGUS
VAN DE
BIBLIOTHEEK DER SOCIETEIT PHOENIX.

I. Nederlandsch.

575 Adama van Scheltema, C. S., — Van zon en zomer.
576 Adema, Hora J., — Droeve uren.
553 Aletrino, Dr. A., — Uit 't leven.
554 Backelmans, Lod., — Marieken van Nijmegen.
583 Boeka, — Pâh Troeno.
555 Borel, Henri, — Van de engelen.
577 ——, — Léliane.
584 ——, — Levenshonger.
556 Brandt van Doorne, C. P., — Verweghe en zijn vrouw.
570 ——, — Werkstaking.
571 ——, — Kritiek.
557 Buysse, Cyriel, — Van arme menschen.
585 Caine, Hall, — De eeuwige stad.
586 Coenen, Frans, — Zondagsrust.
558 Couperus, Louis. — De kleine zielen.
575 ——, — Het late leven.
587 ——, — Over lichtende drempels.
578 Doyle, Conan A., — De jachthond van de Baskervilles.
566 Drabbe, L. H. A., — Levenslol.
559 Eeden, Frederik van, — Van de passielooze lelie.
560 Emants, Marcellus, — Inwijding.
561 Everts jr., J. — Eerste werk.
562 Gezelle, Guido, — Laatste verzen.
572 Gogh-Kaulbach, Anna van, — Tragedie.
567 Gorky, Maxim, — Een natuurkind.
563 Hulzen, G. van, — Machteloozen.

564 Lagerlöf, Selma, — De wonderen van den Anti-christ.
588 Lange, Iven, — Daden des harten (2 dln.)
573 Meester, Johan de, — Deemoed.
574 Nansen, Peter, — Maria.
579 Oordt, Adriaan van, — Floris V.
568 Quérido, Is, — Levensgang 2 dln.
589 Roland Holst, Henriëtte, — De nieuwe geboort.
580 Streuvels, Styn, — Langs de wegen.
590 ——, — Dagen.
565 Stuwe, Jeanne Reyneke van, — Het kind.
581 ——, — Tragische levens 2 dln.
582 ——, — Eene liefdesgeschiedenis.
591 ——, — De loop der dingen (2 dln.)
592 Teirlinck, Herman, — De wonderbare wereld.
593 Ver Huell, Alexander, — Zoo zijn er! — Jeugd.
594 ——, — Denkende beeldjes. — Studentenschetsen.
569 Warmelo, D. S. van, — Mijn commando en guerilla commando-leven.

II. Fransch.

631 Balzac, — Les contes drolatiques (2 vol.)
620 Brieux, — Les Avariés.
623 Danrit, Capitaine, — La guerre fatale.
627 Flaubert, Gustave, — Trois contes.
628 Gohier, Urbain, — A bas la caserne!
622 Gorky, Maxime, — Les Déchus.
625 Huard, Ch., — Province.
629 Maeterlinck, Maurice, — Le Temple enseveli.
630 Maupassant, Guy de, — Le Horla.
624 Merejkowsky, Dmitri, — La Résurrection des Dieux.
621 Steinlen, — Dans la vie.
626 Willy, — Claudine en ménage.

III. Engelsch.

305 Carnegie, Andrew, — The Empire of Business.
304 Grand, Sarah, — Bobs the Impossible.
306 Quincey, Thomas de, — Confessions of an Englisch opiumeater.

IV. Duitsch.

302 Busch, Wilhelm, — Max und Moritz.
295 Dostojewsky, F. M., — Die Brüder Karamasow (4 Bd.)
301 Geijerstam, Gustav af, — Die Komödie der Ehe.
297 Heer, J. C., — Der König der Bernina.
298 Madeleine, Marie, — Die drei Nächte.
299 ——, — Auf Kypros.
296 Sudermann, Hermann, — Es lebe das Leben.
300 Turgenjeff, — Gedichte in Prosa.
294 Uberbrett'l (Bd. I.)

VI. Onderwijs, Geschiedenis, Levensbeschrijvingen, enz.

48 Krüger, Paul, — Gedenkschriften.

VII. Koloniën-, Land- en Volkenkunde enz.

54 Stead, W. F., — The Americanisation of the world.

VIII. Sociale Wetenschappen, Wijsbegeerte, Godsdienst, Geneeskunde, enz.

188 Albert, Charles, — Vrije liefde.
192 Bergh van Eijsinga, Dr. H. W. Ph. E. v. d. — Voor den nieuwen tijd.

194 Besant, Annie, — Das Denkvermogen.
195 Beijsens, J. Th., — De ontwikkelingsgeschiedenis der organische soorten.
185 Bölsche, W., — De mensch.
186 ——, — Van bacil tot Aap-mensch.
181 Bijmholt, B., — Geschiedenis der arbeidersbeweging in Nederland.
193 Emden, Dr. D. van, — Darwinisme en democratie.
187 Fielding, H., — De ziel van een volk.
182 Franke, Dr. Herman, — Christentum und Darwinismus in ihrer Versöhnung.
191 Jaarcijfers voor het Koninkrijk der Nederlanden.
189 Jaurès, Jean, — Etudes socialistes.
196 Machiavelli, M., — De vorst.
183 Macrosty, Henri W., — Trusts and the state.
184 Métin, Albert, — Le socialisme sans doctrines (Australie et Nouvelle Zélande).
198 Morris, William, — Architecture, industry and wealth.
197 Sidney, — en Beatrice Webb, — } Theorie en practijk van het Britsche vakvereenigingswezen.
199 Stratz, Dr. C. H. — Die Körperforme in Kunst und Leben der Japaner.
190 Tolstoi, Leo, — Mijn Evangelie.

X. Kunst, Kunstgeschiedenis, enz.

44 Demolder, Eugène, — Constantin Meunier.

Prentwerken.

Gibson, C. D., The social ladder.
Guizon, P., — Vimar, A., — } L'Arche de Noé.
Feestnummer Minerva 1901.

Brochures.

277 Aletrino, Dr. A., — Over eenige oorzaken der prostitutie.
269 Bolland, G. J. P. J., — Petrus en Rome.
270 ——, — Oude gegevens uit het verre verleden der kerk.
271 ——, — — Wat is Protestantenplicht bij de eerstkomende algemeene verkiezingen?
281 Hobhouse, Emily, — Onthullingen uit de vrouwenkampen in Zuid-Afrika.
284 Kalgen, Schreij von, — Dimensionen.
280 Kernkamp, Dr. G. W., — Over de materialistische opvatting van de geschiedenis.
272 Kol, H. van, — Een noodlijdende kolonie.
273 ——, — Ontwerp-program voor de Nederlandsche koloniale politiek.
274 ——, — In welke mate en onder welke voorwaarden behooren Inlandsche bestuursinrichtingen te worden gehandhaafd?
283 Leendertz, C. J., — De vrouw, eene schets op het gebied der volkenkunde.
275 Mansvelt, Prof. Dr. N., — In memoriam Prof. Dr. C. Bellaar Spruijt.
278 Pierson, H., — Open brief aan Dr. A. Aletrino naar aanleiding van diens brochure: „Over eenige oorzaken der prostitutie".
282 Prikker, Julius, — Physik des Seelenlebens.
276 Soesman, F. J., — De crimineele sociologie.
279 Wijnandts, Francken, Dr. C. J., — Wenschelijk huwelijksverbod.

ODIN.

In Maart 1901 had zich het nieuwe bestuur als volgt geconstitueerd:

M. H. Damme Jr.,	President.
J. E. Moltzer,	Secretaris.
F. R. A. Stoll,	Thesaurier.
W. M. de Jonge,	Commissarissen.
C. E. de Leau,	

Al hoewel het jaar zich gunstig liet aanzien, werd niet het verwachte resultaat bereikt, daar toch de in December vastgestelde uitvoering eerst wegens het ongelukkig sterfgeval van het corpslid Schippers moest worden uitgesteld tot na de Kerstvacantie. Dat echter dit uitstel tot afstel geworden is, is eensdeels te wijten aan de geringe opkomst der leden, die wegens examenvrees thuis bleven, andersdeels aan de diverse lichamelijke letsels, die ons de medewerking van eenige der beste werkende leden ontnam. Aldus kon, niettegenstaande de vele moeite, die het bestuur zich voor de uitvoering getroost had, de kroon niet op hun werk gezet worden.

Zoo ging Odin langzamerhand zijn 55e winterslaap in, om in September voor het eerst teeken van nieuw leven te geven toen in den groentijd reeds verschillende candidaat-leden de oefenavonden bijwoonden, zoodat men toen reeds eenige goede krachten voor de toekomst ontdekte.

De groenenworstelwedstrijd was als altijd zeer geanimeerd en werd gewonnen door de heeren van Hattum, Lensing en Reynvaan, die respectievelijk de 1e, 2e en 3e prijs wisten te bemachtigen. De traditioneele flesch wijn, die vele der aanwezigen in het strijdperk deed treden, moest wegens het

groote aantal deelnemers door een tweede gevolgd worden. Dat er interressante partijen te zien werden gegeven, kunnen eenige kiekjes, door leden der D. S. A. Ph. V. genomen, het bewijs van leveren.

Na deze bedrijvigheid in de maand September leek het wel of Odin zich weer ter ruste wilde begeven, voornamelijk tengevolge van het gemis aan de uitstekende leiding bij de oefeningen van den heer Timmer, die wegens het breken van een arm tot werkeloosheid gedoemd was.

Het eenige teeken van leven was een bestuursverkiezing die het navolgende bestuur uit de stembus te voorschijn riep:

J. A. Monod de Froideville,	President.
H. van der Waerden,	Secretaris.
F. R. A. Stoll,	Thesaurier.
W. M. de Jonge,	Commissarissen.
D. H. Kramer,	

Tot onzen spijt zullen wij ook spoedig de medewerking van den Heer De Jonge in het bestuur moeten ontberen.

Het feit, dat vele der oudere werkende leden wegens drukke examen-bezigheden, niet meer in de gelegenheid zijn zooveel voor Odin te doen als vorige jaren, maakt de taak van het nieuwe bestuur niet gemakkelijker. We hopen echter de animo onder de leden zeer te vergrooten door 1e de oefeningen, wat gymnastiek en schermen betreft, onder de leiding van den heer Nieuwenhuis te stellen, 2e door de leden in de gelegenheid te stellen zich in een nieuwe tak van sport, namelijk het boxen, te bekwamen. Hiervoor werd de hulp van den heer Placké ingeroepen. Het bestuur is verder van plan bij genoegzame deelname, een onderling concours voor de leden te organiseeren. Van een interaca-

demiaal verband der gymnastiek- en schermvereenigingen is heel weinig meer te bespeuren. Hiervan ligt echter de schuld meer aan Leiden en Utrecht, dan wel aan Delft.

Met de wensch, dat het de vereeniging goed moge gaan, en dat zij het volgend jaar zoowel finantieel als physiek sterk moge staan, besluit ik dit verslag.

APOLLO.

Het bestuur werd in October gekozen als volgt:

J. T. C. Etty,	President.
H. Lebret,	Secretaris.
W. J. A. Reuhl,	Thesaurier.
C. van der Hoeven,	Vice-Secretaris.
W. K. M. de Kat,	Commissaris.

Aan de verwachting, op het eind van het vorige jaarverslag uitgesproken, dat Apollo zich op de bereikte hoogte zou weten te handhaven, is misschien niet geheel voldaan. De repetities mochten zich niet in zoo'n belangstelling verheugen als wel gewenscht ware. Om tegemoet te komen aan het bezwaar, dat er geen blaasinstrumenten zijn, werden deze partijen op de piano weergegeven, een poging die niet zulke goede gevolgen had als het bestuur ervan verwachtte.

Toch was de uitvoering van 7 December, wederom onder leiding van den Heer de Kat, die ook ditmaal zijn taak als dirigent met de grootste toewijding vervulde, zeer voldoende. Als solist trad ditmaal een werkend lid der vereeniging op, n.l. de heer Biljardt. Het feit, dat een werkend lid hiertoe in staat is, is op zichzelf reeds toe te juichen; bovendien was de wijze, waarop de heer Biljardt zijn taak volbracht,

bepaald schitterend. Zoowel het piano-concert in F-moll van von Weber als de kleinere stukken, n.l. een nocturne van Chopin en een novellette van Schumann, werden dan ook met de meeste warmte toegejuicht. Het orkest voerde uit de symphonie no. 11 van Haydn, ouverture „die Hebriden" van Mendelssohn, Intermezzo van Bargiël en Ouverture D dur van Schubert.

Op 11 Februari had de kamermuziekuitvoering plaats, wederom met de welwillende en zeer gewaardeerde medewerking van mevrouw Le Comte.

Als zangeres was geëngageerd mej. Rodi van Stockum, die echter zoo welwillend was haar honorarium aan de vereeniging „Armenzorg" af te staan. Het best geslaagde nummer van den avond was wel de 7e sonate van van Beethoven, uitgevoerd door den heer Dooremans en mevrouw Le Comte. Ook mej. van Stockum, die een zestal liederen op uitstekende wijze voordroeg, werd luide toegejuicht. Voorts stonden op het programma het 22e quartet van Mozart, voorgedragen door de heeren Thurkow, Lebret, Etty en Wolff, en drie stukken voor strijkorkest.

Als laatste prestatie speelde „Apollo" de serenade „Eine kleine Nachtmuziek" van Mozart op een fancy fair ten bate van Bethel, hiervoor door de commissie uitgenoodigd. De houding van het publiek was echter van dien aard, dat het niet aan te raden is bij een dergelijke gelegenheid weder op het verzoek in te gaan.

Ofschoon het gezelschap altijd nog eenige schuld heeft, zijn de financieën dit jaar toch verbeterd. Ten eerste was het aantal nieuwe leden vrij voldoende, maar de voornaamste oorzaak was dat voor de kamermuziekuitvoering een toegangsprijs werd geheven. Het gezelschap had niet de kosten

der uitvoering te dragen, terwijl de netto opbrengst ten bate van de vereeniging „Armenzorg" kwam.

De heer de Kat gaf zich weer veel moeite om de groenen-uitvoering te doen slagen. Ofschoon het aantal spelende groenen voldoende was, was hun spelkwaliteit dit niet, zoo dat zij er niet in slaagden iets te voorschijn te brengen, dat op kunst geleek. Slechts het groen Boeke wist, door de finale uit 't A-moll concert van Rode voor te dragen, de toehoorders te boeien.

In October had er een groote verandering plaats door dat de heer de Kat als dirigent aftrad. Daar het gezelschap voorloopig niet de kosten van een beroepsdirigent kan dragen, wendde het bestuur zich tot den oud-president den heer Rosenwald, die vroeger reeds eenige jaren het orkest gedirigeerd had en thans door het bestuur bereid werd bevonden deze taak wederom op zich te nemen.

Eind October werd het nieuwe bestuur als volgt gekozen:

F. C. Kist Jr.,	President.
C. Th. F. Thurkow,	Secretaris.
E. B. Wolff,	Thesaurier.
J. E. Biljardt,	Vice-Secretaris.
F. G. Massink,	Commissaris.

Moge het erin slagen in de leden de liefde voor de muziek wederom te verlevendigen; vooral dienen stappen gedaan te worden om de kamermuziek meer te doen beoefenen dan tot nu toe het geval was. Apollo kan dan weer een tijdperk van grooten bloei tegemoet gaan.

VRIJE STUDIE.

Het groot aantal leden, de gunstige finantieele toestand en vooral de bijval, die de lezingen in het afgeloopen jaar bij het publiek ondervonden, kunnen ons met zekerheid doen zeggen, dat de vereeniging weer eenen bloeitijd tegemoet gaat.

Het oude bestuur, bestaande uit de heeren:

A. S. C. Stoop,	President,
S. P. J. A. van Hoogstraten,	Secretaris,
C. W. J. Hoyer,	Thesaurier,
A. Plate,	Vice-President,
L. N. van de Stadt,	Commissaris,

trad in October af en het nieuwe bestuur werd als volgt geconstitueerd:

C. E. van der Stok,	President,
A. Plate,	Secretaris,
W. J. A. Reuhl.	Thesaurier,
A. R. Hulshoff,	Vice-President,
Jac. M. Kakebeeke,	Commissaris.

Al dadelijk werd besloten tot afschaffing van de *f* 1,— entrée, zoodat nieuwe leden slechts *f* 4,— contributie te betalen hadden.

De eerste lezing van dit jaar bracht reeds groot succes. De heer Pol de Mont wist ons in hooge mate te boeien met zijne voordracht over Fransch-Vlaamsche dichters. Na de pauze gaf hij ons eenige gedichten van hem zelf te hooren, waarvan vooral „Egalité" en „de Kurassiers van Camrobert" zeer in den smaak vielen.

In December hield Mevrouw Holtrop van Gelder in de groote Doelenzaal hare voordracht over „Lioba" van Fr. van

Eeden. Velen gaf zij hiermede eene avond van het hoogste genot; volgens sommigen bemerkte men in haar te veel de actrice.

14 Januari droeg de heer Vogel „Koning Oedipus" voor. Zijn Grieksch costuum droeg veel er toe bij den indruk te verhoogen. Zijne heldere stem en buitengewoon schoon reciteeren der verzen gaven dit klassieke stuk in hare volle waarde weer en deed ons niet begrijpen een' dilettant voor ons te hebben.

30 Januari vierde Vrije Studie haar 40-jarig bestaan. 's Middags hield het bestuur receptie op de Societeit Phoenix, waar vele professoren, autoriteiten, ja, zelfs dames geluk kwamen wenschen. De corpsvereenigingen boden allen kransen aan. 's Avonds had de lezing plaats van den heer Royaards. Prof. Kraus was helaas verhinderd te komen.

Prof. Pekelharing, eerelid der vereeniging, toonde nog steeds een warm hart voor de vereeniging te hebben en was den geheelen avond in ons midden. Niet genoeg te waardeeren viel 't, behalve de Senaat en besturen der corpsvereenigingen, ook de afgevaardigden van „Doctrina" te Leiden en „Hantha Nohta" te Utrecht tegenwoordig te zien.

De heer Royaards reciteerde achtereenvolgens gedichten van Vondel, Huygens, Goethe en na de pauze de Forumscène uit Julius Caesar. Aan hem is het groote succes van dezen avond te danken. Hij maakte de viering van het veertig jarig bestaan tot eenen onvergetelijken avond.

Ten slotte had het bestuur nog gehoopt den heer Toorop over te krijgen. Door omstandigheden was deze echter verhinderd dit jaar nog aan het verzoek te voldoen.

In September werd de contributie nog verlaagd met één gulden en werden van de eerste jaars zeer velen lid.

Moge het nieuwe bestuur, bestaande uit de heeren:

W. J. Hoffman,	President.
Jac. M. Kakebeeke,	Secretaris.
A. J. Bergsma,	Thesaurier.
Th. F. Vreede,	Vice-President.
D. F. Slothouwer,	Commissaris

even veel succes hebben met zijne lezingen als het vorige.

DEBATING-CLUB.

Het afgeloopen jaar is voor Debating niet geweest van grooten bloei. De debatten, gevoerd door studenten bleven doorgaans ver beneden het peil der voorgaande jaren. Des te meer is dit te betreuren, daar de onderwerpen, die ter tafel kwamen, verondersteld mochten worden, wel de algemeene belangstelling te wekken.

Als ongunstig teeken, mag zeker wel genoemd worden het feit, dat niet meer studenten zich aanmeldden tot het verdedigen van stellingen, en dat bij de belangrijkste lezingen het debat geheel in handen was van niet-studenten.

In den loop van dit jaar werden 2 spreekbeurten door studenten vervuld en wel: den heer Ghijsen met stellingen over het tegenwoordig rentestelsel, en door den heer Stoffel over landnationalisatie.

Voor de 2 andere avonden kwamen als inleiders 2 sprekers van buitenaf nl. de heer Van Hettinga Tromp over militairisme en de heer Mr. S. J. Visser met stellingen over collectivisme. Vooral deze laatste avond gaf een zeer scherp en mooi debat,

door de aanwezigheid van den heer P. L. Tak; hier was voor ons jongeren veel te hooren.

Laat ons thans hopen dat met de jongste krachten Debating een nieuwe bloeiperiode tegemoet gaat.

Het bestuur voor 1901—1902, bestond uit de heeren:

D. de Iongh Wzn., President.
H. M. W. Werker, Secretaris-Penningmeester.
R. Aug. Gorter, Vice-President.

In October 1902 werd dit vervangen door het volgende:

S. H. Stoffel, President.
H. M. W. Werker, Secret.-Penningm.
J. W. L. Valckenier de Greeve, Vice-President.

Ten slotte wenschen we nog een woord van dank te brengen aan Prof. Pekelharing onzen Eere-Voorzitter, die ook dit jaar Debating weder met raad en daad ter zijde stond.

LAGA.

Weer is een jaar voorbij, een jaar van onvergetelijke glorie voor Laga en voor allen die hiertoe bijdroegen. Op schitterende wijze is de wensch van verleden jaar vervuld: „Moge nog vaak het Laga-lied klinken na een gewonnen wedstrijd." Ditmaal moest zelfs eens 't Laga-lied vervangen worden door ons Hollandsch volkslied, kon Laga een buitenlandsche overwinning boeken. Groot was de vreugde hierover, want al hadden Brandt en Klein zoo schitterend Nederland vertegenwoordigd te Parijs, de pech van de oude acht van '99 te Henley was nog ongewroken.

Alvorens eene nadere beschrijving van deze gebeurtenis voor Laga, eerst verteld van de traditioneele wedstrijden die ons land biedt. Vooraf iets van Laga zelf.

Men was na de Onderlinge wedstrijd, die als altijd van stapel liep, begonnen met het oefenen van jonge roeiers en men verwachtte hier veel van, zooals men gelukkig altijd veel verwacht van iets nieuws. Wellicht aangemoedigd door Laga's succes van 't afgeloopen seizoen hadden velen zich opgegeven voor race-roeier en de oude roeiers deden al hun best de eerste oefeningen te instrueeren. Het voortdurend slechte weer, de late winter waren zeker geen aangename omstandigheden voor hen die voor 't eerst met roeien kennis maakten. Doch dat dit zoo'n depressie op hen zou uitoefenen had niemand verwacht: toen de werkelijke traintijd aanbrak waren velen te laksch en te weinig enthousiast om door te zetten, om door dien onaangenamen tijd heen te bijten en vielen af, met uitzondering van zeer weinigen. Waarom deedt ge dat? Waarom liet ge toe dat die om-

standigheden zóó op u influenceerden, dat ge niets kont zien van 't verrukkelijke van wat die training u kan bieden. Gij voeldet niets van 't heerlijke om je uiterste best te doen ondanks de bezwarendste omstandigheden, ge voeldet niets van dat ingezonde leven, dat uwe gedachten blijder en vroolijker maakt, dat u de dingen om u heen zooveel frisscher en beter leert bezien en dat u in veel ook vaak troost kan geven. Gij gaaft een slecht voorbeeld aan hen die dit jaar onze gelederen komen aanvullen. Moge ze in geenen deele die kalme berustende filosofie van u overnemen want anders vult zich ons hart met zorg en angst voor de toekomst van Laga. En dat mag niet. Laga heeft de laatste jaren getoond wat 't zijn kan onder de uitstekende leiding van eenige bekwame mannen en 't zal n i e t gebeuren dat dit anders wordt. Laga staat nu hoog, — het mag niet vallen — en dat hebt gij jongeren geheel in uw macht, gij zult de open plaatsen weer moeten aanvullen, gij zult dezelfde wedstrijden moeten strijden die wij streden of wilt gij soms berusten in een mogelijke nederlaag? Dat is immers onmogelijk. Waar zou dan uw jonge hart blijven vol enthousiasme voor gezonde, heerlijke uitspanning, vol vuur voor eene overwinning, vol blij verlangen naar roem? O, moge 't volgend jaarverslag slechts spreken over uwe uitingen hiervan.

Het eerst kwam de Varsity op 25 Mei; dit jaar voor 't eerst op de Zweth gehouden. Laga won alle nummers. Bravo! Een bewijs, dat men toch nog wel kan als men werkelijk wil. Keurig won onze jonge vier, bestaande uit de heeren:

J. K. Lagerwey, (boeg).
T. Hoekstra.
J. B. van Loghem.
J. W. F. Nix, (slag).
W. A. Verburgh, (stuurman).

Meer taai dan fraai roeide de jonge twee, gevormd door de heeren:

A. 't Hooft.
J. A. K. van Hasselt.
H. W. ter Horst, (stuurman),

tegen de jonge twee van Njord.

Dat de oude acht zou winnen werd wel algemeen verwacht, doch een succes als bv. tegen de zoo gevreesde Triton-ploeg was niet te denken. Jammer, dat het noodlottige voorval van de aanvaring, dat als overbekend mag beschouwd worden, een beslissing tusschen onze oude acht en die van Njord onmogelijk maakte. Dat zoo iets heeft kunnen plaats hebben zal 't bestuur van Laga, dat dit jaar de leiding der Varsity heeft, meer dan genoeg gelegenheid geven om te laten zien dat niet elke Varsity zóó geregeld behoeft te worden. Het deed den anders voor Laga zoo blijden dag minder vroolijk eindigen. Eene vergelijking tusschen de Zweth en 't Spaarne ligt niet op onzen weg, laten we slechts hopen, dat de volgende Varsity meer menschen wint voor de Zweth dan dit jaar het geval was. Overigens kunnen we tevreden zijn met de nieuw gevonden, nagenoeg rechte, wedstrijdbaan van 3000 M. De oude acht van Laga bestond uit de heeren:

L. Mangelaar Meertens, (boeg).
F. R. A. Stoll.
L. C. Schram.

J. P. Delprat.
J. T. C. Etty.
G. A. Abendanon.
A. L. J. Breebaart.
J. Versluys, (slag).
H. W. ter Horst, (stuurman).

Na de Varsity kwamen de Hollandia-wedstrijden te Oudshoorn. — Hier is gebleken hoe verwaarloozing van training de slechtste gevolgen kan hebben. Moge het bijna verliezen van onze oude-acht tegen Njord een eeuwige waarschuwing blijven om nimmer te zeker te zijn van eene overwinning en nog meer om nimmer hiernaar te handelen. Dat dus nooit meer geschreven kunne worden: „ware de baan 50 M. langer geweest, enz." — De jonge twee moest 't hier allertreurigst afleggen tegen de jonge ploeg van Njord. — De jonge vier was ook niet opgewassen tegen Nereus evenals de jonge acht die hoewel met haast onzichtbaar verschil 't af moest leggen. Een woord van lof echter voor hun energieke poging tot 't laatste toe.

De jonge acht bestond uit de heeren:

A. 't Hooft, (boeg).
J. A. K. van Hasselt.
J. K. Lagerwey.
J. E. Moltzer.
G. Hogerwaard.
J. B. van Loghem.
T. Hoekstra.
J. W. F. Nix, (slag).
H. W. ter Horst, (stuurman).

Daarna kwam op 4 Juni 's avonds om half acht de be-

slissing tusschen Laga en Njord voor de Varsity. Laga roeide dien strijd prachtig in stijl over de geheele baan. Rustig met langen slag wist ze haar voorsprong op Njord te bewaren en kwam als eerste over de eindstreep. Angstig hadden vele harten — ook beurzen misschien? — geklopt doch Petrie's hulp, beleid en vaste hoop konden in eenige dagen wonderen verrichten. Voor de 7e maal heeft Laga nu dezen prijs gewonnen, dat wil zeggen eenmaal minder als Njord. Moge in de toekomst Laga bovenaan komen te staan!

Dan volgden de wedstrijden van de „Koninklijke" op den Amstel. Onze oude vier, die toen pas zeven maal geoefend had kon begrijpelijker wijs geen partij zijn voor de doortrainde vier van „de Hoop." Omstandigheden hadden meer oefenen tegengewerkt; zou echter met meer enthousiasme niet gemakkelijker over sommige bezwaren heengestapt zijn? De oude acht had eene verandering ondergaan, in plaats van den heer Etty die andere plichten moest gaan vervullen, kwam de heer J. A. Reus op No. 5. Dit bracht natuurlijk in de overwinning geene verandering en voor Reus' bereidwillige hulp Laga's besten dank. Ook een woord van waardeering aan den heer J. T. C. Etty die, ondanks z'n plotselinge invallen in de ploeg op zoo kranige wijze voor Laga's eer zorgde. De jonge vier kwam als tweede uit de voorwedstrijden te voorschijn, was echter in den final niet opgewassen tegen Nereus; zoo ging 't ook met de jonge acht. Beide ploegen hadden door ongesteldheid van den heer Nix, de heer Moltzer tot slag gekregen, die op bewonderenswaardige wijze die taak wist te vervullen.

Aan den Telegraafbeker werd door Laga niet ingeschreven wegens de groote kosten van 't bootenvervoer en

voornamelijk met 't oog op een rusttijd die zou ingaan voor 't gaan naar Frankfort. 't Gaan naar Frankfort! Laga had dus ingeschreven ondanks de groote bezwaren die dat schijnbaar met zich meebracht. Van alle kanten werden bijdragen ontvangen, ten einde de verzending der booten en 't meenemen van Hendrik te kunnen bekostigen. Zoo werd 't mogelijk uitvoering te geven aan 't plan. Petrie ging mee, Adams zou komen, belangstellende supporters zouden misschien komen, alles was in orde voor den tocht. Het was negen dagen voor den wedstrijd dat Laga in Frankfort aankwam. De hartelijke ontvangst daar van alle kanten ondervonden, de groote gastvrijheid van de Frankfurter-Ruder-Verein, de levendige belangstelling van in Frankfort wonende Hollanders en ten slotte de overwinning tegen Mannheimer „Amicitia," Frankf. „Sachsenhausen" en Frankf.-Ruder-Verein, dit alles zal zeker maken, dat de Frankfortsche daagjes onuitwischbare herinneringen voor de Laga-ploeg zullen blijven. Dank is Laga verschuldigd aan hen die kosten en tijd overhadden voor Laga's roem en in 't bijzonder aan drie mannen, dat zijn A. P. Petrie, J. A. Reus en J. E. Moltzer.

De Laga-ploeg bestond uit:

L. Mangelaar Meertens, (boeg).
J. E. Moltzer.
L. C. Schram.
J. P. Delprat.
J. A. Reus.
G. A. Abendanon.
A. L. J. Breebaart.
J. Versluys, (slag).
H. W. ter Horst, (stuurman).

Ook had Laga met z'n oude vier ingeschreven voor den Kaiser-Preis. Veel oefening echter was nog noodig voor de ploeg op een hoogte kon gebracht worden, noodig om met eenige prestatie te kunnen uitkomen. Die oefening nu was zeer bezwaarlijk, daar de boot alleen te volgen was door een stoombootje en beide barcasjes bereidwillig daartoe afgestaan door de Fr.-Ruder-Verein bleken niet in staat voldoende te volgen. Men is er ten slotte toe overgegaan niet uit te komen en zeker is dit verstandig geweest, daar waar 't meer zekerheid gaf voor 't Germania-nummer. Jammer blijft het echter onbetwist. Een gezellige 5 dagen brachten de overwinnaars daarna door in Frankfort en later in Dusseldorf, waar heel duidelijk is gebleken dat 't ploegje behalve roeien nog wel iets anders kon ook. Zoo was „Laga" weer teruggekeerd en was 't wedstrijdseizoen voor haar gesloten geweest, indien niet de heer H. Adams Laga's kleuren kwam verdedigen op den intern. wedstrijd om het Championaat van Nederland voor liefhebbers in single sculling outriggers op den 5den October te Amsterdam. Trots was Laga dat de heer Adams voor z'n oude vereeniging heeft willen uitkomen. Trots niet alleen om zich vertegenwoordigd te zien door zóó'n sculler, maar trots vooral op het feit, dat er oud-leden gevonden worden met zooveel hart voor haar.

In 't voorjaar had de gebruikelijke openingstocht plaats naar de Wykerbrug, alle booten waren mee uitgegaan zoodat dus voor 't eerst twee achten van Laga uitroeiden. Dat met eenige woorden op dit feit wordt teruggekomen is zeker noodig, want hierin kan gezegd worden hoe Laga aan die 2e acht kwam. Het zijn de enthousiaste oud-leden van Laga

die een nieuwe race-acht ten geschenke gaven! Dat deze boot met algemeene stemmen „Walter" werd genoemd zal een ieder kunnen begrijpen die weet wat de heer Walter Meyer Timmerman Thijssen voor Laga gedaan heeft, die weet dat hij de man was die Laga's jonge acht van 1901 de Varsity deed winnen. Een woord van hartelijken dank aan de heeren de Bruyn Kops, Schiff en van Eelde die zeker niet 't minst bijdroegen tot deze „Walter", is hier wel op z'n plaats. Ook zijn zij het weer geweest die ons hielpen met 't gaan naar Frankfort. Behalve de nieuwe acht echter heeft Laga dit jaar een nieuwe race-vier gekregen van oud-bestuursleden: de „Henk", zoo genoemd naar den heer Henk Adams die op zoo vele wijze Laga heeft gesteund toen hij president was en heeft hooggehouden in binnen en buitenlandsche wedstrijden. De heer A. P. Petrie was de man waarvan dit is uitgegaan.

Laga heeft dit jaar echter niet alleen een jaar gekend van bloei wat betreft z'n senior race-roeiers maar zeker in niet mindere mate wat betreft z'n fuifroeiers. Hoe velen er zijn en hoe hoog 't pijl is waartoe ze zijn opgeklommen getuigt zeker wel 't feit, dat ze Laga een nieuwe overnaatsche outrigged vier tot hun eigen gebruik ten geschenke gaven. Bravo! een teeken, dat allen willen bijdragen en helpen tot Laga's bloei.

Nog zij vermeld, dat 't nieuwe bestuur zich in October als volgt constitueerde:

L. Mangelaar Meertens,	President.
J. P. Delprat,	Secretaris.
G. A. Abendanon,	Penningmeester.
E. Grivel,	Vice-President.
A. L. J. Breebaart,	Commissaris.

Het aftreden als president van Laga en 't weggaan uit ons midden van onzen Jaap Canter Cremers is een groot verlies voor de vereeniging. Moge het hem goed gaan in z'n nieuwe leven en moge Laga's warme sympathie eene hechte beschutting zijn tegen veel kouds van de maatschappij.

— En hiermee is de schrijver van dit verslag aan 't einde gekomen van z'n taak. Hij moest loven en prijzen, maar tevens de jongeren waarschuwen. Moge hij met dankbaarheid het volgend jaar die waarschuwing kunnen herdenken.

STUDENTEN-CARROUSEL-VEREENIGING.

Hoewel er het afgeloopen jaar geen uitvoering heeft mogen zijn, doch slechts een „officieele rijavond", kunnen we toch met genoegen constateeren dat de liefhebberij van het paardrijden zeer begint toe te nemen. We durven dan ook vrijwel met zekerheid voorspellen dat weldra het 25-jarig bestaan gevierd zal worden met een uitvoering, waaraan reeds hard wordt gewerkt. Het gehalte der paarden is den laatsten tijd zeer zeker verbeterd, wat met het oog op de a. s. maskerade zeer toe te juichen is.

Het nieuwe bestuur constitueerde zich als volgt:

F. H. Fentener van Vlissingen,	President.
R. B. Canters,	Vice-President.
Jac. M. Kakebeeke,	Secretaris.
W. E. J. Berg,	Thesaurier.
Th. Mundt,	Commissaris.

DELFTSCH STUDENTEN TOONEELGEZELSCHAP.

In November trad het oude bestuur af bestaande uit de heeren:

P. H. Hendriks,	President.
H. W. Snijders,	Secretaris.
G. F. E. Gonggrijp,	Thesaurier.
A. S. C. Stoop,	Vice-President.
L. N. van de Stadt,	Commissaris.

en werden de heeren:

H. W. Snijders,	President.
L. Mangelaar Meertens,	Secretaris.
F. H. Fentener van Vlissingen,	Thesaurier.
A. Plate,	Vice-President.
G. A. Abendanon,	Commissaris.

geïnstalleerd als nieuw bestuur.

Met vele moeielijkheden heeft het Tooneelgezelschap te kampen gehad, grootendeels een gevolg van den weinig rooskleurigen finantieelen toestand. Doch buitendien is de keuze van het stuk niet voorspoedig gegaan. Langen tijd was er reeds verstreken door besprekingen met de regie van het vorige jaar, een stuk was zelfs al gekozen, („De kiesvereeniging van Stellendijk") toen zich de meerderheid van het bestuur zich daartegen verklaarde. Gelukkig werd toen vrij gauw een ander stuk gevonden en een regisseur die het waagde met onze zwakke krachten het aan te vatten.

Een goed geslaagde uitvoering mocht de moeite loonen. Te meer is dit voor het gezelschap een belangrijk feit, daar het een groote stap is in de goede richting.

Het bestuur heeft nl. getracht een oorspronkelijk Hollandsch stuk op te voeren, dat bovendien nog eenige strekking had.

En aan dat doel beantwoordde „Het Poortje" van Frederik van Eeden.

In April had de opvoering plaats en zeker is een groot deel van het succes te danken aan de deelname van vier Delftsche en twee Rotterdamsche dames.

In het einde van Maart had de heer A. Plate ontslag genomen als bestuurslid en was de heer W. J. Hoffman voor hem in de plaats gekomen.

Na de opvoering hier ter stede trachtte het bestuur evenals het vorig jaar een uitvoering te geven ten bate van „Armenzorg" in Dordrecht. Door toevallige omstandigheden ging dit echter niet door.

En hiermee heb ik in 't kort geschetst hetgeen het Tooneelgezelschap in het afgeloopen jaar gedaan heeft.

Het nieuw benoemde bestuur bestaande uit de heeren:

L. Mangelaar Meertens,	President.
W. J. Hoffman.	Secretaris.
H. C. J. Roelvink,	Thesaurier.
J. B. van Loghem,	Vice-President.
M. F. Middelburg,	Commissaris.

zal een moeilijk jaar voor zich hebben, niettegenstaande groote medewerking van het eerste jaar; doch moge het gelukken het gezelschap een waardige plaats te doen behouden onder onze corpsvereenigingen.

DELFTSCHE STUDENTEN VOETBAL-VEREENIGING.

Zooals een zwakke kiem, in vrucht'bren bodem geplant, zich langzaam maar gestadig ontwikkelt, om eens, na lange jaren van krachtigen groei, forsch en sterk, als een koning der eiken over het machtig heir van woudreuzen te heerschen . . . . .

Zooals een heldenzoon, hoewel dapper van harte, nog slechts luttel in kracht, maar uit wien eens, tot glorie van het menschdom, een Siegfried zal opgroeien, onmetelijk in macht en moed . . . . .

Zooals die heldenzoon, in beloftevollen groei,
Zooals die zwakke kiem, in onweerstaanbren bloei,
Zoo ook D. S. V. V., òpbloeiend in vruchtb'ren aard'
Van Delftsche voetbalspelers, jong, sterk en onvervaard.

* * *

De onoverwinnelijkheid, waar het vorige verslag van sprak, is helaas niet van langen duur geweest, na door Olympia uit den beker gegooid te zijn, verloren wij drie punten tegen D. F. C. en moesten ons met de 2e plaats vergenoegen. Vergeleken met het seizoen 1900—1901, toen we op een na de laatste plaats innamen, valt er echter toch nog een groote vooruitgang te constateeren. De nieuwe groentijd bracht een groot aantal nieuwe leden, en wat meer zegt, ettelijke goede spelers, zoodat het competitie-elftal een aanmerkelijke versterking onderging en de mogelijkheid, het eindelijk eens tot de eerste klasse te brengen, niet buiten gesloten is.

Bij den aanvang van het seizoen, constitueerde het nieuwe bestuur zich als volgt:

R. B. Canters,	President.
J. B. H. Coenen,	Secretaris.
A. J. Bergsma,	Thesaurier.
J. P. Delprat,	1e Commissaris.
B. J. Ledeboer Jr.,	2e Commissaris.

Als een bewijs voor den toenemenden kracht der Vereeniging zij vermeld, dat naar alle waarschijnlijkheid in de Kerstdagen een tour in het oosten ondernomen wordt en in de Paaschvacantie aan de internationale wedstrijden te Brussel wordt deelgenomen.

DELFTSCHE STUDENTEN WEERBAARHEID.

Een aangename taak is het mij het verslag over het vereenigingsjaar 1901/02 der D. S. W. te schrijven. Immers dit tijdperk is eene periode van groote bloei en vooruitgang. Het ledenaantal nam toe, de animo tot schieten was vrij groot, en de finantieele toestand was bloeiend.

In het begin van November trad het oude bestuur af en werd vervangen door een nieuw bestaande uit de H.H.

W. H. D. Segboer,	President.
H. Wirix,	Vice-President.
J. G. Pouw,	Secretaris.
J. H. Gehlen,	Penningmeester.
J. G. Larive	Commissaris.

Tot leden van de proefcommissie werden benoemd de H.H.

W. H. D. Segboer.
J. W. de Brussel Assé.
E. J. van der Meulen.

In de commissie tot voorbereiding van eene herziening van huishoudelijk, korps-, en schietreglement werden benoemd de HH. Segboer, Wirix en de Brussel Assé.

Het eerste werk van het nieuwe bestuur was eene wedstrijd op de 3 wapens uit te schrijven, open voor eerste jaars leden der D. S. W., daar de gewone onderlinge wedstrijd eind September geeindigd was en deze D. S. W. leden dus niet hadden kunnen meedingen. De opkomst was vrij groot. De prijzen door eenige bestuursleden en eereleden van het bestuur beschikbaar gesteld werden behaald door de HH.

Geweer.	1e	prijs	J. van Dijk.
	2e	„	O. A. Verwey,
Revolver.	1e	„	J. van Dijk.
	2e	„	F. Goossens.
Flobert.	1e	„	J. J. A. van de Garde.
	2e	„	J. B. van Loghem.

Het plan van den president om de leden in de gelegenheid te stellen zich te oefenen in 't schieten op klei duiven stuitte jammer genoeg af op de onmogelijkheid een geschikt terrein te vinden. Dat het plan bij de leden ingang vond bewijst het groote aantal handteekeningen op de voorloopige lijst voor deelname.

In Februari werden de belangrijke wetswijzingen van de commissie en door het bestuur overgenomen, aangenomen op twee algemeene vergaderingen. Op 1 April trad de

nieuwe wet in werking. Een woord van dank aan drie genoemde heeren is hier zeker niet misplaatst.

Een zeer onaangename tijding wachtte de vereeniging in 't voorjaar van 1902. De schietbaan op de Verversdijk, waar reeds zoo menig schot gelost was, moest worden ontruimd daar de ruimte gebruikt moest worden tot den aanbouw van teekenzalen.

Het vinden van een nieuwe baan voor revolver bracht vele moeilijkheden met zich. Voorloopig zullen de leden zich tevreden moeten stellen, om beurten Zaterdag's geweer en revolver te schieten. Een flobertbaan werd in den Doelentuin gevonden.

Het aantal geweren M. 95 in bruikleen van het rijk werd op verzoek van het bestuur met 3 vermeerderd.

Het groenen concours dat plaats had op 20 September was zeer geanimeerd. Met geweer M. 95 werden goede series geschoten.

Het is echter dan ook te hopen dat de groenen, die toen iets gepresteerd hebben, door trouwe oefening het hunne zullen bijdragen tot bevordering van den bloei van de D. S. W.

En nu het Interacademiale schietconcours. De uitnoodiging kwam en er was slechts een flobertbaan aanwezig. Dank zij echter de welwillendheid van den heer Garnizoenscommandant kregen we nog een geheelen dag de beschikking over de schietbaan, Diletto ed Arme stond ons hare revolverbaan nog eenige dagen af, trouw werd geoefend, zoodat aan den vooravond van het concours de kansen goed stonden.

En de uitslag! Deze overtrof de stoutste verwachtingen. Achtereenvolgens werden door Delft gewonnen corpsprijs flobert — geweer — en revolver.

Een woord van hulde aan de corpsschutters!

Het waren de H.H.

voor Geweer M. 95.	Flobert.	Revolver.
Segboer.	Segboer.	Segboer.
Pouw.	Pouw.	de Brussel Assé.
de Brussel Assé.	de Brussel Assé.	v. d. Meulen.
v. d. Meulen.	v. d. Meulen.	van Geuns.
Kleinstra.	Ameyden van Duym.	Kleinstra.

Verder vielen in Delftsche handen:

Eereprijs, personeele wedstrijd geweer;

benevens

Tweede prijs en vierde prijs;

hiervan

Tweede en vierde prijs vrije baan geweer;

Eerste, tweede en vierde prijs flobert vrije baan;

Eerste, tweede en vierde prijs vrije baan revolver

benevens het Eerekruis voor de hoogste corpsserie op geweer.

Een diner te Leiden, een feestelijke ontvangst in Delft besloten deze voor de vereeniging onvergetelijken dag.

Midden October hadden de bestuursverkiezingen plaats. Het bestuur constitueerde zich als volgt:

J. G. Pouw,	President.
J. H. Gehlen,	Vice-president.
J. van Geuns,	Secretaris.
H. van Ameijden van Duym,	Penningmeester.
H. A. M. van Hoffen,	Commissaris.

Het volgend jaar is er interacademiaal schietconcours in Delft. Moge het succes voor de Delftsche Studenten Weerbaarheid een zelfde zijn als op 23 October te Leiden.

Dit echter zal alleen door trouwe oefening mogelijk zijn. Daarom dus leden der D. S. W. op ter schietbaan en oefent U trouw.

DELFTSCHE STUDENTEN IJSCLUB.

In November van het vorig jaar constitueerde het bestuur zich als volgt:

O. C. A. van Lidth de Jeude, President.
W. Smit, Secretaris.
D. J. C. Meijeringh, Thesaurier.
W. M. de Jonge, } Commissarissen.
C. van der Hoeven, }

Na het zoo succesvol vereenigingsjaar 1900—1901, waarin de Corpsprijs en alle personeele prijzen door onze stoere rijders behaald werden, het jaar waarin onze vereeniging haar $12^1/_2$-jarig bestaan door een schitterend gecostumeerd avondfeest vierde moest er helaas een volgen, waarin de D. S. IJ. zeer weinig heeft kunnen presteeren. Mochten we ons in Februari in een weinig ijs verheugen en hadden we wederom hooge verwachting van het uitstekende vijftal door de onderlinge wedstrijd vastgesteld, helaas, door de te spoedig ingevallen dooi kon de interacademiale wedstrijd al evenmin doorgaan als het avondfeest waarvoor reeds alle toebereidselen gemaakt waren.

Niets blijft ons dus over dan te hopen, dat het volgend jaar ons meer ijs zal brengen, want we zijn er van overtuigd dat onze rijders te Utrecht dan geen slecht figuur zullen maken en de eer van de D. S. IJ. hoog zullen houden.

DELFTSCHE STUDENTEN AMATEUR PHOTOGRAPHEN VEREENIGING.

Het vereenigingsjaar 1901—02 mag voor onze vereeniging een jaar van bloei genoemd worden. De voornaamste zorg werd, evenals vorige jaren, aan de donkere kamer gewijd, die, hoewel de commissaris met de meeste nauwgezetheid en welwillendheid er de orde en netheid betrachtte en alle benoodigdheden aanschafte, niet altijd kon doorgaan voor een toonbeeld van Hollandsche zindelijkheid. Mogen de leden dit in het toekomende jaar eens ter harte nemen!

Onze Eere-voorzitter stelde ons in staat om een elektrische roode verlichting aan te brengen, die gebleken heeft zeer te voldoen. In October 1901 constitueerde het Bestuur zich als volgt:

H. Meelhuyzen,	President.
Th. J. J. Kreunen,	Secretaris.
F. C. Kist,	Penningmeester.
H. Momma,	Comm. v. h. Mat.

De voornaamste gebeurtenis uit het vereenigingsleven mag zeker wel genoemd worden de, door het Bestuur uitgeschrevene, wedstrijd van foto's door de leden vervaardigd. De inzendingen waren zoo talrijk, dat met goed gevolg een tentoonstelling kon gehouden worden in de Receptiekamer der P. S. welke door de welwilllendheid van den Administrateur voor dit doel was beschikbaar gesteld. De talrijke bezoekers, waaronder den Hoogleeraar-Directeur en verscheidene Hoogleeraren en Docenten der P. S. werden opgemerkt, bleken met belangstelling de inzendingen te beschouwen. Door de Jury, bestaande uit de Heeren G. J. van Swaay en A. F. Gips, leeraren aan de Polytechnische School en de heeren

Meelhuyzen en Kist, werden eenstemmig toegekend de 1ste prijs aan de inzending onder 't motto „Op hoop van zegen" en de 2de aan die onder 't motto „Velox". Bij opening deden zich als prijswinners kennen de Heeren Th. J. J. Kreunen en Th. Rosskopf. Een woord van dank aan de Jury en in 't bijzonder aan de Heeren van Swaay en Gips is hier zeker niet misplaatst. Het bestuur is na de laatste verkiezingen in October als volgt samengesteld:

F. C. Kist,	President.
Th. J. J. Kreunen,	Secretaris.
M. H. C. Vreede,	Penningmeester.
J. A. K. van Hasselt,	Comm. v. h. Mat.

IGOV.

Het afgeloopen jaar is voor Igov een jaar geweest van grooten bloei. Waar verleden jaar in den almanak in het jaarverslag van Igov werd geschreven: Van een tweede uitvoering is helaas niets gekomen, aangezien enz., is het mij een groote vreugde te kunnen mededeelen, dat dit jaar die tweede uitvoering wel is kunnen doorgaan.

De eerste uitvoering, een Smoking-concert had den 16en December in de Soc. Phoenix plaats.

Het was een alleraardigste avond zeker niet minder goed geslaagd dan die van het vorige jaar en waarvan de herinnering nog wel lang bij ieder der aanwezigen zal blijven voortleven.

Den medewerkers een woord van hulde en dank voor hetgeen zij dien avond in het belang van Igov en tot genoegen der toeschouwers hebben gedaan.

De 2e uitvoering werd gegeven op den middag voor de krantenverbranding. Fräulein Dürnberger's Damenkapel hield de leden gedurende enkele uren genoeglijk bezig door haar aardig concert.

Dat de stand der financiën, die evenwel nog zeer goed is, niet zóó gunstig is als verleden jaar is natuurlijk aan het geven dier twee uitvoeringen te wijten.

In plaats van de HH. Ferf, de Jonge en Hulshoff, die uit het Bestuur traden werden gekozen de HH. Grivel, Stoll, en Verhey, zoodat het Bestuur als volgt is samengesteld:

J. M. Kakebeeke,	President.
J. J. Swens,	Secretaris
E. Grivel,	Thesaurier.
F. R. A. Stoll,	Vice-Pres.
M. G. Verhey,	Commissaris.

DELFTSCHE STUDENTEN HOCKEY- EN BANDYCLUB.

Het vierde levensjaar van de Hockeyclub geeft alleszins reden tot beschouwingen. Van een succesvol jaar kan de buitenstander gerust spreken, maar hij, die van den toestand der vereeniging geheel op de hoogte is, zal moeten toegeven dat dat succes een tweezijdig aanzicht heeft. Geoefend is nl. zelden of nooit, maar toch wist het IX, dat Delft sinds eenige jaren in den Studentenbond vertegenwoordigt, op eene

enkele uitzondering na al hare wedstrijden te winnen. Voor waar een zonderling contrast.

Het veld, bij de fabriek van Van Marken gelegen, verkeerde gedurende nagenoeg het gansche jaar door de vele regens, die de herfst van 1901 kenmerkten en door het drukke voetbalspelen van D. S. V. V. en Concordia in onbespeelbaren staat. Oefening bleef daardoor uit. Dat het elftal toch zooveel succes gehad heeft, vindt voornamelijk zijn reden daarin, dat de leden elders op bespeelbare terreinen in Den Haag en Haarlem hunne krachten vergaarden, en niet, zooals te verwachten was, in Delft.

Sommen wij de wedstrijden van het afgeloopen jaar op, dan dienen wij als eersten dien in Leiden te noemen, door Delft met glans gewonnen (3-0). Dat was in December. Op den verjaardag van het Corps werd Leiden in haar returnmatch andermaal met succes geslagen. De cijfers (9-0) spreken voor de overweldigende meerderheid der onzen. Doordat Utrecht zich uit de competitie had teruggetrokken was het einddoel de door de competitiegenooten uitgeloofde beker, daarmede bereikt en kon de club zich in haren kampioenstitel verheugen.

Ook tegen burgervereenigingen werd gestreden. In Januari toog men naar Haarlem en wist het tegen het bekend sterke Haarlemsche elftal na heftigen strijd tot een gelijk spel te brengen. Slechts van de Mixed Hockeyclub in Den Haag werd verloren, voornamelijk hierin zijn reden vindende, dat een aantal der Delftsche elftalleden, ook lid van de Mixed zijnde, voor laatst genoemde uitkwamen.

Bandy werd slechts eens gespeeld, zoodat aan de goede plannen van eenen wedstrijd tegen Haarlem geen gevolg gegeven kon worden.

Ten slotte rest ons de mededeeling, dat het bestuur, bestaande uit de H.H.

J. H. C. Salberg,	President.
Th. F. Vreede,	Secretaris.
A. J. Bergsma,	Thesaurier.
A. S. C. Stoop, C. J. v. Randwijk,	Commissarissen.

in October vervangen werd door de HH.

Th. F. Vreede,	President.
A. J. Bergsma,	Secretaris.
B. J. Ledeboer,	Thesaurier.
J. J. Swens, A. Ph. van Aken,	Commissarissen.

PARIS.

Het was dit jaar weer een uitstekend schaakjaar, een der leden schaakte zelfs eene „Koningin" tot levensgezellin.

Het souper was niet zoo gezellig, doch het „knor" zal voortaan ontbreken. Verschillende jongelui traden tot Paris toe.

Het nieuwe concours maakt de avonden nog gezelliger. dan ze waren, hetgeen niet weinig te danken is aan het bestuur:

C. E. van der Stok,	President.
R. B. Canters,	Secretaris.
A. R. Hulshoff,	Thesaurier.

DISPUUT-GEZELSCHAP G. I. O.

Tot ongekende hoogte steeg dit jaar het ledenaantal, het naderde het bij de wet genoemde maximum. De vereeniging bloeit en kon met voldoening bij de viering van haar eerste lustrum terugzien op de afgeloopen jaren. Bij dit feestelijk herdenken van den 1sten Februari waren nog twee leden aanwezig, die tot de oprichters behoorden.

Over het algemeen hadden de maatschappelijke vraagstukken in stelling en verhandeling het leeuwenaandeel, terwijl de opgegeven onderwerpen voor de improvisatie een zonderling mengelmoes vertoonen.

De voordrachten doen een bijzondere voorliefde van de leden voor de litteratuur na '80 zien.

Op de eerste vergadering in October werd het bestuur bestaande uit:

P. Persant Snoep,	President.
G. van der Koogh,	Secretaris.
R. Heering,	Penningmeester.

vervangen door

S. H. Stoffel,	President.
N. G. Kam,	Secretaris.
J. L. A. Ledeboer,	Penningmeester.

IN MEMORIAM O. E. VON FREYBURG.

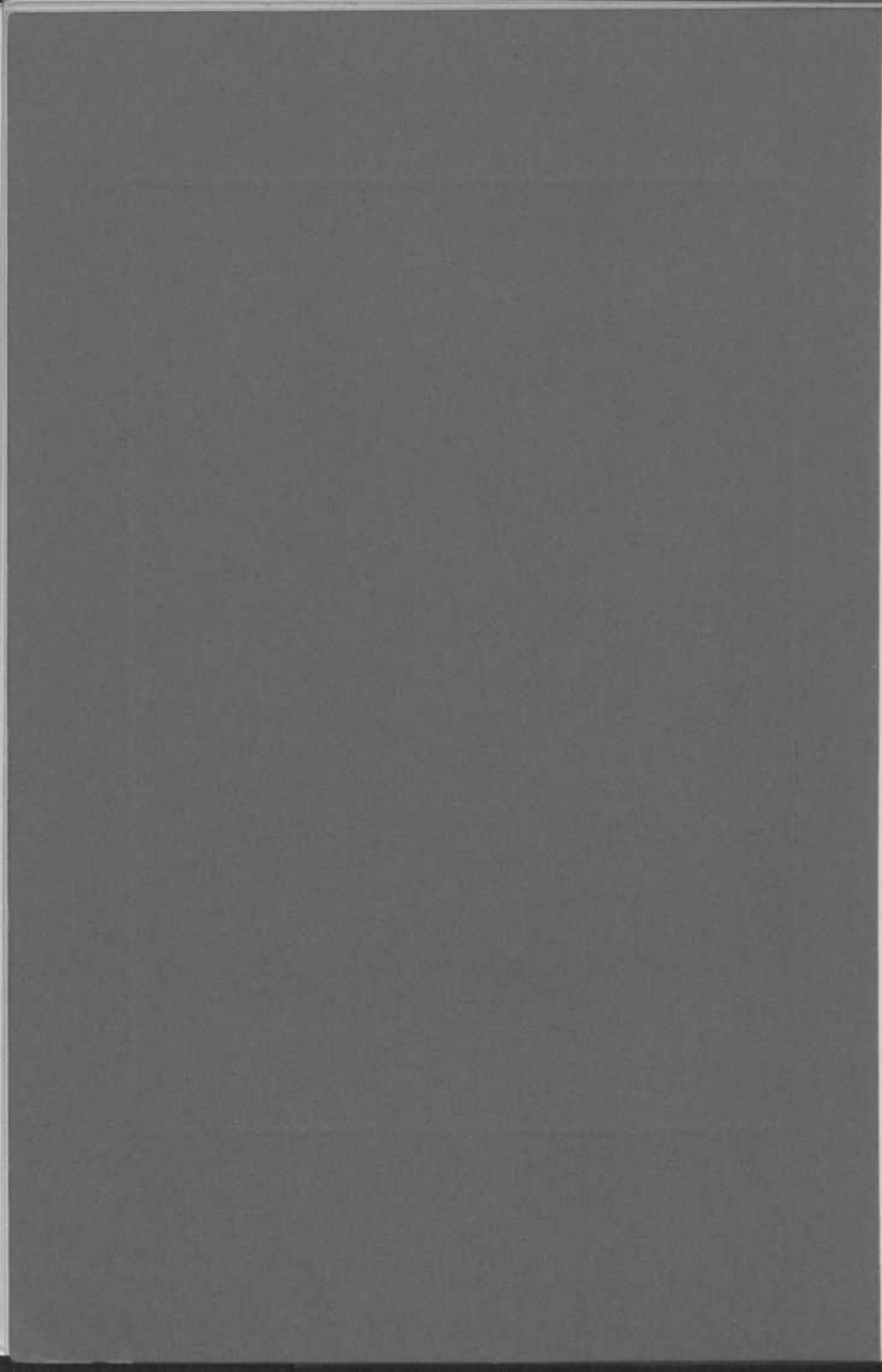

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

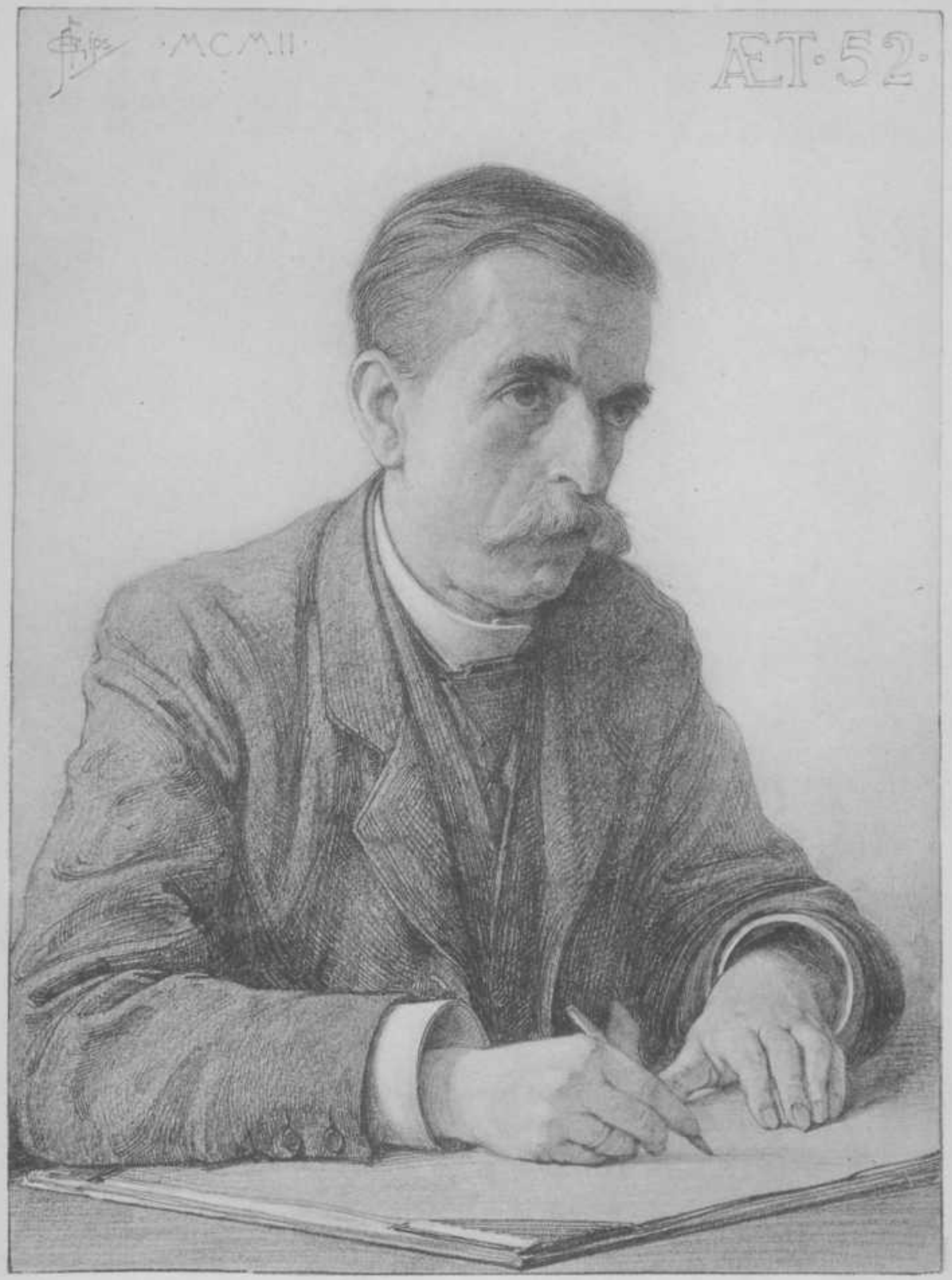

F. Holl R.A.

BESTUUR.

Het Bestuur der Polytechnische School is opgedragen aan den Directeur en den Raad van Bestuur, samengesteld uit de Hoogleeraren der School.

De Directeur is Voorzitter van den Raad.

De Secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

DIRECTEUR.

J. KRAUS.

SECRETARIS VAN DEN RAAD VAN BESTUUR.

Mr. B. H. PEKELHARING.

HOOGLEERAREN.

	Jaar van benoeming als Leeraar-Hoogleeraar.	
In de zuivere en toegepaste Wiskunde.		
Dr. C. A. SCHELTEMA, W. I.— Brabantsche Turfmarkt 20.	1883	1885
J. CARDINAAL, W. I. — Oranje-Plantage 35.	1893	1894
Dr. G. SCHOUTEN, — v. Leeuwenhoeksingel 27.	1897	1900
W. H. L. JANSSEN v. RAAY, W. I. — Oude Delft 128.	1900	1902
In de toegepaste Natuurkunde en de Electrotechniek.		
J. A. SNIJDERS C.JZN., — C. I. Voorstraat 65.	1874	1878

	Jaar van benoeming als Leeraar-Hoogleeraar.	
In de Scheikunde.		
Dr. S. HOOGEWERFF. — Hooikade 17.		1885
In de Mineralogie en Geologie.		
Dr. J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK. — Columbusstr. 112, Den Haag.		1898
In de Mikro-Chemie.		
Dr. H. BEHRENS. — Oude Delft 71.		1874
In het Mijnwezen.		
C. J. VAN LOON, M. I. — Spoorsingel 137.		1899
S. J. VERMAES, M. I. — Voorstraat 94A.		1902
In de Scheikunde en Scheikundige Technologie.		
Dr. L. ARONSTEIN. — Oude Delft 26.	1894	1895
In de Bacteriologie.		
Dr. M. W. BEIJERINCK, T. — Nieuwe Laan 5.		1895
In de Mechanische Technologie en het maken van Modellen van Werktuigen.		
P. VAN DER BURG. — St. Olofslaan 358.	1882	1883
In de Kennis van Werktuigen en de Werktuigbouwkunde.		
J. C. DIJXHOORN, W. I. — Hugo de Grootstraat 23B.		1899
I. FRANCO, W. I. — Rotterdamsche weg 72.		1900
C. P. HOLST G.ZN., — Rotterdamsche weg 74.		1900
H. A. RAVENEK, W. I. — Spoorsingel 130.	1876	1879
In de Bouwkunde.		
H. EVERS, Phoenixstraat 46.		1902
J. F. KLINKHAMER, B. I. — Spoorsingel 139,		1899
G. J. MORRE, — Oude Delft 6.	1861	1896

Jaar van benoeming als Leeraar-Hoogleeraar.

In de Waterbouwkunde.

J. KRAUS, C. I. — Oude Delft 36. 1898
S. G. EVERTS, C. I. — Oostsingel 71. 1900
W. K. BEHRENS, C. I. — Phoenixstraat 23, 1900
G. H. DE VRIES BROEKMAN, C. I. — Oostsingel 65. 1901

In de Scheepsbouwkunde.

H. COP, S. W. I. — Oostsingel 61. 1887

In het Landmeten en Waterpassen en de Geodesie.

Hk. J. HEUVELINK, C. I. — v. Leeuwenhoeksingel 30. 1897

In de Staathuishoudkunde en het Administratief Recht.

Mr. B. H. PEKELHARING. — Phoenixstraat 56. 1873

LEERAREN.

Jaar van benoeming.

In de Wiskunde.

Dr. H. de Vries, — Oranje Plantage 39. 1902

In de toegepaste Natuurkunde.

Dr. M. DE HAAS. — Voorstraat 94. 1897
G. J. VAN SWAAY, C. I. — Spoorsingel 123. 1898

In de Kennis van Bouwstoffen.

J. A. VAN DER KLOES. — Oostsingel 64. 1882

In de Geschiedenis der decoratieve Kunst en decoratieve Bouwkunde.

T. K. L. SLUIJTERMAN. — v. Leeuwenhoeksingel 3. 1895

Jaar van benoeming

In het Handteekenen en de kunstgeschiedenis.

A. F. GIPS. — Noordelijke Avenue 108. 1894

In het Boetseeren

A. W. M. ODÉ Jr. — Rotterdamsche weg 76. 1900

In het meten en wegen.

J. A. TREUB, — Adelheidstraat 41, Den Haag. 1901

ASSISTENTEN.

In de Beschrijvende Meetkunde.

E. C. VAN DER HOEK, C. I. — Breestraat 53.

D. POSTMA, W. I. — Brab. Turfmarkt 88.

In de Graphostatica.

C. SPRUIT JR., W. I. — Provenierstraat 62, Rotterdam.

In de toegepaste Natuurkunde en de Electrotechniek.

N. KOOMANS, W. I. — Verversdijk 52,

J. M. G. SCHEFFER, W. I. — Laan van Overvest 175.

H. C. VOLKERS, T. — Laan van Overvest 170.

In de Scheikunde.

M. VAN BREUKELEVEEN; T. — Vlamingstraat 35.

G. M. DE JONGH SCHIFFER, T. — Van Merlenstraat 83 den Haag.

Dr. A. S. VAN NIEROP, T. — Koornmarkt 41.

H. TER MEULEN, T. — Spoorsingel 202.

A. J. GOUKA Jr., M. I. — Stephensonstraat 68, Den Haag.

F. KEEMAN, T. — Oude Delft 210.

In de Micro-Chemie.

P. D. C. KLEIJ, T. — Oostsingel 18.

In de Bacteriologie.

G. VAN ITERSON Jr., T. — Oostsingel 16.
A. VAN DELDEN, T. — Vrouwjuttenland 17.

In de Mineralogie, Geologie en het Mijnwezen.

J. VAN BAREN, — Haagsche Veer 15, Rotterdam.
Dr. J. F. VAN BEMMELEN, — Groot Hertoginnelaan, Den Haag.
E. A. DOUGLAS, — Suezkade 116, Den Haag.
W. A. KNOL, M. I. Brab. Turfmarkt 81.
R. SEIBT, — Hugoplein 109.

In de Kennis van Werktuigen en Werktuigbouwkunde.

J. Z. RISCH, — Westsingel 2A.
G. H. W. VAN AKEN, — Voorstraat 93.
G. BEBINGH, — Oude Delft 55.
A. BIJDEBEEK, — Binnenwatersloot 17.
R. BLOEMENDAL, W. I. Laan van Overvest 174.

In de Bouwkunde.

L. COUVÉE, — Noordelijke Avenue 5.
A. LEEFLANG, — Oude Delft 212.
H. W. VENKER, — Delistraat 21, Den Haag.
A. VAN DER LEE, — Haagweg 81C.
S. SNUYF Jr., C. I. — Oude Delft 30.
I. J. GORT, — Stationsweg 37a, Rotterdam.

In het Handteekenen.

E. J. BRUINS, — Huis te Blotinge 28, Rijswijk.

In de Waterbouwkunde.

B. HELWEG. — St. Olofslaan 1938.
L. L. C. H. JONKERGOUW, — Koornmarkt 35.
C. K. VISSER, C. I. — Hugo de Grootstraat 108.

In het Landmeten en Waterpassen en de Geodesie.

H. DE GROOT, C. I. — Havenstraat 25.

BIBLIOTHEEK.

J. F. L. SCHNEIDER, Bibliothecaris. — Spoorsingel 122.
Mr. H. H. R. ROELOFS HEYRMANS Jr., Assistent. — Laan van Overvest 143.

AMBTENAAR VAN ADMINISTRATIE.

H. HOOG, — Burgwal 16.

CONGIERGE.

G. WOLSHEIMER, — Oude Delft 95.

AMANUENSES.

L. J. KOKÉE, Opzichter. — Torenstraat 2A.
H. J. WEENING, Opzichter. — Westvest 22A.
J. H. BUSKOP, Modelmaker. — Warmoezierstraat 43.
P. G. GOSSELAAR. — Hugo de Grootstraat 114.
A. F. VAN DREUMEL. — Buitenwatersloot 141.
H. FEMER. — Noordeinde 7.
A. J. J. BERKHOUT, — Singelstraat 25.
PH. P. TETTEROO. — Verversdijk 138.
M. RUNIA. — Parallelweg 11.
J. A. WALLER. — Nieuwe Laan 158.
C. G. LA BRIJN, Wiggelinastraat 21.

BEDIENDEN.

D. J. VAN ES. — Parallelweg 4.
J. E. EIJLBRACHT. — Verversdijk 168.

J. VAN DIJK. — Graswinckelstraat 13.
J. I. MOEN, — Kanaalweg 3.
W. DE HOOGH. — Oude Delft 115.
J. M. VAN BUGGENUM. — Coenderstraat 21.
A. HOOGENDIJK. — Raam 21.
C. A. HARTKOORN. — Oude Delft 24.
B. TIMMERMANS. — Gasthuislaan 210.
A. VAN ZEEVENTER. — Oude Delft 63.
J. KOESLAG. — Voorstraat 97.
E. HOOLHORST. — Verversdijk 58.
L. J. J. OLIVIER. — Gasthuislaan 231.
D. VAN DREUMEL. — Graswinckelstraat 59.
J. HULSINGA. — Hoornsche weg (Tolhuis)
J. W. REITSMA. — Wiggelinastraat 25.
R. DE RAPPER. — Oude Delft 69.
C. KROMHOUT, Stoker. — Pootstraat 25.
J. N. HAAS. — Joh. Paulinalaan 13.

UITTREKSELS UIT WETTEN EN REGLEMENTEN BETREFFENDE DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

WET HOUDENDE REGELING VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

(Vastgesteld 2 Mei 1863, Stbl. n^{0}. 50).

TITEL II.

Tweede Hoofdstuk. Van de Polytechnische School.

§ 1. Van de School.

ART. 39. De Polytechnische School is bestemd voor de opleiding:

1^{0}. van aanstaande industriëelen of technologen, die eene grootere mate van theoretische of technische kennis verlangen dan aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus kan verkregen worden;

2^{0}. van hen, die verlangen zich te bekwamen tot:

a. civiel-ingenieur;

b. architect of bouwkundig ingenieur;

c. scheepsbouwkundig ingenieur;

d. werktuigkundig ingenieur;

e. mijnen-ingenieur.

ART. 40 Het onderwijs aan de Polytechnische school omvat:

a. de hoogere stelkunde;
b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;
c. de beschrijvende meetkunde en hare toepassingen;
d. de differentiaal- en integraalrekening;
e. het landmeten, waterpassen en de geodesie;
f. de theoretische mechanica;
g. de toegepaste mechanica;
h. de kennis van werktuigen;
i. de mechanische technologie en de werktuigbouwkunde;
k. de toegepaste natuurkunde;
l. de toegepaste, de praktische en de analytische scheikunde;
m. de scheikundige technologie;
n. de kennis van het hedendaagsch fabriekswezen;
o. delfstofkunde en de aardkunde;
p. de toegepaste aardkunde en de mijnontginning;
q. de metallurgie;
r. de waterbouwkunde; de aanleg van gewone wegen en spoorwegen en de bruggenbouw;
s. de burgerlijke bouwkunde;
t. scheepsbouwkunde;
u. het rechtlijnig en handteekenen, met toepassing op de verschillende vakken;
v. praktische oefeningen met gereedschap en draaibank;
w. het maken van modellen van werktuigen;
x. de staathuishoudkunde;
y. het handelsrecht;
z. het administratief recht in de betrekking tot den waterstaat, de openbare werken, het mijnwezen en de nijverheid.

ART. 41. Ieder, die als kweekeling der Polytechnische school is ingeschreven, stort bij den aanvang van elk studiejaar eene som van *f* 200. Hij verkrijgt daardoor den toegang tot alle lessen der school.

Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen, die gegeven worden:

eenmaal 's weeks, *f* 10;
tweemaal 's weeks, *f* 20;
driemaal 's weeks, *f* 30;
viermaal of meermalen 's weeks, *f* 40.

De in dit artikel vermelde gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

TITEL V.

Van de eindexamens.

ART. 55. Aan hen, die aan de Polytechnische school het onderwijs hebben bijgewoond, wordt eenmaal 's jaars gelegenheid gegeven, om tengevolge van een examen een getuigschrift of een diploma te verkrijgen.

Tot die examens worden ook toegelaten zij, die het onderwijs aan de school niet hebben bijgewoond.

De examens worden in het openbaar gehouden.

ART. 58. De eindexamens der Polytechnische school worden afgenomen door commissiën, door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te benoemen. De leden genieten uit 's Rijks schatkist vergoeding voor reis- en verblijfkosten, benevens vacatiegelden.

ART. 59. Zij, die naar het diploma van technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig-, of mijnen-ingenieur dingen, leggen een eerste examen A af,

van gelijken omvang als het in art. 57 voorgeschreven eindexamen voor de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus.

Van dit examen zijn vrijgesteld zij die het getuigschrift bezitten, verkregen na aflegging van zoodanig examen voor eene der in dit artikel genoemde commissiën.

ART. 60. Het diploma van technoloog wordt door hen, die het in het voorgaande artikel vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van een examen in:

a. de bolvormige driehoeksmeting en de beginselen der analytische meetkunde;
b. de beginselen der beschrijvende meetkunde;
c. die der theoretische en toegepaste mechanica, en van de kennis van werktuigen;
d. die der mechanische technologie;
e. de toegepaste natuurkunde;
f. de toegepaste en analytische scheikunde;
g. de scheikundige technologie;
h. de bouwkunde, voor zooveel betreft de kennis van bouwstoffen en de samenstelling van eenvoudige gebouwen;
i. het hand- en ornamentteekenen.

ART. 62. Het diploma van civiel-ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de hoogere stelkunde;
b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;
c. de beschrijvende meetkunde;
d. de differentiaal- en integraalrekening;
e. de toegepaste natuurkunde;

f. de analytische scheikunde met betrekking tot de bouwmaterialen;
g. de kennis van bouwstoffen, gebruikelijk zoowel voor bouwkundige als waterbouwkundige werken;
h. de constructie van de onderdeelen van gebouwen;
i. het vervaardigen van eenvoudige bouwkundige en waterbouwkundige teekeningen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen;
b. de waterbouwkunde, omvattende:
   1°. den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en dien van bruggen;
   2°. den aanleg van zeeweringen;
   3°. den kennis der rivieren als afwateringsmiddelen en in betrekking tot de scheepvaart;
   4°. den aanleg van kanalen, sluizen, havens en maritieme werken;
   5°. de hydrographie van ons land, kennis van polders en bemalingen;
c. de burgerlijke bouwkunde, omvattende:
   1°. de constructie van eenvoudige gebouwen;
   2°. de beginselen der schoone bouwkunst;
d. het situatie- ornament- en handteekenen, benevens het teekenen van voorwerpen tot de waterbouwkunde behoorende;
e. het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen;
f. de beginselen der geodesie en het practische landmeten en waterpassen;
g. het administratief recht in betrekking tot den waterstaat en openbare werken.

ART. 62. Het diploma van architect of bouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft dezelfde vakken als het examen B, vermeld in het voorgaande artikel.

Het derde examen C betreft:

a. de vakken onder a en c van het examen C, vermeld in art. 61;
b. de burgerlijke bouwkunde, de schoone bouwkunst in haren geheelen omvang daaronder begrepen;
c. de waterbouwkunde, voor zooveel betreft den aanleg van verschillende bestratingen, het bouwen van bruggen, sluizen en kaaien;
d. het theoretisch en praktisch landmeten en waterpassen;
e. het bouwkundig-, ornament- en handteekenen;
f. het administratief recht, in betrekking tot openbare werken.

ART. 63. Het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken onder a—e van het examen B, vermeld in art. 61;
b. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor den scheepsbouw;
c. de kennis der bouwstoffen, bij den scheepsbouw in gebruik;
d. de beginselen van het scheepsteekenen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak a van het examen C, vermeld in art. 61;

b. het teekenen van werktuigen;
c. de scheepsbouwkunde en het scheepsteekenen;
d. de waterbouwkunde en het waterbouwkundig teekenen, voor zooveel betreft werken, die tot de scheepsvaart betrekking hebben.

ART. 64. Het diploma van werktuigkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:
a. de vakken a—e van het examen B, vermeld in art. 61;
b. het vak e, vermeld in art. 61;
c. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor werktuigen.

Het derde examen C betreft:
a. het vak a van het examen C, vermeld in art. 61;
b. mechanische technologie en werktuigbouwkunde;
c. het vak h, vermeld in art. 60;
d. het handteekenen en het teekenen van werktuigen;
e. het administratief recht in betrekking tot fabrieken en werktuigen.

ART. 65. Het diploma van mijnen-ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:
a. de vakken a—e van het examen B, vermeld in art. 61;
b. de delfstofkunde.

Het derde examen C betreft:
a. het vak a van het examen C, vermeld in art. 61;
b. het vak h, vermeld in art. 60;
c. het vak d van het examen C, vermeld in art. 62;
d. de aardkunde en de toegepaste aardkunde;

e. de mijnontginning;
f. de docimasie;
g. de metallurgie;
h. het teekenen van werktuigen;
i. het administratief recht in betrekking tot het mijnwijzen.

ART. 66. Wanneer een der in de voorgaande artikels vermelde examens naar genoegen der commissie is afgelegd, wordt door haar aan den geëxamineerde een getuigschrift of een diploma afgegeven, volgens het model door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld.

Getuigschriften worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens der burgerscholen en hoogere burgerscholen, alsmede voor het eerste examen A en B voor civiel-, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijningenieur; diploma's worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens als landbouwkundige, technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- en mijningenieur.

De getuigschriften worden kosteloos afgegeven; voor het diploma wordt betaald een som van veertig gulden. Deze gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

Art. 67, al. 3. De commissiën bedoeld in art. 58, zenden een verslag van hare werkzaamheden aan onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL VI.

Van de acte van bekwaamheid.

ART. 82. Ieder, die krachtens deze wet of krachtens vroegere verordeningen hier te lande een diploma van techno-

loog, civiel-ingenieur, architect of bouwkundig ingenieur, scheepsbouwkundig ingenieur, werktuigkundig ingenieur of mijnen-ingenieur verkregen heeft, is bevoegd onderwijs te geven in de technische wetenschappen, waarin hij ter verkrijging van zijn diploma een examen heeft afgelegd. Hij behoort daartoe echter in het bezit te zijn van het getuigschrift van goed en zedelijk gedrag, vermeld in art. 25, (Af te geven door het dagelijksch bestuur der gemeente of gemeenten, waar men gedurende de twee laatste jaren heeft gewoond).

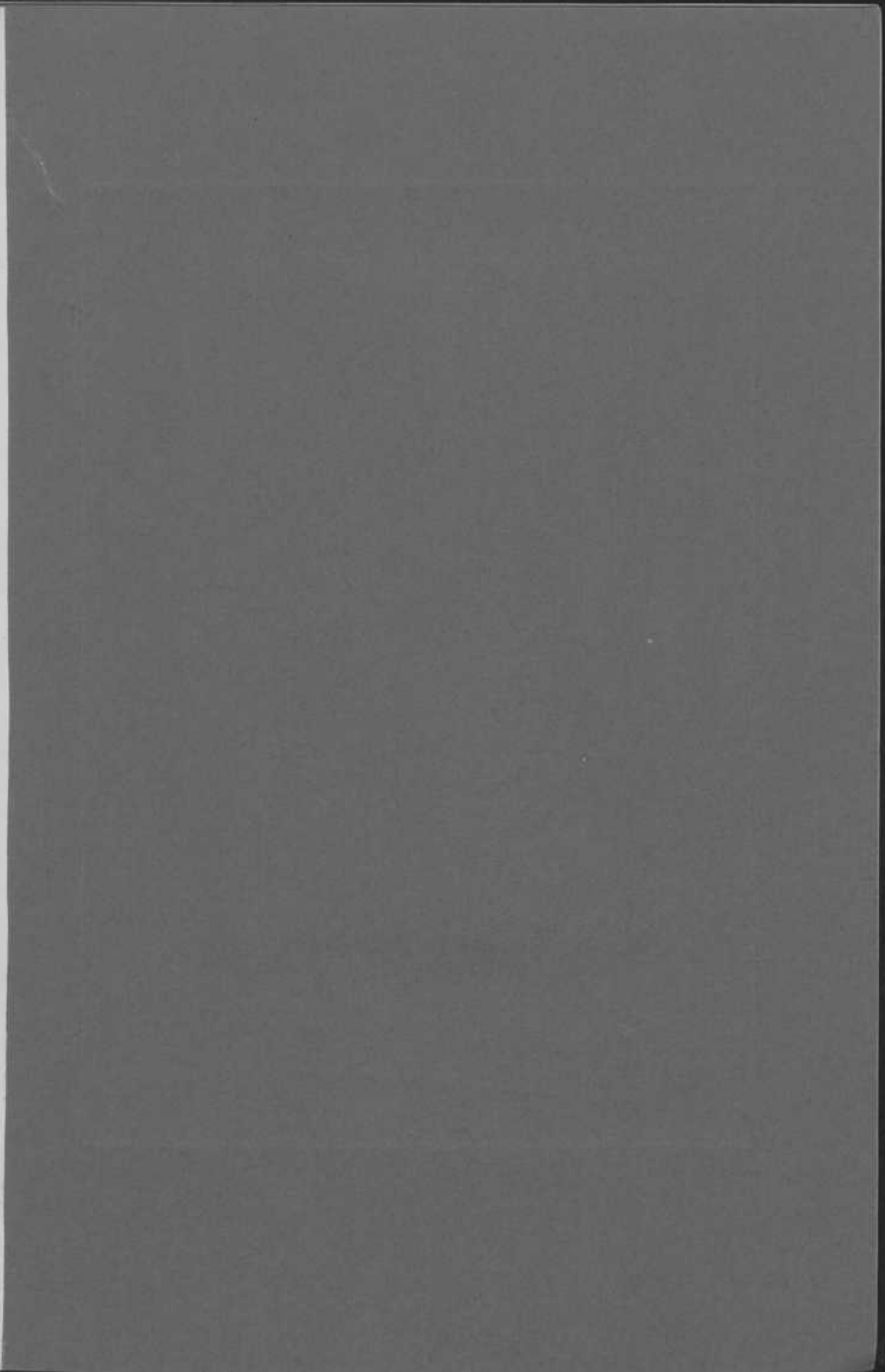

G. W. de Tunja Bruchmann

TOELICHTING.

Volgens de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs van 2 Mei 1863, Staatsblad No. 50, is de Polytechnische School bestemd voor de opleiding van:

1°. aanstaande industriëelen of technologen, die eene grootere mate van theoretische of technische kennis verlangen dan aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus verkregen kan worden:

2°. hen, die zich wenschen te bekwamen tot:

civiel-ingenieur;
architect of bouwkundig ingenieur:
scheepsbouwkundig ingenieur;
werktuigkundig ingenieur;
mijnen-ingenieur.

Het bijwonen der lessen aan de Polytechnische School is aan geene andere voorwaarden gebonden dan de storting der bij de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs vastgestelde som, de door het reglement bepaalde inschrijving door den directeur en de opgave van de lessen, welke men wenscht te volgen.

Die storting bedraagt *f* 200,—. te voldoen bij den aanvang van elk studiejaar. Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen mede, bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen, die gegeven worden: éénmaal 's weeks *f* 10,—, tweemaal *f* 20,—, driemaal *f* 30,—, vier- of meermalen *f* 40,—.

Eerstbeginnende leerlingen, die aan de oefeningen in he

scheikundig laboratorium wenschen deel te nemen, storten bij den aanvang van het studiejaar eene waarborgsom ten bedrage van ƒ 15,—; zij, die zich met onderzoekingen van grooteren omvang wenschen bezig te houden, eene som van ƒ 40,—. Uit die som wordt vergoed, wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt.

Eerstbeginnende leerlingen, die aan de oefeningen in het mikrochemisch laboratorium wenschen deel te nemen, storten bij den aanvang dier oefeningen eene waarborgsomvan ƒ 10,—; meergevorderden, die onderzoekingen van grooteren omvang wenschen uit te voeren, storten een bedrag van ƒ 25,—.

Zij, die aan de oefeningen in de delfstofkundige afdeeling wenschen deel te nemen storten een waarborgsom van ƒ 25,—.

Zij, die aan de practische oefeningen met gereedschap en draaibank wenschen deel te nemen, hebben zich voor eigen rekening van de meest noodige gereedschappen te voorzien.

Evenmin als toelatingsexamens bestaan er overgangsexamens.

In overeenstemming met de geheele vrijheid van studie, in den geest der wet voor de Polytechnische School als beginsel aangenomen, is aan ieder, die haar wenscht te bezoeken, overgelaten te beoordeelen of hij de daartoe noodige kundigheden bezit, en voorts geheel aan de eigen verantwoordelijkheid der leerlingen, in hoeverre zij van de hun openstaande gelegenheid om zich te bekwamen, gebruik willen maken.

Hiertoe behoort in het oog te worden gehouden:

dat bij het onderwijs aan de Polytechnische School ondersteld wordt dat allen, die daarvan gebruik maken, in het

bezit zijn van de kundigheden, welke aan eene hoogere burgerschool met vijf-jarigen cursus kunnen verkregen worden, voor zooverre die kundigheden betrekking hebben op vakken, waarop zij zich wenschen toe te leggen;

dat voor hen, die een diploma als technoloog of ingenieur wenschen te verwerven, het volbracht eindexamen der hoogere burgerschool alleen dan een waarborg voor genoegzame voorbereiding oplevert, wanneer daarbij voor elk der afdeelingen wis- en werktuigkunde, natuurkundige wetenschappen en hand- en rechtlijnig teekenen de vorderingen alleszins voldoende worden gerekend;

dat het alle aanbeveling verdient zooveel mogelijk van de zomervacantiën partij te trekken tot practische oefening, als onmisbaar voor den technicus en bevorderlijk aan een vruchtbare studie.

Het leerplan is er op ingericht dat zij, die in voormelden zin het eindexamen der hoogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd, bij behoorlijke vereeniging van eigen studie met het geregeld volgen der lessen en het getrouw deelnemen aan de in het programma opgenomen oefeningen:

door een vierjarigen cursus zich de kundigheden kunnen eigen maken, die gevorderd worden bij het examen B, art. 60, waardoor een diploma van technoloog verkregen wordt; en

door een eersten tweejarigen cursus de kundigheden, welke gevorderd worden voor een der examens B, art. 61 tot 65, en daarna door het volgen van een tweeden tweejarigen cursus, die, welke vereischt worden voor het overeenkomstig examen C, waardoor een diploma van ingenieur verkregen wordt, behoudens de vooralsnog bestaande

wenschelijkheid om, voor zoover betreft de studeerenden voor art. 65. bovendien gedurende den cursus voor examen C in het belang hunner technische ontwikkeling zich voor den tijd van een jaar aan eene buitenlandsche mijnakademie op te houden.

Eene doelmatige tijdverdeeling brengt mede, dat de eerste twee-jarige cursus voor bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur zich ook over enkele vakken, die eerst in examen C voorkomen, uitstrekt.

Voor zooverre de lessen eene bepaalde plaats in dit leerplan innemen, is deze in het pogramma aangewezen.

Door de letters T, C, B, S, W en M wordt aangeduid, dat de lessen bestemd zijn voor de studeerenden voor Technoloog, Civiel-, Bouwkundig, Scheepsbouwkundig, Werktuigkundig of Mijnen-ingenieur, terwijl de aanwijzers 1, 2, 3 en 4 aangeven, dat zij betrekking hebben op het eerste, tweede, derde of vierde studiejaar. De beide eerste studiejaren van hen, die voor ingenieur studeeren, bereiden tot examen B, de beide laatste tot examen C voor.

De duur der cursussen, die zich over meer dan één jaar uitstrekken, is aangewezen door Romeinsche cijfers aan het begin van den regel, terwijl de daar achter gevoegde letters a, b en c aanwijzen welk gedeelte van den volledigen cursus wordt bedoeld.

De vermelding van het aantal uren voor de verschillende oefeningen heeft geen andere beteekenis dan te doen uitkomen, gedurende welken tijd op de noodige hulp en leiding kan worden gerekend, geenszins die, dat aan deze oefeningen niet meer tijd zou kunnen of moeten besteed worden, voor zooveel de beschikbare ruimte toelaat.

Voor de practische oefeningen in de natuurkunde zijn in

het hierachter volgende progamma 3 uren per week aangewezen.

Het drietal uren, dat voor iederen leerling voor deze practische oefeningen wordt beschikbaar gesteld, wordt bij aanvang dier oefeningen bekend gemaakt.

De gewone duur der oefeningen in het mikrochemisch laboratorium is voor iederen leerling te stellen op zes weken. Het tijdstip, waarop de leerlingen tot deze oefeningen alsmede tot den cursus in mikroskopische anatomie worden toegelaten, wordt door de betrokken hoogleeraren geregeld, bij wie zij zich daartoe behooren aan te melden.

Bovendien bestaat in het mikrochemisch en in het bacteriologisch laboratorium voor meer gevorderden gelegenheid tot oefening en onderzoek (zie pag. 25 en 26).

De teekenzalen, het lokaal voor boetseeren en de laboratoria staan in den regel elken werkdag van 9 tot 5 ure voor die oefeningen open.

Van de bibliotheek kan elken namiddag van 12—4 ure en elken avond, behalve des Zaterdags, van 6—9 ure door leerlingen gebruik gemaakt worden.

Voor hen, die zich meer bijzonder op de studie der electrotechniek wenschen toe te leggen, bestaat daartoe gelegenheid door het bijwonen van een cursus over dat vak en door het deelnemen aan daarmede in verband staande praktische oefeningen. De daarvoor op den rooster uitgetrokken uren zijn zóó geregeld, dat deze cursus in de eerste plaats door werktuigkundige ingenieurs van het derde en vierde studiejaar kan worden bijgewoond.

Zij, die zich wenschen te bekwamen tot het verkrijgen eener akte voor het middelbaar onderwijs in handteekenen, rechtlijnig teekenen of boetseeren, vinden in de lessen

over het bouwkundig projecteeren en de geschiedenis der bouwkunst, in die over decoratieve kunst en ornament en in de lessen in het handteekenen, werktuigkundig teekenen en boetseeren de gelegenheid genoemde vakken te beoefenen in die uitgebreidheid, welke voor hun examen noodig is.

De cursus in meten en wegen is bijzonder bestemd voor hen, die zich voor de betrekking van adjunct-ijker der maten, gewichten en weegwerktuigen wenschen te bekwamen.

De cursus vangt aan op Maandag 1 September.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergadering van hoogleeraren en leeraren der Polytechnische School, op den 6den Mei 1902.

J. Kraus, Voorzitter.
B. H. Pekelharing, Secretaris.

L. J. Van Loon.

BIJZONDERE VOORWAARDEN VOOR BENOEMBAARHEID TOT INGENIEUR BIJ HET MIJNWEZEN IN NEDERLANDSCH-INDIË.

Bij Kon. Besluit van 23 Juni 1893 nº. 84 is bepaald, dat door den Minister van Koloniën jongelieden, die met goeden uitslag het examen B volgens art. 65 der Wet van 2 Mei 1863, Staatsblad nº. 50, hebben afgelegd, kunnen worden in opleiding genomen voor de betrekking van ingenieur bij het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië. Zij, die in opleiding zijn genomen, dragen den naam van candidaat-mijningenieurs Al dadelijk na daartoe aangewezen te zijn, besteden deze candidaat-mijningenieurs een deel der zomervacantie tot het bezoeken van de domaniale kolenmijnen te Kerkrade of van andere mijnwerken en keeren zij bij den aanvang van den cursus te Delft terug om daar de lessen te volgen. In de dan eerstvolgende zomervacantie maken zij een geologische studiereis, hetzij onder persoonlijke leiding van den hoogleeraar in de geologie en delfstofkunde of volgens aanwijzigingen, hun door of namens den Directeur der Polytechnische School gegeven. In plaats van in September naar Delft terug te keeren, gaan zij alsdan ongeveer 1 jaar studeeren aan eene hun door den Minister van Koloniën aan te wijzen buitenlandsche mijn-akademie en moeten den Directeur der Polytechnische School op hun door of namens dezen aan te geven wijze, daarop doen blijken van de aan deze akademie gemaakte vorderingen, in:

a. mijnontginning met inbegrip van het sorteeren en zuiveren der ertsen;
b. algemeene metallurgie;
c. docimasie (Probirkunst) langs drogen en natten weg;
d. delfstofkunde;
e. aardkunde;
f. landmeetkunde en hare bijzondere toepassing op onderaardsche mijnwerken.

Zij volgen daarop den cursus van het vierde studiejaar te Delft, en leggen aan het einde van dien cursus het eindexamen af, omschreven als examen C in art. 65 der Wet van 2 Mei 1863, Staatsblad n^{0}. 50.

Na alzoo het diploma van mijnen-ingenieur te hebben verworven, doen zij gedurende hoogstens twaalf maanden eene wetenschappelijke en technische reis en brengen daarover rapport uit, een en ander volgens aanwijzingen van of namens den Directeur der Polytechnische School. Daarmede is de opleiding geëindigd.

De candidaat-mijningenieurs genieten:

gedurende hun eerst verblijf te Kerkrade of elders in de zomervacantie en gedurende hun verblijf aan eene buitenlandsche mijn-akademie, eene toelage van *f* 70,— per maand;

gedurende de reis na hunne promotie een toelage van *f* 8,— per dag.

In bijzondere gevallen kan aan candidaten-mijningenieurs, die daartoe door den Directeur zijn voorgedragen, gedurende den tijd, dat zij niet in het genot der besproken toelage zijn, eene toelage worden verleend van *f* 50,— per maand.

De candidaat-mijningenieurs, wier opleiding geëindigd is, worden door den Minister van Koloniën gesteld ter

beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, ten einde te worden benoemd tot ingenieur bij het Mijnwezen. Zij genieten behalve overtocht voor gouvernementsrekening eene voorloopige bezoldiging van *f* 100,— per maand, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië en eene gratificatie voor uitrusting van *f* 1500,—.

Voor verdere administratieve regelingen en verplichtingen wordt verwezen naar het bovengenoemd Kon. Besluit van 23 Juni 1893, n°. 84.

EENIGE FEITEN UIT DE GESCHIEDENIS DER POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Bij den aanvang van den cursus was de Hoogleeraar Pekelharing waarnemend directeur, door afwezigheid van Professor Kraus, die, zooals in den vorigen jaargang van dezen almanak reeds werd vermeld, met verlof naar Valparaiso was.

Professor Pekelharing werd door den Raad van Bestuur herkozen als Secretaris van dien Raad, terwijl wegens de waarneming van het Directeurschap, de Hoogleeraar Scheltema tot waarnemend Secretaris gekozen werd.

Bij Koninklijk besluit van 20 September 1901 N°. 58 werd de heer J. A. Treub, ijker te 's Hage, voor het tijdvak van 1 October 1901 tot en met 31 Augustus 1902 belast met het onderwijs in het meten en wegen.

De mijningenieur C. J. van Loon, voor de eerste maal in 1899 tijdelijk benoemd tot het geven van onderwijs in de mijnontginning en toegepaste aardkunde, werd bij Koninklijk besluit van 30 November 1901 N°. 21 benoemd tot Hoogleeraar met ingang van 1 Januari 1902; de heer S. J. Vermaes Jr. werd bij Koninklijk besluit van 22 Mei 1902 N°. 70 benoemd tot Hoogleeraar in de metallurgie, met ingang van 1 Juli 1902.

Met ingang van 1 September 1902 werd aan den Hoogleeraar E. H. Gugel eervol ontslag verleend, met dankbetuiging voor de door hem gedurende vele jaren bewezen

diensten. Van eene commissie uit oud-leerlingen, die den Hoogleeraar op zijn zeventigsten verjaardag (26 Maart 1901) hebben gehuldigd, ontving de Raad van Bestuur een zilveren en een bronzen afgietsel van den gedenkpenning te dier gelegenheid geslagen.

Professor Gugel werd opgevolgd door den heer Henri Evers, architect, hoofdleeraar aan de Academie van beeldende kunsten en technische wetenschappen te Rotterdam, benoemd bij Koninklijk besluit van 24 Juli 1902, N⁰. 25.

Dr. P. Zeeman Gzn., benoemd bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1902, N⁰. 55, tot Hoogleeraar in de faculteit der wis- en natuurkunde aan de Rijks-Universiteit te Leiden, werd een eervol ontslag verleend als Hoogleeraar aan de Polytechnische School, met ingang van den dag, waarop hij zijne lessen als Hoogleeraar aan die Universiteit zal aanvangen.

De heer J. F. L. Schneider, tijdelijk Bibliothecaris, werd bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 Februari 1902, N⁰. 1561¹, met ingang van 1 Maart 1902, benoemd tot Bibliothecaris aan de Polytechnische School.

Het aantal ingeschrevenen klom tot 870, waarvan 796 voor alle lessen. Onder hen komen drie vrouwelijke leerlingen voor, n.l. de dames Bes, van West en Scheltema, die den 2^den^ en 1sten cursus in de technologie met goed gevolg hebben doorloopen.

Tot het eerste studiejaar behoorden 268, tot het tweede studiejaar 213, tot het derde 131 en tot het vierde 177 ingeschrevenen. Zij waren allen op 6 na, in het bezit van het getuigschrift A eindexamen der Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus. Voor alle lessen was een zevental ingeschreven, en 74 voor enkele lessen. Hieronder zijn 15 vrouwelijke leerlingen begrepen (bouwkunde 1, scheikunde 1,

handteekenen 3, boetseeren 5, decoratieve kunst 3 en kunstgeschiedenis 2).

Deze lijst wijst in vergelijking met den cursus 1900—1901 eene vermeerdering aan van 80 wat betreft de ingeschrevenen voor den volledigen cursus en van 6 wat betreft de enkele lessen.

De gemiddelde leeftijd was voor het

1e	studiejaar	19	jaar	en	3	maanden.
2e	„	20	„	„	5	„
3e	„	20	„	„	8	„
4e	„	24	„	„	2	„

De in gebruik neming van het gebouw der voormalige Indische Instelling bij den aanvang van den cursus, bood eene welkome gelegenheid om in de behoefte aan meer ruimte, welke zich steeds meer doet gevoelen, althans eenigszins te voorzien.

De afdeeling Waterbouwkunde, die gedeeltelijk aan den Verversdijk gehuisvest was, werd naar de Indische Instelling overgebracht en de daardoor opengekomen teekenzaal K, door de afdeeling Werktuigkunde in gebruik genomen.

In de groote vacantie werden op de nog ledige ruimten aan den Verversdijk drie teekenzalen en twee collegezalen, met de daarbij behoorende kabinetten voor de hoogleeraren en assistenten opgetrokken, zoodat de afdeeling van de Werktuigbouwkunde de zalen aan de Westvest kon verlaten om geheel aan den Verversdijk eene plaats te vinden, in afwachting van een nieuw gebouw voor die afdeeling met de afdeelingen Mechanische Technologie en Scheepsbouwkunde, dat men hoopt te verkrijgen op een stuk land aan de Nieuwelaan, waarop voor het Rijk de hand werd gelegd.

Een der nieuw opgerichte collegezalen werd bestemd voor de afdeeling Toegepaste Mechanica.

De zalen, welke aan de Westvest zijn ledig gekomen, zullen in orde gemaakt worden voor de Mijnbouwkundige afdeeling, welke afdeeling nog steeds groot gebrek heeft aan voldoende ruimte voor uitbreiding van hare verzamelingen en tot het geven van praktisch onderwijs.

De uitbreiding der inrichting voor centrale verwarming en verlichting kwam in December gereed.

Vermoedelijk zal het gebouw voor toegepaste natuurkunde in den zomer van 1903 gereed zijn, zoodat alsdan het gebouw gemeubileerd kan worden, en de inventaris van het oude laboratorium kan worden overgebracht. Het centraal station voor verwarming, verlichting enz. is in bewerking en men hoopt dat dit in Mei 1903 in werking zal komen, zoodat alsdan bij het begin van den cursus 1903—1904 de lessen in het nieuwe gebouw zullen kunnen aanvangen.

Het lokaal voor papier onderzoek kwam gereed.

In het vorig verslag werd reeds gewezen op de dringende noodzakelijkheid van uitbreiding van het scheikundig laboratorium. Met grond mag nu verwacht worden dat door aanbouwing van een nieuw gedeelte, deze uitbreiding spoedig zal tot stand komen.

De ruimte in de bibliotheek bleef zeer onvoldoende.

De tafels moeten dienst doen tot bergplaats van boeken zoodat er voor den lezer dikwerf geen goede plaats voor studie te vinden is. Als proefneming werd de bibliotheek na Paschen opengesteld op Maandag, Woensdag en Vrijdag van 10—5 en 7—8; Dinsdag en Donderdag van 12—5 en 7—8 en Zaterdag van 12—5. Deze regeling schijnt zeer doelmatig te zijn.

Moge het bezoek van zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, op 22 Februari aan de Polytechnische School gebracht, in verband met de voorgenomen plannen tot reorganisatie van Middelbaar en Hooger Onderwijs, er tevens toe mede werken dat aan de groote behoefte van voldoende ruimte aan onze inrichting van onderwijs worde te gemoet gekomen.

Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid werden 42 plaatsen opengesteld voor studenten om in de zomervacantie als buitengewoon opzichter werkzaam te zijn en wel: 30 bij den Rijks-Waterstaat, 7 bij de Landsgebouwen en 5 bij de Spoorwegwerken.

De volgende excursiën werden in den afgeloopen cursus gemaakt.

Onder leiding van de Hoogleeraren Dijxhoorn, Franco, Klinkhamer en van Loon met een 15 tal studenten voor de mijnbouwkundige vakken naar de fabriek van de firma Andriessen, Hillen & Co. te Utrecht.

De Hoogleeraar Everts maakte eene excursie met de civiel-ingenieurs van het 3e en 4e studiejaar naar de brug over de Oude Maas te Spijkenisse en de fabriek van de heeren Kloos aan den Kinderdijk, waar de bovenbouw van deze brug onder handen was.

Professor de Vries Broekman bezocht den watertoren van de Delftsche Waterleiding met de civiel-ingenieurs C_4.

De civiel-ingenieurs van het 3e en 4e studiejaar gingen onder leiding van Professor W. K. Behrens, en de Hoogleeraren Everts en de Vries Broekman, de havenwerken te Numansdorp en de Schutsluis te ter Neuzen bezichtigen.

Met 26 civiel-ingenieurs van het 4e studiejaar bezochten de Hoogleeraren W. K. Behrens en Dijxhoorn de drinkwaterleiding te Rotterdam en het bovengemaal van den Prins Alexander Polder aan het Kralingsche Veer.

De Hoogleeraren der Werktuigkunde maakten de volgende excursiën:

I met 54 werktuigkundige en scheepsbouwkundige ingenieurs van het 3e en 4e studiejaar naar Rotterdam en Kinderdijk ter bezichtiging van het stoomschip „Rotterdam" der Holland-Amerika lijn en de fabrieken der firma's Diepeveen, Lels en Smit en L. Smit & Zoon.

II met 34 werktuigkundige en scheepsbouwkundige ingenieurs van het 3e studiejaar naar het etablissement Fijenoord.

III met 26 werktuigkundigen van het 3e en 4e studiejaar naar de centrale werkplaatsen der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen te Zwolle.

IV met 42 werktuigkundigen van het 3e studiejaar naar het bovengemaal van den Prins Alexander Polder aan het Kralingsche Veer en het boezemgemaal van Schieland te Rotterdam.

V met 38 werktuigkundigen van het 3e studiejaar naar de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek te Delft.

VI met 35 werktuigkundigen van het 3e studiejaar naar de Artillerie Constructie-werkplaatsen te Delft.

De Leidsche katoenmaatschappij, directeuren de heeren Driessen en de lakenfabriek van den heer Krantz, werden onder leiding van Professor Van der Burg, met de Hoogleeraren Ravenek en Franco bezocht door technologen en werktuigkundigen van het 3e en 4e studiejaar.

Door Professor Cop werden eenige malen bezoeken gebracht aan werven te Rotterdam en Amsterdam.

De Leeraren Gips en Odé deden te Parijs eene keuze uit de pleisterafgietsels, verkrijgbaar gesteld aan het museum in het Trocadéro-paleis, ten einde de verzamelingen der Polytechnische School te vergrooten.

Studiebeurzen. Het tegoed van het Lipkensfonds in de Rijkspostspaarbank bedroeg in September *f* 637,50. De rente bij deze spaarbank gekweekt beliep *f* 22,84.

In September 1901 en Maart 1902 werd telkens *f* 91,60 ontvangen als rente van het in het 3 % Grootboek ingeschreven kapitaal van *f* 6200. Dientengevolge was *f* 843,34 beschikbaar.

Door den Hoogleeraar-Directeur der Polytechnische School werd in Juni 1902 eene bijdrage geschonken van *f* 2034,05, waardoor het beschikbare bedrag het cijfer van *f* 2877,39 bereikte.

Hiervan werd *f* 2000 uitgegeven, verdeeld als volgt:

Aan een werktuigkundigen student werd *f* 500 toegekend, aan twee anderen achtereenvolgens *f* 400 en *f* 250. Aan een candidaat civiel-ingenieur werd *f* 400, aan een anderen *f* 250 en aan een candidaat mijn-ingenieur *f* 200 uitgekeerd.

Het Thomas Bastiaan s' Jacobfonds, dat uitsluitend voor aanstaande werktuigkundige ingenieurs is bestemd, werd in Januari 1902 door den heer F. B. s' Jacob, den vader van wijlen den candidaat werktuigkundig-ingenieur, naar wien de beurs is genoemd, zoodanig verhoogd, dat de inschrijving in het 3 % Grootboek *f* 34050 kwam te bedragen.

Dientengevolge zal voortaan jaarlijks *f* 1000 uit de renten van het fonds besteed kunnen worden.

Aan een student in de werktuigkunde werd eene toelage verleend.

Volgens het door den oud-hoogleeraar Dr. G. F. W. Baehr nagelaten testament, kunnen uit het Lorenz Ludwig Baehr-fonds geene uitkeeringen worden gedaan, zoolang de zuster van wijlen den Stichter in leven is.

Ten slotte dient nog vermelding dat de Raad van Bestuur van het Delftsch Studentencorps een door Haverman geschilderd portret van wijlen den Hoogleeraar-Directeur J. M. Telders, en van den oud-Hoogleeraar-Directeur Dr. J. Bosscha een pleister-afgietsel van zijne buste in marmer, welke ter gelegenheid van zijn 70sten verjaardag, in opdracht zijner vrienden en vereerders door Bart van Hove werd vervaardigd, ten geschenke heeft ontvangen.

REDE,

uitgesproken door S. J. VERMAES JR., M. I., bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt in de mijnbouwkundige vakken op den 19den September 1902.

Geachte toehoorders!

Zonderling klinkt het wanneer men zegt, dat een der alleroudste technische vakken eerst in de 20e eeuw als afzonderlijk vak in Nederland zal worden gedoceerd. De metallurgie, welke in overoude tijden door Egyptenaren en Chineezen werd beoefend, is wel is waar als afzonderlijk vak opgenomen in onze wet op het middelbaar onderwijs, maar tot voor enkele jaren werden de studeerenden voor mijn-ingenieur naar het buitenland gezonden om zich de kennis van dit vak eigen te maken. Maar wat was toen ook rationeeler; de enkelen, die toen voor mijn-ingenieur studeerden, waren bestemd voor den Gouvernementsdienst in Ned.-Indië en daarbuiten bestonden geen Nederlandsche mijn-ingenieurs.

Het aantal studeerenden was dan ook zeer gering en steeds zullen wij oudere mijn-ingenieurs gaarne terugdenken aan de gezellige colleges en oefeningen, die onze leermeester BEHRENS gaf aan het twee- of drietal studenten. Maar evenzeer zullen wij nooit vergeten hoe toen de grondslag van onze kennis der metallurgie en docimasie, meer dan door onze studie in het buitenland gelegd werd door onzen leermeester HOOGEWERFF, die door de interessante oefeningen

in het laboratorium zooveel liefde voor het scheikundige gedeelte van het vak bij ons aankweekte.

Met de groote toename van het aantal studeerenden voor mijn-ingenieur was het mij eene voldoening, toen mij als derden docent voor de mijnbouwkundige vakken in hoofdzaak opgedragen werd het onderwijs in de metallurgie en docimasie.

Deze beide vakken, die zoo nauw met elkaar in verband staan zijn, ofschoon zeer oud, als 't ware niet met hun tijd medegegaan. Alleen op het gebied van het ijzer is men dieper doorgedrongen; bij alle andere metalen blijft nog veel dat duister is en dat verbetering behoeft. Gaan wij de redenen hiervan na, dan vinden wij dat een groot deel van deze vakken is opgebouwd in de praktijk zonder grondige kennis van de reacties, die plaats grepen.

Slechts een tiental jaren geleden was men overtuigd dat de arme pyritische koperertsen niet anders te verwerken waren dan na voorafgaande roosting. Men stapelde dus het erts op een bed van brandhout en liet het grootste gedeelte van de zwavel verbranden, met het gevolg dat men later brandstof moest toevoegen voor het versmelten. Men vraagt zich af hoe het mogelijk is dat men eerst zoo kort geleden op het idee kwam dat de warmte, die ontstaat bij de verbranding van die zwavel en bij de oxydatie der metalen zeer goed te gebruiken was en men dus beter deed de ertsen ongeroost te versmelten. De reden is duidelijk: men roostte en smolt zonder te weten wat er gebeurde.

De tegenwoordige metallurg moet die kennis hebben en daar waar de reacties niet bekend zijn, moet hij de noodige kennis bezitten om te trachten ze te vinden.

Daarvoor is allereerst noodig een goed begrip van schei-

kunde en vooral ook van de theoretische scheikunde, die in de laatste jaren zooveel duisters verklaard heeft en wier duisterheid U op zoo aangename wijze door professor ARONSTEIN wordt opgehelderd.

Maar daarnaast is noodig eene groote bedrevenheid in de analytische scheikunde, want zonder deze loopt men gevaar de bewijzen van zijne verklaringen achterwege te laten en op een dwaalspoor te komen.

Die analytische scheikunde zullen wij bij de docimasie leeren toepassen op metallurgisch gebied. Behalve voor de eigenlijke waardebepaling van ertsen en producten zal zij ons dienen bij onze pogingen om de metallurgische processen te verklaren en daardoor te verbeteren.

Hieruit volgt dat wij de docimasie geheel anders moeten opvatten dan de hüttenmännische probirkunst zoo als zij in Duitschland behandeld wordt. De daarbij gebruikelijke methodes geven veelal te onnauwkeurige resultaten. Kon men zich vroeger tevreden stellen met eene fout van meerdere procenten in eene koperbepaling, dat is thans niet meer mogelijk. Wel dekte men zich vroeger met het gezegde dat men liever een methode toepaste, welke aangaf hoeveel men praktisch uit een erts zou kunnen verkrijgen, maar dat was juist het middel om alle vooruitgang te keeren, daar die methode natuurlijk onbruikbaar was om de verliezen te bepalen.

De tijd, dat de docimasie beschouwd werd als dat onderdeel der analytische scheikunde, waarbij men slechts meer onnauwkeurige methodes toepaste, is dus voorbij, integendeel, wij moeten soms zeer kleine hoeveelheden van een metaal kunnen bepalen, hoeveelheden waarvoor alle gebruikelijke methodes falen. Dit is niet alleen noodig voor be-

paling van verliezen maar de leer der afzettingen vraagt bij het onderzoek naar het ontstaan van ertsgangen, ook somtijds het onderzoek van mineralen of gesteenten op uiterst geringe sporen metaal. SANDBERGER toonde minimale sporen zilver in augieten aan en WINKLER slaagde er in het tingehalte van Bankagesteenten te bepalen.

Een ander geval waarbij zeer nauwkeurige volledige analyse noodig kan zijn is dat, waarbij men moet nagaan op welke wijze de bestanddeelen in eene stof gebonden zijn.

Bij een onderzoek naar de mogelijkheid tot het winnen van tin uit tinslakken afkomstig van eene Chineesche tinsmelting, kwam ik door zulk een volledig onderzoek van de slak tot de conclusie, dat er geen plaats was voor de zuurstof, die het tin als oxydule of oxyd gebonden zou houden. Daarmede verviel dus de veronderstelling, dat dit tin als silicaat of als stannaat voorkwam en moest dus gezocht worden, op welke wijze het metaal dan wel in de slak gebonden was. Van metallisch tin als zoodanig kon geen sprake zijn, daar de slak na uiterst fijn poederen uitgezeefd was en mij gebleken was, dat daarbij alle ductiele metaalkorrels sterk uitgeplet verwijderd werden. Ik vond hulp in dit geval bij een der onderzoekingsmiddelen der petrografie, namelijk het microscopisch onderzoek van dun geslepen plaatjes. VERBEEK had dit toegepast om een duidelijk onderscheid te vinden tusschen tinslakken en Billitonsche glaskogels. Dit voorbeeld volgende, onderzocht ik de bewuste slak en vele andere en werd getroffen door het optreden van een zeer groot aantal zwarte naaldvormige kristallen, welke in opvallend licht duidelijk metaalglans vertoonden en ondoorschijnend waren. De omstandigheid, dat de hoeveelheid dezer naalden grooter was naarmate het tingehalte

hooger bevonden werd, deed vermoeden dat deze naaldvormige kristalieten de dragers van het tin waren en het lag voor de hand, na de onderzoekingen van OUDEMANS na te gaan of het tinijzer kon zijn.

Afzonderen der kristallen hetgeen zeer zeker het beste middel geweest zou zijn, gelukte niet doordat alle stoffen, die het zure silicaat aantasten ook de naalden vernietigden. Echter slaagde ik er in om de slak na uiterst fijn poederen volgens de methode van MITSCHERLICH door verdund zoutzuur zóó aantetasten dat de naalden oplosten en het silicaat vrijwel onaangetast bleef hetgeen onder de microscoop kon worden aangetoond. Het bleek nu dat vrijwel al het tin in oplossing gegaan was, maar dat tegelijkertijd ook bijna al het ijzer uit de slak verdwenen was

Voorzoover het onderzoek gevorderd is, meen ik te moeten besluiten dat het tin in deze tinslakken geheel gebonden is aan ijzer en dus als tin-ijzer metallisch in de slak voorkomt.

Op metallurgisch gebied zou dit eene zeer belangrijke waarneming kunnen worden. Het zou dan namelijk blijken dat men tot nu toe steeds naar verkeerde middelen gezocht heeft om het tin uit tinslakken te verkrijgen.

Reeds lang is men daarmee bezig, maar vrij wel zonder resultaat want al het smelten en wederom smelten van slakken geeft toch ten slotte een slak van 7 à 10 pCt. tin. Wel is dat slakkenbewerken niet zonder uitwerking want men bereikt er door dat de hoeveelheid steeds minder wordt. Bij het vergruizen en verwasschen der slak gaat namelijk een groot deel verloren maar daarbij wordt natuurlijk slechts dat tin gewonnen dat als ductielen grootere korrels aanwezig is, niet dat, hetwelk in den vorm van tinijzerkristallen in het silicaat besloten is. Het is dus duidelijk, dat dit niet het

middel is om de verliezen te verkleinen maar alleen om ze te verbergen.

Het wordt nu duidelijk waarom de toevoeging van metallisch ijzer, dat het tin zou moeten reduceeren of de toevoeging van kalk om de slak dun vloeibaar te maken of wel de verhooging van temperatuur geen uitwerking had. Het tinijzer blijft steeds tinijzer en wanneer er bij zeer hooge temperatuur al eens een gedeelte der naalden smelt en naar den bodem zinkt, dan is dit slechts in den vorm van een bijna waardeloos product.

Wat moet dan wel geschieden om de nu niet meer onbelangrijke verliezen te verminderen? Het antwoord is eenvoudig: men moet òf het onstaan van tinijzer vermijden òf men moet een middel hebben om dit tinijzer te vernietigen.

Het zou mij te ver voeren, wanneer ik op dit voor den metallurg zoo interessante onderwerp doorging, ik heb U alleen willen duidelijk maken voor welke vraagstukken U kunt komen te staan.

Het voorbeeld kan echter tevens dienen om aan te toonen, dat het onmogelijk is goede metallurgen te vormen uitsluitend in de practijk. De grondslag der metallurgie is scheikunde en daar deze grondslag in de praktijk niet meer geleerd wordt, blijft de in die practijk opgeleide metallurg een man van sleur.

Ik kom hiermede op een onderwerp, dat van zoo groot belang is voor onze nog jeugdige en onervaren mijnbouw-industrie.

De directie's der verschillende mijnbouw-maatschappijen hebben gemeend dat men voor de ontginning slechts die menschen kon gebruiken, die praktische ervaring hadden, speciaal in dat deel van den mijnbouw, hetwelk zij beoogden. Bij de goudindustrie in Indië werden dan ook ingenieurs en

prospectors aangenomen uit alle deelen der wereld, wanneer daar maar goud voorkwam. Dat daarbij menschen waren, die van het vak absoluut geen verstand hadden spreekt vanzelf en ofschoon daarmede enorme sommen bijna nutteloos verloren gingen, kan dit toch buiten beschouwing blijven. Maar er kwamen ook ingenieurs in Indië, die elders werkelijk uitstekend gewerkt hadden en toch hadden de betrokken maatschappijen geen resultaat.

Gaat men na hoe dit komt, dan ziet men dat hier de opleiding van die ingenieurs de schuld is van dat mislukken.

Die opleiding was namelijk in de grondslagen vrij oppervlakkig maar werd eerst volmaakt in de zoo hoog geprezen praktijk.

Deze opleiding vindt men zoowel in Duitschland als in Engeland en Amerika en toch zullen wij dit voorbeeld nooit moeten volgen.

Wij hebben boven reeds gezien hoe een goed metallurg voldoende scheikundige kennis moet bezitten om in de praktijk met vrucht te kunnen optreden; mist hij die kennis, dan kan de praktijk hem slechts leeren hoe men op eene bepaalde wijze een bepaald soort erts kan verwerken.

Treedt deze man nu later op in de streek waar hij zijne praktische ervaring opdeed of waar datzelfde soort erts voorkomt, dan zal hij misschien succes hebben, maar diezelfde ingenieur, die reeds succes gehad heeft zal falen wanneer hij voor andere toestanden en voor ander soort erts komt te staan; alleen daardoor, doordat zijne opleiding te oppervlakkig was om een vrij oordeel te hebben en hij dus feitelijk niet anders geleerd heeft dan de praktijk van een bepaald onderdeel van het vak.

Daartegen is bij de opleiding van onze mijningenieurs steeds gewaakt en wij moeten dit blijven doen.

Het spreekt vanzelf dat het zeer moeilijk zal zijn de mijnbouwindustrie te overtuigen, dat de opleiding onzer mijningenieurs in vele opzichten beter is dan die in het buitenland en men kan deze overtuiging slechts verwachten door het praktisch bewijs. Het is daarom een verblijdend verschijnsel dat reeds nu zoo kort na hunne promotie een viertal jonge mijningenieurs plaatsing vonden bij verschillende mijnbouwondernemingen in Indië.

Moeten wij dus het theoretisch gedeelte van de opleiding niet inkrimpen, wij moeten daarnaast ook het verband met de praktische toepassing leeren kennen. Wij zullen dus zoo wel op het gebied van den mijnbouw als van de metallurgie praktische vraagstukken trachten op te lossen zoowel door ontwerpen en begrooten als door proefnemingen op grooter schaal. Wij zullen in staat moeten zijn proeven te nemen over het mechanisch concentreeren zoowel als over het metallurgisch verwerken van ertsen. Ik bedoel niet, dat wij daarvoor de ertsen moeten behandelen met toestellen van de zelfde afmeting als bij de industrie in gebruik, maar wij moeten de werking dier grootere inrichtingen kunnen demonstreeren. Gelukt dit in sommige gevallen met onze gewone laboratorium-inrichting, in vele gevallen zullen wij eerst door het opstellen van vergruizingtoestellen, concentratietafels of ovens ons doel bereiken.

Dat daarvoor de tegenwoordig beschikbare inrichting onvoldoende is spreekt vanzelf. Laat ons hopen dat hierin spoedig verandering moge komen zoodat onze mijn-ingenieur Delft kan verlaten, niet alleen goed onderlegd maar tevens bekend met de manipulatie van de toestellen, welke hij later zal moeten gebruiken.

Indien dan onze industrie aan onze mijn-ingenieurs de

gelegenheid opent te toonen wat zij zijn, dan vertrouw ik dat de opinie zal veranderen en dat men deze opleiding zal leeren waardeeren als degene, die voert tot het vormen van de mannen, die men noodig heeft.

Er opent zich voor U aanstaande mijningenieurs dan een ruim veld want ook al is tot nu toe de winst grootendeels uitgebleven, de onderzoekingen hebben aangetoond dat er ontginbare streken voorkomen.

Gaan wij kort na waar uwe toekomstige werkkring zal zijn, dan moeten wij allereerst beschouwen onze koloniën in Oost-Indië.

Behalve de zeer oude en zeer belangrijke tinmijnbouw op Banka, Billiton en Singkep is mede, dank zij de energie van den mijn-ingenieur Stoop, in Indië eene petroleumindustrie ontstaan, die op Java opkomende spoedig nog grooter werd op de Oostkust van Sumatra.

Ook in West-Borneo is men met petroleum-ontginning begonnen en het is te verwachten dat deze minerale rijkdom nog plaats geeft voor meerdere uitgebreide ontginningen.

Daarna moet zeker genoemd worden de kolenmijnbouw, die door het Gouvernement op grooten schaal en met goed succes gedreven wordt op de Ombilinvelden. Hiernaast kan de particuliere kolenmijnbouw nog wel niet op succes bogen, maar toch gaat deze mijns inziens een goede toekomst tegemoet. In Borneo komen behalve de reeds in ontginning zijnde terreinen der Oost-Borneo Steenkolen-Mij., goede terreinen voor in Midden-Borneo, die kolen kunnen leveren in hoedanigheid gelijk te stellen met de Ombilinkolen. Het is te verwachten dat die Loë-Katjang terreinen eenmaal op rationeele wijze ontgonnen, tot bloei zullen komen. De reden dat deze kolenmijnbouw goed bestaanbaar zal zijn, is

te zoeken in de betere qualiteit als ook in de gunstiger ligging ten opzichte van de Japansche kolen, waartegen men in hoofdzaak op Singapore zal moeten concurreeren.
De erts-mijnbouw belooft in Indië ook belangrijk te worden. Wel bezitten wij nergens grootere centra van ertsrijkdom zooals in Transvaal of Amerika, maar toch blijken verscheidene plaatsen met vrucht ontginbaar.

Van dezen erts-mijnbouw is tot nu toe de belangrijkste de goudindustrie, die zoowel op Noord-Celebes als in Zuid-Sumatra en Borneo begint op te komen. Het is te hopen dat men behalve aan gouderts ook meer de aandacht mag gaan wijden aan de ontginning van alluviaal goud. Het geringe goudgehalte toch van vele eruptiefgesteenten kan plaatselijk door de rivieren tot het ontstaan van ontginbare alluviale afzettingen geleid hebben en het zou niet te verwonderen zijn wanneer men dergelijke streken aantrof, in het gebied van de groote rivieren van Sumatra alsook in de Wester- en Zuider en Ooster afdeeling van Borneo en in de lage terreinen de Tominibocht. Zal het hydrauliseeren, zooals men vroeger in Californië toepaste om verschillende redenen veelal niet mogelijk zijn, men heeft in den laatsten tijd gezien, dat een zeer laag goudgehalte voldoende is om met vrucht het goud door baggeren te verkrijgen en daarvoor leenen de genoemde terreinen zich zeer goed.

Het spreekt vanzelf dat ook aan zulk eene ontginning een nauwkeurig onderzoek moet voorafgaan, maar de voor dergelijke terreinen bestemde methode van onderzoek is door onze mijn-ingenieurs op Banka zoo volmaakt dat men tegen zulk een onderzoek niet meer behoeft op te zien.

De Hollandsche industrie voor het vervaardigen van baggermolens zal hier moeten zorgen, dat zij niet verdrongen

wordt door Australië, dat op het gebied van goudbaggeren reeds ervaring bezit. Men zal daarbij echter moeten letten op het feit dat bij eene dergelijke baggermachine de inrichting tot het verkrijgen van het goud even belangrijk is als de inrichting voor het baggeren.

Van de andere ertsen schijnen mij dan genoemd te moeten worden de koperertsen van Noord-Celebes. Ofschoon men nog nergens tot ontginning overgegaan is, zijn er zeer goede koperertsen aangetoond door de Mij. Bwool-Lonoe terwijl ook de Mij^en^. Pagoeat en Limba-Kabila koperertsgangen gevonden hebben.

Het is te hopen dat het Hollandsche kapitaal zich hiervoor weldra zal interesseeren en deze vindplaatsen spoedig in ontginning mogen komen of nader onderzocht worden. Dat zal dan den stoot geven aan andere onderzoekingen, welke zich niet alleen met goud bezighouden en dan zullen wij wel iets naders vernemen van de zink- en loodertsen wier aanwezigheid op Noord-Celebes al geconstateerd is.

Is dus Oost-Indië niet onbelangrijk met minerale rijkdommen bedeeld, onze West-Indische koloniën schijnen althans op het gebied van goud meer te beteekenen. Ook daar zijn echter de goede resultaten nog uitgebleven en men wijdt dit aan het gebrek aan verkeerswegen.

Het heugelijk nieuws van de benoeming van den oudminister Lely tot gouverneur over deze kolonie mag doen verwachten dat voor de mijnbouw-industrie betere tijden zullen aanbreken.

Aangezien de mijnbouw-industrie daar meer dan in Oost-Indië eene hoofdzaak zal moeten worden, zal het noodig

zijn dat het Gouvernement alles in het werk stelt om dien mijnbouw spoedig tot bloei te brengen. Mogen wij verwachten dat het Gouvernement daarvoor gebruik zal maken van den Delftschen mijningenieur, ook de particuliere industrie zal goed doen dit voorbeeld te volgen. Niet alleen zouden dan de nu steeds gehoord wordende klachten over slecht personeel ophouden, maar het zou tevens kunnen medewerken om den goudrijkdom in Hollandsche handen te houden. Meer dan in Oost-Indië dreigt hier namelijk het gevaar, dat de mijnbouw in vreemde handen komt.

Men heeft namelijk een voorkomen van grooten rijkdom niet alleen in stroomgoud maar ook in kwartsgangen met gemakkelijk te verwerken ertsen en dit trekt het buitenland aan, meer dan de enkele plaatsen met moeilijk te verwerken ertsen van onze Oost-Indische bezittingen.

Begint men nu met buitenlandsche ingenieurs in dienst te nemen, dan zullen deze natuurlijk gevolgd worden door buitenlandsch opzichters-personeel zooal niet door werkvolk, maar wat erger is, zij zullen het buitenlandsch kapitaal tot zich trekken en met het voorbeeld van de Transvaalsche mijnen voor oogen zullen wij goed doen alles te vermijden, wat maar eenigzins tot het scheppen van dergelijke toestanden zou kunnen bijdragen.

Heeft Suriname eenmaal haar tram, dan zal de Hollandsche mijningenieur, indien hem de gelegenheid wordt geboden, toonen dat hij wel degelijk een rationeelen mijnbouw kan inrichten en het succes zal niet uitblijven.

Was het zeker rationeel om hij het nagaan van het toekomstige arbeidsveld van onze mijningenieurs allereerst den

blik op de Koloniën te richten, gelukkig behoeven wij ook Holland niet geheel beschouwing te laten.

De kolenrijkdom in Zuid-Limburg staat ontgonnen te worden. De omstandigheden zijn daar gunstig en de mijnbouw moet daar met succes mogelijk zijn. Dat na een dergelijk succes van de eerste mijnen deze zaak zeer belangrijk kan worden doet de kaart van het kolenterrein ten duidelijkste uitkomen. Het is te hopen dat wij ook daar eene Hollandsche industrie vestigen, en dit kan niet beter geschieden dan door het in dienst nemen van Delftsche ingenieurs. Meer nog dan bij den Rijkswaterstaat ware het bij de Staatsmijnen gewenscht, dat slechts het Delftsche diploma werd aangenomen want de Staat moet in deze het voorbeeld geven aan particulieren en kan het in dit geval met gerustheid omdat zij overtuigd kan zijn dat de Delftsche mijningenieur in 't geheel niet achterstaat bij zijn buitenlandsche collega.

Maar is er in Holland verder niets te doen? De, voor niet-deskundigen zoo blijde verwachtingen over het vinden van goud in Overijssel zijn niet beantwoord nu wij in het rapport van Professor HOOGEWERFF lezen dat de kans op het vinden van ontginbare hoeveelheden zeer gering is.

Er zijn echter ertsen in Holland. Professor SCHROEDER VAN DER KOLK herinnerde kort geleden in de academie van wetenschappen aan het feit dat STARING in zijn „Bodem van Nederland" een erts voorkomen vermeldt bij Bommerig in Zuid-Limburg. Sedert 1857 toen STARING de diepte van 90 el aanmerkelijk noemde, is de mijnbouw zoodanig vooruitgegaan dat men dit aanmerkelijk in zeer gering moet veranderen en daarmede is dus niet buitengesloten, dat nader onderzoek eenmaal de aanwezigheid van ertsen zal aantoonen

Voorloopig van meer belang is een ander erts voorkomen in Holland waarbij geen mijnbouw meer te pas komt dat is het ingevoerde of beter gezegd het doorgevoerd wordende erts.

Velen hebben wel eens gehoord dat te Rotterdam erts wordt ingevoerd, enkelen weten dat het erts van Bilbao en Zweden over Rotterdam naar Duitschland gaat, maar toch zullen velen verbaasd staan wanneer men ziet welke cijfers die doorvoer bereikt heeft.

In Nederland werden in het jaar 1900 ingevoerd grootendeels over Rotterdam:

3.000.000	ton	ijzererts	ter	waarde van	f 18.000.000.
183.000	„	kopererts	„	„ „	„ 29.000.000.
15.000	„	looderts	„	„ „	„ 1.500.000.
80.000	„	zinkerts	„	„ „	„ 4.000.000.

Totaal dus een doorvoer aan ertsen ter waarde van f 52.500.000.

Het spreekt van zelf dat dit voor de industrie zeer belangrijk kan worden, wanneer wij maar zorgen dat wel het erts wordt ingevoerd maar dat de uitvoer slechts plaats heeft als metaal of producten.

Wij moeten het erts verwerken en kunnen dat zeer goed. Laten wij niet zeggen dat dit hier niet mogelijk is, doordat wij geen arbeidersstand hebben die daarmede vertrouwd is. Wij kunnen die arbeidersstand vormen evengoed als wij in de koloniën de inlanders voor allerlei hun totaal vreemden arbeid kunnen opleiden.

Maar welke ertsen zouden wij dan moeten verwerken? Vrij wel alle, zelfs ijzerertsen. Waarom zouden wij niet kunnen concurreeren met de ijzerindustrie in België, Duitschland en Engeland? De tijden zijn veranderd; vroeger meende men de ijzerertsen te moeten brengen naar de brandstoffen, maar

het feit dat in Duitschland reeds steenkool is ingevoerd uit Amerika doet zien, dat dit tegenwoordig niet meer behoeft Waarom kunnen wij in Rotterdam niet de Spaansche of Zweedsche ertsen samenbrengen met onze kolen uit Limburg, waarvoor het goedkoope watertransport niet zal zijn uitgesloten

Meer voordeel steekt waarschijnlijk in andere metalen. Gaan wij na de toestanden, welke heerschen in het land dat op het gebied van mijnbouw en vooral metallurgie boven aan staat: Amerika, dan vinden wij daar, dat de mijn zijn ertsen concentreert en levert aan de sampling works, die na het zuiver bepalen van het gehalte de ertsen verkoopt aan de smelterijen. En dat die smelterijen niet in de nabijheid liggen van de mijn blijkt uit het feit, dat alweder in Rotterdam zinkblende wordt ingevoerd uit het Joplin district, gelegen ongeveer in het midden van Noord-Amerika en dat die zinkblende verwerkt wordt door de Vieille Montagne.

Verdient dit navolging? mijns inziens niet. De toestand is ontstaan gedeeltelijk door het oorspronkelijk kleine kapitaal der mijnen, gedeeltelijk door de opleiding der ingenieurs, die in Amerika niet tegelijkertijd metallurg zijn en dus niet hun ertsen zelve kunnen verwerken. Het gevolg is dat de mijn minder intensief zal worden afgebouwd, want de winst wordt kleiner niet alleen door de transportkosten maar door het afstaan van een gedeelte der winst aan de smelterij of tusschenpersonen. Het minimum van het ontginbaar gehalte moet dus stijgen en een aanmerkelijk deel van de arme ertsen blijft onbenut.

Ofschoon wij dus aan deze toestanden geen voorbeeld moeten nemen, kunnen wij van de in andere landen bestaande toestanden profiteeren.

Wij zouden tinertsen kunnen verwerken uit Singkep, Billiton

en Malakka, evengoed zoo niet beter dan dit thans geschiedt door een Engelsche Mij. op Poeloe Brani bij Singapore. Het verschil in transportkosten tusschen tin en tinerts zou zeker worden opgewogen door onze goedkoopere brandstof en vermoedelijk door onze kleinere verliezen. Wij kunnen daarmede combineeren de tinertsen afkomstig van het zeer belangrijke voorkomen in Bolivia, dat thans het bestaan levert aan de tinsmelterijen van Tostedt en zelfs de tinertsen van Cornwalles schijnen mij bereikbaar, want het geringe transport zal de concurrentie met de tinsmelterijen aldaar niet beletten.

Ik zal het verwerken van lood- en zinkertsen voorbijgaan om op het misschien wel belangrijkste, het kopererts, te komen. Wij behoeven slechts een blik te slaan op de groote koperindustrie van Swansea om te zien dat deze geheel bestaat van aangekochte Rio Tinto Chileensche- en Noorweegsche ertsen. Dat wij daarmede kunnen concurreeren zal niemand verwonderen, die den Engelschen metallurg aan het werk gezien heeft. Daarmede te combineeren zou zijn het verwerken van pyritische goudertsen, zooals uit onze koloniën ook wel verscheept zijn. Moeten wij wenschen dat die invoer uit de koloniën ophoudt, doordat onze mijn-ingenieurs deze ertsen zelf verwerken, wij zullen in andere landen steeds dergelijke ertsen kunnen koopen.

En dan de goudbullion, die men begint te procedeeren en die weldra in hoeveelheid zoo sterk moet toenemen; kunnen wij niet evengoed de affinage hier verrichten als dit nu voor een groot deel geschiedt in Londen?

Ziedaar dus ook zelfs in Holland een ruim veld, dat braak ligt.

Ik zal niet verder gaan met U te wijzen op het gebied,

dat U buiten Holland en zijne koloniën zoudt aantreffen. Ik zal niet uitweiden over den toestand van den mijnbouw-industrie in Zuid-Amerika of in de Zuid-Oostelijke Staten van Europa, noch U aantoonen hoe U in Australië toekomst zoudt hebben, doordat U zeer wel kunt concurreeren met de daar aanwezige ingenieurs: het veld is ruim genoeg.

Aan U aanstaande mijn-ingenieurs om dat veld te ontginnen, maar aan U niet alleen. Het Hollandsche kapitaal moet mede doen en ik vertrouw dat dit op den duur wel zal willen.

De ongunstige meening over mijnbouw, en aanverwante vakken is niet juist; zij is wel is waar gebaseerd op ondervinding maar men vergete niet dat in die ondervinding veel verscholen ligt dat een valsch idee moest geven, omtrent den aard van het bedrijf.

Het gezegde van „mining is chance" is juist, wanneer men den mijnbouw opvat als een vak dat beoefend kan worden door iedereen, maar het wordt eene industrie, even soliede als elk andere, wanneer men haar doet uitvoeren, door kundige lieden. Het kapitaal moet bedenken dat geen enkel vak zoo aantrekkelijk was voor niet deskundigen als juist het onze. Het schijnt zoo eenvoudig om de rijkdommen te nemen, die de natuur ons biedt en het is dus natuurlijk dat tal van mijnen werden opgezet door onbevoegden met het gevolg dat slechts kapitaal verbruikt, geen winst gemaakt werd.

Zeker wij moeten dikwijls genoeg verklaren dat wij een juist oordeel eerst kunnen geven na eene somtijds uitgebreide exploratie. Maar ook die exploratie staat door dezelfde redenen in een kwaden reuk, want ook daarbij is zoo dikwijls ge-

zondigd en zijn aanmerkelijke sommen op ondoelmatige wijze verkwist. In de meeste gevallen zal die exploratie niet die sommen behoeven te kosten waaraan men in Indië is gewoon geraakt, wanneer men slechts zorgt competente menschen te gebruiken, wier blik ruim genoeg ontwikkeld is om zich te verplaatsen in de nieuwe toestanden.

En na eene dergelijke exploratie houdt de risico op. Wanneer men na een dergelijk onderzoek kalm overlegt, dan is de mijnbouw niet meer de booze, die ons steeds onaangename verrassingen kan bezorgen.

Aan U komt de taak toe om dit te bewijzen en wanneer U dit eenmaal bewezen hebt, dan zal het Hollandsche kapitaal wel weder lust krijgen verder den mijnbouw ter hand te nemen, nadat het zich zoo zwaar heeft ingelaten met de petroleumindustrie, juist dat deel van ons vak waaraan nog de meeste risico verbonden is.

Toch wil ik niet nalaten te waarschuwen tegen iets dat zoo dikwijls de beste zaken bedorven heeft: dat is de bekrompenheid.

Evenals ik onzen mijn-ingenieurs moet afraden zich aan Engelsch voorbeeld te spiegelen, het zou zoo goed zijn voor het Hollandsche kapitaal wanneer men dit wèl deed.

Men heeft daar ondervinding genoeg opgedaan om tot de conclusie te komen, dat het beter is een zaak te laten dan haar te klein in te richten en men heeft dus, indien men begint, voldoende doorzettingsvermogen om de zaak tot succes te brengen.

Laten wij hopen dat het Hollandsche kapitaal dit gaat bedenken en ik ben overtuigd, dat het dan in samenwerking met U, aanstaande mijn-ingenieurs, een gezonde mijnbouwindustrie gaat vestigen, welke zeker niet onbelangrijk zal zijn.

Mijne heeren, U wacht een zware taak. Ik bedoel niet hier in Delft, want deze is licht in vergelijking met hetgeen daarna volgt. Wanneer U later in den een of anderen uithoek van de koloniën bezig bent met exploreeren, bijna uitsluitend omringd door inlanders, verstoken van alle genot, dan zult u zien, dat ik gelijk heb. Maar toch, ik vertrouw dat ook die taak U niet zwaar zal vallen, want er bestaat dan een machtige drijfveer: het succes, en wanneer U teleurgesteld wordt doordat dit succes uitblijft, dan moet U bedenken, dat wij afhankelijk blijven niet alleen van de natuur zoodat wij niet kunnen vinden waar niets is, maar bovendien van het kapitaal, dat zoo sterk moet medewerken aan dat succes.

Wat U dan in hooge mate noodig hebt is: zelfvertrouwen, om met gerustheid te kunnen zeggen, er is geschiedt wat mogelijk was.

Met dit zelfvertrouwen moet U Delft verlaten en ik zal trachten het goede voorbeeld van mijn beide collega's in de mijnbouwkundige vakken te volgen, door met alle kracht die in mij is mede te werken om U dit zelfvertrouwen eigen te maken.

Wij zullen trachten dit te bereiken door niet alleen bij de voordrachten, maar vooral bij de oefeningen zooveel mogelijk voorbeelden uit de praktijk met U te behandelen. Wij zullen U plaatsen voor de vraagstukken waarvoor U later zult komen te staan en door te falen in Uwe antwoorden, zult U ons wijzen op hetgeen U ontbreekt, zoodat wij van elkaar zullen leeren.

Ik wil eindigen met U allen mijn dank te betuigen voor de aandacht mij geschonken en de tegenwoordigheid van U,

Mijnheer den Directeur en van vele collega's, is mij een waarborg, dat ik op Uw steun zal kunnen rekenen voor het bereiken van het schoone doel: het vormen van degelijke Nederlandsche mijn-ingenieurs, die de mijnbouwindustrie tot bloei kunnen brengen.

REDE

uitgesproken door HENRI EVERS, bij de aanvaarding
van het Hoogleeraarsambt in de Bouwkunst
op den 25sten September 1902.

HET NUT DER HISTORISCHE STUDIËN TOT DE VORMING VAN DEN ARCHITECT.

MH. de Directeur, MHH. Hoogleeraren, Leeraren, Assistenten en Studenten der P. S. en Gij allen Dames en Heeren, die deze bijeenkomst door Uw tegenwoordigheid opluistert!

Zeer geachte Toehoorders!

De studie der architectuurgeschiedenis in verband met de vorming van den architect is een kwestie, waaraan in onzen tijd bij herhaling de aandacht werd gewijd.

In verschillende landen vormde dit onderwerp op architectuurcongres, in vergadering of tijdschrift een punt van uitvoerige bespreking of behandeling. Daarbij ging het om de vraag of die studie a l dan n i e t bevorderlijk tot de ontwikkeling der moderne architectuur kon worden geacht.

Door enkele vakmannen werd haar waarde in dit opzicht in twijfel getrokken; volgens hen moest de navolging der historische stijlen — het kenmerk der architectuur in de vorige eeuw — als haar resultaat worden beschouwd.

Anderzijds daarentegen werd aangevoerd, dat juist de oppervlakkige kennis van het verleden onzer kunst, de bouwmeesters vaak tot die karakterlooze nabootsing had geleid.

T w e e uiteenloopende meeningen dus!

Tien jaar geleden hield CÉSAR DALY, een wetenschappelijk Fransch architect en als uitgever van talrijke vak- en tijdschriften overbekend, een voordracht op architecten congressen te Londen en te Parijs over deze zaak. Hij betoogde de noodzakelijkheid eener instelling van Hooger onderwijs — hiervan uitgaande.

De voordracht wekte groote belangstelling en zag onder den titel van; „Les Hautes Etudes d'Architecture." het licht.

Een onmiddelijk gevolg heeft zij niet gehad, voor zoo verre mij bekend. Toch was zijn stem niet die „eens roependen in de woestijn". Want in datzelfde jaar opende de architect LUCIEN MAGNE aan de Parijsche Academie zijn colleges met een warm betoog ten gunste der historische studiën.

Trouwens het feit, dat studenten van voorname Staatsinstellingen op het gebied van architectuur en kunstnijverheid in Frankrijk, Duitschland, Engeland verplicht zijn, bij bevordering tot een hoogere klasse of bij eindexamen, de opmeting van een historisch kunstwerk te leveren, pleit voor de groote waarde aldaar aan deze studiën toegeschreven.

Ook ten onzent wekt het onderwerp belangstelling; reden waarom ik mij veroorloof, thans, bij de officieele aanvaarding van het hoogleeraarsambt in de bouwkunst aan de P. S. enkele oogenblikken uwe aandacht er voor te durven vragen.

Weinig dagen slechts geleden kreeg ik van gewaardeerde zijde het verzoek mijn meening hierover te kennen te geven. Toevallig kwam de vraag, nadat op dienzelfden dag te Am-

sterdam het onderwerp op een juryvergadering was besproken naar aanleiding van een achttiental ingezonden ontwerpen, voor een „Koninklijk paleis in onze hoofdstad." Bijna alle ontwerpen bleken zich te kenmerken door gemis aan breede opvatting; door afwezigheid van een groote, artistieke gedachte en door gebrek aan juiste climax en de ontwikkeling der ruimten, vestibules, trappen, feestzalen enz. Ondanks beslist talent en teekenvaardigheid was bij het groote meerendeel een zoeken naar schilderachtig detail aanwezig, waardoor in het beste geval slechts verdienstelijk stukwerk was ontstaan. Een volledige bekroning mocht dan ook niet plaats vinden.

Nu zijn prijsvragen wel niet een strikt nauwkeurige maatstaf van het streven der jongere generatie, althans ten onzent niet, waar het stelsel — helaas! — niet bloeit, en de jongere architect daardoor weinige gelegenheid om naam te maken heeft; maar toch, het lidmaatschap van verschillende jury's gedurende eenige jaren, geeft mij de overtuiging dat prijsvragen, althans ongeveer, de groote stroomingen in de architectuur openbaren.

Bij de Juryleden rees nu onwillekeurig de vraag: Van waar thans dit ongunstig verschijnsel in vergelijking van gelijksoortige prijsvragen, tien of twintig jaar geleden?

Hoe te verklaren den achteruitgang in de opvatting der monumentale opgaven, in den opzet van het zoogenaamd „groot plan" — om een academie-term te gebruiken — n u — bij v r o e g e r jaren vergeleken?

En de meening der jury-leden — een achttal architecten van verschillende richting — bleek eensluidend. Eenparig bracht men dit verschijnsel in verband met eenzijdige opvatting der studie, bij velen der jonge generatie; een verschijnsel

dat wel is waar te betreuren, maar toch ook eenigszins te verklaren valt.

De geest van leven en beweging die thans het maatschappelijk leven bezielt en soms tot heftige uitingen, tot onrust en verwildering heeft geleid; de gisting, de onvoldaanheid op velerlei gebied; de drang naar nieuwe idealen en opvattingen, — ze hebben ook het gebied der architectuur aangetast. Er is daar ook een besliste neiging tot breking met het oude, het bestaande aanwezig.

Dat kon wel niet anders! Als daar in het sociale leven hervormingen baan breken; als door politieke oorzaken er nieuwe sociale toestanden ontstaan, andere maatschappelijke verhoudingen groeien; of als de stroom van het menschelijk leven door moreele oorzaken bewogen, krachtig voortstuwt — bestaande hinderpalen van sleur of traditie omver werpend — een anderen weg zoekt, dan ondervindt de architectuur den terugslag ervan. Zij moet dien ondervinden, langzaam of meer spontaan al naar de sociale ommekeer snel en algemeen ingrijpt. Heel het wezen der architectuur, haar ontstaan, haar geschiedenis getuigen dit.

Laat mij dit in korte trekken mogen toelichten!

Behoefte aan veiligheid tegen overval of beschutting tegen het klimaat bracht de primitieve menschheid tot het zoeken naar een schuilplaats, een woning.

Zoo mogelijk diende allereerst wat de natuur aanbood: de grotten van het bergland of de spelonken en holen van den rotsgrond. Waar deze natuurlijke verblijven ontbraken, daar werden zij door kunstmatige vervangen en met behulp van boomtakken, riet en leem werden hutten gevlochten van verschillenden vorm.

De zucht naar veiligheid bracht zelfs tot den aanleg van een kunstmatigen bodem boven den waterspiegel van meer of rivier. Boomstammen als palen en balken, onderling verbonden, vormden dan den grondslag tot den bouw der hut. Ook werden op andere plaatsen de hooge takken van het oerwoud gebruikt of werden reuzensteenen tot kunstmatige woningen saamgesteld. Al deze primitieve menschenverblijven uit het verleden, als grotwoningen, boomwoningen, of paalwoningen bekend en sinds de vorige eeuw op verschillende plaatsen der oude en nieuwe wereld, eerst door toeval, later door wetenschappelijke onderzoekingen aan het licht gebracht, behooren tot het praehistorische tijdvak der architectuur.

Zij zijn enkel tot bevrediging van materieele eischen opgericht! Zij dienden slechts tot beschutting, tot afzondering, zijn een middel tot lijfsbehoud van den mensch en om hem den strijd om het bestaan mogelijk te maken; het zijn werken, door instinct, evenals de holen der dieren en de nesten der vogels ontstaan.

Van bouwkunst is hier nog geen sprake! Doch eerst nadat het gevoel van veiligheid is bevredigd, ontwaakt in den mensch zijn hoogere natuur!

Neiging tot veraangenaming van het verblijf als kader van zijn dagelijksch verkeer, vertoont zich in de primitieve poging tot zijn versiering. Daartoe worden de indrukken uit de omgeving ontvangen op de wanden der grot afgebeeld. Het zijn primitieve voorstellingen van dieren vooral, slechts door enkele lijnen gebrekkig ingegrift. Ook de voorwerpen van dagelijksch gebruik: het huisraad, de wapens van steen of been werden hiermee overdekt. Ja! de behoefte aan versiering strekt zich uit, tot den mensch zelf. Met de bedoeling

het krijgshaftige aanzien te verhoogen en daardoor den vijand vrees in te boezemen, worden de gelaatstrekken, door karakteristieke lijnen beschilderd, verscherpt en wordt de uitdrukking verlevendigd.

Dan wijst de verschijning der kunstnijverheid op gestadige verheffing van het geestelijk peil: de wilde dierenhuid als kleeding, wordt door de geweven stof van plantvezels en boomschors vervangen; voor de ruwe steenen voorwerpen treden de producten van den pottebakker in de plaats en de wapens worden uit metaal vervaardigd. En al deze voorwerpen van kunstnijverheid zijn met lijnornamenten of vlakversiering voorzien, vaak uit de techniek van de grondstof gegroeid.

Zoo gaan de producten der toegepaste kunst feitelijk die der bouwkunst vooraf en behooren zij reeds tot het praehistorische tijdvak waarvan aanvang, verloop en duur onbekend zijn.

De architectuur verschijnt — aldus ongeveer L. MAGNE[1]) — als door de groepeering der eerste menschen familiën van eenzelfde taal, van hetzelfde geloof, van dezelfde zeden en gewoonten, primitieve samenlevingen zijn gevormd; eerst dan verkrijgt de woning van den mensch overeenkomstig het klimaat van elk land, overeenkomstig de materialen die de bodem oplevert, overeenkomstig den graad van beschaving van iedere samenleving, een verschillend karakter. De godsdienstige opvattingen bepalen den vorm en de plaats der gewijde afsluiting waar de mensch zijn godheid hulde brengt. De opkomende samenleving ondergaat de leiding van een

---

[1]) Cours d'Histoire générale d'architecture.

hoofd, dat door zijn verdienste, of wel door zijn kracht, naar aller keus is aangewezen, en de godsdienst bevestigt het gezag van dezen chef — die aanvankelijk hoogepriester en koning tegelijk — de vertegenwoordiger van het politiek en religieus gezag is. Weldra verrijzen nu boven de woningen der menschen, de woning van den vorst: het paleis alsmede het heiligdom aan de godsdienstige ceremoniën gewijd: de tempel. Met het graf zijn zij de eerste architectuur symbolen der gemeenschap, en de vertolking der zeden en gewoonten van het ras.

Zoo is architectuur: een constructie met een hoogere, een artistieke bedoeling [1]). Haar scheppingen zijn ontstaan uit een aantal bijzondere behoeften van materieelen en moreelen aard — de eerste onder invloed van klimaat en bodem die de leefwijze des bewoners bepalen, de laatste voortgesproten uit de geestelijke neigingen en opvattingen van het ras, samen vormend den volksgeest. En als derde factor oefent het beschikbare materiaal vaak een overwegenden invloed uit op den vorm, door de ontwikkeling der verschillende constructiesystemen.

Volksaard, klimaat en materiaal hebben nu ten allen tijde het karakter der architectuur in de groote tijdperken der historie beheerscht. Al naar hun aard verkrijgen de monumenten een verschillende gedaante, een eigen karakter, welke vormwisselingen als de bouwstijlen bekend zijn. Zij zijn de plastische verwezenlijking van de domineerende eischen der gemeenschap gedurende een zeker tijdvak: de vertolking harer behoeften en idealen.

---

[1]). A. Bannister Fletcher: A history of architecture.

De stijl in de architectuur is dus geen oppervlakkig vormenspel dat naar willekeur is veranderd, geen gril uit toeval ontstaan. Innig aan het maatschappelijk leven verbonden ondergaat de architectuur den invloed der geestelijke stroomingen die daar werken en heerschen.

Hetzij politieke, sociale, religieuse of filosofische drijfveeren alle hebben ze weerklank in haar gevonden en beurtelings haar zwaartepunt in verschillende richting bepaald. Afwisselend werd zij in gunstigen of ongunstigen zin voortgestuwd.

Zoo vertegenwoordigt de geschiedenis der architectuur, de geschiedenis der menschheid, omdat haar idealen, haar behoeften in de monumenten der verschillende tijden zijn vastgelegd.

Gunstige en ongunstige tijdperken voor hare ontwikkeling deden hun terugslag duidelijk gevoelen. Werd de samenleving door eenheid in geestelijk streven bezield, werd zij door één hoog ideaal gedragen, dan was een krachtige architectuur-ontwikkeling het gevolg, dan openbaarde zich bij de menschheid een drang, die hooge gevoelens in kunstwerken te openbaren, dan ontstond er liefde tot de kunst, innige behoefte het ideaal in schoonen, karakteristieken vorm te zien vertolkt.

Het gemeenschappelijk streven uit zich aanvankelijk in onbewust zoeken, in naïeve uitbeelding der gedachte, in bekrompen overdrijving van den vorm, in aarzelend weergeven, in onbedreven, overmatig zware samenstelling, in gebrekkige constructie. Heel het bouwwerk getuigt dan nog van een niet recht bewust zijn der geestelijke idee en van een onbedreven techniek, doch verkrijgt door de uitdrukking van diep gemoedsleven vaak eigenaardige poëzie.

Aldus de groote stijlperioden in hun opkomst, zooals het archaïsche tijdvak in Griekenland, waarin de tempel, van overdreven zware verhoudingen in het verband van zuil tot architraafbalk zich vertoont; waarin de vorm, zuiverheid, beknoptheid mist en de sculptuur nog starheid, naïefheid in de behandeling van het figuur verraadt.

Evenzoo in lateren tijd, als na de verstrijking van het noodlottige jaar 1000 — de christenheid haar vertrouwen in den Schepper herwint, en Hem ter eere allerwege kleine en grootere bedehuizen sticht. De ontluiking van een nieuwen stijl, de Romaansche kunst, is hiervan het gevolg.

Eerst in den bloeitijd van den stijl ontstaat er volkomen evenwicht tusschen gedachte en uitvoering, tusschen willen en kunnen. De kunstwerken van dien tijd verraden dan volkomen evenwicht in het verband van alle samenstellende onderdeelen. Het detail heeft logischen zin, juiste bedoeling en is weergegeven in een vorm overeenkomstig zijn constructieve functie.

Aanschouw denzelfden Griekschen tempel in zijn bloeitijd — het tijdvak van Pericles. Hoe zinrijk, rationeel is alles gedacht, hoe harmonisch het verband tusschen zuil- en hoofdgestel, hoe sober en edel de vorm van het kapiteel, draagsteen en bekroning tegelijk. En zoo ook de kathedraal der middeneeuwen in haar stoute vernuftige samenstelling; aangrijpend verheffend is de indruk van het hooge ruim door een kunstig organisme van pijlers en bogen in evenwicht gehouden! Waar niets aan het toeval is overgelaten, waar alles zin heeft en elk onderdeel tot de machtige eenheid van het geheel bijdraagt, — waar zoowel de figuurreeksen van heiligen en apostelen, die den christelijken godsdienst in de meest merkwaardige voorstellingen van het oude en nieuwe testa-

ment vertolken, als het kleinste profil, de kleinste bladvorm door eenzelfden karakteristieken geest van godsdienstijver zijn bezield, — waar alles zich oplost in één groote harmonie.

Gewoonlijk had zulk een tijdperk slechts een korten duur.

Het verval van den stijl treedt in, als na bereiking van het ideaal een geestelijke uitputting zich openbaart en de bezieling wordt gemist; als de hoog opgevoerde techniek bij gebrek aan scheppingsidee, aan inspiratie in kleinheid, gekunsteldheid, soms verwildering ontaardt. Onder politieke of sociale invloeden zijn dan nieuwe toestanden ontstaan, waarin nieuwe eischen weer bevrediging aan de bouwkunst hebben gevraagd. De bouwkunst vertolkt dus de ideeën van haar tijd, de domineerende eischen der samenleving in materieelen en moreelen zin. Kortom, zij is de uitdrukking van den tijdgeest.

Een moeielijke taak den tijdgeest weer te geven: in karakteristieke vormen vast te leggen wat daar op geestelijk gebied woelt en werkt rondom ons; dat onwaarneembare helder voor zich te zien; dat ontastbare te grijpen, vast te houden en klaar, verstaanbaar, voor den medemensch te laten spreken; hem den plastischen vorm, de essencen te doen gevoelen; van heel dien chaos van schijnbare tegenstrijdigheden die vaak de samenleving bewegen en voortstuwen — voorwaar een opgaaf, die slechts enkelen kunstenaars van groot talent en met zienersblik begaafd, gegeven was te vervullen. En het is niet te verwonderen dat hierin vaak is gefaald. Begrijpelijk, dat er is geaarzeld, dat is misgetast, schromelijk misgetast, door kunstenaars van verschillenden tijd; dat er vaak verwarring heeft geheerscht, als namelijk het maatschappelijk leven door geen geestelijken dominant was geleid, als daar op verschillend terrein, verwarring of

tegenstrijdigheid in denken en doen was waar te nemen, of gewichtige politieke gebeurtenissen een algemeen gevoel van onzekerheid te weeg brachten . . . .

Wat wonder, dat in die heftig bewogen 19de eeuw, waarin omwentelingen elkaar zoo snel opvolgden, waarin het staatsgezag herhaaldelijk gevaar liep en verandering onderging, waarin keizerrijken werden gesticht of zijn verdwenen, op godsdienstig terrein verbitterde kampen zijn gevoerd, een klassenstrijd werd aangevangen, wetenschap en industrie voortdurende omwentelingen hebben tot stand gebracht; wat wonder, dat ook de architectuur — de bij uitstek scheppende kunst, wier gewrochten in haren kunstvorm niet de natuur ten voorbeeld namen: vaste richting, zelfbewustheid in uiting heeft ontbroken. Dat de kunstenaars in hun twijfel, in hun onmacht uit een alles overheerschende geestesrichting inspiratie te gewinnen — ten slotte heil zochten in de kunst van vroeger tijden en een kringloop in verschillende historische stijlen plaats vond en dat beurtelings bleeke schijngestalten uit het verleden, als het Neogrec de Pseudo Gothiek en andere stijl-vervalschingen werden voortgebracht!

En — ik meen dit reeds te hebben aangetoond — zulk een schennis geschiedde niet ongestraft. Een stijl laat zich niet herhalen; daarvoor heeft hij in den tijd van zijn ontstaan te diep wortel geschoten. Slechts zeer kortstondige bevrediging hebben die historische navolgingen dan ook geschonken, en nadat de bekoring van het nieuwe was verdwenen, werd weldra het voortgebrachte ongeschikt geacht, als niet passend in de opvattingen van onzen tijd. Hoe volle reden van bestaan de uiting in het verleden had en hoe volle bewondering zij als historische kunstperiode nog wekt, — haar namaak bleek uit den booze.

Zelfs met de nationaal historische perioden was dit het geval. Want hierop concentreerde zich ten slotte de uiting in de verschillende landen. Frankrijk huldigde, en doet dat grootendeels nog, de kunst der monarchie in haar verschillende nuances. Oostenrijk zocht tot voor enkele jaren heil in de kunst der grootmeesters van de 18 eeuw: „den Zopfstil"; Duitschland, België en Holland keerden tot hun nationaal verleden, de Renaissance, terug. Het was een stap — een groote stap in goede richting — doch men miste het doel door aan den vorm te blijven hangen en in letterlijken namaak te vervallen. Dit, gevoegd bij het aantal haastige producten bij de snelle uitbreiding der steden door halfslag en mindere architecten voortgebracht, voor wie de schilderachtige stoffage onzer bekoorlijke Hollandsche gevels, als uiting van rechtmatigen burgertrots uit de 17e eeuw de bloeitijd van het gemeente-wezen een aantrekkelijke buit bleek; gaf een chaos van pretentieuse stijlverhaspelingen, van burgerlijk overladen gevelarchitectuur, met banale mooidoenerij en onuitstaanbare onrust in aanzien als gevolg. Het was de schromelijke miskenning van een schoon kunsttijdperk dat ook ten onzent bewonderenswaardige kunstproducten heeft nagelaten en die als onze nationale trots mogen worden beschouwd.

De reactie kon niet uitblijven. Sinds eenige jaren is er ommekeer gekomen. Bijna in elk beschaafd land ter wereld openbaart zich een breking met de historische stijlperioden een kwart eeuw vroeger gehuldigd; er is leven en beweging er bestaat drang naar een nieuw en eigen kunstleven en besef wint meer en meer veld, dat ten slotte: „De taak der kunst dus ook de moderne, steeds dezelfde is gebleven die ze ten alle tijde is geweest. Dat dus de moderne kunst, haar

inspiratie uit het moderne leven moet verkrijgen, dat zij o n s kunnen, o n s doen en laten, in eigen vormen artistiek moet belichamen". [1]).

Onder eendrachtig voorgaan van WILLIAM MORRIS en zijn bent hebben eindelijk verschillende talentvolle kunstenaars zich aangegord tegen conventie en sleur, en groeien kiemen van nieuw kunstleven talrijk op!

Wat de reden dezer groote beweging zijn moge!

Het wil mij toeschijnen, dat de oorzaak der nieuwe architectuurbeweging door enkele krachtige geesten in verschillende landen geleid, in het wezen onzer samenleving schuilt. Het komt mij voor, dat een besef van hooger m e n s c h-w a a r d i g h e i d het geestelijk leven der maatschappij doordringt en dat ondanks schokken en wanklanken de hedendaagsche strooming van het geestelijk leven, van ethisch van hooger moreel beginsel getuigt, en het peil van het m e n s c h - z ij n hooger opvoert.

Hoe anders te verklaren de verontwaardiging van heel de samenleving bij de schending van het recht, van den mensch als individu, als eenling!

Men denke aan de Dreyfus-zaak, het droevige drama dat ook wij, Nederlanders, innig hebben doorleefd!

En waarom doorleeft heel de beschaafde wereld buiten Engeland om het onrecht door het misdadig bestuur van een misleid, groot volk aan een kleinen dapperen stam in Afrika voltrokken? Is het niet omdat het recht, de waarde van den mensch met voeten zijn getrapt!

Dringt niet de bevordering van het g o e d e in alle be-

---

[1]). O. WAGNER Die moderne Architektur, pag. 31.

schaafde natiën steeds meer door! Is niet het voortdurend krachtig streven naar oplossing van maatschappelijke misstanden, naar verkrijging van meer rechtvaardige verhoudingen tusschen de verschillende standen hiervan een uiting. Zijn er niet tal van instellingen, van staats- of stadswege, vereenigingen van particulieren die dit streven bevorderen! Ik noem op geluk af: de inrichtingen van onderwijs, van ziekenverpleging, van armenzorg, de vakvereenigingen op verschillend gebied, de ambachtsscholen, de maatschappijen voor werkverschaffing, voor verbeteringen van volkswoningen en zoovele andere. Loopt er door al die uitingen der menschheid niet een zelfde draad.

„Menschenliefde, waarheidsliefde, vrijheidsliefde" en „liefde voor harmonische ontwikkeling" — als basis van het goede — zijn zeker overheerschende kenmerken van onze samenleving.

De geschiedenis van de architectuur leert: dat de karakteristiek van den stijl op en neergaat met het intellectueele en moreele peil van een volk.

Mij dunkt nu, dat de architectuur hiervan thans ook den terugslag ondervindt. Ondanks het stamelen waarvan zij getuigt, ondanks de overdrijving dikwijls haar eigen ondanks het mistasten waarvan de werken van sommige kunstenaars luide spreken, kunstenaars die in onbezonnen najagen naar nieuwheid, of ijdel zoeken van zich zelf, slechts producten van mode of gril voortbrengen — producten die in roes ontstaan, een oogenblik boeien door groote virtuositeit, doch waaraan innerlijk leven, zuiver gevoelen vreemd zijn —, ondanks dit kan niet worden ontkend, dat bij werkelijk ernstige kunstenaars van onzen tijd het beginsel van hun streven zich kenmerkt door liefde tot waarheid, d. i. tot eerlijke

uiting der bestemming, — liefde tot vrijheid, d. i. door te trachten uit eigen boezem den kunstvorm te verwekken, — liefde tot den naaste, d. i. door de architectuur te doen zijn een gemeenschapskunst, ontstaan door samenwerking van kunstenaar en werkman, en tot heil, tot troost van allen zonder onderscheid. — Geen luxe artikel dus!

Thans terugkeerend tot mijn uitgangspunt — om te antwoorden op de daar gestelde vraag — is het, oppervlakkig gezien, begrijpelijk, dat in onzen tijd van hooge geestelijke spanning, van algemeen artistieke verwording, van breking met sleur en conventie, van zoeken naar eigen kunstleven, vele jongeren, overmoedig, de studie der architectuurgeschiedenis vervelend vinden, verzaken, onnoodig achten als behoorend tot het verleden en met teekenvaardigheid en vormenkennis naar enkele moderne gebouwen gewapend, meenen te kunnen volstaan, daardoor aan het uiterlijke blijven hangen, naar schilderachtig effectbejag streven — zonder tot de kern door te dringen — en dan toch weer in oppervlakkigen namaak vervallen. Die opvatting is dan ook, mijns inziens, een dwaling; want het komt er slechts op aan hoe de studie der archeologie wordt opgevat en wat van haar wordt verwacht. Geschiedt zij met de bedoeling, vormen na te bootsen en toe te passen, dan acht ik haar zeker verkeerd en hinderlijk voor de ontwikkeling der moderne architectuur. De vorige eeuw heeft dit geleerd!

Doch omgekeerd zal geen gezonde moderne kunst ontstaan zonder grondige studie van de groote historische tijdperken der architectuur.

Het nut dier studie acht ik zeer belangrijk! De analyse der groote monumenten geeft het besef, dat architectuur

niet is een uiterlijke vormendienst, geen saamvoeging van onderscheiden motieven, maar ontstaat uit de verwezenlijking van een artistieke gedachte, van een emotie, vastgelegd in een verband van lijnen, welke door de eischen van de praktijk en het materiaal beheerscht en aan den tijdgeest getoetst, als een groot kunstvol organisme spreken, een schepping welks uitgangspunt is: een klare en schoone planverdeeling, klaar door den juisten samenhang der bestanddeelen van het program, schoon door de harmonische ontwikkeling der ruimten, met juiste climax in de opvolging, en in hun vorm de moreele beteekenis van het gebouw weergevend.

Zij verklaart hoe een zelfde schoonheidsbeginsel bij verschillende volkeren in verschillende landen een gewijzigde architectuur-uitdrukking heeft ten gevolge gehad, zelfs in de verschillende gedeelten van een land. Reeds de Romeinsche architectuur spreekt hiervan in de verschillende gewesten van het uitgestrekte keizerrijk. De overgebleven bouwwerken in het Oosten, te Palmyra en Heliopolis, vergeleken bij die van de Rijnstreken of Frankrijk, hebben een verschillend kunstkarakter.

Met de architectuur van het Christendom in Italië, Frankrijk, of Duitschland, tijdens de Romaansche kunst en de Gothiek, is dit in nog veel hoogere mate het geval. Onder invloed van landaard, klimaat en materiaal ontstaan vertakkingen op een stam, elk van eigenaardig kunstkarakter.

Ik stip slechts aan het verschillend aanzien der kathedralen in Frankrijk, het land waar de Gothiek ontstond, en dat onzer hoofdkerken. Ons land kan wel is waar niet bogen op trotsche monumenten als de Notre Dame te Parijs, Reims, Amiens, Beauvais en andere plaatsen van Noord-Frankrijk, onze hoofdkerken zijn in 't gemeen meer bescheiden van aanleg

en opbouw; onze slappe bodem, ons klein materiaal, en zeker ook wel de mindere uitbreiding der gemeenten waren aanleiding hiertoe. Des ondanks is er in het heerlijke ruim der St. Bavo-Kerk te Haarlem, met zijn overheerschenden blanken pleistertoon waartegen staan de essentieele deelen van den bouw, de pijlers, zuilen en bogen, in gehouwen steen, alsmede de fijne stergewelven in mooi bruin-grijzen toon van eikenhout met sobere ophooging van kleur in den aanzet der ribben, een wijding, een voornaamheid, een poëzie van intiem, echt Hollandsch karakter. Zoo zijn er meer!

Trouwens de monumenten van het verleden toonen zonder uitzondering aan, dat het in de architectuur niet voor alles aankomt op ontzaglijke afmetingen en rijken tooi, dat er geen rechtstreeksch verband behoeft te bestaan tusschen grootschheid in aanzien en werkelijke grootte, maar dat juiste tegenstelling van massa's en onderdeelen, juiste verhoudingen van muren en ramen, juiste schaal van profileeringen of versieringen, den algeheelen artistieken indruk van het bouwwerk bepalen, zijn bijzondere uitdrukking beheerschen.

Wat heeft niet de periode der Renaissance onder invloed van het gemeentewezen verschillende nuances voortgebracht. Hoe zijn in Italië om politieke redenen, of locale eischen, kunstcentra ontstaan, elk van zeer gemarkeerd, eigen karakter.

Florence met zijn trotsche Rustica-paleizen door de kunstzinnige geslachten der Medici's en andere gesticht; Rome waar de monumentale binnenplaatsen der paleizen van de Farnesse's, de Borghese's, geïnspireerd op de grootsche plattegronden der oude Romeinen, ontzag inboezemen; Genua, dat door zijn bergachtigen bodem tot den schilderachtigen aanleg van monumentale trapzalen en terrassen aanleiding

gaf; of Venetië, de lachende lagunenstad welker kanalen door gastvrije, open paleizen in feestelijk marmer, van een Lombardo of Sansovino, heerlijk zijn omzoomd.

Wat al afwisseling in vorm bij eenheid van beginsel!

Zoo werd het ook ten onzent.

Onze bouwkunst uit dat tijdperk kenmerkt zich eveneens door een eigen nationaal karakter, waaraan de Hollandsche handelsaard, de ligging van de plaats en de techniek van het materiaal weer de uitdrukking gaven. Zoo kenmerkt zich Amsterdam's grondplan, bij de groote uitbreiding in 't begin der 17 eeuw, door den stelselmatigen aanleg van grachten en kanalen, als hoofdaders van bestaan, in concentrische beweging om het centrum, den ouden Visschersdam, geschaard. Grachten van Europeeschen naam, door de karakteristieke bouwwerken omzoomd van den stadsbouwmeester Hendrik de Keijzer, wiens krachtig talent zich vooral in den bouw van de talrijke heerenhuizen der handels-aristocratie ontplooide, gevels van deftig aanzien, op grondslag der klassieke kunst, maar naar geheel eigen vrije opvatting, in schilderachtigen berg- en baksteentrant opgebouwd en door hooge, rijzige toppen van krachtig contour bekroond. Woningen, geheel beantwoordend aan de eischen van den toenmaligen Amsterdamschen koopman: pakhuis, kantoor en woonhuis tegelijk. Het eerste in half souterrain voor warenopslag met afzonderlijken toegang; het kantoor in verhoogd parterre met arduinen stoep en het woonhuis op een of twee verdiepingen daarboven, de zolder van trijs voorzien. Een beknopt, ruim geheel, waarvan nog verschillende typen aanwezig zijn, als sieraad van verschillende grachten. Afgewisseld door de gebouwen onder invloed van het Protestantisme gesticht,

zooals de Westerkerk, de Noorderkerk, vormen zij, met de schilderachtige oude stadspoorten door den zelfden bouwmeester verfraaid, een artistiek beeld vol leven en kracht, waardige omgeving tot het trotsche kapitool der „Consuls aan Y en Amstel" — het Raadhuis — als Vrede-symbool in 1648 gesticht:

„De Wijnmaent schreef twee min als 't derde kruis
Toen 't Vredejaar de grond lei van 't Stadhuis."

Aldus VONDEL.

Locale tradities bepaalden ook het karakteristiek aanzien onzer residentie, welker geschiedenis met den bouw van een kasteel voor de Hollandsche graven WILLEM II en FLORIS V aanvangt.

Eerst als centrum van de Hollandsche ridderschap bekend, begint onder KAREL V het gemeenteleven zich te ontwikkelen en werd zij later tot Stadhouderlijk kwartier en zetel der Regeering verheven. Hoe karakteristiek is daar het Binnenhof, de geestelijke kern der stad met een complex van Regeeringsgebouwen uit verschillenden tijd, omringd.

Er gaat van dat centrum een eigenaardige bekoring uit!

Nauw verbonden aan 's lands historie en vaak het tafereel van merkwaardige gebeurtenissen in verloopen eeuwen is het Binnenhof, met zijn aristocratische omgeving van Kneuterdijk, Vijverberg, Korte en Lange Voorhout, omzoomd met luisterijke prinsenhoven en statige heerenverblijven, gesticht of bewoond door historische familiën uit den lande; met het schoone raadhuis, een monument zoo bescheiden van omvang doch zoo groot van uitdrukking, merkwaardig architectuur symbool eener gemeente van zoo hooge bestemming, — alles te saam een interessante bladzijde onzer kunstge-

schiedenis, een roemrijke herrinnering aan vroeger geslachten.

Naast het krachtige, voorname karakter der historische architectuur onzer groote Hollandsche steden, hebben ook tal van kleinere plaatsen hun locaal aanzien. Menig stedeke getuigt van oud-vaderlandschen kunstzin, ondanks zijn bescheiden omvang. En naar dit kleinere kader richt zich ook de schaal der architectuur. Aldus de stad onzer inwoning! In vergelijking tot de groote Hollandsche steden, met haar ruimeren aanleg, met haar groot handelsverkeer, hun rustelooze drukke beweging, haar bedrijvig leven, dat den bewoner onwillekeurig in versnelden pas doet gaan, wordt hier de bezoeker onmiddelijk getroffen door de kalmte, de rust die van het kleine milieu uitgaat.

Het oog moet even hieraan gewennen! Doch dan ook geniet men spoedig van die locale uitdrukking, van dat in hooge mate aantrekkelijk, intiem aanzien.

Men geniet het schoone van die schilderachtige smalle grachten in stemmigen halven toon der boomen gehuld, met hun zachte toevallige buigingen, haast niet te bespeuren, maar genoeg om de strakheid, de starheid in aanzien weg te nemen. En het oog, voortdurend geboeid, volgt met welgevallen den leuken oploop der steenen bruggen in voortdurende opvolging en gezellige groepeering geplaatst.

Overal ontmoet men sprekende blijken van kunstcultuur in de schilderachtige, kleine gevels, gevelfragmenten, wier grondtoon een sierlijke, fijne vormentaal kenmerkt. Pikante toppen, door bevallige overkragingen gesteund met sierlijke blindbogen en kruisramen. Zij bezitten tal van bekoorlijke details in de fijne gebeitelde gedenksteenen, sluitsteenen, de gesmeede muurankers en andere decoratieve details, alle van teere, gevoelige behandeling.

Niets storends of druks, onderbreekt de algeheele stemming van dat oude kalme stadscentrum, rondom dat eerwaardige staatsmausoleüm, waarboven, als een trouwe wachter, de grijze Hypolitus toren zijn stoere, steenen spits hoog verheft.

Zoo verhoogt de studie van het architectuur-verleden het besef, dat de moderne bouwmeester staat te midden van een omgeving, welker eigenaardig artistiek aanzien door nationale en locale traditiën, wordt beheerscht, die hoog te houden zijn taak moet zijn, waarvan ook zijn eigen, hedendaagsche scheppingen moeten zijn doordrongen, ondanks wisseling van vorm op straffe van onbegrepen te blijven.

De studie der historische architectuur zal ons hoeden voor modernen, buitenlandschen namaak, voor gekunsteldheid, onnoodige chic of grootschdoenerij, die wars van onzen nationalen volksaard zijn. Zij zal steeds meer doen streven naar eerlijk, doorleefd werk met gevoel voor eenvoud en waarheid als grondtoon der esthetiek.

Er is nog zooveel meer dat voor het belang der historische studiën pleit. Want hetgeen ik slechts even aanhaalde, nl. eenvoudige schoone indeeling, harmonische ruimteontwikkeling en eigenaardige esthetiek overeenkomstig landaard, volksgeest en materiaal, betreft enkel den artistieken kant der kwestie. Onafscheidelijk hiermee echter en in niet mindere mate van gewicht, is ook de technische zijde van het vraagstuk het: „to be or not to be" van een bouwwerk. En dan overtuigt de analyse der monumenten, dat de verschillende constructiesystemen van vroeger tijden zich hebben ontwikkeld uit den aard der te scheppen ruimte en het materiaal dat den bouwmeesters ter beschikking stond. Zij overtuigt dat er een

onafscheidelijk verband moet bestaan tusschen constructie en vorm, dat constructeur en artist één zijn, en dat het er op aan komt de essentieele constructiedeelen te bezielen, hen te laten zijn de artistieke hoofdorganen van het architectuurbeeld.

De studie der constructie-stelsels in hun origine en evolutie van den koepelbouw der Sassanieden en zijn grootsche ontplooiing in den centraalbouw te Byzantium; van het kruisgewelf in zijn machtige uitingen der Romeinsche thermen, door den overgang van het Romaansche gewelf tot de karakteristieke hervorming van het Gotisch kruisgewelf, waardoor in verbinding met luchtboog en contrafort, de bouw der heerlijke kathedralen mogelijk werd — en ook de meesterlijke houten kapconstructiën der Fransche en Engelsche gothiek, — het zijn alle belangrijke technische vraagstukken. wier onderzoek den geest verruimt, het oordeel scherpt en door verbreeding van de wetenschappelijke basis het zelfvertrouwen verhoogt bij de uitvoering van moeielijke moderne oplossingen.

Zoo kan het onderzoek in i e d e r e n zin een machtige bron van opvoeding, van vorming voor den hedendaagsche bouwmeester zijn.

M.H. Professoren der Polytechnische School, vergunt mij u zeer dank te zeggen voor uwe collegiale ontvangst, voor uwe bemoedigende tegenwoordigheid en belangstelling mij betoond.

U vooral, hooggeachte Directeur, dank ik voor de zeer gewaardeerde vriendelijkheid en bereidwilligheid, waarmee ge mij in dezen tijd herhaaldelijk zijt tegemoet gekomen.

Mijn hartelijken dank in 't bijzonder aan u collega KLINK-

HAMER, voor uwe groote hulpvaardigheid en vriendschap, die ik op zoo hoogen prijs stel. Ik acht het een voorrecht naast u en met u te mogen arbeiden voor de belangen van ons vak, onze kunst en hare beoefenaars. Bemoedigend en opwekkend waren de gedachtenwisselingen, met u gevoerd. Zij zullen mij tot steun zijn in de vervulling der moeilijke taak die mij wacht, waaraan ik met volle toewijding zal werken en die door mijn hoog verdienstelijken voorganger lange jaren met gezag en eere werd vervuld.

Tot u, eindelijk, M.H. studenten, in 't bijzonder der bouwkundige faculteit, een kort woord tot besluit.

Het is een heerlijk vak dat gij gekozen hebt, maar het is ook een zeer moeielijk vak. Een vak dat niet alleen geheel uw brein, uw denken, in beslag neemt door de vele wetenschappelijke, technische en praktische vraagstukken, die gij behoort te bestud eeren, maar een vak ook dat van uw gemoedsleven volle overgave vraagt en waaraan gij u met liefde moet wijden; waarbij men niet op een dosis handigheid of bekwaamheid kan teren, maar waarvan elke opgaaf een opnieuw krachtig i n-leven vordert. Teleurstellingen zullen u niet gespaard blijven! O! ik spreek uit ervaring; als wij met warme geestdrift zijn vervuld, niet opzien tegen inspannend geestelijk werk en ondanks dat — als zelfingenomenheid ons misleidt en wij bespeuren dat onze schepping v e r blijft van hetgeen wij droomden, — als kortom, ons k u n n e n ons w i l l e n niet nabij komt, dan breken moeilijke oogenblikken aan, oogenblikken van strijd, van twijfel aan ons zelf, van teleurstelling, van moedeloosheid! Maar zij wegen niet op tegen het gevoel van genot, van trots, dat ons vervult, bij succes, als waardeering van ons werk, ons het bewustzijn schenkt in eigen artistiek domein te kunnen leven . . . .—

En zoo vervolgen wij moedig en opgeruimd onzen weg!

Wij zullen veel met elkaar verkeeren, en daardoor in staat zijn elkaars meeningen en opvattingen te leeren kennen. Welnu, laat mij zeggen, dat het nooit mijn bedoeling is geweest een school te vormen in den engeren zin van het woord, die ten doel stelt jongeren te kweeken naar eigen model, blinde volgelingen van den meester.

Ik acht eerbiediging van ieders geestelijk eigendom plicht van den leermeester, wanneer ook maar een sprankje talent bestaat. Want kunst is religie. En wat in diepst gemoed is doorleefd, in liefde en overtuiging vorm gewon, eischt eerbiediging, zachte aanraking, hoe gebrekkig aanvankelijk de vorm moge zijn.

Zal nu ons samenzijn vrucht dragen, dan moeten wederzijdsch vertrouwen en volle toewijding zijn bazis wezen. Schenkt mij deze — van de mijne kunt gij verzekerd zijn.

U allen, Dames en Heeren, zeg ik dank voor uwe tegenwoordigheid en uwe aandacht.

Ik heb gezegd.

REDE

uitgesproken door Dr. H. DE VRIES, bij de aanvaarding
van het Leeraarsambt in de Wiskunde
op den 14^{en} November 1902.

GASPARD MONGE EN DE BESCHRIJVENDE MEETKUNDE.

Dames en Heeren Studenten aan de Polytechnische School, en Gij allen, die mij op dit oogenblik met Uwe tegenwoordigheid vereert,

Zeer gewaardeerde Toehoorders!

Even ten zuiden van de fransche stad Dijon, thans gemakkelijk langs den spoorweg te bereiken, doch vroeger in een vergeten uithoek van Frankrijk, ligt het kleine provinciestadje Beaune. Daar, in de Rue Couverte, bevond zich in het midden der 18^{e} eeuw een eenvoudig burgermanslogement, welks eigenaar den naam droeg van JACQUES MONGE. Volgens de overlevering moet hij in zijne jonge jaren met een mars op den rug het platteland hebben afgeloopen, om in de dorpen en aan de eenzame boerderijen langs den weg zijne snuisterijen te koop aan te bieden; door vlijt en spaarzaamheid echter was hij er in geslaagd het vermoeiend bestaan van marskramer te verwisselen tegen het behaaglijk leven van gezeten herbergier. Hij was in het bezit van drie zoons, GASPARD, JEAN en LOUIS, waarvan de oudste in het jaar 1746 geboren was, en voor de levensgeschiedenis van d e z e n

verzoek ik U mij een oogenblik Uwe welwillende aandacht te willen schenken; want voor den kleinen GASPARD was eene schitterende toekomst weggelegd; hij, de eenvoudige logementhouderszoon, was voorbeschikt om de hoogste sport der maatschappelijke ladder te beklimmen; op het oogenblik dat zijn door de revolutie geteisterd en door vijanden van buiten in het nauw gedreven vaderland aan den rand van den afgrond zou zijn aangekomen, zou hij door bovenmatige inspanning van al zijne physieke en intellectueele krachten den volledigen ondergang helpen verhoeden, en intusschen zou hij tevens gelegenheid vinden zich voor alle tijden eene eereplaats te verzekeren in het pantheon der wetenschap om de grootheid zijner wetenschappelijke daden. Is het dus ongetwijfeld overal gerechtvaardigd zijner van tijd tot tijd te gedenken, nooit is daartoe de gelegenheid zoo bij uitstek geschikt als op eene plaats als deze, waar alle aanwezigen direct of indirect geïnteresseerd zijn bij eene Polytechnische School, want de naam van MONGE is om meer dan ééne reden onafscheidelijk verbonden met de inrichtingen van onderwijs die wij, in navolging van de eerste inrichting van dien aard te Parijs, Polytechnische Scholen plegen te noemen.

De jonge GASPARD was van den beginne af aan een bizonder kind; op het zoogenaamde „Collège" van zijn vaderstad, dat hij bezocht, en waar in hoofdzaak talen en letterkunde onderwezen werden, maakte hij uitstekende vorderingen, zoodat zijn leermeesters op zijne getuigschriften plachten te schrijven „puer aureus", een knaap van goud; met exacte wetenschappen hield hij zich slechts privatim en in zijn vrijen tijd onledig, en dat ook dit zelfonderricht niet zonder vruchten bleef kan o. a. blijken uit de omstandigheid dat hij op zijn 14e jaar een brandspuit ineenzette die om hare

vernuftige constructie de bewondering der kenners opwekte, en dat hij op zijn 16e met zelf gemaakte instrumenten een plattegrond van zijne geboorteplaats vervaardigde, die thans nog in de stadsbibliotheek van Beaune wordt bewaard. Deze opname der stad Beaune had een beslissenden invloed op zijn verderen levensloop; zij kwam n.l. toevallig een hooggeplaatst officier onder de oogen, die onmiddellijk het buitengewone talent en de groote oorspronkelijkheid van den jeugdigen vervaardiger ontdekte, en wist te bewerken dat MONGE werd opgenomen in de militaire school te Mézières, even ten westen van Sédan aan de Belgische grens gelegen, waar jongelieden werden opgeleid tot genieofficier. Deze toekomst echter was voor MONGE niet weggelegd; want MONGE leefde in een tijd waarin het onderscheid in rang en stand, thans zoo goed als niet merkbaar, althans niet waar het geldt het verkrijgen eener wetenschappelijke opleiding, zich in al zijn scherpte deed gevoelen; dat de jeugdige GASPARD reeds op zijn 16e jaar getoond had een genie te zijn, strekte hem ook in die dagen tot eer, maar was ten eenenmale ontoereikend om hem den toegang te verschaffen tot de afdeeling der toekomstige „lieutenants de génie"; daartoe was integendeel noodig dat men de bewijzen kon bijbrengen dat de ouders en voorouders leefden of geleefd hadden „noblement", d. w. z. dat zij niet verplicht waren of geweest waren door arbeid in hun levensonderhoud te voorzien, maar zich geheel aan den lediggang of erger hadden kunnen wijden, en nu was natuurlijk de leefwijze van den ouden heer MONGE, den gewezen marskramer, verre van nobel te noemen. Derhalve werd GASPARD geplaatst in de afdeeling die door de bevoorrechte leerlingen spottenderwijs genoemd werd „la classe de la gâche", de afdeeling van den troffel,

en kon hij het als zijn hoogste ideaal beschouwen te eeniger tijd benoemd te worden tot opzichter bij den bouw der vestingwerken van den Staat. Hier, in deze voor zijn ontwakend gevoel van eigenwaarde zoo weinig vleiende omgeving, begon MONGE nu de onderzoekingen die hem eerlang zouden stempelen tot den schepper der Beschrijvende Meetkunde, en die zijne nagedachtenis ook dan nog zouden doen voortleven wanneer van de nobelsten der nobelen uit zijne omgeving zelfs de naam niet meer op te sporen zou zijn.

Aanleiding tot deze onderzoekingen gaf hem een vraagstuk uit de vestingbouwkunde, het aanleggen op een gegeven terrein van versterkingen zoodanig dat zij van uit het standpunt van den vijand onzichtbaar zijn, een vraagstuk welks oplossing tot dusver berust had op zeer weinig degelijke empirische gronden, en zeer langdradige en ingewikkelde berekeningen vorderde. MONGE, die weinig op had met langdurig gecijfer, maar daarentegen reeds van kind af aan bewonderd was om zijn buitengewonen aanleg voor constructieve teekeningen, kwam op de gedachte zich af te vragen of het niet mogelijk was het hem voorgelegde vraagstuk met den vereischten graad van nauwkeurigheid langs constructieven weg op te lossen; de daartoe benoodigde methoden moest hij zelf scheppen, maar dit was voor een MONGE geen bezwaar, en in zeer korten tijd was hij met de oplossing gereed.

Het succes dat hij, althans het allereerste oogenblik, met zijne oplossing bereikte, was weinig in overeenstemming met zijne hoog gespannen verwachtingen, want de commandant der school wilde haar niet eens in ontvangst nemen. „Immers", zoo sprak hij, „de oplosser heeft nog niet eens den tijd gehad zijne cijfers te rangschikken, hoe zou hij dan reeds gereed kunnen zijn met de oplossing zelve? Ik wil gaarne gelooven

aan eene buitengewone vaardigheid, maar aan wonderen geloof ik niet." En toch, dezen eenen keer zou de commandant aan een wonder moeten gelooven; want toen op aandringen van MONGE diens oplossing onderzocht werd bleek zij niet alleen volkomen juist, maar tevens geheel nieuw en oorspronkelijk te zijn. De tijd, die voor een ander te kort geweest zou zijn om cijfers te groepeeren, was voor hem toereikend geweest om, althans in beginsel, eene nieuwe wetenschap op te bouwen, en haar meteen toe te passen op een ingewikkeld vraagstuk uit de praktijk. Dit, Dames en Heeren, is in korte trekken de wordingsgeschiedenis der Beschrijvende Meetkunde; zooals U ziet is zij te danken aan een jongen van den „troffel" van nauwelijks 20 jaren.

Was nu deze jongelingsarbeid van MONGE ongetwijfeld eene wetenschappelijke daad van den eersten rang, toch moet men zich hier hoeden voor overdrijving. De Beschrijvende Meetkunde is niet op het onverwachtst uit het brein van MONGE voortgekomen evenals PALLAS ATHENE uit het hoofd van ZEUS, met harnas, wapenschild en speer; want de kunst om lichamen in de ruimte door middel van projecties af te beelden op platte vlakken is bijna zoo oud als de menschheid zelve; reeds bij den bouw der groote Egyptische pyramiden omstreeks het jaar 3500 v. C., en ook bij den bouw van den beroemden tempel van SALOMO omstreeks het jaar 1100 v. C. werd zij in toepassing gebracht; maar de constructies die daarbij uitgevoerd werden waren van empirischen aard, waren niet het resultaat van wetenschappelijk, van mathematisch overleg, maar van toevallig opgedane ervaring; zij zullen derhalve in vele gevallen wel òf niet strikt juist, òf niet zoo eenvoudig en beknopt als mogelijk geweest zijn; de verdienste van MONGE ligt nu hierin dat hij onder dit in den loop der

eeuwen door het toeval opgetrokken, en dus alle eenheid en samenhang missende, gebouw onvergankelijke, namelijk streng wetenschappelijke, fundamenten heeft gelegd, dat hij den bouw in al zijn onderdeelen heeft herzien, overal de empirie verdrijvend en daarvoor het mathematisch denken in de plaats stellend, en dat hij het geheel voleindigd heeft op eene wijze zoodat de bouwmeesters der latere tijden wel andere, op nieuwe grondslagen berustende gebouwen naast het zijne hebben geplaatst, maar aan het zijne niets behoefden te veranderen. Daarom kan men MONGE met recht den grondlegger der Beschrijvende Meetkunde noemen; want MONGE is degene geweest die voor een conglomeraat van min of meer gelukkig gekozen constructievoorschriften eene wetenschap in de plaats heeft gesteld.

U verwacht nu waarschijnlijk van mij te hooren hoe binnen korten tijd MONGE's ontdekking doordrong tot in alle uithoeken van Frankrijk, hoe de nieuwe methode, waarmede men problemen kon oplossen in minder tijd dan men vroeger noodig had om zijn cijfers te groepeeren en dus de oplossing voor te bereiden, in alle scholen waar technische en militaire wetenschappen gedoceerd werden, werd ingevoerd, en hoe hierdoor Frankrijk in deze wetenschappen een grooten voorsprong op het buitenland verwierf. . . . maar niets van dit alles geschiedde. Wel werd MONGE benoemd tot „répétiteur de mathématiques", en viel hem daardoor de eer te beurt te mogen doceeren in die klasse van uitgelezen jongelieden wier ouders „vivaient ou avaient vécu noblement", maar tevens werd hem door den commandant der school ten strengste verboden door woord of geschrift zijne ontdekking bekend te maken, en inderdaad duurde het tot het beruchte jaar 1794 voordat hij in dezen vrijheid van han-

delen kreeg; niet minder dan eene revolutie was noodig om de kluisters te verbreken waarmede de bekrompenheid van het „ancien régime" de nieuwe wetenschap 25 jaren lang omkneld had gehouden. ARAGO tracht, door vaderlandsliefde gedreven, deze van weinig doorzicht getuigende houding der autoriteiten van de school te Mézières te verklaren uit hunne vrees dat MONGE's ontdekking haar weg zou vinden naar het buitenland, en daar zou worden aangewend tot schade van Frankrijk zelf; maar het lijkt mij eene weinig rationeele methode toe om zelf niet van eene belangrijke ontdekking te profiteeren uit vrees dat een ander dit eveneens zal doen; eer geloof ik dat DUPIN gelijk heeft wanneer hij zegt dat niet de naijver tegenover het buitenland, maar tusschen de verschillende Fransche scholen onderling, oorzaak was dat de Beschrijvende Meetkunde buiten de muren der school te Mézières onbekend bleef, terwijl men daarbinnen te laksch was om de oude methoden, waarin men routine bezat, prijs te geven voor eene nieuwe, die men zich slechts door studie eigen kon maken. . . .

MONGE's werkzaamheid bleef beperkt tot Mézières tot het jaar 1780, toen hij benoemd werd tot professor der hydraulica aan de school, genaamd het „Louvre" te Parijs; daar deze betrekking echter slechts de helft van zijn tijd vorderde, bracht hij jaarlijks zes maanden te Parijs, en de overige te Mézières door; in 1783 echter verliet hij laatstgenoemde stad voor goed om BEZOUT op te volgen als „examinateur des élèves de la Marine." De militaire autoriteiten aan de school te Mézières slaakten een zucht van verlichting bij zijn vertrek; want ondanks zijne positie als burgerleeraar, en zijn verleden als leerling der „gâche" had hij door zijne in alle opzichten buitengewone en indrukwek-

kende persoonlijkheid (ook lichamelijk nl. was hij van buitengewone afmetingen, en gevreesd om de kracht zijner vuisten) een grooten invloed op zijne leerlingen verkregen, zoodat de school te Mézières hoe larger hoe meer zijn school dreigde te worden, en de overige docenten als van zelf op den achtergrond geraakten; zij zwoeren dan ook MONGE te zullen vervangen door iemand „qui ne fût personne."

Zes jaren nadat MONGE Mézières verlaten had brak de fransche revolutie uit. MONGE, die natuurlijk zoo min als ieder ander de afschuwelijke gebeurtenissen der naaste toekomst kon voorzien, begroette haar met geestdrift; en inderdaad, de leuze „vrijheid, gelijkheid en broederschap" moest wel eene groote bekoring uitoefenen op iemand als hij, die door zijne geestesgaven behoorde tot de élite van zijn volk niet alleen, maar van de geheele menschheid, maar die niettemin in zijne jeugd als leerling der „gâche" de diepste vernederingen had moeten verduren, en wien het ook thans nog, zoo goed als vroeger, onmogelijk was zijne Beschrijvende Meetkunde te doceeren.

Op den gedenkwaardigen 10^{en} Augustus van het jaar 1792 werd de monarchie in Frankrijk afgeschaft, en de Koninklijke familie geïnterneerd in den „Temple". In allerijl werd een nieuw ministerie, de zoogenaamde „conseil exécutif" saamgesteld, waarvan DANTON als minister van justitie de ziel was; de portefeuille van Marine werd aangeboden aan den beroemden geleerde CONDORCET, en toen deze weigerde haar te aanvaarden, aan MONGE, en zoo bereikte hij dus op 46 jarigen leeftijd een der hoogste ambten die voor een Franschman waren weggelegd. Zijn ministerschap was echter van korten duur; aldra bemerkte hij zelf dat hij hier, en althans

onder de gegeven tijdsomstandigheden, niet de rechte man op de rechte plaats was, en het oordeel van sommige geschiedschrijvers der fransche revolutie, die hem slechts in zijne hoedanigheid van Minister van Marine kunnen beoordeelen, is dan ook allesbehalve vleiend; zoo spreekt bijv. JULIUS ECKARDT in zijn boek, getiteld: „Figuren und Ansichten der Pariser Schreckenszeit" van „der unfähige Mathematiker MONGE, der die Marineverwaltung leitete". *). Den 10^{en} April 1793 trad hij dan ook reeds als minister van marine af; maar reeds zeer korten tijd daarna vond hij een werkkring die slechts voor hem alleen geschikt was, omdat daarvoor niet alleen buitengewone kundigheden op bijna ieder gebied, maar tevens een ijzersterk gestel en volkomen zelfopoffering de vereischten waren.

Ter verdediging van Frankrijks onafhankelijkheid zou n.l. een leger van omstreeks een millioen man op de been gebracht worden; maar er was aan het allernoodigste gebrek, de arsenalen waren ledig, kruit en lood ontbraken, en de verbinding met het buitenland was door de vijandelijke legers aan de grenzen afgesneden; wat men noodig had moest dus uit Frankrijk zelf komen. In dezen uitersten nood vereenigden zich te Parijs de bekwaamste mannen uit het geheele land, voor zoover zij niet, zooals de groote scheikundige LAVOISIER en anderen, het schavot hadden moeten beklimmen, ten einde met behulp van al hunne talenten, kennis en ervaring in den kortst mogelijken tijd al datgene te produceeren waaraan het leger behoefte had. MONGE was een der ijverigsten en veelzijdigsten van allen; zijne uitgebreide kundigheden op het gebied der natuur- en scheikunde en der mechanica stelden

*). p. 117.

hem, den mathematicus, in staat overal te helpen; met hart en ziel wijdde hij zich aan zijn taak; 's morgens om 4 uren verliet hij, zijn ontbijt in papier gewikkeld onder den arm, als de minste werkman zijn huis, om den geheelen dag door te brengen in de ateliers, de werkplaatsen, de geschutgieterijen vooral, en de uren van den nacht besteedde hij voor een groot gedeelte om eene handleiding saam te stellen voor het vervaardigen van geschut, die als gids moest dienen voor die fabrieken die te ver verwijderd waren om onder zijne persoonlijke leiding te kunnen staan. Van eenige belooning voor deze algeheele zelfopoffering was intusschen geen sprake; niet zelden kwam het voor dat wanneer hij 's avonds vermoeid en uitgeput thuis kwam het allernoodigste voor den maaltijd, en zelfs het hout om vuur aan te leggen, ontbraken; maar dit was nog niet het ergste: weinige dagen na den val van ROBESPIERRE werd MONGE door den portier van het huis dat hij bewoonde aangeklaagd een vijand van Frankrijk te zijn, en ware het niet dat het Parijsche gepeupel het moorden moede geweest was, misschien had ook hij, evenals LAVOISIER en zoovele duizenden anderen met minder klinkende namen, het hoofd moeten neerleggen onder den valbijl der guillotine. Maar gelukkig waren met de executie van ROBESPIERRE zelven de dagen der „Terreur" voorbij, en nadat hij zich korten tijd had schuilgehouden kon hij zich weer ongehinderd op straat begeven.

De 9e Thermidor beteekent een keerpunt in het lot van Frankrijk. De aanval van bloeddorstige razernij, waaraan het fransche volk ten prooi was geweest, was geweken; men kwam tot bezinning, de samenleving begon opnieuw hare eischen te stellen, en onder de belangrijke vraagstukken die

eene spoedige oplossing eischten bevond zich ook de reorganisatie van het onderwijs. Dit was eene alles behalve gemakkelijke taak; want het meerendeel der vroegere docenten was gedurende de revolutie geëmigreerd of onthoofd, en zoo stond men dus voor het vraagstuk in den kortst mogelijken tijd het benoodigde aantal nieuwe leerkrachten opnieuw aan te kweeken. Te dien einde werden opgericht de zoogenaamde „Ecoles normales," die zouden moeten worden „les pépinières habituelles du professorat français"; aan de school te Parijs werd de wiskunde voorgedragen door MONGE, LAPLACE en LAGRANGE, en hier vond nu MONGE voor het eerst gelegenheid zijne Beschrijvende Meetkunde voor te dragen, in dit jaar, 1794, verscheen het beroemde standaardwerk „la Géométrie descriptive".

Intusschen bleek de „Ecole normale" geen levensvatbaarheid te bezitten, waarschijnlijk omdat het onderwijs voor den beginne zich wel wat al te zeer verhief boven het peil van ontwikkeling der toenmalige fransche jongelingschap; de inrichting te Parijs, die met omstreeks 1200 studenten geopend werd, moest reeds vóór het einde van het eerste studiejaar gesloten worden. Men liet zich echter niet uit het veld slaan; reeds den 28^{en} September 1794 werd eene wet aangenomen waarbij tot de oprichting eener school van geheel anderen aard besloten werd, die oorspronkelijk den naam van „Ecole centrale des travaux publics", maar al zeer spoedig daarna dien van „Ecole polytechnique" verkreeg, en hiermede was de eerste Polytechnische Hoogeschool geboren. Of de gedachte aan eene dergelijke inrichting van onderwijs werkelijk het eerst in het brein van MONGE is opgekomen, of dat zij het resultaat geweest is van onderlinge besprekingen tusschen MONGE, CARNOT, FOURCROY en PRIEUR DE LA CÔTE D'OR,

is thans niet meer met zekerheid na te gaan; maar wanneer men het eens is met ARAGO dat hij de ware oprichter der „Ecole Polytechnique" genoemd moet worden die er van den beginne af aan de ziel en het middelpunt van geweest is, die de geheele inrichting er van heeft ontworpen, haar door zijn alles en allen bezielenden ijver over de eerste moeilijke jaren heeft heengeholpen en haar tot ongekenden bloei heeft gebracht, dan is MONGE de man geweest.

In tegenstelling met de „Ecole normale" slaagde zij onmiddellijk boven verwachting, dank zij o. a. de bepaling, thans van zelf sprekend, maar toen geheel nieuw, dat zij toegankelijk zou zijn voor iedereen, onverschillig tot welken stand hij behoorde, mits hij natuurlijk in het bezit was der kundigheden voor de toelating vereischt. Het onderwijs was niet alleen kosteloos, maar ieder student kreeg zelfs van den Staat eene jaarlijksche tegemoetkoming in de kosten van zijn onderhoud van 340 francs uitbetaald, zijnde de soldij van een sergeant der artillerie, en deze som kon voor geheel onbemiddelden worden opgevoerd tot een bedrag van 540 francs. De volledige cursus omvatte drie studiejaren; behalve de wiskunde — en hier kwam nu voor het eerst de Beschrijvende Meetkunde vol en blijvend tot haar recht — werden de scheikunde, de natuurkunde en de technische wetenschappen gedoceerd, deze laatste vooral met het oog op de krijgswetenschap, want het hoofddoel der inrichting was het vormen van technisch volledig ontwikkelde officieren aan één enkele inrichting, ten einde daardoor den onderlingen naijver tusschen de verschillende opleidingsscholen uit den tijd vóór de revolutie onmogelijk te maken.

Eénmaal heeft de „Ecole Polytechnique", „l'établissement sans rival comme sans modèle", zooals zij met trots genoemd

werd, aan een groot gevaar blootgestaan, en wel van de zijde van een harer eigen oudleerlingen, den Keizer NAPOLEON I, die als jong generaal in het tijdvak tusschen den veldtocht naar Italië en dien naar Egypte de colleges had gevolgd. Toen nl. NAPOLEON in het jaar 1804 Keizer geworden was weigerde het meerendeel der studenten den eed van trouw aan hem te zweren, en de Keizer antwoordde hierop met de bedreiging de „Ecole Polytechnique" te zullen opheffen. Maar MONGE, die den generaal BONAPARTE op diens tochten naar Italië en Egypte vergezeld had, hem dus persoonlijk kende, en zelfs tot op zekere hoogte zijn vertrouwen genoot, sprong onmiddellijk voor zijn ooilam in de bres, en begaf zich persoonlijk naar den Keizer. „Welnu, MONGE", sprak deze, toen MONGE het vertrek binnentrad, „uwe leerlingen weigeren mij als Keizer te erkennen". „Sire", antwoordde MONGE, „nog slechts weinige jaren geleden hebben wij alle moeite gehad republikeinen van hen te maken; laat hun den tijd, en zij zullen ook nog wel imperialisten worden". Deze woorden hadden, gedeeltelijk althans, de gewenschte uitwerking, de Polytechnische School was gered, maar voor het republikeinsche beginsel waarop zij berustte, toegang voor iedereen en zelfs ondersteuning voor allen en in het bijzonder voor de mingegoeden, was onder het Keizerrijk geen plaats meer; zij werd geheel gereorganiseerd, en in plaats van ondersteuning te ontvangen moest voortaan ieder, die de colleges wenschte bij te wonen, een studiegeld van 1000 tot 1200 francs betalen, en hiermede was de toestand van vóór de revolutie teruggekeerd en de toegang gesloten voor ieder die niet in staat was de genoemde, voor dien tijd zeer hooge som, te betalen. Ook nu weer trachtte MONGE den noodlottigen maatregel af te wenden, maar ditmaal te

vergeefs; NAPOLEON was van meening dat een Keizerrijk op den duur slechts bestaanbaar was wanneer de troon geschraagd werd door eene zorgvuldig uitgekozen en aangekweekte aristocratie, en vond het, zijn eigen verleden vergetend, niet wenschelijk dat voor ieder de gelegenheid openstond op te kunnen klimmen tot de hoogste ambten van den Staat; hij bleef dus onverzettelijk. De „Ecole Polytechnique" echter is den slag te boven gekomen, en is tot op den huidigen dag een der eerste Polytechnische Hoogescholen der wereld gebleven.

Hoe onwaarschijnlijk het ook moge klinken, de geschiedenis der wetenschap kent eenige weinige voorbeelden van wetenschappelijke werken van zoo groote volmaaktheid dat zij juist door hunne voortreffelijkheid den voortgang der wetenschap een tijd lang in den weg hebben gestaan. Het duidelijkst is dit waar te nemen bij het beroemde boek der „Elementen" van EUCLIDES, waarin de Meetkunde der Grieken, althans het elementaire gedeelte er van, op waarlijk meesterlijke wijze behandeld wordt. EUCLIDES leefde omstreeks 300 jaren v. C., maar zijn geest beheerscht het elementaire meetkunde-onderwijs tot op dezen dag, en hoe ook de boeken, waaruit wij allen in onze jeugd de planimetrie en de stereometrie geleerd hebben mogen heeten, ik durf met zekerheid te zeggen dat zij geheel geschreven waren in den geest van den grooten wijsgeer van Alexandrië. Men was er in den loop der eeuwen zoozeer aan gewoon geraakt het boek der „Elementen" als volmaakt te beschouwen dat tot vóór betrekkelijk korten tijd door niemand de behoefte gevoeld werd den leergang van EUCLIDES door een meer modernen te vervangen; pas de 19e eeuw, die zoovele onverwachte

resultaten aan het licht heeft gebracht, heeft ook op dit gebied nieuwe gezichtspunten geopend, en tegenwoordig bezitten wij althans eenige weinige leerboeken waarin de leerstof op andere wijze wordt gerangschikt en behandeld dan vroeger. De „Géométrie descriptive" van MONGE dreigde in den beginne een dergelijken invloed te zullen verkrijgen; de persoonlijke invloed van MONGE op zijne leerlingen was ontzaglijk, en zij die de Beschrijvende Meetkunde van den meester zelven geleerd hadden bleven hun leven lang zoozeer onder den indruk zijner machtige persoonlijkheid dat zij het als een soort heiligschennis beschouwd zouden hebben aan het gebouw, door hem opgetrokken, iets te veranderen, en zoo ontstond langzamerhand als van zelve de meening dat de Beschrijvende Meetkunde met MONGE begon en met MONGE eindigde, en dat er naast hem voor geen ander plaats was op dit gebied. Gelukkig echter, zoowel voor de Beschrijvende Meetkunde als ook voor haar ontdekker zelven, heeft deze verkeerde opvatting niet den tijd gehad zich zóó diep in te wortelen als die aangaande het boek van EUCLIDES; immers slaafsche navolging is zeker al de minst waardige wijze waarop men een groot man kan eeren; de zaden die hij heeft uitgestrooid moeten integendeel door het nageslacht in den akker worden gebracht, er dient geploegd en geëgd, nieuwe planten moeten opschieten, en als loon voor harden arbeid moeten nieuwe vruchten rijpen. Aldus is nu in ons geval inderdaad geschied; aan het gebouw, door MONGE zelf opgetrokken, behoefde zoo goed als niets veranderd te worden, maar daarnaast zijn nieuwe gebouwen verrezen, grooter en in sommige opzichten schooner dan het oude; de Beschrijvende Meetkunde is van karakter veranderd; was zij vroeger eene nuttige hulpweten-

schap der techniek, maar ook niet meer dan dat, thans is zij eene zelfstandige methode van zuiver wetenschappelijk onderzoek, de natuurlijke bron der zoogenaamde moderne of projectieve Meetkunde, en de „Géométrie descriptive", die eertijds alles was, is thans slechts een onderdeel.

Dit veranderde standpunt is in hoofdzaak te danken aan den arbeid van WILHELM FIEDLER, die ondanks zijne 70 jaren nog steeds als Hoogleeraar voor de Beschrijvende en Projectieve Meetkunde aan de Polytechnische School te Zürich werkzaam is. Geboren in 1832 te Chemnitz, en opgeleid voor onderwijzer, verloor hij op 18-jarigen leeftijd zijn vader, en kwam daardoor plotseling voor de taak te staan in het levensonderhoud van zijne moeder en zeven of acht broeders en zusters te voorzien. Evenals MONGE in het bezit van eene onverzettelijke wilskracht wanhoopte hij niet; hij bracht zijne dagen door op de school, gaf 's avonds zoovele privaatlessen als hij slechts krijgen kon, en besteedde een groot gedeelte van den nacht voor eigen studie. In deze nachtelijke uren nu ontwikkelde hij in zijne doctordissertatie de grondslagen van de leer der „Centrale Projectie," toonde hij aan dat deze projectiemethode de meest natuurlijke is die bedacht kan worden, daar zij niets anders is dan een mathematisch abstractum van de verrichting van het zien, bewees hij dat de „Géométrie descriptive" van MONGE slechts een zeer bijzonder geval is van de „Centrale Projectie," en dat deze laatste, zoo al niet uit een technisch, dan toch zeker uit een zuiver theoretisch oogpunt de voorkeur verdient boven de eerste, omdat zij de eenige methode is die alle projectieve verwantschappen tusschen de verschillende figuren der ruimte aan het licht brengt.

Echter moet hier herhaald worden wat zooeven aangaande

de verdienste van MONGE gezegd is; evenmin als deze de eigenlijke ontdekker der orthogonale parallelprojectie geweest is, evenmin heeft FIEDLER de centraalprojectie ontdekt, want centraalprojectie in den vorm der perspectief werd door de Grieken reeds toegepast bij de inrichting van het tooneel, waarop te Athene de drama's van AESCHYLUS werden opgevoerd. Maar de perspectief was — en is het merkwaardiger wijze voor velen ook thans nog — eene op ervaring berustende kunst; ook hier de empirie te verbannen, aan te toonen dat alle verrichtingen der perspectief noodzakelijke gevolgen zijn van eenvoudige mathematische wetten, en dat de perspectief, ontdaan van de beëngende bepalingen waaraan zij ter wille van de practische toepassingen moet voldoen, zich kan ontwikkelen tot een krachtig instrument van mathematisch onderzoek, dat was het doel van FIEDLER's proefschrift. Later is hij nog verder gegaan; in het jaar 1832 was het beroemde boek van JACOB STEINER, „Systematische Entwickelung der Abhängigkeit geometrischer Gestalten von einander"verschenen, waarin de grondslagen der nieuwere of zoogenaamde Projectieve Meetkunde zijn neergelegd; FIEDLER nu heeft in zijn leerboek „die darstellende Geometrie in organischer Verbindung mit der Geometrie der Lage," aangetoond dat deze Projectieve Meetkunde, over wier ontstaanswijze STEINER het stilzwijgen bewaart, op de allernatuurlijkste wijze voortvloeit uit zijne centraalprojectie, terwijl de parallelprojectie van MONGE steeds slechts bijzondere gevallen, óf brokstukken van algemeene resultaten vermag voort te brengen.

Zoo is, in hoofdzaak door FIEDLER's invloed, inderdaad het standpunt der Beschrijvende Meetkunde geheel veranderd; was zij vroeger niet meer dan de gehoorzame dienares der theoretische, zij het synthetische of analytische

Meetkunde, en was zij tot niets anders te gebruiken dan tot het in beeld brengen van waarheden die langs anderen weg waren afgeleid, thans, nu zij met de Projectieve Meetkunde vereenigd is, kan zij in vele gevallen aan het meetkundig onderzoek tot richtsnoer dienen.

Tot in den allernieuwsten tijd heeft de Beschrijvende Meetkunde uit den aard der zaak in hoofdzaak gebloeid aan de Polytechnische Scholen; wel is waar wordt zij ook aan de Universiteiten gedoceerd, maar de zoo onmisbare teekenoefeningen ontbreken òf geheel òf voor het grootste gedeelte, òf ook zij worden, als zij er zijn, zeer slecht bezocht. Korten tijd geleden echter heeft er in dit opzicht in Duitschland eene merkwaardige verandering plaats gegrepen; FELIX KLEIN, een der groote meesters van den tegenwoordigen tijd, heeft aan de Universiteit te Göttingen, waar hij als Hoogleeraar werkzaam is, teekenzalen voor de Beschrijvende Meetkunde doen inrichten, en dringt er op aan dat zijne studenten een cursus in Beschrijvende Meetkunde, met inbegrip der constructieoefeningen, volgen, en dit voorbeeld van KLEIN wordt aan andere Duitsche Universiteiten gevolgd.

Wat kan den grooten theoreticus bewogen hebben aan practische oefeningen, zooals in de Beschrijvende Meetkunde en in de Geodesie, zulk eene groote waarde te hechten? KLEIN heeft er reeds jaren geleden over geklaagd dat de beide groote takken van den mathematischen stam, die der zuivere en die der toegepaste wiskunde, zich steeds meer van elkaar verwijderen, tot schade en nadeel voor beide. In zijn, in dit jaar verschenen, uiterst merkwaardig boek, getiteld: „Anwendung der Differential- und Integralrechnung auf Geometrie, eine Revision der Principien",

waarbij dit laatste, „eine Revision der Principien", de eigenlijke hoofdzaak uitmaakt, wijt hij (p. 20) de schuld aan de beoefenaars van beide richtingen, verwijt hij den theoretici dat zij zich te eenzijdig met de zuivere, den mannen der praktijk dat zij zich uitsluitend met de toegepaste wiskunde bezighouden, en reeds jarenlang is hij door woord en geschrift bezig om, zooals hij het zelf uitdrukt „die mathematische Wissenschaft als ein zusammengehöriges Ganzes nach allen Seiten wieder so zur Geltung zu bringen, wie es früher, als es noch keinen Specialismus gab, als selbstverständlich galt, insbesondere aber zu erreichen, dass zwischen den Vertretern der abstracten und der angewandten Mathematik wieder mehr gegenseitiges Verständniss Platz greife, als augenblicklich besteht." In de laatste jaren heeft hij nu de daad bij het woord gevoegd door aan de Universiteit praktische oefeningen te doen houden, zooals zij aan de Polytechnische School van oudsher bestaan. Waarom nu is voor de Beschrijvende Meetkunde de teekenzaal zoo onontbeerlijk? Men vraagt ten naastenbij hetzelfde wanneer men aan den natuur- of scheikundige vraagt waarom voor hem het laboratorium zoo onontbeerlijk is, en het antwoord luidt: omdat men daar in directe aanraking is met de werkelijke natuur. Men heeft er de wiskunde wel eens een verwijt van gemaakt dat zij zich onledig houdt met dingen die niet bestaan, maar de physicus doet bij zijne theoretische beschouwingen niet anders. Hij onderstelt daar in het bezit te zijn van spiegels zonder kromming, van draden zonder torsie; hij werkt met ruimten van constante temperatuur, en mengsels van homogene samenstelling, met magnetische eenheidspolen en met één enkelen lichtstraal, wel wetend dat niets van dit alles in de werkelijkheid te vinden is;

zijne beschouwingen zijn dus geïdealiseerd, en de wetten die hij langs theoretischen weg afleidt, kunnen in de werkelijkheid — en om deze is het toch eigenlijk te doen — slechts bij benadering worden bewaarheid. Te onderzoeken nu hoever deze benadering gaat, maar vooral ook de tallooze praktische moeielijkheden te overwinnen die zich voordoen omdat zijne spiegels niet vlak, zijne draden niet torsievrij, zijne temperaturen niet constant en zijne mengsels niet homogeen zijn, dat is zijne taak in het laboratorium, daardoor wordt hij pas in den waren zin des woords een „natuurkundige."

Eveneens is het nu met de Wiskunde, in het bijzonder met de Meetkunde, gesteld; mathematische punten, lijnen zonder dikte, zuivere cirkels, kegelsneden, bollen en wat dies meer zij, komen in de werkelijkheid evenmin voor als moleculen zonder volumen, en draden zonder gewicht; de werkelijkheid der Meetkunde echter vinden wij in de teekenzaal, de teekenzaal is ons laboratorium. Ook wij ontmoeten daar de moeielijkheden die een gevolg zijn van de omstandigheid dat wij ons bevinden tegenover de werkelijkheid; punten, die eene voor onze constructie fundamenteele lijn moeten bepalen, komen òf vlak bij elkaar te liggen, òf vallen buiten de teekening; twee lijnen, die ons een zeer belangrijk snijpunt moeten opleveren, sluiten een zoo kleinen hoek in, dat zij, ook met het hardste potlood getrokken, over een afstand van eenige millimeters niet van elkaar te onderscheiden zijn. Deze in oneindige verscheidenheid en steeds weer onder andere gedaanten optredende moeielijkheden vormen, evenals voor den practischen physicus, zoo ook voor ons de certaminis gaudia, de genoegens van onze worsteling met de werkelijkheid; door

ze te overwinnen vermeerdert onze kennis en groeit ons zelfvertrouwen. De theoreticus van het zuiverste water beschouwt ze met weerzin, ontvliedt ze waar hij kan, en houdt de werkelijkheid voor eene van al haar schoonheid beroofde theorie; maar voor eene dergelijke opvatting is aan eene Polytechnische School geen plaats, w ij zullen steeds de practische toepassingen hoog houden, zonder echter de theoretische beschouwingen te verwaarloozen. FELIX KLEIN, komende uit het kamp der theoretici, zoekt toenadering tot ons, en wenscht bij de theoretische studie der Wiskunde eene ruime plaats toe te kennen aan hare practische toepassingen; zorgen wij er dan voor dat zijn verwijt, dat de mannen der praktijk de toegepaste wiskunde gebruiken, zonder zich om de theoretische te bekommeren, op ons althans niet van toepassing is.

U hierbij, Dames en Heeren Studenten, voor zoover in mijn vermogen ligt, voor te gaan is, dank zij het vertrouwen dat de Raad van Bestuur der Polytechnische School in mij gesteld heeft, voortaan mijn plicht, of laat ik liever zeggen mijn recht, want ik beschouw het als eene hooge onderscheiding geroepen te zijn hier aan de Polytechnische School te doceeren; ik spreek daarbij de hoop uit dat onze gemeenschappelijke arbeid zich zal mogen kenmerken door eene zeer aangename onderlinge verstandhouding, de ondervinding trouwens, die ik gedurende den korten tijd van mijn hier-zijn heb opgedaan, doet mij in dit opzicht de toekomst vol vertrouwen tegemoet gaan.

Mijnheer de Directeur der Polytechnische School, het is mij eene behoefte U van deze plaats dank te zeggen voor de hartelijke wijze waarop Gij mij, den nieuw aangekomene en U persoonlijk onbekende, hebt ontvangen; ik hoop Uwen

steun, dien ik nu reeds in zoo ruime mate heb genoten, ook in het vervolg niet te vergeefs te zullen inroepen wanneer ik dien zal behoeven.

Hooggeleerde CARDINAAL, JANSSEN VAN RAAY, SCHOUTEN en ZEEMAN, U in het bijzonder dank ik voor het vertrouwen dat Gij in mij gesteld hebt; van de groote verantwoordelijkheid die ik op mij laad nu ik voortaan naast U en ten deele in gemeenschap met U zal werken, ben ik mij zeer wel bewust; maar ook in dit opzicht ga ik de toekomst vol vertrouwen tegemoet; de vriendschap, die ik reeds jaren lang van U heb ondervonden toen ik nog niet tot de Polytechnische School behoorde, zult Gij mij thans zeker wel niet onthouden; trouwens, de laatste weken hebben mij dit reeds ruimschoots geleerd; wat mij betreft, ik hoop dat ik er in zal mogen slagen mij Uw vertrouwen niet onwaardig te toonen.

Ik heb gezegd.

EXAMENS.

AANGIFTE VOOR EN AANVRAAG OM VRIJSTELLINGEN BIJ EEN DER EXAMENS VAN DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

MODEL.

Aangifte voor een der examens B of C.

DELFT. 19

De ondergeteekende (1)

verzoekt Uwe Excellentie te mogen deelnemen aan het eerstvolgend examen (2), volgens art. (3), der Wet regelende het Middelbaar Onderwijs.

Hierbij heeft hij de eer over te leggen het getuigschrift wegens voldoend afgelegd (4)

't welk doende

Handteekening.

Aan zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te . . . straat n^{0}

(2) B of C; of B eerste gedeelte of tweede gedeelte.

(3) 60 (technoloog) — 61 (civiel-ingenieur) — 62 (bouwkundig ingenieur) — 63 (scheepsbouwkundig ingenieur) — 64 (werktuigkundig ingenieur) — 65 (mijnen-ingenieur). —

(4) (Bij examen B) eindexamen eener hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus (bij examen C) examen B.

N.B. Te schrijven op een vel folio schrijfpapier, ongefrankeerd aan het postkantoor te bezorgen.

MODEL.

Vrijstelling van het eerste gedeelte van een der examens B.

DELFT. 19

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen (1)
, dat hij op grond van bijgaanden brief Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, hem bij het eerstvolgend examen B wel vrijstelling te willen verleenen van het onderzoek in de vakken, waarin hij reeds voldoend examen heeft afgelegd.

't welk doende
Handteekening.

Aan zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te . . . straat n^{0}. N.B. Te schrijven op een zegel van *f* 0,22^{5}. Dit adres met bijlage te bezorgen aan het Hoofdgebouw, aan het adres van den Directeur der Polytechnische School.

MODEL.

Vrijstelling van de vakken a—e (wiskunde) examen B.

DELFT. 19

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen (1)
, dat hij, op grond van bijgaand getuigschrift wegens voldoend afgelegd examen B volgens art. 64 der Wet regelende het Middelbaar Onderwijs, Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, hem bij het

eerstvolgend examen B, volgens art. 61—62 van bovengenoemde Wet, wel vrijstelling te willen verleenen van het onderzoek in de vakken a—e genoemd in art. 61 van meergenoemde Wet. 't welk doende

Handteekening.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te ... straat n⁰.

N.B. Te schrijven op een zegel van *f* 0,22⁵. Ongefrankeerd aan het postkantoor te bezorgen.

MODEL.

Vrijstellingen bij een der examens C.

DELFT. 19

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen (1)
, dat hij op grond van bijgaand diploma, Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, hem bij het eerstvolgend examen C volgens art. (2), wel vrijstelling te willen verleenen van het onderzoek in de vakken (3), genoemd in art. (2) van de Wet van 2 Mei 1862 (Staatsblad n⁰. 50). 't welk doende

Handteekening.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te ... straat n⁰.
(civiel- of ander) ingenieur.

(2) 61, 62, 63, 64 of 65.

(3) Voor civiel-ingenieur: de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen (a), de beginselen

der geodesie en het practisch landmeten en waterpassen (f); het administratief recht in betrekking tot den waterstaat en openbare werken — Of de waterbouwkunde (b); de burgerlijke bouwkunde (c); het situatie-, ornament- en handteekenen en het teekenen van voorwerpen tot de waterbouwkunde behoorende (d); het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen (c).

Voor bouwkundig ingenieur enz.;

Vrijstellingen aan te vragen door Technologen B. art. 60.

Voor het eerste gedeelte de vakken:

a[1]. Bolvormige driehoeksmeting.
a[2]. Beginselen der analytische meetkunde.
b. „ „ beschrijvende „
c[1]. „ „ theor. en toegep. mechanica.
e. Toegepaste natuurkunde (1e gedeelte).

Voor het tweede gedeelte de vakken:

d. Beginselen der mechanische technol. (1e gedeelte).
e. Toegepaste natuurkunde (2e gedeelte).
f[1]. Toegepaste scheikunde (1e gedeelte).
h[1]. Kennis van bouwstoffen.
i. Hand- en ornamentteekenen.

N.B. Daar de combinatiën voor vrijstelling bij een der examens C zeer omslachtig zijn en allicht verwarring zouden doen ontstaan, laten wij het bij het eene voorbeeld.

Omtrent de vrijstellingen bij de examens B werd in eene in Juni 1891 gehouden vergadering der examen-commissie

B art. 61—65 als beginsel aangenomen, voortaan geene vrijstelling van het examen in een enkel vak te verleenen, tenzij de candidaat voldoende blijken van bekwaamheid daarin heeft gegeven en minstens het cijfer 7 heeft behaald.

Kennisgeving aan H.H. ingeschrevenen voor Scheepsbouwkundig ingenieur B_1 en B_2.

Aan belanghebbenden wordt bekend gemaakt, dat op het eerstvolgend examen B voor scheepsbouwkundig ingenieur volgens art. 63 door de Wet gevorderde, voldoende kennis van de beginselen van het scheepsteekenen alleen dan zal geacht worden bij de candidaten aanwezig te zijn, indien zij de door hen zelve gemaakte teekeningen op zoodanige wijze weten toe te lichten, dat daaruit een voldoende bekendheid met de hoofdeischen van inrichting en samenstelling der vaartuigen of onderdeelen der vaartuigen blijkt.

Bij dit onderzoek zullen in geen geval de grenzen worden overschreden van hetgeen op de colleges voor scheepsbouwkundige ingenieurs B_1 en B_2 door den hoogleeraar in de scheepsbouwkunde is behandeld.

Kennisgeving aan H.H. ingeschrevenen voor Werktuigkundig ingenieur B_1 en B_2.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bepaald, dat aan de ingeschrevenen voor werktuigkundig ingenieur, die examen B volgens art. 64 met goed gevolg zullen hebben afgelegd, desverlangd dadelijk na afloop van dat examen B gelegenheid zal worden gegeven voor de in

Juni 1903 zitting houdende examen-commissie C, examen af te leggen in de beginselen van de kennis van werktuigen, van de werktuigbouwkunde en van het werktuigkundig teekenen.

Zij, die het onderzoek met goed gevolg doorstaan, zullen van de genoemde examen-commissie een bewijs van welslagen ontvangen, dat hun later vrijstelling zal bezorgen van een deel van het eindexamen C volgens art. 66.

Kennisgeving aan H.H. ingeschrevenen voor Mijnen-ingenieur B_1 en B_2.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bepaald, dat aan de ingeschrevenen voor Mijnen-ingenieur, die examen B volgens art. 65 met goed gevolg hebben afgelegd en den daarop volgenden cursus C_1 hebben doorloopen, aan het eind van dien cursus gelegenheid zal worden gegeven voor de in Juni 1903 zitting houdende examen-commissie C, examen af te leggen in de beginselen van het teekenen van werktuigen.

Zij, die dit onderzoek met goed gevolg doorstaan, zullen van de bedoelde examen-commissie C een bewijs van welslagen ontvangen, dat hun later vrijstelling zal bezorgen van een deel van het in dit vak af te leggen examen C volgens art. 65.

EXAMEN B. (Eerste gedeelte).

Ter kennis aan H.H. ingeschrevenen B_1 wordt gebracht, dat de Raad van Bestuur in zijne vergadering van 13 Oc-

tober 1899 heeft besloten aan de Examen-Commissie, die in den zomer van 1900 belast zal worden met het afnemen van Examen B_1 in overweging te geven:
het mondeling onderzoek te doen vervallen, zoodat in de vakken, waarin tot dusverre schriftelijk en mondeling werd geëxamineerd, alleen een schriftelijk onderzoek zal plaats hebben.

EXAMEN B.

COMMISSIE TOT HET AFNEMEN DER EXAMENS B VOLGENS ART. 61—65 DER WET VAN 2 MEI 1863. (Staatsblad No. 50).

J. Cardinaal, Hoogleeraar aan de Polytechnische School, Voorzitter.
Dr. J. C. Kluyver, Hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden;
Dr. P. H. Schoute, " " " " " Groningen;
Dr. J. de Vries, " " " " " Utrecht;
Dr. L. Aronstein, Hoogleeraar aan de Polytechnische School;
W. K. Behrens, " " " " "
H. Cop, " " " " "
J. F. Klinkhamer, " " " " "
Dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk, " " " " "
C. J. van Loon, " " " " "
G. J. Morre, " " " " "
Dr. G. Schouten, " " " " "
J. A. Snijders, C.Jzn., " " " " "
Dr. P. Zeeman Gzn,, " " " " "
A. F. Gips, Leeraar " " " "
Dr. M. de Haas, " " " " "
J. A. van der Kloes, " " " " "
W. H. L. Janssen van Raay, " " " " " Secretaris
T. K. L. Sluyterman, " " " " "
G. J. van Swaay, " " " " "
T. E. van Erkel, Hoofdopzichter bij de Gemeentewerken te Rotterdam

M. A. C. Hartman, Gemeente-Architect te Delft;
Dr. H. Hulshof, Leeraar a/d Hoogere Burgerschool te Delft;
J. B. Kam, Civiel- en Bouwkundig-Ingenieur te Helmond;
J. de Koning Knijff, Ingenieur der eerste klasse bij het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië, met verlof;
J. N. van Ruyven, Directeur der Gemeentewerken te Dordrecht;
Dr. W. Stortenbeker, Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool te 's Gravenhage
Dr. G. J. W. Bremer, Leeraar aan het Erasmiaansch Gymnasium en aan de Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus voor jongens te Rotterdam.

Voldoend examen is afgelegd voor:
B. art. 61. (Civiel Ingenieur) door:
C. C. W. C. Beck, H. Wirix.
B. artt. 61 en 64. (Civiel- en Werktuigkundig Ingenieur) door:

A. J. Boland.
A. A. Boon.
H. van Breen.
K. F. Drayer.
F. Goossens.
D. Grevelink.
N. J. de Groot.
A. Groothoff.
A. Honig.
J. C. van Hoolwerff.
L. B. Huygen.
N. C. Lambrechtsen.
J. Lely.
J. H. Levert.
G. J. Meijers.
A. de Mooy.
J. F. Schönfeld.
C. J. Schram.
C. M. Slotboom.
B. A. Verhey.
F. H. Fentener van Vlissingen.
T. F. Vreede.
C. B. J. Walland.
J. P. Walland.
C. J. Westenenk.
M. F. Tadema Wieland.
H. van Zijll.

B art 62. (Bouwkundig Ingenieur) door:

J. J. A. Knoote
G. Knuttel.
W. de Vrind.

B artt. 63 en 64. (Scheepsbouwkundig en Werktuigkundig Ingenieur) door:

A. L. J. Breebaart.
G. 't Hooft.
J. H. C. Salberg.
A. M. Schippers.

B art. 64. (Werktuigkundig Ingenieur) door:

C. D. C. Appeldoorn.
J. C. J. Asselbergs.
H. A. van Baak.
B. Bamberg.
D. Bamberg.
E. J. Benthem.
W. E. J. Berg.
D. H. Botje.
E. M. H. Bousquet.
J. Breeman.
A. L. Bijl.
A. J. van der Poest Clement.
A. P. A. van Deinse.
W. F. van Deinse.
A. M. van Deventer.
P. Drayer.
M. Eikelenboom.
O. J. van der Elst.
W. Estor.
J. T. C. Etty.
C. J. van der Feen.
A. G. Ferf.
J. R. Gaade.
W. L. Ghijsen.
S. J. Gomperts.
R. A. Gorter.
W. H. F. de Haan.
C. F. J. Hagedoorn.
J. Harmsen.
W. J. Hoffman.
A. 't Hooft.
W. Hupkes.
F. C. Huygen.
J. L. Inckel.
P. P. Inklaar.
A. B. Japikse.
W. M. de Jonge.
D. J. Jut.
J. H. C. Kakebeeke Gzn.
N. G. Kam.

W. J. S. de Kanter.
E. L. Kempe.
J. J. van den Kieboom.
A. G. de Koningh.
A. W. A. Koster.
F. G. Kouveld.
T. J. J. Kreunen.
D. J. Kruijtbosch.
P. A. van der Laan.
H. Lebret.
J. H. Ledeboer.
J. P. van der Leeuw.
J. von Lindern.
H. E. Loffman.
J. H. Müller.
J. Mijnlieff.
B. J. Nachenius.
A. C. Nanning.
A. M. Overeynder.
J. Overweg.
H. Ellens Oving.
W. A. Pattijn.
J. J. Penning.
W. Polderman.
B. F. Prager.
G. M. A. Regout.
P. Schoor.
W. Smit.
H. Steketee.
H. A. J. van Stipriaan Luïscius.
E. J. F. Thierens.
A. Tom.
A. C. Uljée.
W. M. C. Vermast.
H. M. van Vessem.
A. van Vollenhoven.
M. H. C. Vreede.
E. B. Wolff.

B artt. 64 en 65. (Werktuigkundig en Mijningenieur) door:

J. K. van Gelder.
J. L. A. Ledeboer.
A. H. J. Thie.
F. A. Unger.
J. G. E. G. Voûte.

B art. 65. (Mijningenieur.) door:

E. H. M. Beekman.
G. Duyfjes.
G. B. Hogenraad.
P. Huffnagel.
C. W. A. Lely.
F. C. van Lier.
W. J. Twiss.
G. Witteveen.

B_1 art. 61. (Civiel Ingenieur) door:

H. H. R. Burgmans.
E. H. Huyskes.
J. Mijnlieff.

B_1 artt. 61, 62 en 64. (Civiel, Bouwkundig en Werktuigkundig Ingenieur) door:

M. B. Bruins.
A. R. Hulshoff.
D. F. Slothouwer.
J. Steffens.

B_1 artt. 61, 62, 63, 64. (Civiel, Bouwkundig, Scheepsbouwkundig en Werktuigkundig Ingenieur:) door:

IJ. M. D. Kentie.

B_1 artt. 61, 63 en 64. (Civiel, Scheepsbouwkundig en Werktuigkundig Ingenieur) door:

W. B. Peteri.
J. C. van Schaik.

B_1 artt. 61 en 64. (Civiel en Werktuigkundig-Ingenieur) door:

J. A. Bakker.
H. F. W. Becking.
J. A. M. van Buuren,
A. C. Couvée.
G. Diephuis.
A. A. Dobbe.
L. W. H. van Dijk.
H. de Gelder.
J. H. Hilgen.
L. N. Holsboer.
A. J. van der Laan.
J. K. Lagerwey.
A. H. Liebert.
M. J. Granpre Molière.
J. F. van Naerssen.
A. J. N. Nijman.
L. J. H. Pagnier.
B. R. Pollema.

H. C. J. Roelvink.
A. J. van der Schalk.
H. A. Somer.
J. G. Spengler.
N. Th. F. Stadtfeld.
C. W. E. van Voorst van Beest.
J. van der Werf.
C. J. Witteveen.
A. J. Zuiderhoek.

B_1 art. 62. (Bouwkundig Ingenieur) door:

M. J. de Bosch Kemper.
P. Verhagen.

B_1 artt. 63 en 64. (Scheepsbouwkundig en Werktuigkundig Ingenieur) door:

H. E. Boer.
F. de Boer.
H. Kortlandt.
D. van Loon.
G. J. Slangen.
C. Smit.
D. H. Stigter.
J. J. Terwiel.

B_1 art. 64. (Werktuigkundig Ingenieur) door:

A. L. Bakhuis.
H. G. Benjamins.
A. J. Bergsma.
J. W. Beyerinck.
J. J. Bischoff.
C. Breebaart.
A. Brunt.
J. G. W. de Bruyn.
H. Busscher.
R. B. Canters.
F. N. Carabain.
J. B. H. Coenen.
A. S. Degens.
J. P. Delprat.
W. van Dorp.
J. T. Duyvis.
P. H. A. Dijckmeester.
H. C. Feltmann.
G. M. Folkers.
O. E. von Freyburg.
L. A. Fruytier.
A. K. Gersen.
J. B. Giljam.
E. Grivel.
C. J. de Groot.
J. A. K. van Hasselt.
W. H. Hillebrant.
C. van der Hoeven.

J. L. Hogeweg.
W. T. Holtappel.
J. C. Horch.
W. A. H. Horst.
G. F. H. Houben.
G. A. Huender.
H. H. de Iongh.
J. M. de Jonge.
J. Kamps.
H. F. Karsten.
G. A. Kessler.
P. W. Kuypers.
B. J. Ledeboer Jr.
C. G. van Mansvelt.
H. van Marle.
F. G. Massink.
L. Mangelaar Meertens.
D. J. Mink.
L. Mok.
J. A. Mijnlieff.
H. A. D. Nelemans.
C. Noome.
B. H. Nijenhuis.
A. J. Pabbruwe.
N. W. Perk.
P. J. van Poelvoorde.
M. W. Polak.
D. Polder.
J. M. Rademaker.
H. J. W. J. Remmers.
H. H. M. Reufel.
J. E. H. Rieter.
M. J. Rotteveel.
J. A. Schouten.
H. K. Schrage.
D. J. M. G. van Slingelandt.
F. G. Smits.
F. C. W. J. P. Soeters.
A. de Stoppelaar.
J. F. Streur.
F. C. Theling.
P. G. Tideman.
A. H. J. Tjeenk Willink.
G. A. van Velthuyzen.
U. E. Verkerk.
C. F. M. Verstijnen.
L. Vroom.
H. J. J. Weurman.
J. H. G. Willems.
G. J. Wolbers.

B_1 artt. 64 en 65. (Werktuigkundig en Mijnen-ingenieur) door:

C. M. Dozy.
A. C. de Jongh.
C. A. de Jongh.
F. W. Kromhout.

A. F. M. Kunert.
G. Scholten.
R. W. van der Veen.
W. L. A. van der Veen.
H. Verhagen.
J. van Vooren.

B_1. art. 65. (Mijneningenieur) door:

W. Estor.
A. G. Ferf.
J. H. Janson.
J. Rueb.

Verslag der Commissie, in 1902 belast geweest met het afnemen van examen B, volgens de artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (Staatsblad nº. 50).

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De commissie, bij beschikking van Uwe Excellentie van 26 April 1902, nº. 3230[1], afdeeling Onderwijs, belast met het afnemen der examens B, volgens artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (Staatsblad nº. 50), heeft de eer Uwe Excellentie bij dezen het verslag van hare werkzaamheden aan te bieden.

In de voorloopige vergadering, gehouden op 30 April 1902, werd de regeling van het examen vastgesteld en het lid W. H. L. Janssen van Raay als secretaris aangewezen.

In de tweede vergadering, gehouden op 10 Mei, werden de opgaven voor het schriftelijk examen, die door de verschillende subcommissiën in dien tusschentijd samengesteld waren, door de commissie in pleno gearresteerd.

Overeenkomstig den wensch Uwer Excellentie werd het examen in dier voege gesplitst dat de candidaten voor het eerste gedeelte enkel onderzocht zijn in de navolgende vakken:

voor art. 61 in de vakken genoemd onder e, g, h en i;

voor art. 62 in de vakken, genoemd onder a, b, d, e, g, h en i van het examen B, volgens art. 61;

voor artt. 63 en 64 in het vak, genoemd onder e van het examen B, volgens art. 61;

voor art. 65, in het vak, genoemd onder e van het examen B,

volgens art. 61 en in het vak, genoemd onder b van het examen B, volgens art. 65.

Ten aanzien van het vak, genoemd onder e van het examen B, volgens art. 61, dat aan de Polytechnische School in een tweejarigen cursus wordt onderwezen, besloot de commissie zich te bepalen tot het kennis nemen van de teekeningen, die door de candidaten in het afgeloopen studiejaar waren vervaardigd en haar eindoordeel betreffende de bekwaamheid der candidaten op te schorten totdat deze zich voor het tweede gedeelte van het examen zullen hebben aangemeld.

In aansluiting met de examens B, die in 1901 zijn afgenomen, werd het examen B^2 op dezelfde wijze afgenomen als in vorige jaren.

Het examen in practische delfstofkunde werd gehouden op 7 en 10 Mei en dat in practische scheikunde op 20 Mei terwijl de schriftelijke examens, omvattende de vakken genoemd onder a—i van het examen B, volgens art. 61 en onder c en d van het examen B, volgens art. 63, gehouden werden van 12—26 Mei. Het mondelinge examen in ieder vak nam een aanvang zoodra het schriftelijke gedeelte geëindigd en het vervaardigde werk nagezien was. Aan de candidaten voor het examen B, volgens art. 62, werd in het vak, genoemd onder h van het examen B, volgens art. 61, geen mondeling examen afgenomen; in stede daarvan werd het schriftelijk examen, door toevoeging van practische opgaven, met eene week verlengd.

Door candidaten, welke in eenig vak een voldoend schriftelijk examen afgelegd of daarin gedurende den afgeloopen cursus genoegzame bewijzen van bekwaamheid gegeven hadden, van een mondeling examen in dat vak vrij te stellen, werd evenals in vorige jaren het examen tot het allernoodigste beperkt.

De beslissing over den uitslag van het examen B_1 had plaats op 23 Mei, die over den uitslag van het examen B op 6 Juni.

Voor het examen B_1 hadden zich aangemeld:

66 candidaten volgens artt. 61 en 64 der wet;
12 „ „ „ 61, 62 en 64;
3 „ „ „ 61, 62, 63 en 64;
5 „ „ „ 61, 63 en 64;
11 „ „ „ 63 en 64;
118 „ „ art. 64, en
21 „ „ artt. 64 en 65.

Hiervan trokken zich vóór of gedurende het examen 13 geheel en 12 gedeeltelijk terug, waarna een voldoend examen is afgelegd door:

26 candidaten volgens artt. 61 en 64 der wet;
4 „ „ „ 61, 62 en 64;
1 candidaat „ „ 61, 62, 63 en 64;
2 candidaten „ „ 61, 63 en 64;
8 „ „ „ 63 en 64;
68 „ „ art. 64, en
10 „ „ artt. 64 en 65.

Voor het examen B hadden zich aangemeld:

7 candidaten volgens art. 61 der wet;
48 „ „ artt. 61 en 64;
1 candidaat „ „ 61 en 62;
6 candidaten „ „ 61, 62 en 64;
1 candidaat „ „ 61, 64 en 65;
7 candidaten „ art. 62;
5 „ „ artt. 63 en 64;
102 „ „ art. 64;
12 „ „ artt. 64 en 65 en
11 „ „ art. 65.

Bovendien hadden zich aangemeld:

2 candidaten voor het examen B_1 volgens art. 61 en B volgens art. 64 der wet;

1 candidaat voor het examen B_1 volgens art. 62 en B volgens artt. 61 en 64, en

2 candidaten voor het examen B_1 volgens art. 65 en B volgens art. 64.

Van bovengenoemde candidaten trokken zich vóór of gedurende het examen 9 geheel en 18 gedeeltelijk terug, terwijl een getuigschrift is uitgereikt aan:

2	candidaten	volgens	art. 61 der wet;
27	„	„	artt. 61 en 64;
3	„	„	art. 62;
4	„	„	artt. 63 en 64;
78	„	„	art. 64;
5	„	„	artt. 64 en 65, en
8	„	„	art. 65.

Bovendien werd van bovengenoemde candidaten nog een voldoend examen B_1 afgelegd door:

3	candidaten	volgens	art. 61 der wet;
1	candidaat	„	artt. 61 en 64;
2	candidaten	„	art. 62;
10	„	„	„ 64, en
4	„	„	„ 65.

Den 7den Juni werd een laatste vergadering gewijd aan het bespreken en vergelijken der ervaringen, die de verschillende subcommissiën bij het ditmaal gevolgde stelsel van examineeren hadden opgedaan.

De subcommissiën, die de proef met een uitsluitend schriftelijk examen B_1 wederom herhaald hebben, sluiten zich thans bij de zienswijze der subcommissie voor wiskunde aan

en zijn tot de overtuiging gekomen, dat eene redelijke beoordeeling van de kennis der candidaten, enkel op grond van een uiteraard zeer beperkt schriftelijk examen op groote moeilijkheden stuit. Wel is waar blijven vele leden der commissie bij de meening, die uit verschillende vorige verslagen spreekt, namelijk dat het examen B_1 in den vorm waarin het vroeger werd afgenomen, voordeelen had; maar het is aan alle leden duidelijk geworden, dat deze geheel vervallen, wanneer dit examen zich slechts over zeer weinig vakken uitstrekt.

De commissie moet daarom constateeren, dat de proefnemingen, welke in de laatste jaren met het examen B_1 zijn genomen, niet tot eene bevredigende uitkomst hebben geleid.

Aan den anderen kant is zij eenstemmig van oordeel, dat wederinvoering van een volledig schriftelijk en mondeling examen B_1 gelijk tot vóór eenige jaren werd afgenomen, thans onoverkomelijke practische bezwaren ontmoet. Op grond van een en ander verdient, naar de zienswijze der commissie, de splitsing van het examen B in de gegeven omstandigheden geene aanbeveling meer en zij geeft daarom Uwe Excellentie in overweging, aan eene volgende commissie toe te staan, dit examen niet meer bij gedeelten af te nemen.

Het hierboven aangevoerde is echter niet van toepassing op het examen B volgens art. 62 der wet. Nu toch bij de jongste wetsverandering de mogelijkheid is geopend om bij de studie voor bouwkundig ingenieur den duur van het onderwijs in de vakken, welke als zuiver propaedeutisch moeten beschouwd worden, tot één jaar te beperken, acht de commissie het wenschelijk, dat voor de candidaat-architecten de gelegenheid blijve bestaan om na dat jaar een examen in die vakken af te leggen, ten einde zich in het

tweede studiejaar zooveel mogelijk geheel aan de technische wetenschappen te kunnen wijden. Bij het betrekkelijk geringe aantal dezer candidaten is er ook niets tegen, dat dit examen zoowel mondeling als schriftelijk afgenomen wordt. Aan het einde van het tweede studiejaar zouden zij dan een examen kunnen afleggen in de overige, door de wet aangewezen vakken.

Ten slotte veroorlooft de commissie zich nogmaals met aandrang de aandacht Uwer Excellentie te vestigen op het groote bezwaar, dat gelegen is in de gebrekkige wetsbepalingen betreffende het examen B, volgens welke in art. 63 nauwelijks en in art. 64 geene rekening met de eigenlijke studierichting der candidaten wordt gehouden en welke zeer ten onrechte de candidaten, genoemd in art. 65, vrij stellen van een examen in de scheikunde. Door het ongewenschte gebruik, dat vele candidaten zich veroorloven van deze leemten in de wet te maken, werd ook ditmaal weder de arbeid der commissie, welke toch reeds veelomvattend was, ten zeerste bemoeilijkt.

Nu deze arbeid ten einde is gebracht, heeft de commissie de eer, met een woord van dank tot Uwe Excellentie voor het genoten vertrouwen, haar mandaat neer te leggen.

Delft, 20 Juni 1902.

J. CARDINAAL, *Voorzitter.*
W. H. L. JANSSEN VAN RAAY, *Secretaris.*

EXAMEN B EN C. 1902,

COMMISSIE TOT HET AFNEMEN DER EXAMENS B VOLGENS ART. 60 EN C VOLGENS ART. 61—65 DER WET VAN 2 MEI 1863. (Staatsblad No. 50).

C. Lely, Oud-Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid te 's Gravenhage, Voorzitter.
Dr. L. Aronstein, Hoogleeraar aan de Polytechnische School.
W. K. Behrens, " " " " "
G. H. de Vries Broekman, " " " " "
P. van der Burg, " " " " "
J. Cardinaal, " " " " "
H. Cop, " " " " "
J. C. Dijxhoorn, " " " " "
S. G. Everts, " " " " "
I. Franco, " " " " "
E. Gugel, " " " " "
H. J. Heuvelink, " " " " "
C. P. Holst G.zn., " " " " "
Dr. S. Hoogewerff, " " " " "
J. F. Klinkhamer, " " " " "
C. J. van Loon, " " " " "
G. J. Morre, " " " " "
Mr. B. H. Pekelharing, " " " " "
H. A. Ravenek, " " " " " Secretaris
Dr. C. A. Scheltema, " " " " "
Dr. G. Schouten, " " " " "
Dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk, " " " " "
J. A. Snijders C.J.zn., " " " " "
Dr. P. Zeeman G.zn., " " " " "

A. F. Gips, Leeraar aan de Polytechnische School.
Dr. M. de Haas, " " " " "
W. H. L. Janssen van Raay " " " " "
J. A. van der Kloes, " " " " "
T. K. L. Sluyterman, " " " " "
G. J. van Swaay, " " " " "
H. F. Beyerman, Ingenieur van den Waterstaat, te Utrecht.
R. van den Broek d'Obrenan, Ingenieur van den Waterstaat in Nederlandsch-Indië, met verlof, te 's Gravenhage.
J. H. L. van Deinse, Inspecteur van den Arbeid, te Amsterdam.
J. D. Donker Duyvis, Directeur der Semarang-Joana Stoomtram-Maatschappij, te 's Gravenhage.
A. J. Goedkoop van Nelle, Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Delft.
J. De Koning, Civiel-ingenieur, te Hilversum.
J. De Koning Knijff, Ingenieur bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, met verlof, te 's Gravenhage.
J. N. Kooy, Ingenieur van het Stoomwezen, te Rotterdam.
H. Paul, Civiel-ingenieur, te Leiden.
J. W. Tideman, Inspecteur van de Nederlandsche Vereeniging van Assuradeuren, te Amsterdam.
H. Wortman, Ingenieur van den Waterstaat, te 's Gravenhage.

Voldoend examen is afgelegd door:

B art. 60. (Technoloog).

M. C. Braat Jr.
P. H. Hendriks.
H. Jonker Czn.
F. Keeman.
E. de Kruyff.
J. G. Maschhaupt.
F. A. Meihuizen.
N. J. A. Roldanus.
H. J. Scholte.
M. Snel.
N. L. Söhngen.
W. O. Thaarup van Tienen.

P. W. M. Trap Jr.
E. C. Verschoor.
C. M. M. Vrins Hzn.

C art. 61. (Civiel Ingenieur.)

N. de Ronde Bresser,
Ch. H. van den Broek.
G. J. van den Broek.
W. C. G. H. van Mourik Broekman.
J. J. Canter Cremers.
L. G. van Dam.
W. H. Dohna.
J. C. Deking Dura.
H. van Eek.
T. A. Heskes.
W. Hiebendaal.
E. C. van der Hoek.
W. J. Kalis.
A. E. Kempees.
C. P. Kesper.
J. Klopper Szn.
J. L. G. Krugers.
A. H. E. Lahaye.
C. Leemans.
J. F. Ligtenberg.
P. N. Max.
W. A. van der Meulen.
F. W. Th. van Oordt.
L. F. van Ravenswaay.
G. Redeker.
J. C. van Reekum Jr.
W. F. H. van Rijckevorsel.
J. H. A. Ringeling.
Ch. Robbers.
Jhr. J. Roëll.
J. C. F. van Sandick.
F. L. Schlingemann.
A. C. S. Schweers.
F. O. Wegener Sleeswijk.
W. A. Slinkers.
G. C. M. Smits.
D. C. W. Snell.
S. Snuijf Jr.
J. H. Stravers.
M. E. Hoffmann Tjaden.
L. W. C. C. P. J. Velu.
C. K. Visser.
E. de Vries.
W. van Warmelo.
W. F. de Wilde.
D. F. Wouda.

C art. 62. (Bouwkundig Ingenieur.)

J. Gratama.
R. C. H. Schüngel.
J. G. Wattjes.

C art. 63. (Scheepsbouwkundig Ingenieur.)

B. W. van Vliet.

C art. 64. (Werktuigkundig Ingenieur.)

E. P. Haverkamp Begemann.
P. C. Boogaerdt.
J. H. O. Bunge.
E. O. Douwes Dekker.
R. J. Dijkhuis.
K. M. A. Enthoven.
F. Feith.
H. Goedkoop.
F. C. A. Grote.
H. S. Hallo.
B. J. H. Herweyer.
A. M. Hubregtse.
A. E. Jurriaanse.
A. Korving.
D. Kos.
F. Muller Jzn.
B. S. van der Ploeg.
J. H. Poppink.
D. Postma.
J. A. Reus.
Th. Rosskopf.
W. H. van Schouwenburg.
K. G. Simon.
H. L. Slinkers.
C. Spruit Jr.
F. H. Stoll.
W. Veenhoven Azn.
B. W. van Vliet.

C art. 65. (Mijnen-Ingenieur.)

J. van Braam Houckgeest.
P. N. Degens.
C. G. van Dusseldorp.
B. von Faber.
A. J. Gouka Jr.
J. A. Grutterink.
C. A. van Goudoever de Jongh.
W. A. Knol.
C. Moerman.
J. Sonneveld.
P. Tesch.
J. de Vries.

B art. 60. (1e gedeelte, B_1.)

J. C. J. Asselbergs.
J. van den Berg.
H. F. Bruigom.
H. Busscher.
F. Fontein.
A. J. Godron.
H. Gravenstein.
H. P. de Groot.

J. D. de Groot.
J. C. Heine.
J. M. Kakebeeke.
H. W. de Kruijff.
J. L. Lans.
G. C. van der Leck.
J. van der Leck.
H. J. van Poelvoorde.
J. A. Quadekker.
H. J. W. J. Remmers.
Mej. A. Scheltema.
E. Schwarz.
H. D. Steenbergen.
H. F. Strumphler.
N. L. Swart.
H. van der Waerden.
J. E. Waterman.
H. L. Welter.
H. O. de Ruijter de Wildt.

B art. 60. (2e gedeelte, B_2.)

J. van den Berg.
A. H. L. de Bel.
Mej. M. E. Bes.
W. J. Burck.
F. B. Fellinga.
J. L. van Gijn.
A. J. Godron.
J. S. de Haan.
W. K. M. de Kat.
B. H. van Ruijven.
C. Th. F. Thurkow Jr.
A. A. de Vries.
R. A. Weerman.
Mej. E. van West.

C art. 64. (1e gedeelte.)

J. C. J. Asselbergs.
A. J. van der Poest Clement.
P. Draijer.
M. Eikelenboom.
W. H. F. de Haan.
F. C. Huygen.
A. B. Japikse.
E. L. Kempe.
A. G. de Koningh.
A. W. A. Koster.
H. E. Loffman.
J. H. Müller.
J. Overweg.
W. Polderman.
E. B. Wolff.

C art. 65. (1e gedeelte.)

H. F. Grondijs.
J. I. J. M. Schmutzer.
J. A. R. Stuffken.
J. Versluijs.

Verslag der Commissie in 1902, belast met het afnemen der examens B volgens art. 60 en C volgens artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (Staatsblad n⁰. 50).

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De commissie, bij beschikking van Uwe Excellentie van 5 Mei 1902, n⁰. 3446[1], afdeeling Onderwijs, benoemd tot het afnemen van de examens B volgens art. 60 en C volgens artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (Staatsblad n⁰. 50), heeft de eer, ter voldoening aan art. 67 dier wet, aan Uwe Excellentie het navolgende verslag van hare werkzaamheden aan te bieden.

Tot het afleggen der examens hadden zich aangemeld:

20 candidaten voor het diploma van technoloog (B, art. 60);
70 „ „ „ „ „ civiel-ingenieur (C, art. 61);
3 „ „ „ „ „ bouwkundig ingenieur (C, art. 62.);
2 „ „ „ „ „ scheepsbouwkundig ingenieur (C, art. 63);
1 candidaat voor de diploma's van scheepsbouw- en werktuigkundig ingenieur (C, artt. 63 en 64);
47 candidaten voor het diploma van werktuigkundig ingenieur (C, art. 64); en
20 „ „ „ „ „ mijnen-ingenieur (C, art. 65);

te zamen 163 candidaten voor 164 diploma's.

Bovendien hadden zich nog aangemeld 58 Leerlingen der Polytechnische School, die alleen bewijzen van bekwaamheid wenschten af te leggen in een gedeelte der vakken van het examen B, art. 60, namelijk 39 voor het eerste gedeelte (vakken *a*, *b*, c_1 en *e*, 1ste gedeelte), 17 voor het tweede gedeelte (vakken *d*, 1ste gedeelte, *e*, 2de gedeelte, f_1, 1ste gedeelte h_1 en *i*) en 2 voor het eerste en tweede gedeelte van dat examen; verder nog 4 candidaten mijnen-Ingenieurs van het derde studiejaar der Polytechnische School voor het eerste gedeelte van examen C, art 65 (de beginselen van het teekenen van werktuigen). en eindelijk zijn op 18 Juni ll. bij schrijven van Uwe Excellentie, n°. 4984, afdeeling Onderwijs, aan den voorzitter der commissie nog ingekomen 21 aanvragen van candidaten werktuigkundige ingenieurs, die dit jaar met goed gevolg het examen B, art. 64 hadden afgelegd, om te worden toegelaten tot het examen C, art. 64. 1ste gedeelte, omvattende de beginselen van de kennis van werktuigen, van de werktuigbouwkunde en van het teekenen van werktuigen. Tot het afnemen dezer gedeeltelijke examens in de hierboven uitdrukkelijk genoemde vakken is de commissie gemachtigd blijkens schrijven van Uwe Excellentie aan den voorzitter van 5 Mei 1902, n°. 3446[2], afdeeling Onderwijs.

Alles te zamen hadden zich dus aangemeld 246 candidaten voor 249 examens. De 20 candidaten voor het diploma B. art. 60 en de 17 candidaten voor het tweede gedeelte van dat examen hadden, door vroegere voldoend afgelegde examens, van Uwe Excellentie vrijstelling verkregen, deze van het eerste en gene van het eerste en tweede gedeelte daarvan; verder waren van de candidaten voor het diploma van werktuigkundig ingenieur door Uwe Excellentie vrijgesteld:

één van het examen in de vakken vermeld onder letter *a* van het examen C, art 64, omdat hij in het vorige jaar het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur had behaald, en toen voldoende cijfers in de genoemde vakken had verkregen; één van het examen in de groep der practische vakken van dat examen, vermeld onder letter b_2, *c* en *d*, wegens in het vorig jaar afgelegd voldoend examen in die groep van vakken, en tien op den grond van door hen vroeger voldoend afgelegd examen C, art. 64, 1ste gedeelte, van het examen in de daarbij bedoelde en bovengenoemde vakken. En eindelijk hadden van de candidaten voor het diploma van mijnen-ingenieur, op grond van vroeger afgelegde examens, van Uwe Excellentie vrijstelling ontvangen: één van het examen in de groep der theoretische vakken, vermeld onder letter *a*, *c* en *i*; één van het examen in de groep der practische vakken, letter *b*, *d*, *e*, *f*, *g* en *h*, en acht van het examen in de beginselen van het vak vermeld onder letter *h*, alles van examen C, art. 65.

Vóór of tijdens de examens trokken zich van de candidaten 22 terug, namelijk 5 voor het examen C, art. 61; 1 voor het examen C, art. 63; 6 voor het examen C. art. 64; 2 voor het examen C, art 65; 1 voor het examen B, art, 60, 2de gedeelte; 6 voor het examen B. art. 60 1ste gedeelte, en 1 voor het examen C, art 64. 1ste gedeelte. Het examen is dus ten einde toe afgelegd door 149 candidaten voor 150 diploma's namelijk 65 voor het diploma van civiel-, 1 voor het diploma van scheepsbouwkundig, 41 voor het diploma van werktuigkundig, 18 voor het diploma van mijnen-ingenieur en overigens zooals boven is vermeld, en verder door 75 candidaten voor de overige examens, namelijk 33 voor het eerste, 16 voor tweede en 2 voor het eerste en tweede gedeelte

van examen B, art. 60; 20 voor het examen C, art. 64 1ste gedeelte, en 4 voor het examen C, art, 65 1ste gedeelte; in het geheel dus door 224 candidaten voor 227 examens.

Op Vrijdag 9 Mei 1902 is de commissie voor de eerste maal bijeengekomen tot bespreking van de inrichting der examens en voor de regeling der werkzaamheden. In die vergadering had de indeeling plaats der leden in sub-commissiën, aan welke het ontwerpen der vragen, het beoordeelen der antwoorden en het afnemen der mondelinge examens voor bepaalde vakken werd overgelaten, en werden verder vastgesteld de roosters der examens en van den tijd waarover voor de examens in de verschillende vakken van elk der categorieën van candidaten kon worden beschikt, zoowel voor het maken van ontwerpen en het doen van natuur- en scheikundige, als voor de schriftelijke en mondelinge examens.

In de tweede vergadering der commissie, gehouden op Vrijdag 16 Mei 1902 werden de aan de candidaten op te geven ontwerpen en natuur- en scheikundige onderzoekingen benevens de schriftelijk door hen te beantwoorden vragen, alles vooraf door de betrokken sub-commissiën in concept opgemaakt, besproken en vastgesteld.

De examens begonnen voor de candidaten werktuigkundig ingenieur op Donderdag 22 Mei, civiel- en bouwkundig ingenieur op Vrijdag 23 Mei, technoloog en mijnen-ingenieur op Zaterdag 24 Mei en voor de candidaten voor het eerste en tweede gedeelte van examen B, art. 60 op Maandag 9 Juni; zij eindigden voor de candidaten voor diploma's op Zaterdag 21 Juni, behalve voor die voor het diploma van civiel-ingenieur en voor de overige candidaten, wier examens eerst op Donderdag 3 Juli afliepen.

De examens der candidaten voor het eerste gedeelte van

examen C, art. 64 bestonden in de eerste plaats in het onderzoek der door hen ingezonden werktuigkundige teekeningen en verder uit mondelinge examens in de beginselen van kennis van werktuigen en van de werktuigbouwkunde, welke door de betrokken sub-commissie van Donderdag 26 Juni tot Dinsdag 1 Juli zijn afgenomen. Het examen eindelijk der candidaten voor het eerste gedeelte van examen C, art. 65 bestond uitsluitend in het onderzoek der door hen ingezonden werktuigkundige teekeningen. In verband met deze regeling werd de uitslag der examens B, art. 60, laatste gedeelte en C, artt. 62, 63, 64 en 65 opgemaakt in de eerste eindvergadering der commissie op Maandag 23 Juni en die der overige examens in de tweede eindvergadering op Vrijdag 4 Juli.

Bij de bespreking werd de commissie geleid door de in cijfers uitgedrukte praedicaten, die voor de verschillende vakken aan elk der candidaten waren toegekend en verder door mondelinge toelichtingen van de sub-commissiën. Als regel werd bij de beslissing aangenomen, dat tekortkoming in enkele vakken kon worden vergoed door meerdere dan de gevorderde bekwaamheid in andere, wanneer namelijk het betrekkelijk gewicht dier vakken deze compensatie toeliet.

De uitslag was dat toegekend werd:

het diploma van technoloog aan 15 candidaten;
het diploma van civiel-ingenieur aan 46 candidaten;
het diploma van bouwkundig ingenieur aan 3 candidaten:
de diploma's van scheepsbouw- en werktuigkundig ingenieur aan 1 candidaat;
het diploma van werktuigkundig ingenieur aan 27 candidaten, en
het diploma van mijnen-ingenieur aan 12 candidaten.

In het geheel zijn dus 105 diploma's verleend aan 104 candidaten, terwijl werden afgewezen: 5 candidaten voor het diploma van technoloog, 19 voor dat van civiel-, 1 voor dat van scheepsbouwkundig, 14 voor dat van werktuigkundig en 6 voor dat van mijnen-ingenieur; in het geheel dus 45.

Voor het eerste gedeelte van het examen B, art. 60 konden 25, voor het tweede gedeelte van dat examen 12 en voor het eerste en tweede gedeelte tegelijk 2 candidaten door de commissie aanbevolen worden tot vrijstelling in de daarbij bedoelde vakken, wanneer zij zich later aan het tweede, respectievelijk het laatste gedeelte van dit examen onderwerpen; 8 geëxamineerden in het eerste en 4 in het tweede gedeelte werden afgewezen. Van de 20 candidaten voor het eerste gedeelte van het examen C, art. 64 moest er één worden afgewezen, omdat de door hem ingeleverde werktuigkundige teekeningen onvoldoende werden geoordeeld en 4 wegens onvoldoend afgelegd mondeling examen; de 15 overigen werden toegelaten, evenals de vier candidaten voor het eerste gedeelte van het examen C, art. 65 en konden dus door de commissie worden aanbevolen tot vrijstelling in de daarbij bedoelde vakken, wanneer zij zich later aan het volledige examen C, artt. 64 of 65 onderwerpen.

Van de candidaten, afgewezen voor het diploma van werktuigkundig ingenieur, kon één worden aanbevolen tot vrijstelling in de groep der practische vakken en van de afgewezenen voor het diploma van mijnen-ingenieur konden twee worden aanbevolen tot vrijstelling in de groep der theoretische vakken van hun examen, wanneer zij later nogmaals het examen C, artt. 64 of 65 wenschen af te leggen, terwijl één der beide laatstgenoemden bovendien nog toegelaten werd voor het examen C, art. 65, 1ste gedeelte.

Het oordeel der commissie over de bekwaamheid der geëxamineerden in de afzonderlijke vakken wordt in beknopten vorm uitgedrukt in de hiervolgende tabellen, waarin is opteekend het aantal malen dat in elk vak één der praedicaten uitmuntend, goed, voldoende, onvoldoende of slecht werd toegekend.

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.

Examen B, art. 60, (1ste gedeelte), 35 candidaten.

a_1. Bolvormige driehoeksmeting	3	6	23	3	„
a_2. Beginselen der analytische meetkunde	3	16	15	1	„
b. Beginselen der beschrijvende meetkunde	2	7	14	12	„
c_1. Beginselen der theoretische en toegepaste mechanica	„	8	10	17	„
e. Toegepaste natuurkunde (1ste gedeelte)	1	17	12	5	„
	9	54	74	38	„

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen B, art 60, (2de gedeelte), 18 candidaten.					
d. Beginselen der mechanische technologie (1ste gedeelte)	1	5	11	1	„
e. Toegepaste natuurkunde (2de gedeelte)	3	3	7	5	„
f_1. Toegepaste scheikunde (1ste gedeelte)	3	9	2	4	„
h_1. Kennis van bouwstoffen	1	3	6	8	„
i. Hand- en ornamentteekenen. . . .	1	3	11	3	„
	9	23	37	21	„
Examen B, art. 60, (3e gedeelte,) technoloog, 20 candidaten.					
c_2. Beginselen der kennis van werktuigen	2	4	7	7	„
d. Beginselen der mechanische technologie (2e gedeelte)	„	13	5	2	„
e. Toegepaste natuurkunde (3e gedeelte)	„	17	1	2	„
f_1. Toegepaste scheikunde (2e gedeelte) .	5	9	2	4	„
f_2. Analytische scheikunde.	„	11	4	5	„
g. Scheikundige technologie	3	7	7	3	„
h_2. Bouwkunde.	„	5	4	11	„
	10	66	30	34	„

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen C, art. 61, Civiel-ingenieur, 65 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	2	21	25	17	„
a_2. Toegepaste mechanica	1	16	24	24	„
a_3. Kennis van werktuigen	8	16	16	25	„
b_1. Waterbouwkunde, wegen en bruggen.	2	28	17	18	„
b_2. Waterbouwkunde, overige onderdeelen	„	25	24	16	„
c_1. Burgerlijke bouwkunde, constructie .	1	17	24	22	1
c_2. Burgerlijke bouwkunde, schoone bouwkunst	2	20	28	14	1
d_1. Situatie-teekenen	1	25	37	2	„
d_2. Ornament- en handteekenen	4	34	21	6	„
d_3. Waterbouwkundig teekenen	7	32	19	7	„
e. Ontwerpen, bestekken en begrootingen	2	12	47	4	„
f_1. Beginselen der geodesie	1	12	28	21	3
f_2. Practisch landmeten en waterpassen .	1	16	18	29	1
g. Administratief recht (waterstaat en openbare werken).	7	20	20	18	„
	39	294	348	223	6

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen C, art. 62, Bouwkundig ingenieur, 3 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	„	1	2	„	„
a_2. Toegepaste mechanica	„	„	2	1	„
a_3, Kennis van werktuigen	„	1	„	2	„
a_4. Ontwerpen, bestekken en begrootingen	„	1	2	„	„
b_1. Burgerlijke bouwkunde.	„	2	1	„	„
b_2. Schoone bouwkunst.	„	3	„	„	„
c. Waterbouwkunde.	„	1	2	„	„
d. Landmeten en waterpassen	„	2	1	„	„
e_1. Bouwkundig teekenen	„	3	„	„	„
e_2. Ornament- en handteekenen	„	3	„	„	„
f. Administratief recht (openbare werken)	„	1	1	1	„
	„	18	11	4	„
Examen C, art. 63, Scheepsbouwkundig ingenieur, 2 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	„	1	„	1	„
a_2. Toegepaste mechanica	„	1	„	1	„
a_3. Kennis van werktuigen	1	„	1	„	„
b. Teekenen van werktuigen.	„	2	„	„	„
c_1, Theoretische scheepsbouwkunde. . .	1	„	1	„	„
c_2. Praktische scheepsbouwkunde . . .	„	1	„	1	„
c_3. Scheepsteekenen	„	1	1	„	„
d_1. Waterbouwkunde (Scheepvaartwerken)	„	1	„	1	„
d_2. Waterbouwkundig teekenen	„	„	2	„	„
	2	7	5	4	„

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen C, art. 64, Werktuigkundig ingenieur, 42 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	1	10	17	13	„
a_2. Toegepaste mechanica	1	5	16	19	„
a_3. Kennis van werktuigen	2	11	11	17	„
b_1. Mechanische Technologie	1	20	17	4	„
b_2. Werktuigbouwkunde.	1	14	12	14	„
c_1. Bouwkunde.	2	9	16	14	„
c_2. Kennis van bouwstoffen	2	14	10	15	„
d_1. Handteekenen.	1	11	23	6	„
d_2. Teekenen van werktuigen.	7	17	14	3	„
e. Administratief recht (fabrieken en werktuigen.	2	16	12	12	„
	20	127	148	117	„
Examen C, art. 64, (1e gedeelte,) 20 candidaten.					
a_3. Beginselen van de kennis van werktuigen	3	8	4	4	„
b_2. Beginselen van de werktuigbouwkunde	2	10	3	4	„
d_2. Beginselen van het werktuigkundig teekenen	3	13	3	1	„
	8	31	10	9	„

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.

Examen C, art. 65, Mijnen-ingenieur, 18 candidaten.

a_1. Theoretische mechanica	„	7	8	2	„
a_2. Toegepaste mechanica	„	6	7	4	„
a_3. Kennis van werktuigen	1	10	3	3	„
b_1. Bouwkunde.	„	3	5	7	2
b_2. Kennis van bouwstoffen	„	4	5	8	„
c. Landmeten en waterpassen	1	8	5	3	„
d. Aardkunde en toegepaste aardkunde .	2	6	4	5	„
e. Mijnontginning	1	6	3	7	„
f. Docimasie	1	9	2	5	„
g. Metallurgie	2	5	3	7	„
h. Teekenen van werktuigen.	„	4	2	3	„
i. Administratief recht (mijnwezen) . .	2	10	5	„	„
	10	78	52	54	2

Examen C, art. 65, (1ste gedeelte), 4 candidaten.

h_1. Beginselen van het teekenen van werktuigen	„	3	1	„	„

Door optelling der getallen in de eerste drie en van die in de laatste twee kolommen van elke tabel komt men tot het besluit, dat zijn afgelegd:

Door candidaten.	Voor het diploma van:	Examens.	
		Voldoende of daarboven.	Onvoldoende of slecht.
20	Technoloog	106	34
65	Civiel-ingenieur	681	229
3	Bouwkundig ingenieur . . .	29	4
2	Scheepsbouwkundig ingenieur .	14	4
42	Werktuigkundig ingenieur . .	295	117
18	Mijnen-ingenieur	140	56
	Totaal door 149 candidaten voor 150 diploma's. . .	1265	444
35	Examen B. art. 60 (1ste gedeelte)	137	38
18	Examen B. art. 60 (2de gedeelte)	69	21
20	Examen C. art. 64 (1ste gedeelte)	49	9
4	Examen C. art. 65 (1ste gedeelte)	4	„
	Totaal door 75 candidaten voor 77 examens . . .	259	68

Aan het slot van dit verslag vindt de commissie aanleiding tot de navolgende opmerkingen:

1°. De indeeling der examen-vakken, in twee groepen, die der theoretische en der practische vakken, heeft bij enkele candidaten voor het diploma van mijnen-ingenieur tot een

misverstand aanleiding gegeven. Terwijl deze indeeling alleen is gemaakt met het doel om candidaten, die, hoewel niet geslaagd voor het geheel, toch in een dezer beide groepen van vakken een goed examen hebben afgelegd, vrij te stellen van een hernieuwd examen in die vakken, wanneer zij een volgend jaar opnieuw trachten hun diploma te verwerven, meenden zij daarin een gelegenheid te zien tot splitsing van hun examen, alsof een candidaat, die zich nog te zwak gevoelt voor het geheele eindexamen, zich zou kunnen bepalen tot het afleggen van examen in één der beide groepen van vakken alléén. Hoewel aan hen is medegedeeld dat een dergelijke splitsing niet kon toegelaten worden, dus het examen volledig moet worden afgelegd, zooals het door de wet wordt gevorderd tot het verkrijgen van één der diploma's, en dat eerst na afloop van alle examens op de eindvergadering der commissie kan worden uitgemaakt of een afgewezen candidaat in aanmerking kan komen om tot vrijstelling in een der beide groepen van zijn examenvakken te worden voorgedragen, heeft zich toch nog één geval voorgedaan, dat een candidaat weigerde in een der vakken, niet behoorende tot de groep waarin hij vrijstelling wenschte te verkrijgen, examen af te leggen. Op grond daarvan heeft de commissie beslist, dat die candidaat geacht moest worden zich van zijn examen te hebben teruggetrokken en dat dus de vraag of hij in aanmerking kon komen voor de door hem gewenschte vrijstelling, niet kon worden overwogen.

2°. De verkeerde gevolgen van de vergissing in de redactie van art. 64 der nu weldra veertig jaar oude wet, regelende het middelbaar onderwijs, bleken ook ditmaal zeer duidelijk. Niet alleen kwamen 114 candidaten in het bezit van het getuigschrift B voor werktuigkundig ingenieur, zonder dat

zij eenig technisch examen in hun eigen studievak hadden afgelegd, maar dit getuigschrift werd zelfs uitgereikt aan vijf candidaten, waarvan eenige dagen later — namelijk bij het afleggen van het examen C, art. 64, eerste gedeelte — bleek dat zij, voor zoover hun werktuigkundige technische kennis betreft, nog geheel onvoldoende geoefend waren. Hoewel de commissie gaarne erkent, dat met de invoering van dit examen C, art. 64, eerste gedeelte, een stap in de gewenschte richting werd gedaan en eenige verbetering in den bestaanden toestand werd verkregen, achtte zij het toch van groot belang de nadeelen van de tegenwoordige regeling, door de bovenstaande opmerking over de verkregen uitkomsten, onder de aandacht van Uwe Excellentie te brengen, tevens hare volkomen instemming betuigende met de te dezer zake door vorige commissiën in hare eindverslagen geuite meeningen.

's Gravenhage,
Delft, } Juli 1902.

C. Lely, *Voorzitter.*

H. A. Ravenek, *Secretaris.*

MEDEDEELINGEN DIE VOOR DEN AANSTAANDEN INGENIEUR OF TECHNOLOOG VAN BELANG KUNNEN ZIJN.

INLICHTINGEN.

Voor vele gegevens, die voor den aanstaanden Ingenieur of Technoloog van belang zijn, wordt verwezen naar:

1. Staatsalmanak voor het Koninkrijk der Nederlanden.
2. Regeerings-almanak voor Nederlandsch-Indië.
3. Staatsblad voor het Koninkrijk der Nederlanden.
4. Bijvoegsel op dit Staatsblad, bevattende belangrijke Kon. Besluiten of Ministerieele beschikkingen, welke niet in het Staatsblad voorkomen.
5. Alphabetisch register op het Staatsblad.
6. „ „ „ „ bijvoegsel op het Staatsbl.
7. Staatsblad voor Ned. Indië.
8. Staatscourant.
9. Bijblad van de Staatscourant, bevattende de handelingen van de Staten-Generaal, en hiervan ook de Bijlagen, waaronder de begrooting voor Nederland als Bijlage A. en die voor Indië als Bijlage B.
10. Verslag aan de Koningin over de openbare werken.
11. Boogaard: Wetten, decreten, besluiten en tractaten op den Waterstaat in Nederland. Met aanteekeningen.
12. Van Citters en van Roozendaal, Besluiten enz. betreffende de spoorwegen in Nederland.

Alle zijn op de Bibliotheek der P. S. aanwezig.

VERSCHILLENDE VEREENIGINGEN.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Beschermvrouw: H. M. de Koningin.

Beschermheer: Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden.

Opgericht onder bescherming van Z. K. H. Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk, Prins van Oranje, (wijlen Z. M. Koning Willem III) den 31sten Augustus 1847 (Goedgek. bij Kon. Besluit van 4 Febr. 1848 Stbl. No. 81.)

Het doel van het Instituut is: de bevordering der wetenschap en kunst van den Ingenieur in den uitgebreidsten zin. Het Instituut heeft drie Vakafdeelingen en een Afdeeling „Nederlandsch-Indië."

De jaarlijksche bijdrage bedraagt voor gewone leden *f* 20.— en voor buitengewone leden *f* 10.—; gewone leden, die van meer dan twee vakafdeelingen lid zijn, betalen *f* 3.— voor elke vakafdeeling daarboven; entrée *f* 3.—

Raad van Bestuur.

W. F. Leemans, President.
J. L. Cluysenaer, Vice-President.
J. Schroeder van der Kolk, Penningmeester.
H. F. W. Becking.
J. Kraus.
I. A. Lindo.
H. Wortman.
J. H. Beucker Andreae.
J. W. Welcker.
R. Witte, President der Vakafdeeling voor Werktuig- en Scheepsbouw.

A. E. R. Collette, President der Vakafdeeling voor Electrotechniek.
C. de Bruijn, President der Vakafdeeling voor Spoorwegbouw en Spoorwegexploitatie.

R. A. van Sandick, Alg. Secretaris, 's-Gravenhage.
P. L. A. Mondt, Amanuensis.

Orgaan van het Instituut.

„De Ingenieur" te zamen met de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs. Dit weekblad wordt kosteloos aan alle Instituutsleden verstrekt.

VAKAFDEELING VOOR ELECTROTECHNIEK.

A. E. R. Collette,	Voorzitter.
C. D. Nagtglas Versteeg,	Secretaris.
J. J. W. van Loenen Martinet,	Penningmeester.
Dr. E. Cohen,	Commissarissen.
H. C. J. Gritters,	
J. S. Theunissen,	
L. H. N. Dufour,	

VAKAFDEELING VOOR WERKTUIG- EN SCHEEPSBOUW.

R. Witte,	Voorzitter.
H. P. Maas Geesteranus,	Secretaris, Amsterdam.
J. S. van Veen,	Penningmeester.
J. H. Beucker Andreae,	Commissarissen.
G. L. Schim van der Loeff,	

VAKAFDEELING VOOR SPOORWEGBOUW EN SPOORWEGEXPLOITATIE.

C. de Bruijn,	Voorzitter.

J. Schroeder van der Kolk, Penningmeester.
Jhr. H. G. Verspijck, Secretaris.
E. H. Stieltjes, } Commissarissen.
I. L. Huijsinga, }

VEREENIGING VAN DELFTSCHE INGENIEURS.

Deze vereeniging heeft ten doel het vormen van een band tusschen hare leden en het bevorderen der algemeene maatschappelijke belangen van de Ingenieurs.

Gewone leden kunnen zijn gediplomeerde Ingenieurs van Delft; buitengewone leden personen, die het vak van ingenieur beoefenen.

Orgaan der Vereeniging: „De Ingenieur."

Bestuur.

Ph. W. van der Sleijden, Voorzitter
P. J. van Voorst Vader, Secretaris.
W. K. Behrens, Penningmeester.
J. de Koning.
L. H. N. Dufour.
J. L. Cluysenaar.
A. Déking Dura.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Opgericht 1842.

Beschermvrouwen H. M. de Koningin en
H. M. de Koningin-Moeder.

Het doel der Maatschappij is de beoefening en de kennis van de bouwkunst te bevorderen en de algemeene belangen harer beoefenaren voor te staan. Gewone Leden be-

talen ƒ 15.— contributie. Als Buitengewone Leden (contributie ƒ 7.50) worden voor den tijd van vijf jaar aangenomen, zij die hun 23ste jaar nog niet zijn ingetreden, zij ontvangen (evenals de Gewone Leden) wekelijks het geïllustreerd Bouwkundig Weekblad, het Bouwkundig Tijdschrift (4^0 form.), en de aflevering met opmetingen van Oude Gebouwen (groot folio). Kunstlievende Leden (contributie ƒ 5.—) ontvangen alleen de afbeeldingen van Oude Gebouwen.

Hoofdbestuur.

A. Salm G.Bzn., Voorzitter.	Amsterdam.
Ed. Cuypers, Vice-Voorzitter.	id.
J. A. Mulock Houwer, C. B. I.	Groningen.
V. G. A. Bosch, B. I.	Arnhem.
F. W. M. Poggenbeek.	Amsterdam.
D. E. C. Knuttel, C. B. I.	's-Gravenhage.
J. Verheul Dz.	Rotterdam.
M. A. C. Hartman, C. B. I.	Delft.
J. van den Ban Pzn.	Haarlem.
C. T. J. L. Rieber, B. I., Secretaris.	Amsterdam.

PERMANENTE TENTOONSTELLING VAN BOUWMATERIALEN.

Bibliotheek en Secretariaat in het Maatschappelijk gebouw Marnixstraat 402 Amsterdam.

In Delft bestaat een afdeeling der Maatschappij (contributie ƒ 3.—) waarvan de leden tevens gewoon, buitengewoon of kunstlievend lid der Maatschappij moeten zijn.

Zij houdt in het winterseizoen vergaderingen, voordrachten met lichtbeelden over kunstonderwerpen.

Bestuur:

M. A. C. Hartman, C. B. I.	Voorzitter.
A. Labouchère,	Vice-voorzitter.

J. L. Schouten,	Secretaris.
A. F. Gips,	Penningmeester.
J. H. W. Leliman, B. I.	Commissaris.

VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIEKS- EN HANDWERKSNIJVERHEID IN NEDERLAND.

Beschermvrouwen HH. MM. de Koninginnen.

De contributie voor deze vereeniging hangt af van de afdeelingen.

Hoofdbestuur.

Mr. E. Fokker, Voorzitter.	's-Gravenhage.
Mr. C. J. Schepel, Secretaris, Javastr. 128	's-Gravenhage.
Dr. J. Roeters van Lennep, Penningmeester,	's-Gravenhage.
Henri M. Enthoven.	's-Gravenhage.
M. E. Jonker.	Amsterdam.
J. Boer Hzn.	Utrecht.
A. van Drooge.	Dordrecht.
G. J. W. de Jongh.	Woerden.
G. J. van de Poll.	Tiel.
A. Dorsman.	Noordwijk.
C. Boudewijnse.	Middelburg.

Op 1 Januari 1903 heeft de Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland zich ontbonden, teneinde zich aan te sluiten, bij de Maatschappij van Nijverheid.

De stichtingen van de afdeelingen dier vereeniging zijn daardoor overgegaan tot de gelijknamige departementen der maatschappij.

STICHTINGEN VAN HET DEPARTEMENT AMSTERDAM.

Museum van voorwerpen ter voorkoming van ongelukken en ziekten in fabrieken en werkplaatsen.
Avondschool voor Volwassenen.
Teekenschool voor Kunstambachten.
Vakschool voor Schoenmakers.

STICHTING VAN HET DEPARTEMENT WOERDEN.

Ambachtsteekenschool.

STICHTING VAN HET DEPARTEMENT NOORDWIJK.

Ambachtsteeken- en Rekenschool.

MAATSCHAPPIJ VAN NIJVERHEID.

Zetel: Paviljoen Haarlem.
Doel: Bevordering der welvaart.
30 departementen met ongeveer 2300 leden en donateurs.

Hoofdbestunr:

Jhr. Chs. F. van de Poll, Voorzitter.	Haarlem.
A. van Rossum, Onder-Voorzitter.	Haarlem.
Dr. A. Pekelharing.	Groningen.
D. van Lookeren Campagne.	Hengelo.
Mr. J. Enschedé.	Haarlem.
G. Salomonson Hzn.	Almelo.
C. Dyserinck.	Amsterdam.
J. T. Cremer.	's-Gravenhage.
Mr. M. Tydeman Jr.	Breda.
J. A. Laan.	Wormerveer.
H. A. van Beuningen,	Utrecht.
Dr. H. IJssel de Schepper,	Gouda.
G. S. de Clercq, Algem. Secr. Penningm. en Redacteur van het Tijdschrift.	Haarlem.

STICHTINGEN DER MAATSCHAPPIJ IN HET PAVILJOEN.

Koloniaal Museum.

Directeur Dr. M. Greshoff, Haarlem; bibliothecaris: J. J. Verwijnen, Haarlem; Conservator: J. Jeswiet, Haarlem; Conservator-honorair der zoöl. afd. H. Veen, Haarlem.

MUSEUM VAN KUNSTNIJVERHEID.

Directeur: E. A. Von Saher, Haarlem; Assistenten: Mej. M. A. Nieuwenhuyzen Kruseman en Mej. M. S. Ziegeler, Haarlem.

SCHOOL VAN KUNSTNIJVERHEID.

Directeur: E. A. Von Saher; Hoofdleeraar: F. T. Grabijn; Leeraren: J. v. d. Berg, L. Oger, K. Van Leeuwen, F. Zwollo, H. M. Krabbé, W. Swart, J. L. M. Lauweriks, G. J. H. Kerkhoff, J. P. Strijbos, M. Huisenga, S. Jessurum de Mesquita,

---

GEZELSCHAP „LEEGHWATER" TE DELFT.

Opgericht 16 December 1867 door A. Huet.

Contributie *f* 2,50. Geen entrée.

Dit gezelschap stelt zich ten doel het beoefenen der technische wetenschappen door het organiseeren van lezingen over technische onderwerpen en van excursies naar fabrieken, enz.

Bestuur:

A. S. C. Stoop, Voorzitter.
R. Aug. Gorter, Secretaris afd. Werktuigb.
J. H. Müller Jr. Secretaris afd. Electrotechn.
J. T. C. Etty, Penningmeester.

LEZINGEN VAN 1 OCT. 1901—1 OCT. 1902.

17 October 1901. De Heer F. Muller Jz.:
Een en ander over Worthington pompen.

13 November 1901, De Heer E. F. Suringar:
Electrische Trams.

22 Januari 1902. De Heer A. van Driel van Wageningen:
Het seinwezen bij spoorwegen.

12 Februari 1902. De Heer G. de Gelder:
Een dynamo uit werktuigbouwkundig oogpunt.

6 Maart 1902. De Heer N. C. H. Verdam:
De Laval stoomturbine.

20 Maart 1902. Dr. M. de Haas:
De electrische lichtboog als luidsprekende telefoon.

18 April 1902. De Heer C. H. Holst:
Het vervoeren van baggerwerktuigen.

TECHNOLOGISCH GEZELSCHAP.

Opgericht: Delft, 15 December 1890.

Het gezelschap stelt zich ten doel volgens art. 1 der statuten:

1. Het houden van voordrachten op scheikundig en technisch gebied.

2. Het regelen van excursies en ze door voorafgaande bespreking nuttig maken.

3. Het zich in connectie stellen met de voornaamste industrieelen om hen in kennis te stellen met den werkkring van den a. s. technoloog.

Bestuur.

Prof. Dr. S. Hoogewerff, Hoogleeraar aan de P. S., Eere-Voorzitter,

A. J. van der Hoeven, President.
R. A. Weerman, 1e Secretaris.
G. A. Brender à Brandis, 2e Secretaris-Penningmeester.

Eereleden.

Prof. Dr. J. H. van 't Hoff.
Prof. Dr. L. Aronstein, Hoogleeraar aan de P. S. te Delft.
Prof. Dr. M. W. Beyerinck, id. id. id.
Dr. J. Thomée, Arts te Delft.
Dr. G. J. W. Bremer, te Rotterdam.
U. J. Heerma van Voss S.C.Jzn., Beetwortelsuiker-fabrikant, Leur bij Breda.
J. H. W. Westerbaan Muurling, Den Haag.
J. J. Hazewinkel, Directeur proefstation voor Indigo, Klatten.
W. A. Beukers, Schiedam.

Aantal leden op 1 October 1902.

Gewone leden	74
Buitenleden	77
Buitengewone leden	31
	182

OVERZICHT DER LEZINGEN VAN 1 OCT. 1901—1 OCT. 1902.

16 December 1901, De Heer H. ter Meulen.
De contrôle op het stoken van stoomketels.
31 Januari 1902, De Heer D. Pijzel.
Distillatie en Raffinage van petroleumproducten.
3 Maart 1902, De Heer E. L. Selleger.
Papierfabricage.
21 April 1902, De Heer H. Baucke.
Een en ander naar aanleiding van het congres voor bouwmateriaal onderzoek gehouden te Buda-Pest in 1901.

PRACTISCHE STUDIE.

Opgericht 13 Februari 1894.

Eereleden:

J. Kraus, S. G. Everts, W. K. Behrens,
G. H. de Vries Broekman, J. F. Klinkhamer, H. Evers.
Hoogleeraren aan de Polytechnische School.
en E. Gugel,
Oud-Hoogleeraar aan de Polytechnische School.

Contributie *f* 2.50. Geen entrée.

Het gezelschap stelt zich ten doel de belangstelling zijner leden in de civiele en bouwkundige wetenschappen te vergrooten.

Het tracht dit doel te bereiken door:

1°. het doen houden van lezingen;
2°. het aanleggen eener bibliotheek;
3°. het organiseeren van excursies.

LEZINGEN VAN HET JAAR 1901—1902 ZIJN GEWEEST:

20 November 1901, de Heer de Blocq van Kuffeler, Civiel Ingenieur bij den Rijkswaterstaat.
Onderwerp: De haven van Delfzijl.

10 December 1901, de Heer J. J. L. Bourdrez, Civiel Ingenieur.
Onderwerp: Gewapend Beton.

12 Februari 1902, de Heer E. van Konijnenburg, Civiel Ingenieur bij den Rijkswaterstaat.
Onderwerp: De Maasmond.

Bestuur:

D. L. ten Bosch, Voorzitter.
R. A. Verwey, Secretaris.
H. M. W. Werker, Penningmeester.

MIJNBOUWKUNDIGE VEREENIGING.

Deze vereeniging stelt zich ten doel volgens art. 1 der wet:

a. de beoefening der mijnen-ingenieurswetenschappen.
b. de behartiging der belangen van de studeerenden in het Mijnvak.

Zij tracht dit doel te bereiken door het houden van vergaderingen en lezingen en door het laten circuleeren van technische tijdschriften.

Bestuur:

H. Cool,	President.
Ph. A. Bannet,	Secretaris.
P. F. Bliek,	Penningmeester.
J. L. A. Ledeboer,	Bibliothecaris.
F. C. van Lier,	Archivaris.

Eereleden:

Prof. Dr. H. Behrens, Eerevoorzitter,	Hoogl. a. d. P.S.
Prof. Dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk,	„ „ „ „
Prof. Dr. S. Hoogewerff,	„ „ „ „
Prof. Dr. L. Aronstein,	„ „ „ „
Prof. C. J. van Loon,	„ „ „ „
Prof. S. J. Vermaes,	„ „ „ „
C. Blankevoort,	Rijks-Ingenieur der Mijnen.
Dr. J. F. van Bemmelen,	Leeraar a/h Gymnasium, Den Haag.

OVERZICHT DER LEZINGEN VAN 1 OCT. 1901—1 OCT. 1902.

14 November 1901: Spreker Dr. J. F. van Bemmelen. Onderwerp: De Tenger en zijn verband met de Banda-eilanden.

20 Januari 1902: Spreker de Heer J. Stuffken.
Onderwerp: Het boren in drijfzand.
28 Januari 1902: Spreker de heer H. Cool.
Onderwerp: Een tocht door Klein-Azië.

COMMISSIE TOT BEHARTIGING VAN DE STUDIEBELANGEN.

N. J. van der Ley,	Pres.	Werktuigkundige afdeeling.
S. H. Stoffel,	Secr.	„ „
A. J. Boland,	Pres.	Civiele afdeeling.
B. A. Verhey,	Secr.	„ „
G. B. Hogenraad,	Pres.	Mijnbouwkundige afdeeling.
J. L. A. Ledeboer,	Secr.	„ „
R. A. Weerman,	Pres.	Technologische afdeeling.
J. L. van Gijn,	Secr.	„ „
A. Broese van Groenou,		Bouwkundige afdeeling.
A. M. Schippers,		Scheepsbouwkundige afd.
M. J. Granpré Molière, J. A. Schouten,		B_1's en B_2's.

REPETITOREN.

IN DE WISKUNDE EN MECHANICA.

G. F. Biezeno, Zuiderstraat 29.
J. R. van Musschenbroek, C. I. Oostsingel 70 en Witte de Withstraat 64, Den Haag.
K. Bes, Hugo de Grootstraat 25.

IN DE WISKUNDE, MECHANICA, LANDMETEN EN WATERPASSEN.

W. Mantel, C. I., Hypolitusbuurt 3.

IN DE NATUURKUNDE EN DE ELECTROTECHNIEK.

J. M. G. Scheffer, Laan van Overvest 175.

IN DE WERKTUIGBOUWKUNDE EN KENNIS VAN WERKTUIGEN.

J. Z. Risch, Westsingel 2.

IN DE SCHEIKUNDE.

M. van Breukeleveen, T., Vlamingstraat 35.

IN HET LANDMETEN EN WATERPASSEN.

H. de Groot, C. I., Havenstraat 25.
J. E. de Crane, C. I., Gallilëistraat 67, Den Haag.

IN DE MECHANISCHE TECHNOLOGIE.

E. A. Kruysse, W. I., Oude Delft 37.

IN WERKTUIGKUNDIG TEEKENEN EN BESCHRIJVENDE MEETKUNDE.

R. Broesterhuizen, Coenderstraat 37.

IN DE STAATHUISHOUDKUNDE EN ADMINISTRATIEF RECHT.

Mr. H. H. R. Roelofs Heyrmans, Laan van Overvest 143.

Mengelwerk.

en

Varia.

LOUTERING.

Als de zomer over de aarde oplicht, dan trekken de zwervers uit. Dan sluiten zij hun sombere torenkamers of versperren den ingang tot hun bergwoning. De sandalen worden aangeknoopt, de knoestige wandelstaf uit zijn stoffigen bergplaats gehaald, en dan treden zij de lachende wereld in. Een blijde lach zweeft om hun mond, de grijze oogen tintelen van levenslust. Men ziet hen gaarne komen; de geestige scherts ligt op hun mond begraven en ruischt de violenmuziek door den nacht, dan dansen zij als de beste, dan kennen de dorpsmeisjes geen uitgelatener ridder, dan vleien zij zich in ongekende weelde tegen de breede mannenborst. De jasmijnboschjes zouden het kunnen getuigen, dat geen ander zoo van liefde en zoeten min kan spreken, geen zulke smachtende vrouwenblikken kan opwekken! En de wereld spreekt van hen als de eeuwige, onbezorgde jeugd, noemt hen de goden van vroolijkheid en levenslust.

Maar hoe zou haar oordeel zijn, als zij de lustige zwervers bij somberen herfst- en winterdag kon aanschouwen? Dan staren hun oogen zoo somber naar de vliegende luchten, dan zitten zij uren en uren te luisteren naar het gehuil van den stormwind, dan plooit een droeve, droeve lach hun lippen, als de zomersche tafereelen hun geestesoog voorbijvliegen, dan is alle gemaaktheid, alle opgeschroefde vroolijkheid verre, dan knaagt en schrijnt de hooge weemoed, dan

fluistert hun viool van strijd en angst en ellende, dan klinken bittere woorden over 's werelds verdorvenheid door de eenzame kluis.

Jaren geleden dwaalde ik eens dagen achtereen door sombere, hooge dennenbosschen. Nu en dan opende zich het woud en lag de heide in bloeiende pracht voor mij. In teere, wonderschoone kleuren welfde de hemel zich over de bloeiende vlakte. Heel in de verte lag dan, als een donkere, smalle streep, de grens van nieuwe bosschen, en schitterden de berken zilverwit aan haar zoomen. Plechtig klonken de tonen der schapebellen door de luchten en ruischte het gelui van verre dorpsklokken aan.

Slechts rust en kalmte en vrede om mij heen in een omgeving van machtig natuurschoon!

Maar niet gansch alleen was ik hier. Al dra bemerkte ik de tegenwoordigheid van een ander mensch; eerst zag ik hem slechts nu en dan tusschen de hooge dennenstammen doorgluren, dan volgde hij mij op een afstand, en ten slotte voegde de vreemdeling zich bij mij, om tijden lang mijn onafscheidelijken metgezel te zijn. Zijn haren waren grijs, somber en diepliggend zijn oogen en mager zijn gestalte. Hij leek een oude, afgeleefde grijsaard, en in waarheid was hij nog zeer jong. Zijn gang was sleepend en zijn rug gebogen, en in die geheimzinnige moede oogen schitterde nooit het verjongende levensvuur. Alle zonden dezer stervende wereld waren hem eigen, geen frissche gedachte ging door zijn hersenen, afgeleefd was hij, naar lichaam en ziel.

Dat was de Weemoed, die in die bosschen mijn trouwe kameraad werd. Hij trok met mij verder de wereld door, zijn moede hoofd rustte steeds tegen mijn schouder, en zijn

zware hand op mijn arm. Eens was mijn gang luchtig, maar sinds die dagen in de sombere zwarte dennenbosschen, drukt mijn metgezel mij neder en matigt mijn pas, en mijn gang is zwaar en vermoeid, en gebogen is mijn rug.

Eertijds, ja, toen danste ik door het leven, dat al lachte hel op van levenslust en vroolijkheid; daar waren de lichtende zalen vol schoone vrouwen, de vroolijke studentenkringen met nooit geziene, geniale feesten, met ongekende vriendschapsbanden! Dat was het leven, zooals ik het de gansche wereld zou gunnen en .... zou bezorgen. Toen was zij mij als een bloeiende tuin van louter bloemen in helle schittertinten. En mochten soms klanken van leed en smart opduikelen te midden van alle schoonheid, het jeugdig enthousiasme wist ze te drijven in de banen van het tijdelijk vervormende, gewijd aan een opgroeien tot gelijk geluk in het schoone leven.

O, Weemoed, waarom zijt gij tot mij gekomen? Waarom was 't juist de heilige ongerepte natuur, die mij tot U en U tot mij dreef? Waarom? Verdwenen is het vertrouwen in het vroolijke geluksleven, en gij zijt gekomen! En een leven zonder vertrouwen, zonder hoop op betere tijden, heeft opgehouden leven te zijn. Dan wordt het èèrst een angstig rukken aan de ketenen en dàn een berusten in het harde lot. En dat is de dood!

Zoo trokken wij dan op naar de menschheid, mijn weemoedsvriend en ik. En wij mengden ons te midden van haar feestende en haar lijdende, haar arbeidende en haar nietsdoende kinderen. Mijn oogen stonden helder en blikten rond tot alle diepten gepeild waren. De deugden, ja, die waren er vele, maar daarnaast veel slechts; daar waren er, die goed wilden zijn, en die niet konden, want velen hielden

hen tegen; daar waren de arme zieken, die wilden leven en genieten, gelukkig zijn en gelukkig maken, en zij konden niet, reeds was het leven niet meer voor hen.

Door hun lange rijen schreed ik heen, menig verbaasd oog vestigde zich op mijn zonderlingen metgezel, maar ook velen begroetten hem als een ouden bekende.

Na hen bezochten wij de werkers in de fabrieken en mijnen, in de donkere werkplaatsen en in de vrije natuur. En ook hier kon ik 's levens geluk niet terug vinden, ook hier drukte ik menigmaal in groote sympathie de zware hand op mijn arm. Hier vond hij minder bekenden, velen hunner was alle geestesleven vreemd, noch geluk, noch weemoed waren hiertoe doorgedrongen, 't verdriet en de onverschilligheid soms beter.

En hun meesters, de groote handelslieden, de machtige fabrikanten? Meer winst, meer geld, dat was een streven, dat ook hen neerdrukte, soms naar poelen van koude berekening. Een streven, dat hen tevens tegen wil en dank vasthield in ruwe onmenschelijkheid, waar slechts menschelijkheid tot geluk kan leiden. Ook hen was niet de vreugde van het leven, en velen hunner drukten de hand van mijn geleider, al was het dan ook in het verborgen.

Nog vele anderen bezochten wij en overal trof hij vrienden, en steeds voelde ik mij meer tot hem aangetrokken.

Want gij, Weemoed, moogt wel de verjager van mijn geloof in geluk en levenslust en schoonheid zijn, maar toch heb ik mij aan U gehecht. Want nu eerst voel ik, dat hun bijzijn steeds een bedreiging met vertrek in zich hield, dat zij waren ongedurig en geen vertrouwen waardig. Zij waren als een hel opschitterend licht, nu opstralend, dan verdwijnend, en eens voor goed. Maar gij, Weemoed, zijt een

trouwe kameraad, om op te bouwen als op een rots, niet een wiens bijzijn opheft, — om weer neer te laten storten, — maar dat weldadig aandoet, zonder meer. Gij zijt als het blanke maanlicht, zacht, weinig merkbaar, en toch geweldig in stille kracht.

Jaren verliepen, langzaam, egaal en kleurloos stroomde het leven over mij heen, en om mij een licht, zoo zacht, zoo teer. Nauwelijks trilden de bladeren der boomen, slechts verre, verre, geluiden kwamen tot mij, flauw hoorbaar. Grijs was de lucht, grijs de bosschen, grijs de velden. Slap hingen mijn armen neer en vermoeid was mijn lichaam.

In lange, eindelooze rij trok de menschheid voor mij langs, onhoorbaar in de schemering. Mijn oog rustte op hen in passielooze kalmte.

Daar waren er met 't jonge enthousiasme, mij zoo bekend van weleer. En ik wist, dat dit gedoemd was ten onder te gaan, als zij de werkelijkheid van het leven zouden leeren kennen. Weer anderen waren de vrienden van weemoed of krankzinnigen loszin, van onverschilligheid of stillen haat. Tot eensklaps het tafereel veranderde, de grauwe lucht als rag uit elkaar scheurde, terwijl de zon in ongekende pracht boven den horizont verrees, en een zee van licht over de velden des levens uitstortte.

Nog duurde de rij der menschheid, maar gansch andere schepselen schenen het, die nu voor mijn verbaasd oog optrokken. Hun houding was recht, hun stap koen en vol zelfvertrouwen, en over hun gezichten lichtte een ongekenden glans. Hoog opgeheven het hoofd, schitterden de oogen van geweldige levenskracht. Hun verschijning was mij als de openbaring van een nieuw leven. Niet was dit het ijle enthousiasme van louter luchtkasteelen, daarvoor was hun

verschijning te rustig, hun denkend voorhoofd te diep gegroefd. Nog veel minder de wanhopige berusting, de schijndood van levenskracht, die de wegbereider van den weemoed is.

Voor hen uit ging een vrouw, zóó schoon en hoog en trotsch, dat haar voorkomen mij een eerbied inboezemde, zóó dat ook ik het hoofd ophief, de doffe vermoeidheid van mij afschudde en stond vrij en kaarsrecht als weleer.

Zij trad op mij toe, en sprak: „Ik breng U de Idealen dezer wereld, dat zij U steunen en sterken; plaats ze naast de werkelijkheid, raadpleeg de geleerden aller tijden en gij zult zijn als hen, die daar voor U heen trekken in mannelijke kracht.

Weemoed, mag U ter neder drukken, laat mij aan Uw andere zijde gaan, en uw vaste stap zal een belofte voor de toekomst zijn."

Zoo zetten wij onzen tocht door het leven voort en zij voerde mij langs allen, die haar gediend hadden, door alle tijden heen.

Voor de brandstapels der oudheid, de schavotten der middeleeuwen was het, dat zij mijn vertrouwen won. De godsdiensten aller eeuwen, hetzij met een, met duizend goden, in hout of steen of gansch niet afgebeeld, hebben de wereld, geschraagd, gedreven door krachten, die slechts het goede ten doel hadden. Daar werd gefaald zoo menigmaal, maar het hemelsch ideaal bleef ongerept daar staan. In haar naam werd veel gelogen en gemoord, dat was de smaad, die haar innerlijk wezen niet raakte, zij bleef staan en sterkte de menschheid, beurde ze op, gaf ze een doel voor het leven: het geluk hiernamaals!

En de vrouw aan mijn zijde wees mij haar volgelingen en daar straalde in alle die oogen een licht van vertrouwen,

geloof en hoop. „Vraag niet of hun vertrouwen, hun hoop niet zal beschaamd worden, zie slechts hun herboren jeugd. En zoo gij niet kunt gelooven als zij, benijd ze, en alle spot en verachting zij verre van U." „Maar zij die door het geloof hun euveldaden en leugens trachten te heiligen, hun zij Uw hoon, temeer, naarmate gij gelooft!"

„Dit was het hemelsch ideaal, dat ik U toonde, nu rest mij nog een ander, dat slechts van deze wereld is".

Het was in de parlementen der natiën, in de vergaderzalen der arbeiderswijken, in de studeercel der geleerden, dat ik het socialisme leerde kennen. Opgebloeid, als een jonge boom van harde, sterke vezelen, heeft het zich in de wereld geplant, en haar wortels geslagen in alle kringen en standen, maar hoofdzakelijk in die der noeste werkers, de arbeiders der gansche wereld. En waar eens de armen der aarde met gebukte hoofden voortgingen, daar gaan zij nu fier en trotsch. Want hun is het geloof in een betere wereld, en dit geloof beurt hen op, geeft ze het vertrouwen, dat ook in dit leven voor hen geluk kan groeien. Daar mag strijd zijn, de wereld in een kamp gewikkeld worden, als nooit gezien, maar het zal gaan om het geluk, in dienst van het goede. En duizenden hebben een levensdoel gekregen, hun leer verbreidt zich, en heft nieuwen op, en brengt vertrouwen tot in de schamelste hutten.

„Vraag niet," sprak de vrouw aan mijn zijde, „of hun geloof niet zal beschaamd worden. Ziet om u hoevelen het opheft. En kunt gij niet tot de hunnen behooren, eerbiedig hun streven! Want het is een eeuwig menschenrecht voor zijn geluk te kampen."

Dankbaar drukte ik haar hand, want mij was nu de menschheid lief, nog had zij idealen, en eeuwig zouden deze

daar zijn; nieuwe treden in de plaats van afgestorvene, steeds een doel daarstellend, hoog verheven boven alle klein en nietswaardig gedoe!

Dat was de loutering van mijn leven, mij gewerden de idealen dezer wereld. Nu heeft mijn leven een doel, mijn streven een grond, en dit is de vernietiging van allen weemoed geweest. Mijn grijze geleider is heen gegaan en de hooge Vrouwe aan mijn zijde, schrijdt naast mij voort, heft mij op, als ik struikelen mocht, drukt mij neer, als wuften zin en ongeduld mij voortstuwen.

Hoog en moeilijk is de taak, die Zij aan de wereld oplegt, maar Haar is de kracht van het goede te willen. Zij is als het heldere kleurvolle zonlicht, geweldig in kracht, hoog en onbereikbaar, verjongend en versterkend tot een tweede jeugd, gelouterd door den ernst des levens.

De zwervende ridders, mogen lachen in de wereld, en weenen in hun afzondering, maar de gloed van hun leven is hun geloof in idealen. Dan zullen zij allen scherts op zij zetten, dan iedere smartelijke gedachte afbreken, wanneer het Ideaal hen roept. Dan ook zullen zij weer door de wereld trekken, hun leer verkondigen in paleizen en in lichtende zalen, in hutten en in de modder der straten. Hun oog zal gloeien van een vuur, dat slechts het geloof in 't ideaal hun geven kan, hun woorden zullen klinken als zware muziek in zuivere harmonie. Hun volgelingen zullen vele zijn, zij allen zullen door de wereld trekken en de blijde boodschap brengen, geen vermoeienis en geen smart, geen honger en geen dorst zullen zij kennen, want hun zijn de idealen dezer wereld.

Want het Ideaal is de Kracht van het leven! W. L.

TWEE VERZEN.

I.

Mijn venster vroeg schittert in zonneschijn,
Een gouden toevlucht voor verborgen leed —
Maar als de dagen zacht vergangen zijn,
Komt een verlangen, dat gèen morgen weet.

In lichte dagen had mijn ziel gevonden
Een warm geluk van vriendschap, dat in nacht
Van droevig schreien om gestorven zonden
Een lach van liefde in haar leven bracht. . . .

Na eenzaam kwijnen is het stil gestorven.
En zacht begraven bij wat idealen
Waarmee zij door het leven had gezworven. . . .

Maar als de nacht daalt na een dag van zorgen,
Komt mijn verlangen van dien lichten tijd verhalen
Totdat de zon roept met een nieuwen morgen.

II.

Dat wilde ruischen in den zwarten nacht,
Die eindelooze diepte in den hemel boven —
't Klinkt als een kreet om weer te mogen gelooven
Aan een geluk, dat ik een logen dacht.

Dat woelen van den wind door dorre blaren,
Die onbegrepen zangen in hun rustloos dwalen. . . .
Een lied van opstanding voor zonnige idealen,
Die in des levens dorheid lang gestorven waren. . .

Zacht ruischt de regen op 't verlaten land;
Vertrouwelijk en troostend, als 'n moederhand
Moet wezen voor 'n droevig snikkend kind. . . .

Ik heb dit nooit gekend, dan in wat doode droomen. . .
Maar nù vaart machtig door de hooge boomen
De triomphzang van den wind!

IL SOGNO.

SNEEUW.

Droef valt de sneeuw —
Als blanke duiven
Warlen de vlokken ter aarde neer
En dekken zachtkens de stille wegen,
Met witte vlerken
Donzig teer.

Laat mij alleen
En laat mij weenen,
Want 'k heb mijn liefste
Nu niet meer.
'k Wil aan haar denken
En om haar treuren —
Droef valt de sneeuw
Ter aarde neer.

Een witte lijkwa
Van mijne liefde
Zij ligt nu dood
En stil terneer.
O, laat mij treuren
En zachtkens weenen.
Droef valt de sneeuw
In vlokken neer.

H. R.

GELOOF.

Heb je wel eens bij het sterrengeflonker
Gewandeld langs 't strand van de zee,
Terwijl er de golven in 't nachtelijk donker
Zacht deinden in sluimrenden vree,
En heb je dan wel eens gedacht bij je zelve
Wat zingen die golven zoo zacht?
Als ware 't een zang van sirenen en elven
In 't heilige uur van den nacht.
Heb nooit je getracht er dien zang van de golven
Te vatten. . . . Ik heb het gedaan,
En 't was mij als kwam 't uit de diepte gedolven
En kon ik de stemmen verstaan:
Ze zongen van 't telkens verschijnen
En weder te niet gaan op aard,
Het komen en weder verdwijnen,
Het rijzen met dalen gepaard.
Zij zongen er zachtkens van 't eeuwig verglijden
Der dingen — 't kortstondig bestaan,
Het wereldrefrein van de vlietende tijden:
Vergankelijkheid — IJdelheid — Waan,
Maar ook klonk een stem in den duisteren nacht
Hoe alles op aarde ook vliedt,
Geloof, geloof en vertrouw op een hoogere macht,
Die eeuwiglijk blijft en schep daaruit uw kracht,
En wankel, o, wankel dan niet.

H. R.

FRAGMENT.

Het diep-blauwe van de zee, héél ver, kwam lichtend nader, ging over in groen en dan licht-groen tot grijsachtig, dáár waar het strandkiezel zichtbaar werd door en tusschen de mollige golfrimpeltjes, nu nog zóó in rust van ebbe.

Kleine kuiltjes werden gevuld met lief-zacht geklots en dan met gesis en geschuim stroomde langs strandhelling weer terug het water om vrij te laten de schelpjes en parelmoeren plaatjes die naschitterden in haar vroolijke natheid.... en kleine krabbetjes liepen snel af en aan, vluchtend nu en komend dan weer en kruipend dan plots angstig in de kuilen, wanneer stappen ze verschrikten.

Verder op, het zwarte zand zilverlicht door de schittering van millioenen zoutkristalletjes.

Hooge schaduwrijke boomen groeiden tot vlak aan zee. Meer landwaarts de rijzige klapperstammen met groene blarenpluim hoog zich opstekend boven de tamarinden en eucallipten. En daartusschen dicht struikgewas, verbergend achter zich moerassen, waarin gleden met lenig geschuifel langs verdorde takken, gevlekte leguanen zoo een enkel naderend geluid ze opjoeg.

Overal gefluit van vogels, gekras van kraaien. Van tak-op-tak-springende eekhoorns, boomkruipertjes, die snaveltikten, rustig breed-uit zwevende kiekendieven, die schrilden, het geklepper der klapperboomblaren, monotoon accompagnement

bij de vogelgeluiden .... het werkte alles om te geven een indruk van natuurweelde, vol afwisseling van kleuren en vormen, daarbij toch rustig, eenvoudig. Kamponghuizen hier en daar leken groote houtstapels met atapbedekking.... eromheen op proper geveegden zwarten grond kakelende kippen, leelijk grijnzende honden, spelende kinderen, die waren bruin, naakt, natuurlijk .... op een rustbank loomliggende mannen, vlechtend hun netten voor vischvangst; de vrouwen loopende af en aan naar waterputten, waaruit na gekraak en gepiep van den emmerhefboom, water werd opgeschept.

Scherp contrast met het aanribbelend ebbewater, dat zoo speelsch het strandzand drenkte met achterlating van ronde schuimplekjes, lagen de oude vermolmde boomstammen in eeuwige rust.

Aanhoudende golfslagen bij stormvloeden hadden de klei om de wortels weggespoeld, toen ze verteerd langzaam, totdat geen weerstand meer mogelijk was tegen windstooten, die hadden omvergerukt de stammen en de zee zette kalm nu het vernielingswerk voort.

Vreemd was een onbegroeide plek tusschen de weelderige groei eromheen; er stroomde daar een beekje, afwatering van een der strandmeeren, in zee. En juist tegenover de uitmonding op eenigen afstand lag de romp van een daar vergaan schip.

De brandinggolven, met enorme volharding, dreven aan, krulden om, vormend breede lijnen schuim, dat leek van ver op kant, fijn en artistiek, luchtig geweven, om over te gaan in leelijke groote vlekken, wachtend met gesis op een volgende zee-aanrolling om te worden meegevoerd alweer... zoo steeds uur aan uur, eeuwenlang hetzelfde.

En dan verder sloegen de golven zich stuk op het ijzeren wrak, dat daar lange jaren reeds lag, trotseerend elke stormvloed met duldelooze bedaardheid.

. . . . . .

Theo voelde in deze omgeving een onuitsprekelijk verlangen naar Holland.

Heerlijk vond hij het te blijven aanzien het gespeel der waterkrullingen, te blijven hooren het geklots tegen het wrak, het geruis, met monotoone opéénvolging, van omkrullende lange brandinggolven.

Zijn gedachten werden rustiger — z'n mijmeren werd geregelder, en al voelde hij nu ook een groote droefheid opkomen, het deed hem goed alleen en waar te zijn tegenover zich zelven.

Hoe verlangde hij nu terug naar het liefste moment van z'n leven — jaren waren er over heen gegaan, toch herinnerde hij het zich nog goed.

. . . . . .

't Was op een bal geweest toen ze beiden hadden gevoeld hun groote genegenheid.

Heerlijk hadden ze samen rondgewalsd door de zwierende paren, alleen voor elkaar, ver weg van de woeling en een atmosfeer van gevoelloosheid, die zwaar neerhing in de warme zaal.

Ze hoorden niet de banale gezegden overal, ze zagen niet de gechauffeerde gezichten, de dol-schitterende oogen, de hijgende borsten, de zweet natte voorhoofden.

Ze voelden zich niet in het leven, zooals het daar was over de dansenden, de jonge vrouwen en meisjes in zachte kleuren van toiletten passende bij bouw, bij lichaamtint, de

jonge mannen stijf en hard daartusschen in 't zwart, allen gaande met elkaar in rythmisch beweeg mee met muziek.

Hoog boven de rondzwierenden hingen de kronen van vroolijk-aanzien-gevend licht. Zachtkens en zoet klonken de sleeptonen van weemoed-wals.

Scherp daartegen verbraken geluiden van menschenstemmen, luid-banaal-lachend-en-juichend, onharmonieus de sympathieke streelingen van muziek.

Droef was de indruk van de meevoerende dans, vol zelfzucht, vol trots, vol ironie-lach en schijngenot, de heeren vestigend hun oogen op de mooi-gevulde schouders en armrondingen, vaster drukkend aan zich de jonge vrouwen, die wilden wel de sterkere druk om warm te steunen tegen de mannelijven. Alles duizelde voor het oog, warmte trillerde op, de muziek versmolt de geluiden in zich.

Ze hadden zich losgemaakt uit de cirkelingen, Blanca en hij.

Zij was lief in haar eenvoud, mooi het haar opgenomen in licht-blonde krioellijnen, beschermend niet meer de blanke ronde schouders, de milde lijn van hals en armen.

Zoo lief keken haar oogen, zoo gratievol waren haar bewegingen.

Ze waren gaan zitten te-midden van een groep palmen. groene versiering, stijf geplaatst hier en daar.

Zoo leek het leven hen een droom, een donzige droom, onbestemd nu zwevend naar gewoonheid of naar zachtere indrukken, in het onzeker gegons van geluiden, die wild kwamen tot hen nu eens, en dan weer door teere tonen van muziek hun harten veréénden in één heerlijke oplossing.

Telkens bewoog een zoeltje door een open raam boven hun hoofden de palmblaadren, die monotoon zuchtten dan tegen elkaar in een onophoudelijke wrijving.

Wonnige walsgeluiden verheerlijkten hun samenzijn en ze fluisterden in de zielen van twee, zachtkens „liefde", „liefde".

Zoo afwisselend was hun gevoel, zoo overgaand door impressies, lenteweeldrig... weemoedig... verlangend... tevreden.

Lief-vertrouwlijk zaten ze naast elkaar; dicht bij hadden ze hun stoelen geschoven; warm en zonnig voelden ze hun uitstralende liefde.

Zacht hield hij haar middel omvat in een zalige omhelzing; de andere hand speelde met haar vingers en streelde die zacht-warm — over hen ging nu en dan een koel, frisch zoeltje van buiten.

In één genieting opgaand, zich droomend in één geluk, trekkend naar één sfeer van lieve hart-impressie, zochten de oogen elkaar om te lezen diep in 't gemoed, dat trilde zoo fijn nu, elke indruk verwerkend tot eén klank, één trilling van liefde.

Er sprak jeugd uit hun houding, jeugd die wilde vrijheid, die verlangde naar liefde, naar zacht gevoel, er was innig vertrouwen in hun samenzijn.

En langzaam kwam toen over hen een mystieke aanvoeling des harten, een stille verfijning hunner zielen, die nu opkrachtigden in het gemoed, de vage doezelingen van elkaar liefhebben, tot een werkelijk bewùstzijn van geluk te zullen vinden in het blijven leven zoo — in het blijven voelen zoo.

Woorden hadden bij uiting slechts kunnen verwonden hun stil geluk, en toch niet méér verhelderen hun denken en hoopen; in dit moment was alles om ze heen een opwekking tot liefde, de danswoelingen vèr van hun, de drukkende atmosfeer dàarboven.... over hèn een frissche koelte, die deed ritselen statig en rustig de groote, groene palmen, een milde oase van liefde vormend in het woeste, bruske bestaan.

En voelend in zich een groot vertrouwend liefhebben, vleide Blanca haar hoofdje tegen hem, stralende terug met haar oogen in de zijne, een groote zaligheid, een teer beminnen.

En hij boog zich over haar en drukte een innige kus op haar voorhoofdje; het was een krachtige, heilige uiting van hun intens geluk.

Ver waren de walstonen als een hymne, het fluisteren der palmbladeren een zachte gehoor-streeling.

. . . . . .

Opeens toen werden ze teruggeschrikt uit dat kortstondig moment van gevoelsleven, in de werkelijke bevatting van wat om hen gebeurde en hard kwam toen weer het besef van te moeten verbergen wat hun harten naar elkaar deed verlangen en te moeten neerzitten onverschillig weer, sprekend doodgewoon over een in der haast gekozen onderwerp, omdat veel paren kwamen, die gingen uitrusten na den dans, temidden der palmen, op de sofa's en stoelen.

Het was plotseling niets dan scherts om hen heen, wat ze hoorden; daartusschen scherp lachen, dof gemompel — de zachte omgeving van hun liefde was nu een geschok van heftig bewogen waaiers, een nerveuse opbruischi:ng van aankomenden en opstaanden, een wereld van oppervlakkigheid, van flirt, waarin uitblonken luid-lachende, op-één-hoop-staande jongelieden, die allen zochten te bevredigen de wellust van hun eigen-ik, het groote egoïsme.

Hier en daar waren gaan zitten sommigen, starende, zonder conversatie, een domme lach op 't gezicht om te verbergen de onwetendheid van te vinden een gesprek, en als plotse vreugde losbarstte in een der clubjes, dan even keken ze daarheen, steeds met de bête glimlach, niet begrijpend, hoe men kon genieting vinden in zoo'n luidruchtigheid.

Ook Blanca en hij zaten stil en ze zeiden niets, dan af en toe een opmerking. Uit hun oogen sprak echter niet een onkunde, uit hun lach niet een fantasieloos verstand, maar geluk straalde weg van ze, en hun lachen, dat kwam af en toe, wanneer ze elkaar aankeken, was een uiting van gelaten onbevredigdheid, door de verstoring van hun vertrouwelijk samenzijn; ze hadden meer willen genieten; nu kon het niet meer, want straks als de nieuwe dans begon zou Blanca worden gehaald van hem, zouden ze even knikken tegen elkaar en bedanken, zou ook hij gaan zoeken de dame, die z'n balboekje aanwees.

En dan gescheiden van elkaar, geplaatst midden in de onverschilligheid, zouden ze weer voelen weggaan van zich die mooie indrukken en alleen overhouden een bewust-voelen van liefde, dat altijd zou blijven zweven tusschen hen, dat op zou vroolijken weer hun lach, nu anders tegen vreemden, dat aan zou sterken de lust tot gesprek, doelloos tegen anderen.

De avond ging om, nog eens had hij met Blanca kunnen dansen, maar 't was niet meer het gevoel van straks, dat verwekt werd uit hun gedachten. Het was nu een zenuwachtige afschrik van het eind, als ze moesten gaan van elkaar, en alsof die nervositeit teveel inwerkte, voelden ze zich steeds meer onbevredigd, voelden ze wegvallen de zachte streeling van hun gemoed en hielden ze alleen over het bewustzijn van een gebeurd feit, dat ze gebonden had, in eenvoudige liefde ontstaan, uit groote sympathie, langzaam en toevallig dezen avond geopenbaard aan hun harten.

En toen kwam het oogenblik van Blanca's vertrekken; hij had haar zeer galant haar sortie omgeslagen en ze hadden elkaar de hand gedrukt vol expressie — toen was het opeens als iets groots de herinnering aan den avond, maar ook

duidelijk stond voor hen nu de waarheid en de ernst van hun liefde, uitgesproken door dat ééne kortstondige intiem samenzijn.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Zacht aandeinend in lange plooien kwamen golven rollen op het strand, lief-gonzend met monotoon weemoed-gedons.

Rimpeltjes vol weelde-rondingen, veréénden zich tot mollig mooi, met kanten kopjes, wit, vol zoete speelschheid. . . . .

Heel ver Batavia's haven, waar weg ging een stoomschip, als kleine stip zichtbaar, met daarboven bruin-dikke wolken rook.

Theo staarde daarheen met een innig verlangen mee te kunnen, en tegelijk dreven z'n gedachten naar de toekomst die was gelukkig, nog vol verwachting.

A.

GRAFZANG.

Mijn vrienden, ik ga sterven,
Door de beeren in 't graf gedreven.
En samen zult gij erven
Wat nog over is gebleven.

Aan U, o Muzenzoon,
Vermaak ik mijn dictaten.
Ze zijn nog maagd'lijk schoon,
Ge hebt dus geen last van hyaten.

Daarbij nog mijn Minerva,
Die mij nooit genoeg inspireerde.
— Ze verbetere zich bij U —
Om te weten wat ik niet leerde.

Aan U, o zoon van Israel,
Wat ik moerde in mijn leven,
't Is een schrale tijd,
Misschien dat ze er iets nog voor geven.

Mijn oude groenenbroek,
Vol herinneringen en vlekken,
Zal U, o Mijn-ingenieur,
In de mijnen uw beenen bedekken.

En aan U, o Jan student,
De champagne, die 'k vergat te betalen
Daar zult ge een fuif mee geven
Er al mijn vrienden bij halen.

Och als er in de hel,
Toch maar champagne ware!
Dan zou 'k met vroolijk hart
Den hades binnen varen.

Daarom nog dit verzoek,
Aan U, mijn lieve vrinden.
Houd één flesch slechts apart,
De beste, die ge kunt vinden.

Die moet als grafsteen fungeeren.
Ge zult hem omringen met kelken
En als de zomer dan komt
Zullen ook die verwelken.

Maar dan, op een snikheete dag,
Als de vogels niet meer kunnen zingen,
Dan zal, met een luide knal
De kurk van de flesch afspringen.

En 't heerlijk schuimenden vocht
Zal mijn graf dan overstroomen
En zalig zal ik beneden
Dan van champagne droomen.

Ik zat er alleen in den sneltrein
In starende mijmerij,
Daar buiten vlogen de boomen
In ijlende wedren voorbij.

Zoo vliegen ook mijn gedachten
In mijn verwarde brein
O, zullen wij niet spoedig
Eens aan een halte zijn?

H. R.

AVOND.

't Is avond, de lichtjens weerspieglen
In 't water hun vriendlijken gloed,
Een doodkalme rust waart alomme
En doet er het harte goed.

't Is of er den geest van den zwijger
Uit vroegeren, roemrijken tijd,
Nu waart langs de grachtkens die, domlen
In stille verlatenheid.

Daar breekt er op eenmaal de stilte
Der sluimrende, deftige stad,
En blijuit jublen drie stemmen
Een lustig Io-vivat.

H. R.

* * *

Wanneer een vent een nulpunt is,
Maar 't aardigjes cacheert,
Met een klein beetje studiegeld
Maar toch heel veel verteert,

Geen vriend maar ook geen vijand heeft,
Met hoonen veel bedekt,
Dan kunt ge wel haast zeker zijn
Die vent, die heet correct.

Doch is het absoluut een zwijn,
Dat niemand lijden mag
Waar iedereen het van berouwt
Dat hij ooit 't daglicht zag,

Lapt hij zijn moeders spaarduiten
Gewetenloos er door,
Dan komt dat, zegt men, absoluut
In de beste families voor.

JANO.

REVERIE!

Palais de justice.

Eens was ik, 's avonds, in een breede straat. Mist hulde lantaarnrijen in wazigen lichtglim, waardoor een hèller streep liep: de lijn der gasvlammen, een lijn, die neerboog en dan weer opklom tot, vèrweg, aan de voeten van een donkeren reus.

Somber dreigend stond hij daar, in den wazigen lichtschemer, die vloeide uit de glanzende streep.

Tot ik, nader komende, zag een machtig bouwwerk, dat troonde hoog boven de woelige stad, marktplaats der zonde; een grijzen Kolos, die waakte voor het Recht, neerziend, in eigen, hoog besef van onkrenkbare waardigheid, op het nietig gedoe daar beneden.

En zoo sterk een macht ging uit van den steenen kolos, dat rondom àl stilte was, diepe stilte van vallenden nacht; reine stilte, die geen gerucht gedoogt. En leunend op een balustrade, àchter mij de zuilen en trappen, de koepels en gaanderijen van het Paleis des Rechts, vóór mij de stad vol licht, heb ik gedroomd een vreemden droom. Ik droomde van een tijd, gansch vreemd geworden;

Van Rijkaards, verzwakt door eentonige rust, genietend in hunne paleizen, ònder de muren van den Tempel des Rechts; van bevende armen, die tot dien Tempel kwamen in duisternis des nachts, smeekend om Recht;

Van een hulpeloos proletariaat, morrend, jammerend slachtoffer van slecht onderwijs;

Van handelsvorsten, sybaritische prinsen, praalzieke hovelingen;

Van kunstenaars, die de grens van het mogelijke verschoven tot exces van ongerijmdheid.

En achter mij strekte de Reus zijne steenen leden, maar niet hun, die die bescherming behoefden, bood hij zijnen steun.

Ik droomde voort van die groote, groote stad, die te slapen lag; waar binnen de muren van krotten en paleizen geleden en gestreden werd, in weelde gewenteld, in wellust gezwelgd.

En snel voorbij vliet er het wufte leven!

Is het daarom, dat ik ben gaan houden, innig ben gaan houden van de stille gracie van het land, de melancholie der vlakten; de diepe, diepe stilte van het pijnwoud?

Is het om die kalmte, die Rust?

Een nacht, dat de vliegen zoemen hun eentonig lied, en van vèr, in de poelen en sloten, de kikkers hun zang doen groeien in kracht, aanzwellen tot een machtig koor, dat wijd heen klinkt, en in droef-monotoon mineur bromt en gonst door de stilte;

Een nacht, en het hooi geurt, dàn wil ik rusten, zien dansen de muggen, gouden vlekjes in den schemer; wil ik hooren het lied der welverscholen nachtzangers in de halmen, en droomerig mij verwonderen, dat ik zoo ben gaan houden van het land.

Ik zie het vee zwerven in de weiden: de lange, helwitte stofwegen tusschen de velden kronkelen, en slanke populieren ritselen hun geheimzinnig lied, dat zweeft van rij tot rij dier trouwe wachters langs de wegen.

En de wilgen ruischen mede, en het riet fluistert de leliën toe. De zon is verdwenen achter een donkere wolkbank, en roze en violette strepen wijzen aan den gevolgenden weg. Schemer daalt neer uit dichte bladerkronen, en vloeit uit over het aardrijk.

Ontwakend zag ik weder het Paleis!

Brussel Nov. 1902. M. DE F.

TOEKOMSTDROOM.

In vroolijken vriendenkring zat ik voor den haard der S. P. Daarin een knappend vuurtje, daarvoor een tafeltje, met daarop glazen met fonkelenden wijn en roodgekapte kaarsen en daaromheen de gezellige groote leeren stoelen, met daarin levenslustige studentjes.

Toen sliep ik in en droomde een droom zoo vreemd en zonderling, dat ik plots met een schrik wakker werd, tot groote verbazing van het gezelschap de heele societeit doorholde, ieder persoon en voorwerp met aandacht beschouwde en betastte, alsof ik vreesde, dat zij niet in werkelijkheid daar zouden zijn.

Ik moest mijn gedrag verklaren, en knusjes om het vuur gezeten in het zachte kaarsenlicht, heb ik de tafelronde mijn droom verteld:

„Het was in het jaar 2000. Ik liep door de Delftsche straten; daar waren nog de torens, en de grachtjes met hun antieke huizen. Dat al was hetzelfde gebleven, maar de bewoners schier onherkenbaar veranderd.

Zoo stond de P. S. nog op zijn plaats, en lagen nog op maximalen afstand daarvan de bijgebouwen. Maar zij, die zich daar laafden aan den bron der wetenschappen, waren mij schepselen uit een andere wereld. Ieder hunner had een groot wit nummer op zijn rug, nummers, die tot in de duizenden liepen. Deze nummergewoonte was ingevoerd door

de studentenvakvereeniging. Die corporatie zelve, werd mij geschetst, als de volmaking der commissie van studiebelangen. Door haar was ook het Corps langzamerhand te niet gegaan.

In de Senaatskamer vond ik hun bestuur. De heeren vermeidden zich met het organiseeren van een boycot van een of ander professor, die gezegd had, dat de heeren studenten niet meer wisten wat jeugd was. Nu erg vroolijk zag dat bestuur er niet uit, veeleer bijzonder saai.

Door hen vernam ik, dat in het gebouw der societeit sinds jaren een coöperatief restaurant bestond, dat nog automatisch werkte bovendien, om mogelijke bediendenkwesties te voorkomen. Eten, drinken, studiebehoeften, kleeren, dassen, boorden, lamlendigheid, alles werd coöperatief in ruime mate de studeerende nummermenschen toegevoerd. De heeren noemden dat de vooruitgang in de studentenmaatschappij.

Mij leek het veeleer dat de vooruitgang helaas de studentenmaatschappij had doodgedrukt.

Toch bleek er nog een restje van de oude gezelligheid binnen Delft's muren voort te leven.

In de Phoenixstraat ontdekte ik namelijk een bordje met de letters „S. P.", en uit een raam hing zoowaar de oude Corpsvlag, waarop dit motto:

„Door vrije jeugd tot sterken wasdom." Bij dit gezicht schudde ik al mijn moedeloosheid, opgewekt door dit verval in het eertijds zoo gezellige Delft, van mij af.

Met een vage herinnering aan menig vroolijk uurtje op een andere S. P. doorgebracht, holde ik met geweldigen vaart de krakende trappen op.

De societeit bleek gereduceerd te zijn tot één enkele kamer. Daarin zeven oude half-vergane leeren stoelen en één zwak rond tafeltje. Verder een oud fornuis met bordpapier dermate

bekleed, dat het geheel eenigen overeenkomst met onzen haard vertoonde. Dan nog een heele oude bediende in lang versleten uniform van weleer.

In die zeven leeren stoelen, zeven studenten van het oude type. Die hielden met hun zevenen in 't kamertje nog de eer van het corps op.

„Liever ondergaan met een schitterend verleden, dan ons te vermengen met een studentendom, dat geen vroolijkheid en geen geestigen scherts meer kent," was de leus der zeven.

Het fornuis, de zeven versleten stoelen, de oude uniform, waren hun lief als herinneringen uit dat verleden. Vijf hunner vormden den Senaat, tezamen waren zij het kroegbestuur. In hun plechtige vergaderingen wisten zij zichzelf wijs te maken, dat zij hadden te zorgen voor het welzijn van honderden leden, en de ernst, waarmee zij iedere kwestie behandelden, was daarmee overeenkomstig.

Ieder traditioneel feest werd gevierd met alle mogelijke ceremonies, maar tevens in ongekende vroolijkheid. De hoeveelheid der leden mocht verminderd zijn, de hoedanigheid deugde nog, dat merkte ik spoedig. Met trots toonden zij mij ook hun ondergrondsche mijngangen, die zij aangelegd hadden. Als eens de laatste van hen zou heengaan, dan moest hij de gangen met dynamiet vullen en hun kamer in de lucht laten vliegen.

Slechts de herinnering mocht voortleven, door alle tijden heen, aan een ras van jonge menschen die door vrije jeugd tot sterken wasdom kwamen. Ik was juist van plan mij op de vleugelen van het dynamiet in kwestie naar hooger sfeeren te begeven toen ik wakker werd.

Mijn droom wekte belangstelling bij de tafelronde. Ik was een ziener meende men, anderen zeiden dat ik een raren slaap

over me had. Maar allen waren we het hierover eens, dat vroolijkheid en gezelligheid in onzen kring tot de hoogste volmaking moesten komen.

Daaraan werd dan ook danig gewerkt, dien avond, toen ik mijn vreemden droom droomde. Door vrije jeugd gingen wij, tot sterken wasdom.

D. W.

DAS LIED VOM PHÖNIX.

— Vivos Voco. —

Fest gemauert in der Erden,
Steht der Phönix grosz und fein,
Herrlich ist er angestrichen
Farben schön wie Morgenschein.
Gästchen, und Student
Froh zum Phönix rennt.
Es wird heut ein Fest gegeben,
Vivat das Studentenleben!

Vom grünen officiellen Tische
Geziemt sich wohl ein ernstes Wort,
Wenn gute Reden sie begleiten,
Dann flieszt die Freude munter fort.
So laszt uns auch das Feuer machen
Frans bringt dan Whisky, Bier und Wein.
Man hört und sagt die schönsten Sachen,
Vergessen ist dan Leid und Pein.
Das ist's ja was den Phönix zieret,
Der schöne Herd im Vordersaal
Obgleich er gar nicht approbieret
Wenn kritisiert zum ersten Mal.
Nehmet holz vom Fichtenstamme

Doch recht trocken laszt es sein
Dasz die eingepreszte Flamme
Schlage zu dem Schwalch hinein.
Trinkt nun Piezelier
Affenmilch und Bier
Nehmet auch die Eierspeise
Gut gemacht nach rechter Weise.

Was in Delft's schöner Gegend
Herr Leliman uns hat gebaut,
Das Wunderding der Phönixtempel
Wir werden vom ihm zeugen laut.
Noch rühmen ihn in späten Tagen
Und rühren vieler Menschen Ohr,
Wo nie man hört Betrübten klagen
Wo immer klingt der Freude Chor
Und was auch uns, den Menschensöhnen
Das wechselnde Verhängnisz bringt,
Im Herzen ist es die Errin'rung.
Am Phönixhaus, die stets erklingt.

Viele Knäblein seh' ich kommen
Wenn September uns beglückt
Und zum Phönixhause dringen
Ach! Sie schauen fast verrückt.
Denn mit Gebrüll und Gläserklange
Begrüszt man das Realschulkind
Auf seiner „Grünzeit" erstem Gange
Den er auf dem P. S. beginnt.
Ihm ruhen noch im Zeitenschoosze

Die schwarzen und die heitern Loose.
Der Protecteure zarte Sorgen
Bewachen ihn oft Nacht und Morgen.
Die Tage fliehen nicht geschwind
Doch fliehen sie, und dann am End
Wird selbst der kleinste „Grün" Student
Er stürmt ins Leben wild hinaus
Durchkreuzt oft Rotterdam und Hage
Und kehrt erst spät ins Phönixhaus.
Und herrlich wunderbarlich Frische,
Wie ein Gebild aus Himmelshöh,
Sieht er Husarens'lad auf Tische.
Und auch die Whisky—Soda's stehn.
Da faszt ein namenloses Sehnen
Des Jünglings Herz, und ganz allein
Setzt er sich nieder um zu trinken
Die Whisky—Soda's eins für eins.
Er hört nicht auf; ihm faszt ein Schwindeln
Er tanzet jetzt umher verrückt,
Er sucht und findet hübsche Sachen
Womit er sich und andern schmückt.
Und halb nüchter halb besoffen
In ersten Lebens gold'ner Zeit
— Sein Auge sieht den Himmel offen —
Schwilgt er nun fort in Seligkeit.
O! dasz er ewig hier nur bliebe,
Denn für den Phonix füllt er Liebe.

Für den Phönix schwärmt fast jeder
Selbst das grosze Intellect
Das, im S. W. führt den Feder

Liebt bisweilen auch den Sect.
Den Studenten, allen
Wird es gut gefallen
Wenn Minerv's und Bacchus Reichen
Sind vereint zum Guten Zeichen.
Denn wo das Strenge mit dem Zarten
Wo sich P. S. mit S. P. paarte
Da giebt es einen guten Klang.
Drum prüfe, wer in Delft sicht bindet
Ob sich sein Herz zu beiden findet, ...
Wird man ein „Knor" die Reu ist lang!

Herrlich ja umkränzt die Locken
Der Studentenaureol
Wenn der Träger beide liebet
Strenge Arbeit und ein „Jool".
Ach des Lebens schönste Feier
Wenn man seinem Zweck erzielt
Reiszt entzwei den goldnen Schleier
Den noch den Student umhüllt.
Der Mann musz hinaus
In 's feindliche Leben
Musz wirken und Streben
Und zeichnen und schaffen
Erlisten, erraffen
Musz wetten und wagen
Das Glück zu erjagen.
Dann Strömet herbei die unendliche Gabe
Es füllt sich die Wohnung mit köstlicher Habe
Die Räume wachsen es dehnt sich das Haus.

Und der Präsis mit frohem Blick
Steht jetzt am Fenster des Sherrywagens
Ueberschauet Sein blühend Glück;
Siehet die Kellner rennen und traben,
Siehet die Leute dort unten sich laben,
Sieht Erst-Jährchen in zahlloser Menge
Immer sich nach dem Billiardsaale drängen
Rühmt es mit Stolzem Mund.

Wohlthätig ist des Weines Macht
Wenn Sie der Arzt bezähmt, bewacht,
Doch furchtbar wird die Himmelssaft
Wenn sieder Tessel sich entrafft
Wehe wenn Sie losgelassen
Strömend ohne Widerstand
Aus dem groszen feinen Fasze
Gläser füllt bis an den Rand.

Vom Buffete
Quillt der Segen
Strömt der Regen
Aus den Fässern, ohne Wahl
Kommt ein Strahl.

Hört ihr 's Lied vom kleinen Cohn?
Welcher Hohn!
Welch Getümmel!
Jedermann
Kettel an

Durch des Phönix lange Zeile
Wächst es fort mit Windeseile.
Das ist ja „Cortège" machen
Gläser brechen, Tische krachen
Stühle stürzen, Fenster klirren
Man hört jammern, ein'ge irren
Menschen wimmern
Unter Trümmern.
Alles rennet rettet, flüchtet.
Was im Weg' steht wird vernichtet
Durch die Händelange Kette.
Um die Wette
Rennt ein jeder; welches Wogen!
Heulend kommt der Sturm geflogen
Bis die Musik aufgehört
Und die Ruhe wiederkehrt.

. . . . . .

. . . . . .

Und die Quantität Getränke
Ist, man kann es leicht sich denken
Riezengrosz.
Hoffnungslos
Weicht der Mensch der Gottesstärke
Bacchus sieht doch seine Werke
Ganz betrunken untergehn.

. . . . . .

Leer, ach leer
Ist die Stätte
Wilder Stürme, rauhes Bette.
In den öden Phönix höhlen

Wohnt das Grauen
Und die Sonnenstrahlen Schauen
Schon hinein.
Einen Blik
Nach dem Grabe
Seiner Habe
Sendet man ja noch Zurück
Greift fröhlich dann zum Wanderstabe.
Was ihm heute auch geraubt
Een süszer Trost ist ihm geblieben
Obwohl die Wanduhr weist schon Sieben
Sein eigner Hut deckt noch Sein Haupt.

Vom dem Dome
Schwer und bang.
Tönt die Glocke
Grabgesang.
Ernst begleiten ihre Trauerschläge
Ein'ge Wand'rer auf dem Wege.
Ja, Studenten sind es wieder
Sondern, nüchtern sind sie nicht.
Ach! die acht verdammten Töne
Führten wieder Phönix' Söhne
Aus der zarten Freunde schar
Die er ihnen selbst gebar.
Ach des Phönix zarte Bande
Sind gelöst jetzt auf neun Uhr
Und er wohnt im Schattenlande
Aber . . . eine Stunde nur.

Bis verschurndt das Katzenjammer
Laszt den Zeichentafel Stehn
Geh geschwind nach deinem Kammer
Dort wird ihr der Schmerz vergehn.

POL. en STUD.

Ik had mij een Levenskroon geweven
Van teêre draden, zacht aaneen gelegd
Door stil gebed in somb're nachten zwak gehecht:
Op oogenlicht-gedein zag ik hem beven.

Ik weefde zachtkens voort, door hoop gedreven —
Mysterie-lichtend werd mijn kroon — 'lijk bij 't morgen'recht
Rose-gouden Licht der Nacht zijn Macht ontzegt,
Straald' zegevierend van mijn Kroon mij 't morgenlicht van
['t Leven.

Een laatsten draad! — . . . ik zou dien zachtkens spinnen
Van weinig woordjes, week en zoet
Van wellend' melodie . . . . . Maar neen! Waarom nog
[zinnen

Van wat niet werd, niet wordt — slechts pijn'gen doet . . .
Waarom een vuur, dat ascht en rookt en smeult daarbinnen
Nog wakkren tot een gloed — . . .

F.

'N SPROOKJE VAN JEUGD.

Toen de hemel glansde, zacht rozerood
Is mijn jeugd gaan slapen haar vroegen dood.

Den heelen lieven lichtwarmen dag
Had ze gezongen haar kinderlach —

Den blonden duinenweg is ze gegaan,
Waar reukviolen te bloeien staan;

Daar lag bij bloemen een vreemde knaap,
Bleek en doodmoede, in diepen slaap . . .

Zijn lokken donker als droeve rouw
Lagen te glanzen in de avonddauw;

Als gouden licht van een hoogaltaar
Golfden de halmen om 't donkere haar;

Zijn teer gezicht was zoo zacht en mild —
— Een lang verdriet, door den slaap gestild . . .

Mijn kindje, vol lieve nieuwsgierigheid
Heeft aan zijn zijde zich neergevleid.

En lang gestaard in zijn bleek gezicht —
— Een vreemde droom, in zacht avondlicht.

Toen de zonneluister vergloeien ging,
Een bleeke maanbloem opbloeien ging

Heeft ze haar lichaam moe uitgestrekt,
Door zwoelen avondwind toegedekt;

De halmen fluisterden, en deunden zacht
Hun vreemde zangen in den vroegen nacht . . .

En voor dat het laatste rood sterven ging,
Was ze ingesluimerd in de schemering

Die over de aarde al dalen kwam,
En in erbarmen hen tot zich nam —

* * *

Toen 't maanlicht, strak als gestorven leed,
Zijn stillen tocht door de duinen deed,

Heeft het gevonden een roerloos rein
Visioen van zonden, die vergeven zijn . . .

* * *

Door lichtestreeling uit zijn slaap gewekt,
Zag hij haar naast zich, rustig uitgestrekt,

Engel van zachtheid in den schemerglans . . .
De halmen hadden als een zilverkrans

Zich om heur blanke voorhoofd heen gebogen —
De dood had in den nacht haar moede oogen

Haar bleeke wangen met een zachten lach getooid —
Wat lag ze rustig, door den matten schijn vermooid . . .

En in zijn weten kwam nu, als een lach
't Hoog genot van kind-zijn op een dag

Van zomerzon, dat ze te samen gingen;
'n Ver geluk, uit vage herinneringen . . .

Toen heeft hij liefderijk, als in vertrouwen
Haar doode handen te saam gevouwen,

Kleine Madonna, in stil gebed . . .
En droevig ging hij, met een moede tred

Toen de maan al daalde langs den duinenrand
De donkere wegen, naar zijn verre land. . . .

Il Sogno.

WEET JE NOG WEL?

Weet je nog wel, dien dag?
Zoo heel vertrouwelijk, met ons twee,
Toen de aarde in goudlicht te gloeien lag
En vroom onze liefde opbloeien zag
Bij zon en bij zangen van zee....

Weet je nog wel, dien nacht?
Aan droeve dagen in verre landen,
Had zich mijn hoofd toen zoo moe gedacht.
Inniglijk heb je me toegelacht
En stil getroost met je lieve handen....

...

Als je eens weten konde
Hoe troostend je streelen is....
Een ziel die zich gaf aan een zonde
Moet aldoor maar leven met wonde
Die niet meer te heelen is!

Il Sogno.

LIEDJE VAN LIEFDE.

Je lichaam naast me in heerlijkheid —
Je ranke lijf, dat ik heb omkneld
In wild verlangen om bij jou te zijn...
Je zachte borst, waar ik heb gerust,
Je oogen vol passie, die 'k heb gekust,
Waar heel je leven in ligt verteld...
Dáár, in je armen zacht neergevleid,
Daar zijn geen zorgen en schijnt geen pijn
Van vertrapt vertrouwen, en verlaten zijn.

Mijn ziel is zoo bang in het doodenlicht
Dat spookachtig blauw door de kamer beeft,
Als de rouwzwarte wolken verbroken zijn...
Als de regen aldoor aan de ruiten tikt
En 't windgeruisch zacht door de stilte snikt,
Dan weet ik weer dat mijn Liefde leeft...
Dan voel ik branden je trouw gezicht
Dicht aan mijn wang in den schemerschijn,
En weet dat mijn zonden gestorven zijn!

Il Sogno.

BEGINVARIUM.

Er moet wat nieuws komen, wat nooit geziens.

Lapidoth.

OP VORIGEN ALMANAK.

Behandel de dieren met zachtheid, spaar de vogels.

OP ZEKERE TAFEL.

't Waren meest rijke jongelui, die van 't hoektafeltje links.

Zusterzielen.

OP ZEKERE P. . . MAN.

Maar de arme man zou niet lang buiten de aanraking van het gerecht blijven.

Lapidoth.

OP ZEKERE OUD-MINERVA-REDACTEUR.

Het baantje is wat te laag bij den grond voor me.

Lapidoth.

OP AZON JZON PZON.

Heeft hij alweer die kist bij zich. . .

(in vergelegen straten).

Koopman van Venetië.

OP ZEKER 3e JAARS.

Houdt hem den Hoffman onder den neus.

Anton Smit.

OP IDEM.

Les femmes lui jettent un coup d'oeil et certainement elles admirent ses formes.

Idem.

OP TRAINER.

Heer Petrie lacht, wat adem heeft
Is voorwerp van zijn waterkunst.

Reuter-Reliquiën.

NA KROEGJOOLSPEECHES.

Een luid gejuich gaat op uit ieders borst
En als het stilt — heeft ieder weder dorst.

J. Vuylsteke

ZEKERE SPEECH GROENENCONCERT.

't Is goede kost, maar met lang nat begoten,
Men dient ze best op een vergiettest voor.

A. C. W. Staring.

INTELLECTEN.

Van lieverlede zijn zij volgeraakt van indrukken uit boeken, dat zij zweren zouden, dat hun ondervinding was.

C. O.

ZOONTJE.

Dan moet je maar beter luisteren als Stoffel je wat uitlegt.

Multatuli.

OP IDEM.

Stoffel knikte tevreden, alsof er nu eindelijk eens iets verteld werd, dat de moeite van het aanhooren waard was.

Idem.

OP OPTOCHT CORPSDIËS.

De koning had zoo'n dikken kop,
En een wichtigen gouden kroon d'r op.

Gedichten Albert Verwey.

OP ZEKER GROEN.

Wat schreit ge beide uw oogen uit
En vult al 't huis met rouwgeluid?
Hoe ziet men op die lieve wangen
Een zilv'ren dauw van tranen hangen?

Van der Goes.

OP BEESTENWAGEN-AVOND.

Waterverplaatsing 3900 ton.

Dictaat Scheepsbouwkunde.

OP ZEKER RESTAURANT.

Zou die juffrouw ook haar vleeschelijke begeerten afgelegd hebben.

f (x)

OP STUDENT „BON-VIVANT".

A moi les plaisirs, la bonne chère, les huïtres. . .

Le rire.

OP ENKELE GROENEN.

Reinig u, vreemdeling.

Aphrodite.

GROENENTOONEEL.

. . . En toen barste de bom los!

Justus van Maurik.

ZEKER GROEN.

Il ne pouvait voir si c'était un homme ou une femme.

L. Tolstoi.

INTRIGANT.

S'il me trouve en son chemin
Il me frappe dans la main.

Béranger.

UEBERBRETTL.

Albert kwam in een erotische stemming.

van Groeningen.

BEWONER VERVERSDIJK.

Een lange rij van slachtoffers onzer beschaving trekt onophoudelijk mijn oog voorbij.

Rarekiek.

GESCHORSTE LEDEN S. P.

'k Zou wel een slokje lusten,
Maar 'k heb geen centjes meer,
De herberg is gesloten
Zij tappen mij niet meer!

Quintus.

OP ZEKERE OFFICIEELE SPEECH.

In bunten Bildern wenig Klarheit
Viel Irrtum und ein Fünkchen Wahrheit.

OP MEERDERJARIGE GROENEN.

Pas prisonnier, mais. . . .

l'Aiglon.

GROENENONTBOEZEMING.

Et samedi soir
Samedi soir
Avec notre bel habit noir,
Maintenant de nuit douce et pleine
Faites à tous un reposoir
Samedi soir
Samedi soir
Tout le monde a fait son devoir.

GROENENKLACHT DONDERJOOL.

Nu mocht ik liever hier van daan
En slapen gaan en slapen gaan.
— — — — — — — —
Doch wordt mij lacy! niet gevraagd
Of 't mij behaagt, of 't mij behaagt
In zoo groot leed te leven
En schoon 't geplaagde hart al niet
Van zulk verdriet de reden ziet.
Toch moet ik verder streven.

Frederik van Eeden.

OP GROENENTOONEEL.

La présence des chefs à peine est respectée,
Leur pouvoir est douteux, leur voix mal ecoutée.

Corneille.

EINDVARIUM.

't Is heel langzamerhand zoo erg geworden.

Lapidoth.

NAAMLIJST

DER

LEDEN VAN HET DELFTSCH STUDENTENCORPS.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
A.			
G. A. Abendanon,	W.I.	Oude Delft 145,	idem.
A. Ph. van Aken,	W.I.	2e v. d. Boschstr. 20, den Haag,	idem.
A. E. Albers,	W.I.	Spoorsingel 123,	
A. Alberts Azn.,	C. I.	Brab. Turfmarkt 77,	
L. F. Alberts,	W.I.	Oude Delft 109,	
W. J. van Alphen,	C. I.	Koornmarkt 54,	Westerstraat 16, Rotterdam.
R. van Ammers,	W.I.	Markt 7,	
D. A. Arends,	W.I.	Brab. Turfmarkt 73a.	
L. Asjes,	W.I.	Oude Delft 15,	
E. I. Asser,	C. I.	Noordeinde 8,	J. P. Coenstraat 30, den Haag.
B.			
H. A. van Baak,	M.I.	Koornmarkt 32,	Mauritskade 43, den Haag.
F. J. R. Bakker,	C. I.	Hugoplein 34e,	
D. Bamberg,	C. I.	Hoefkade 2b, den Haag,	
M. K. H. Bauermann,	M.I.	v. Leeuwenhoeksingel 4,	
A. Beer,	T.	Koornmarkt 25,	Arnhem.
S. H. A. Begemann,	C. I.	Vrouwenrecht 12,	Bathem.
A. H. L. de Bel,	T.	Witte de Withstr. 70, R'dam,	Bussum.
C. G. Beltman,	C. I.	Voorstraat 3,	Deventer.
W. E. J. Berg,	W.I.	Oude Delft 206,	Hilversum.

J. Ch. de Bergh,	S. en W.I.	Voorstraat 45b,	
A. J. Bergsma,	W.I.	Hugoplein 35,	de Ruyterstraat, den Haag.
C. P. Th. Berkhout,	W.I.	Voorstraat 77,	Utrecht.
R. Berns,	W.I.	Oude Delft 178,	Hilversum.
W. S. J. Bes,	C. I.	Hugo de Grootstraat 25,	idem.
J. J. Wefers Bettink,	W.I.	Oude Delft 152,	
F. M. Beunke,	C. I.	Markt 15,	Biltstraat 112, Utrecht.
J. E. Biljardt,	M.I.	Columbusstraat, den Haag,	idem.
J. J. Bischoff Jr.,	W.I.	Voorstraat 45b,	
W. G. G. de Blauw,	C. I.	Oude Molstraat 12, den Haag,	idem.
C. Bloem,	C. I.	Wijnhaven 4,	idem.
F. A. Bodenheim,	T.	v. Leeuwenhoeksingel 11,	Singel 65, Amsterdam.
C. Boeke,	C. I.	van Leeuwenhoeksingel 3,	Alkmaar.
A. J. Boekelman,	W.I.	Markt 81,	
A. R. Boele,	V.S.	Noordeinde 36,	L.v. Meerdervoort 294, d. Haag.
F. R. Böhtlingk,	W.I.	Oude Delft 100,	Nieuwe Plein 31, Arnhem.
L. Ch. Bol,	W.I.	Conradkade 45, den Haag,	
A. J. Boland,	C. I.	Brab. Turfmarkt 73a,	Zalt Bommel.
M. L. Boland,	W.I.	Oude Delft 12,	Dinxperloo (Gelderland).
C. M. Bolle Jr.,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 16,	Zonnemaire.
H. C. A. Boom,	W.I.	Schied. Singel 58, Rotterdam,	idem.
A. A. Boon,	C. I.	Brab. Turfmarkt 73a,	Station Gouda.
M. van der Boon,	W.I.	Oude Delft 176,	Zijlweg 21, Haarlem.
A. Bos P.A.z.,	W.I.	Oude Delft 52,	
A. Bos W.Azn,	C. I.	Koornmarkt 41,	Sliedrecht.
M. J. de Bosch Kemper,	B. I.	Laan van Overvest 144,	Bankastraat 62, den Haag,
D. L. ten Bosch,	C. I.	Hugoplein 109,	Tiel.
D. H. Botje,	W.I.	Oude Delft 37a,	

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
E. M. H. Bousquet,	W.I.	Markt 52,	
J. J. B. J. Bouvy Jr.,	W.I.	Markt 53,	Voorstraat 57, Dordrecht.
A. L. J. Breebaart,	S. en W.I.	Oude Delft 52,	Gouda.
C. Breebaart,	W.I.	Voorstraat 50,	Moreelsepark 6, Utrecht.
J. Breeman,	C. I.	de Riemerstr. 107, den Haag,	idem.
G. C. Bremer,	B. I.	Westerkade 14, Rotterdam,	idem.
G. A. Brender à Brandis,	T.	Oude Delft 2,	Rue Quellin 7, Anvers.
Ch. E. M. Brewer,	M.I.	Koornmarkt 34,	Leerdam.
W. H. Brinkhorst,	C. I.	van Leeuwenhoeksingel 10,	Dieren.
D. J. Brinks,	C. I.	Oude Delft 37,	Perponcherstr. 129, den Haag.
M. C. van den Broeke,	W.I.	Oostsingel 82,	idem.
H. K. Bruins,	C. I.	Hooftskade 20, den Haag.	Usquert.
M. B. Bruins,	B. I.	Havenstraat 8,	Baflo.
A. Brunt,	W.I.	Havenstraat 39c.	Woerden.
J. W. de Brussel Assé,	C. I.	Rijswijk,	
J. J. Brutel de la Rivière,	W.I.	Oude Kerkstraat 4,	Assen.
M. F. de Bruyne,	W. en S.I.	Oude Langendijk 13,	Paleis, den Helder.
W. J. Burck,	T.	Zoeterwoudsche Singel 82, Leiden,	idem.
H. J. van Burkom,	C. I.	Brab. Turfmarkt 69,	Daendelsweg, Apeldoorn.
H. Busscher,	T.	Oude Delft 224,	
J. G. Bijdendijk,	M.I.	Slagveld 1, Rotterdam.	idem.
J. G. Bijl,	C. I.	Breestraat 4,	Schoolstraat 18, Utrecht.

C.

A. C. H. Calkoen,	B. I.	Brab. Turfmarkt 77,	Haarlem.
B. E. Cankrien,	W.I.	Markt 7,	„Colenso", Soest.
R. B. Canters,	C. I.	Oude Delft 145,	Zutphen.
L. W. Capel,	C. I.	v. Brakelstraat 22, den Haag,	idem.
J. B. H. Coenen,	C. I.	Choorstraat 43,	Bergstraat 27, Amersfoort.
J. H. F. le Comte,	W.I.	Oude Delft 128a,	
H. Cool,	M.I.	Hugo de Grootstraat 117,	Kerkhoflaan 9, den Haag.
A. C. Couvée,	C. I.	Hypolitusbuurt 47,	Catharynesingel 33, Utrecht.
D. Croll Jr.,	S.en W.I.	Oude Delft 55,	Leuvehaven 64, Rotterdam.

D.

A. W. van Dam,	C. I.	Trompstraat 334, den Haag,	idem.
C. H. J. Damme,	IJk.-W.I.	Noordeinde 3,	idem.
C. J. Damme,	C. I.	Noordeinde 3,	idem.
M. H. Damme Jr.,	W.I.	Noordeinde 3,	idem.
E. Douwes Dekker,	M.I.	Choorstraat 47,	
L. H. Douwes Dekker,	W.I.	Oude Delft 2,	idem.
J. P. Delprat,	W.I.	Oude Delft 145,	idem.
G. H. P. Denninghoff Stelling,	W.I.	Waldeck Pyrmontkade 130, den Haag,	
A. M. van Deventer,	C. I.	Binnenwatersloot 27,	Leiderdorp.
G. Diephuis,	C. I.	Oude Delft 35,	
A. J. J. v. d. Does de Bye,	C. I.	Oude Delft 228,	
S. van Dorsser,	M.I.	v. Leeuwenhoeksingel 5,	
C. M. Dozy,	M.enW.I.	Corns. Speelm. str. 24, d. Haag,	idem.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
K. F. Drayer,	C. I.	Obrechtstraat 238, den Haag,	idem.
B. F. van Driest,	W.I.	Oude Delft 37a,	
C. van Drooge,	W.I.	Voorstraat 308, Dordrecht,	idem.
G. M. Droogleever,	W.I.	Piet Heinstr. 74, den Haag,	Dordrecht.
A. Dros,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 16,	
J. B. Drossaers,	C. I.	Voorstraat 97,	Boulevard Mastbosch, Breda.
R. Drucker,	W.I.	Oude Delft 35,	Rapenburg 61, Leiden.
P. L. Dubourcq,	M.I.	v. Leeuwenhoeksingel 4,	Oranjelaan, Hilversum.
S. J. C. Dunlop,	C. I.	Sweelinckplein 36, den Haag,	Riouwstraat 143, den Haag.
H. v. Ameyden v. Duym,	W.I.	Choorstraat 16,	
J. T. Duyvis,	W.I.	Peperstraat 11,	
G. J. Dwars F.Azn.,	T.	Koornmarkt 25,	
P. H. A. Dijckmeester,	C. I.	Brab. Turfmarkt 73a,	
J. van Dijk,	W.I.	Noordeinde 36,	Oost 46, Hoorn.
L. W. H. van Dijk,	C. I.	Noordeinde 36,	Oost 46, Hoorn.
A. L. Dijkstra,	T.	Koornmarkt 23,	Willemskade 30, Leeuwarden.

E.

T. Elshout,	W.I.	Markt 34,	Gorinchem.
O. J. van der Elst,	M.I.	Brabantsche Turfmarkt 35,	Bergstraat, Amersfoort.
Ch. Engelberts,	W.I.	Koornmarkt 55,	
H. M. Engelhard,	C. I.	Havenstraat 38,	Biltstraat 99, Utrecht.
H. L. Enthoven,	C. I.	Oude Delft 15,	
D. J. F. van Es,	W.I.	Spoorsingel 139,	

C. J. J. Ett,	C. I.	Noordeinde 8,	K. Nieuwstraat 29, Utrecht.
J. T. C. Etty,	W.I.	Oude Delft 72,	Arnhem.

F.

H. B. de Famars Testas,	W.I.Elec.	Markt 25,	Javastraat 106, den Haag.
C. J. van der Feen,	W.I.	Oude Delft 222,	IJsselkade 8, Zutphen.
E. Fels,	C. I.	Franklinstraat 90, den Haag,	idem.
H. C. Feltmann,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 39,	Haringvliet 30, Rotterdam.
A. G. Ferf,	M.enW.I.	Oude Delft 83,	Delistraat 39, den Haag.
J. M. Figee,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 5,	Haarlem.
A. Fokker,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 37,	Nassau Zuilensteinstraat 11. den Haag.
F. Fontein,	T.	Oude Delft 208,	Voorstraat, Harlingen.
C. A. W. Fournier,	W.I.	Koornmarkt 66a,	
F. L. P. G. Fournier,	W.I.	Koornmarkt 66a,	
J. J. M. Francken,	W.I.	Hypolitusbuurt 26,	idem.
D. A. de Fremery,	M.I.	Oostsingel 91,	idem.
F. H. de Freytag,	W.I.	Choorstraat 47,	

G.

J. H. Gehlen,	W.I.	Noordeinde 30,	Zweibrücken (Rijn Paltz).
H. Enno van Gelder,	T.	Westzeedijk 496, Rotterdam,	
J. K. van Gelder,	M.I.	Perponcherstr. 127, den Haag,	
H. G. Gentis,	M.I.	Havenstraat 36,	
H. J. van Geuns,	W.I.	Voorstraat 23,	Hugo de Gr. str, 54, den Haag.
J. van Geuns,	W.I.	Voorstraat 80,	Keizersgracht 627, Amsterd.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
H. C. Ghijsen,	W.I.	Markt 27,	Middelburg.
W. L. Ghijsen,	W.I.	Houttuinen 15,	Middelburg.
O. W. Gobius,	W.I.	Koornmarkt 38,	
Th. O. Godin,	C. I.	Noordeinde 36,	v. Kinsbergenstr. 77, d. Haag.
G. J. M. Goedhart,	W.I.	Havenstraat 38a,	Johan de Wittstraat 19a, Dordrecht.
A. Goekoop,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 38,	
S. J. Gomperts,	C. I.	v. Merlenstr. 15, den Haag,	idem.
F. Goossens,	C. I.	Plantsoen 97, Leiden,	idem.
R. Aug. Gorter,	W.I.	Oude Delft 37,	N. Buren 126, Leeuwarden.
P. E. J. Gratama,	W.I.	Verffabriek Rijswijk (Z.-H.)	idem.
J. W. L. Valckenier de Greeve,	C. I.	Oude Delft 120,	idem.
D. Grevelink,	C. I.	Hugo de Grootstraat 29,	
E. Grivel,	W.I.	Hugoplein 34e,	
H. F. Grondijs,	M.I.	Oude Delft 24,	
C. J. de Groot,	W.I.	Balistraat 105, den Haag,	
H. P. de Groot,	T.	Oude Delft 30,	Kruissteeg 32, Hilversum.
J. D. de Groot,	T.	Nieuwstraat 5,	Boven Nieuwstr. 65, Kampen.
N. J. de Groot,	C. I.	Laan van Meerdervoort 138, den Haag,	idem.
A. Groothoff,	C. I.	Franklinstr. 108, den Haag,	

C. C. J. van Haaren,	C. I.	Vlamingstraat 50,	Kroneburgersingel, Nijmegen.
K. H. Haga,	W.I.	Oude Delft 237,	
H. J. G. Haitsma Mulier,	T.	Boterbrug 1,	Wagenweg, Haarlem.
A. J. Hamerster,	C. I.	Oude Delft 12a,	
J. Harmsen,	W.I.	Kolk 32,	Zutphen.
W. I. Hartjens,	W.I.	Vlamingstraat 20,	
E. C. U. Hartman,	C. I.	Choorstraat 6,	Voorburg.
C. Hasselo,	C. I.	Noordeinde 6,	
J. A. K. van Hasselt,	C. I.	Hugoplein 34c,	Weimarstraat, den Haag.
P. C. S. van Hattem,	W.I.	Brab. Turfmarkt 49,	Johan de Wittstr. 35, Dordrecht.
R. Heering,	W.I.	Houttuinen 15,	v. Speykstraat 40, den Haag.
W. C. Hein,	C. I.	Hugo de Grootstraat 114,	
J. H. Hendricks,	W.I.	Brab. Turfmarkt 67,	Kronenburger Singel 1b, Nijmegen.
E. Hepner,	W.I.	Oude Delft 210,	Amsterdam.
E. R. Hessling Jr.,	W.I.	Noordeinde 2,	Singel 100, Dordrecht.
E. A. J. N. van Heurn,	C. I.	Geer 6,	Bronbeek, Arnhem.
J. B. v. Heutsz,	M. I.	Oude Langendijk 13.	
G. A. Heyning,	W.I.	Spoorsingel 10,	Johan van Oldenbarneveltlaan 82, Scheveningen.
K. Heyting,	W.I.	Oude Delft 23,	d'Aumeriestraat 13, Schev.
A. J. van der Hoeven,	T.	Oude Delft 2,	Benningbroek bij Hoorn.
C. van der Hoeven,	W.I.	Havenstraat 3,	Rapenburg 22, Leiden.
H. A. M. van Hoffen,	W.I.	Oude Delft 24,	
W. J. Hoffman J.Jzn.,	W.I.	Binnenwatersloot 36,	
G. B. Hogenraad,	M.I.	Voldersgracht 7,	Ginnekenweg I 119, Breda.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
J. L. Hogeweg,	W.I.	Geer 64,	Harlingen.
W. Th. Holtappel,	C. I.	Havenstraat 37a,	
J. J. Honders,	W.I.	Voorstraat 14,	
A. 't Hooft,	W.I.	Kolk 6,	
G. ten Hoopen H.Azn.,	W.I.	van Leeuwenhoeksingel 19,	Zwolschestr. 6, Deventer.
W. A. H. Horst,	M.I.	Oude Delft 215a,	Oranjeplein 98, den Haag.
H. W. ter Horst,	W.I.	Voorstraat 23,	Emmastraat 59, Arnhem.
G. F. H. Houben,	W.I.	Markt 32,	Stevensweert.
C. Houtman,	T.	Nieuwe Haven 55, Schiedam,	
A. van Houtum,	W.I.	Oude Delft 42,	Soestdijkerstraatw., Hilversum.
C. W. J. Hoyer,	T.	Oude Delft 2,	Ginnekensteenweg, Breda.
A. J. van Hoytema,	T.	Zuidwal 7a,	
J. F. van Hoytema,	B. I.	Spoorsingel 141,	idem.
G. A. Huender,	W.I.	Nieuwstraat 16,	Oranjepark, Apeldoorn.
W. Hulsebos,	W.I.	Havenstraat 1,	
H. Huijsman,	W.I.	Koornmarkt 25,	
A. R. Hulshoff,	B. I.	Hugo de Grootstraat 34b,	
L. J. Husselman,	W.I.	Choorstraat 9,	
F. C. Huijgen,	W.I.	Haagweg 134,	Baan 7, Rotterdam.
L. B. Huijgen,	C. I.	Haagweg 134,	Baan 7, Rotterdam.
		I.	
J. L. Inckel,	C. I.	Riouwstraat 101, den Haag,	
H. H. de Iongh,	C. I.	Oude Delft 119,	Reinkenstraat 56, den Haag.

W. H. D. de Iongh,	M. I.	Hugo de Grootstraat 124,	Villa Rozenhagen, Oosterbeek.

J.

A. W. Azon Jacometti,	C. I.	Hypolitusbuurt 8,	Houthorststr. 14, Amsterdam.
G. C. Joekes,	W. I.	Voorstraat 48,	Stadhouderlaan 32, den Haag.
A. de Jong Az.,	W. I.	Geer 2a,	Wijk C 42, Sliedrecht.
A. P. de Jonge,	W. I.	Koornmarkt 23,	Amsterdam.
J. M. de Jonge,	C. I.	Choorstraat 58,	IJsselkade 7, Zutphen.
W. M. de Jonge,	C. I.	Choorstraat 58,	IJsselkade 7, Zutphen.
S. de Jonge Mulock Houwer,	W.I.Elec.	Molslaan 88,	's Heer Hendriks Kinderenstr. Goes.
C. A. de Jongh,	M. I.	Weimarstraat 148, den Haag,	
G. J. de Jongh,	S. en W. I.	Oude Delft 141,	Stadhuisplein, Dordrecht.
J. G. Jurling,	T.	Weimarstr. 138, den Haag,	
D. J. Jut,	W. I.	v. Merlenstr. 68, den Haag,	

K.

J. H. C. Kakebeeke Gzn.,	W. I.	Hugoplein 35 c,	
Jac. M. Kakebeeke,	T.	Oude Delft 145,	idem.
P. H. Kalis,	W. I.	Voorstraat 97,	Laan v. Meerdervoort 262, den Haag.
N. G. Kam,	S. en W. I.	Koornmarkt 72,	Korte Beekstr. 3, Amersfoort.
A. de Kanter,	W. I.	Oude Delft 2,	
W. J. S. de Kanter,	W. I.	Oude Delft 206,	Duvenvoordestr. 83, Haarlem.
H. F. Karsten,	W. I.	Hoekweg, Rijswijk,	
W. K. M. de Kat Jr.,	T.	Binnenwatersloot 27,	Hillegersberg.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
J. Groeneveld de Kater,	C. I.	Oranje Plantage 25,	
F. F. G. Kaulbach,	T.	Peperstraat 9,	Boulevard, Roermond.
C. C. Käyser,	W. I.	van Leeuwenhoeksingel 38,	Markt, Enschede.
E. L. Kempe,	W. I.	Oostsingel 86,	
J. G. Kerlen	M. I.	Oude Delft 35,	Loosduinsche kade 52, d. H.
G. A. Kessler,	W. I.	Oude Delft 15,	
J. W. Kips,	W. I.	Bilderdijkstraat 11, den Haag,	idem.
F. C. Kist Jr.,	W. I.	Markt 37,	Nieuwe Haven 109, R'dam.
W. C. Klein,	M. I.	Piet Heinstraat 45, den Haag,	
G. A. van Klinkenberg,	W. I.	Jacob Gerritstraat 26,	Amerongen.
G. H. H. Kluytmans,	C. I.	Nieuwe Laan 22,	Rechtestraat, Eindhoven.
J. Klynstra,	W. I.	Galileistraat 2, den Haag,	
W. C. Knoops,	T.	Oude Delft 35,	idem.
J. J. A. Knoote,	B. I.	Hugo de Grootstraat 24,	Wilhelminastr. 3, Amersfoort.
L. A. W. Knoppert,	M. I.	Oude Delft 224,	
G. Knuttel Jr.,	B. I.	Spoorsingel 23,	idem.
B. Koch,	B. en C. I.	Koornmarkt 41,	Koninginnegracht 29, d. Haag.
A. G. de Koningh,	W. I.	Koornmarkt 23,	
G. van der Koogh,	C. I.	v. Leeuwenhoeksingel 11,	Middelharnis.
W. L. A. Kool,	W. I.	v. Leeuwenhoeksingel 4,	
H. Kortlandt,	S. en W. I.	Westerstraat 20, R'dam,	idem.
F. G. Kouveld,	W. I.	Oude Delft 110,	Heerengracht562, Amsterdam.
D. H. Kramer,	C. I.	Oude Delft 215,	
Th. J. J. Kreunen,	W. I.	Houttuinen 15,	Verl. Nieuwstad, Zutphen.

T. W. Kromhout,	M. I.	Oude Deltt 37,	Waldeck Pyrmontk. 39, d. H.
M. C. Kroon,	C. I.	Koornmarkt 40,	
H. W. de Kruyff,	T.	Voorstraat 65,	idem.
D. J. Kruytbosch,	W. I.	Voorstraat 37,	de la Sablonièrek. 8 Kampen.
G. P. Küller,	W. I.	Noordeinde 48a,	Tasmanstraat 145, den Haag.
A. F. M. Kunert,	M. I.	Reinkensstr. 41, den Haag,	
P. W. Kuypers,	W. I.	v. Leeuwenhoeksingel 3,	

L.

A. J. van der Laan,	C. I.	Choorstraat 27,	Haarlem.
K. van der Laan,	C. I.	Vlamingstraat 62,	idem.
P. A. van der Laan,	W. I.	Vlamingstraat 62,	idem.
J. K. Lagerwey,	C. I.	Koornmarkt 41,	IJsselkade, Zutphen.
J. A. Lambrechtsen,	W. I.	Oude Delft 210,	Sarphatistraat 14, Amsterdam.
J. de Lange,	M. I.	Koornmarkt 23,	Amsterdam.
M. J. de Lange,	W. I.	Haagweg 134,	Rhenen.
G. W. Lans,	B. I.	Oude Delft 124,	idem.
J. L. Lans,	T.	Oude Delft 124,	idem.
H. Lebret,	W. I.	Koornmarkt 65,	St. Jorisweg, Dordrecht.
B. J. Ledeboer Jr.,	W. I.	Oude Delft 206,	Hilversum.
J. H. Ledeboer,	W. I.	Koornmarkt 91,	Polstraat 46, Deventer.
J. J. van der Leeuw,	C. I.	Oude Delft 141,	
J. P. van der Leeuw,	W. I.	Hugoplein 35c,	
J. J. van Leeuwen,	C. I.	Breestraat 4,	's Hertogenbosch.
C. W. A. Lely,	M. I.	Vlamingstraat 20,	Keizersgracht 232, A'dam.
J. Lely,	C. I.	Choorstraat 27,	idem.
J. Lensink,	W. I.	Oude Delft 37a,	Sonsbeeksingel 84, Arnhem.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
H. J. van Lessen,	W.I.	Noordeinde 3,	v. Wyckskade 21 bis, Utrecht.
D. Leupen,	C. I.	Nieuwstraat 16,	Zierikzee.
J. H. Levert,	C. I.	v. Leeuwenhoeksingel 38,	
J. N. van der Leij,	W.I.	Oude Delft 24,	
O. C. A. v. Lidth de Jeude,	C. I.	Binnenwatersloot 7,	Huize Groote Brug, Tiel.
A. H. Liebert,	C. I.	Witte de Withstr. 10, R'dam.	idem.
F. Liebert,	T.	van Leeuwenhoeksingel 4,	
F. C. van Lier,	M. I.	Weimarstraat 165, d. Haag.	
B. H. van der Linden,	M. I.	Oude Delft 15,	
J. von Lindern,	W. I.	Wijnhaven 18,	
J. P. M. Lips,	W.I.	Voorstraat 4,	Spuiweg 83, Dordrecht.
J. B. van Loghem,	C. I.	Breestraat 4,	Rinheim, Heemstede.
J. W. H. van Lookeren,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 7,	

M.

J. Maas,	W.I.	Voorstraat 4,	Schiedam.
J. W. Maas,	C. en B. I.	Oude Delft 210,	Makkum.
H. Maclaine Pont,	M. I.	Laan Copes v. Cattenburgh 72, den Haag,	
C. G. van Mansvelt,	W.I.	Hugo de Grootstraat 33,	
F. A. H. de Marez Oyens,	M. I.	v. Leeuwenhoeksingel 6,	Laan v. Meerdervoort 51, den Haag.
H. van Marle,	W.I.	Oude Delft 37a,	Wormerveer.

Th. M. B. van Marle,	C. I.	Oude Delft 35,	Wormerveer.
A. F. M. H. A. Martens,	C. I.	Hugo de Grootstraat 122,	
H. Martin,	M. I.	Breestraat 55, Leiden,	idem.
F. G. Massink,	W. I.	Hugo de Grootstraat 109,	idem.
M. J. A. Masthoff Jzn.,	T.	Toussaintkade 18a, den Haag,	idem.
L. Mangelaar Meertens,	W. I.	Oude Delft 2,	Sweelinckstraat, den Haag.
C. Menschaar,	M. I.	Oude Delft 32,	
C. J. Merens,	W. I.	Koornmarkt 30,	Kleine Houtweg 17, Haarlem.
E. J. van der Meulen,	W. I.	Binnenwatersloot 12,	Lange Nieuwstraat, Utrecht.
G. J. Meyers,	C. I.	Sundastraat 14, den Haag,	idem.
W. Meijling,	C. I.	Markt 7,	Borne (O).
M. F. Middelburg,	W. I.	Oude Delft 210,	
C. J. M. Milo,	T.	Jan v. Nassaustr. 9, den Haag,	
W. J. Modderman,	C. I.	Laan van Meerdervoort 19, den Haag,	idem.
F. B. Granpré Molière,	W. I.	Oude Delft 223,	Oudenbosch.
M. J. Granpré Molière,	B. I.	Havenstraat 40a,	Oudenbosch.
P. M. Montijn Jr.,	S. en W. I.	Binnenwatersloot 12,	Kleiweg 21, Gouda.
F. B. J. M. Moubis,	C. I.	Voorstraat 6a,	
F. Muller van Brakel,	S. en W. I.	Houttuinen 15,	Keizersgracht, Amsterdam.
Th. W. Mundt,	C. I.	Oude Delft 141,	
J. Mijnlieff,	V. S.	Choorstraat 25,	
J. A. Mijnlieff,	W. I.	Voorstraat 76,	Gasthuisstraat, Tiel.

N.

B. J. Nachenius,	W. I.	Oude Delft 206,	Waldeck Pyrmontkade 143, den Haag.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
J. F. van Naersen,	C. I.	Voorstraat 45b,	idem.
J. Niermeyer,	T.	Vlamingstraat 50,	
W. J. Niermeyer,	C. I.	v. Leeuwenhoeksingel 4,	Singel 447, Amsterdam.
J. W. F. Nix,	C. I.	Voorstraat 77,	idem.
W. Nolen,	C. I.	van Leeuwenhoeksingel 5,	Maasstraat 9, Rotterdam.
C. Noome,	W.I.	Choorstraat 51b,	
A. J. N. Nijman,	C. I.	Hugo de Grootstraat 114,	Koningsplein 8, Arnhem.
		O.	
W. A. Ochtman,	T.	Jacob Gerritstraat 25,	Goes.
W. F. F. Oppenoorth,	M.I.	Wilhelminastr. 24/26, d. Haag,	idem.
J. Osinga,	W.I.	Vrouwjuttenland 13,	Tietjerk (Fr.).
A. van Oven,	T.	v. Leeuwenhoeksingel 51.	
H. Ellens Oving Hzn.,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 13,	Rotterdam.
		P.	
A. J. Pabbruwe,	W.I.	Molslaan 90,	Winterswijk.
L. J. H. Pagnier,	C. I.	Voorstraat 57,	Bourgognestraat, Maastricht.
W. A. Pattijn,	W.I.	Coenderstraat 28,	
A. P. Petrie,	T.	Hugo de Grootstraat 124,	
G. L. Piek,	V.S.	Oude Delft 128a,	idem.
A. Plate Azn.,	C. I.	Hugoplein 38,	Willemsplein 14, Rotterdam.
J. H. W. Plate,	W.I.Elec.	Oude Delft 138,	Villa de Elshof, Bloemendaal.
H. V. Th. Plattel,	W.I.	Geer 64,	Utrecht.

F. P. C. S. v. d. Ploeg,	M. I.	Choorstraat 47,	
J. Æ. van der Ploeg,	W. I.	v. Galenstraat 7, den Haag,	Rozengracht 58, Amsterdam.
A. Plomp Az.,	C. I.	Choorstraat 9,	Dedemsvaart.
H. J. van Poelvoorde,	T.	Oostsingel 68,	
P. J. van Poelvoorde,	C. I.	Oostsingel 68,	
A. J. van der Poest Clement,	W. I.	Koornmarkt 13,	Poortugaal.
A. B. Hulshoff Pol,	W. I.	Houttuinen 17,	Stationsweg, Hengelo (O.)
H. Polano,	C. I.	Oranjeplein 77, den Haag,	idem.
G. J. Post van der Burg,	W. I.	Houttuinen 17,	Willemsplein 10, Rotterdam.
S. Posthumus,	W. I.	Oude Delft 35,	Drachten.
J. G. Pouw Hzn.,	T.	Hypolitusbuurt 19,	Kenaupark 10, Haarlem.
G. J. Pijnacker Hordijk,	T.	Burgwal 16,	Nassauplein 30, den Haag.
J. A. Prins,	M. I.	Oude Delft 249,	Jan v. Nassaustr. 54, den Haag.
C. F. Proos,	W. I.	Markt 37b,	Middelburg.

Q.

J. A. Quadekker,	T.	Molenstraat 16,	Suikerfabriek, Werkendam.

R.

D. L. H. van Raalte,	W. I.	Geer 68,	Vlissingen.
E. G. Th. van Raalte,	W. I.	Koornmarkt 41,	Vlissingen.
C. J. van Randwijck,	W. I.	Koornmarkt 32,	Bezuidenhout 2, den Haag.
M. A. Reens,	W. I.	Oude Delft 42,	Vossiusstraat 45, Amsterdam.
A. J. van Rees,	C. I.	Laan v. Meerdervoort 179, den Haag,	
J. F. B. Regensburg,	V. S.	Koornmarkt 25,	
G. M. H. Regout,	C. I.	Koornmarkt 41,	Maastricht.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
H. J. W. J. Remmers,	T.	Binnenwatersloot 17,	idem.
H. H. M. Reufel,	W.I.	Z. O. Buitensing. 182, d. Haag,	idem.
W. J. A. Reuhl,	W.I.	Oude Delft 24,	Velperweg 54, Arnhem.
L. Reijnvaan,	W.I.	Oude Delft 210,	Jan Luykenstr. 26. Amsterdam.
A. van Rhijn Azn.,	W.I.	Voldersgracht 13,	
J. E. H. Rieter,	W.I.	Oude Delft 247,	
J. G. Robbers,	B. I.	Parkweg 2, Scheveningen,	idem.
K. Rodenburg,	V.S.	Brabantsche Turfmarkt 47,	
H. C. J. Roelvinck,	C. I.	Oude Delft 141,	Honthorststraat 5, A'dam.
P. H. Roessingh,	W.I.	v. Blankenburgstr. 6, d. Haag,	
J. G. Roest Jzn.,	T.	Koornmarkt 47,	idem.
B. F. P. Römer,	M.I.	Voldersgracht 7,	Apeldoorn.
J. A. Romkes,	C. I.	Oude Delft 135,	
C. G. Rommenhöller Jr.,	W.I.Elec.	Koornmarkt 54,	Grünewald Königsallee 37, Berlin.
A. C. F. de Rooçk,	C. I.	Voorstraat 100,	idem.
H. A. de Rijk,	W.I.	Kraayenhofstraat 8, den Haag,	
J. van Rijn van Alkemade,	C. I.	Oud Langendijk 13,	
H. v. d. Heuvel Rijnders,	W.I.	Oude Delft 15,	Wilhelminastr. 47, Haarlem.

S.

Radhen Mas Sajogo,	V. S.	Voorstraat 45b,	
J. H. C. Salberg,	S. en W.I.	Oud Stationsplein 2,	Dam, Middelburg.

J. A. Salomons,	W.I.	Noordeinde 2,	Theresiastraat, den Haag.
P. Scheer,	S. en W.I.	Oude Delft 42,	
H. C. Schmid,	C. I.	Kraayenhofstraat 45, d. Haag,	
J. C. A. Schokker,	S. en W.I.	v. Vollenhovenstr. 58, R'dam,	
J. F. Schönfeld,	C. I.	van Leeuwenhoeksingel 8,	Ulrum, (Groningen).
J. F. P. Schönfeld,	T.	Brab. Turfmarkt 4,	Ried bij Franeker.
P. Schoor,	W.I.	Voorschoten,	
P. Schoute,	C. I.	Havenstraat 36,	Wormerveer.
G. L. Schouten,	T.	v. Leeuwenhoeksingel 27,	idem.
H. K. Schrage,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 34,	Westerkade 1, Groningen.
C. J. Schram,	C. I.	Hugoplein 35 c,	Sliedrecht B 222.
L. C. Schram,	C. I.	Oude Delft 170,	Sliedrecht B 222.
K. v. d. Schroeff,	W.I.	Geestbrugweg, Rijswijk,	idem.
K. H. Schussler,	W.I.	Regentesselaan 31, den Haag,	
E. Schwarz,	T.	Haagweg 134,	Weesperzijde 6, Amsterdam.
H. W. Sebbelee,	C. I.	Huygenspark 35a, den Haag,	Hemonylaan 23, Amsterdam.
W. H. D. Segboer,	W.I.	Stephensonstraat 45, den Haag,	idem.
H. Seijdenzaal,	C. I.	Havenstraat 8,	Willemsparkweg 150, A'dam.
M. Sigmond,	C. I.	Markt 42,	Werkendam.
A. H. Sirks,	W.I.	Wattstraat 4, den Haag,	idem.
D. J. M. G. van Slingelandt,	W.I.	Geestbrugweg 139 F, Rijswijk,	idem.
C. M. Slotboom,	C. I.	Choorstraat 13,	Wagenstraat 96, den Haag.
L. C. L. W. Sloth Blaauboer,	C. I.	Koornmarkt 43,	v. Galenstraat 37, den Haag.
D. F. Slothouwer,	C. en B. I.	Markt 31,	Willemsparkweg, Amsterdam.
C. Smit,	S. en W.I.	Voorstraat 23,	Kinderdijk.
W. Smit,	W.I.	Oude Delft 32,	Kinderdijk.
F. G. Smits,	W.I.	Molenstraat 16,	

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
H. W. Snijders,	W.I.	Voorstraat 65,	idem.
W. H. Snijders,	W.I.	Voorstraat 65,	idem.
J. C. Schagen v. Soelen Jr.,	M.I.	Verversdijk 75,	Wilhelminaweg, Apeldoorn.
L. F. Soesman,	C. I.	Suezkade 88, den Haag,	
F. C. W. J. P. Soeters,	S.en W.I.	Groot-Hertoginnelaan 74, den Haag,	
N. L. Söhngen,	alle lessen	Boterbrug 17,	
H. A. Somer,	C. I.	Burgwal 27,	Stadskanaal.
J. G. Spengler,	C. I.	Voorstraat 107,	Huize Wildrick, bij Tilburg.
J. W. Sprenger,	W.I.	Voorstraat 101,	Noordstraat Middelburg.
P. C. van Steeden,	W.I.	Oude Delft 128a,	Anna van Saxenstraat 16, den Haag.
H. D. Steenbergen,	T.	Kolk 32,	1e Hoofdstraat, Meppel.
L. J. W. Steenhuis,	S.en W.I.	Markt 25,	Tuinlaan 12, Schiedam.
W. P. S. von Stein Callenfels,	C. I.	Oude Delft 223,	2e van den Boschstraat 12, den Haag.
H. Steketee,	W.I.	Markt 85,	Ede, (G.)
H. A. J. van Stipriaan Luïsçius,	W.I.	Oranjeplein 78, den Haag,	
C. E. van der Stok,	W.I.	Oude Delft 24,	Dondersstraat 11, Utrecht.
F. R. A. Stoll,	W.I.	Koornmarkt 41,	
A. S. C. Stoop,	W.I.	Wijnhaven 19,	
P. T. M. Stoop,	C. I.	Riouwstraat 123, den Haag,	idem.
A. de Stoppelaar,	W.I.	Koornmarkt 43,	

F. J. P. Storm van 's-Gravesande,	W.I.	2e Sweelinckstr. 23, den Haag,	idem.
J. F. Streur,	C. I.	Havenstraat 39,	
H. F. Strumphler,	T.	Hypolitusbuurt 15,	v. Baerlestraat 12, Amsterdam.
A. E. Struve,	W.I.	Koornmarkt 65,	Roemer Visscherstraat 30, Amsterdam.
H. J. Stuffken,	C. I.	Noordeinde 45,	idem.
J. M. Sturm,	C. I.	Noordeinde 30,	
N. L. Swart,	T.	Sweelinckplein 64, den Haag,	
J. J. Swens,	C. I.	Hypolitusbuurt 22,	Baan 21a, Haarlem.

T.

J. Tak,	W.I.	Oude Delft 70,	Nieuwe Haven 83, Schiedam.
A. W. K. Tamson,	W.I.	Oude Delft 80,	den Haag.
J. H. Telders,	C. I.	Spoorsingel 138,	idem.
P. H. Testas Wz.,	W.I.Elec.	Koornmarkt 46,	
J. J. A. M. Teulings,	W.I.	Hugo de Grootstraat 34a,	Willem II straat, Tilburg.
A. H. J. Thie,	M.I.	L. v. Meerderv. 173, d. Haag.	
E. J. F. Thierens,	W.I.	Brabantsche Turfmarkt 81,	Tilburg.
C. T. F. Thurkow,	T.	v. Leeuwenhoeksingel 19,	Plein 1813 1, den Haag.
Ph. W. Timmermans,	M.I.	Noordeinde 31,	Schiekade 159, Rotterdam.
A. H. J. Tjeenk Willink,	W.I.	Voorstraat 38a,	Zwolle.
J. D. Tours,	W.I.	Hugoplein 114,	Amsterdam.
A. P. H. Trivelli,	M.I.	Celebesstraat 15, den Haag,	idem.
A. Tromp van Holst,	T.	Noordeinde 12,	Amersfoort.
C. Tromp van Holst,	C. I.	Noordeinde 12,	Amersfoort.
P. G. Viervant Tukker,	W.I.	Burgwal 12,	Utrecht.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
		U.	
F. A. Unger,	M. I.	Oude Delft 178,	Korte Poten 9b, den Haag.
J. P. L. F. Uytterbroeck,	C. I.	Br. Turfmarkt 73a,	Ginneken.
		V.	
J. P. Valkema Blouw,	W. I.	Verversdijk 32a,	
R. G. Veenenbos,	M. I.	Oude Delft 85,	Oosterbeek.
Ch. J. van Velzen,	W. I.	Wilhelminap. 37c, Oegstgeest.	
P. Verhagen,	B. I.	van Leeuwenhoeksingel 12,	Beverwijk.
B. A. Verhey,	C. I.	West-Zeedijk 4, Rotterdam,	idem.
M. G. Verhey,	T.	Verversdijk 32a,	Huize Roozenburg, Middelb.
U. E. Verkerk,	V. S.	Laan Hofrust, Rijswijk,	idem.
R. Ver Loren,	W. I.	Choorstraat 49,	Warnsveld.
J. N. Vermande,	W. I.	Voorstraat 93a,	
D. Versteegh,	M. I.	Hugoplein 38,	Fruithof, Tiel.
C. F. M. Verstijnen,	W. I.	v. Leeuwenhoeksingel 37,	P. Bothstraat 12, den Haag.
O. A. Verwey,	C. I.	Voorstraat 79,	
R. A. Verwey,	C. I.	Molenstraat 20,	L. Bisschopstraat, Deventer.
H. M. van Vessum,	S. en W. I.	Koornmarkt 91,	Laan Copes v. Cattenburgh 78, den Haag.
L. C. F. Victor,	W. I.	Voorstraat 81,	idem.
F. H. Fentener van Vlissingen,	C. I.	Voorstraat 1,	Maliebaan 42, Utrecht.

A. van Vloten,	T.	Oude Delft 60,	Hooimarkt, Haarlem.
R. van Vloten,	W.I.	Voorstraat 76,	Hooimarkt, Haarlem.
A. van Vollenhoven Azn.,	W.I.	Houttuinen 17,	Mattenesserlaan 254, R'dam.
C. W. E. v. Voorst v. Beest,	C. I.	Wijnhaven 7,	Maarssen.
P. J. van Voorst Vader Jr.,	C. I.	Oude Delft 206,	Mauritskade 27, den Haag.
F. L. Voorsteegh,	W.I.	Koornmarkt 89,	
R. P. Vos,	C. I.	Burgwal 18,	Boteringenstraat 21, Groning.
H. C. P. de Vos,	C. I.	Brab. Turfmarkt 73a,	
J. G. E. G. Voûte,	C. I.	Obrechtstr 236, den Haag,	idem.
M. H. C. Vreede,	W.I.	Binnenwatersloot 36,	Nieuwe Rijn 69, Leiden.
Th. F. Vreede,	C. I.	Havenstraat 3,	Anna Paulownastr. 76, d.Haag.
L. Vroom,	C. I.	Oude Delft 220,	Stadskanaal.

W.

H. van der Waerden,	T.	Havenstraat 1,	Eindhoven.
M. E. van de Wall,	C. I.	Prince Vinkenp. 19, d. Haag,	
J. P. Walland,	C. I.	Markt 66,	
J. M. Waller,	W.I.	Oude Delft 210,	Keizersgracht 746, A'dam.
I. J. Warendorf,	W.I.	Voorstraat 81,	Parkweg 10, Scheveningen.
G. J. Warmelink,	W.I.	Markt 50,	
A. G. van Waveren,	C. I.	Phoenixstraat 37,	
H. P. C. M. van Weel,	M.I.	Hugo de Grootstraat 34b,	Blankenburgstr. 60, den Haag.
J. F. van Weelderen,	W.I.	L. v. Meerderv. 248, d. Haag,	idem.
R. A. Weerman,	T.	Voorstraat 38a,	Hazepaterslaan 18, Haarlem.
R. Welcker,	C. I.	v. Speykstraat 22, d. Haag,	idem.
E. P. Wellenstein,	C. I.	Hugo de Grootstraat 124,	
L. R. Wentholt,	W.I.	2e Sweelinckstraat, den Haag,	idem.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE-ADRES.
C. J. Westenenk,	C. I.	Oostsingel 86,	
H. M. W. Werker,	C. I.	Hugoplein 38,	Obrechtstraat 101, den Haag.
H. J. J. Weurman,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 38,	Ramstraat Utrecht.
H. A. Wichers,	C. I.	Oude Delft 228,	Oude Gracht, Utrecht.
G. E. J. Wiessing,	M.I.	Oude Delft 34,	
H. O. de Ruyter de Wildt,	T.	Kolk 3,	Vondelstraat 6, Amsterdam.
J. P. Willeumier,	W.I.	Binnenwatersloot 12,	Spijkerstaat 220, Arnhem.
H. Wirix,	C. I.	Hugo de Grootstraat 34b,	Keizersgracht 274, A'dam.
G. Witteveen,	M.I.	v. Leeuwenhoeksingel 8,	
E. B. Wolff,	W.I.	Kolk 10,	Ternaard.
L. Worp,	W.I.	Haagweg 110,	Singel 254, Amsterdam.
B. Wouters,	W.I.	2e Sweelinckstr. 35, d. Haag,	idem.
J. A. Wijnaendts,	W.I.	Noordeinde 31,	idem.
F. E. Wijnmalen,	W.I.	Hugoplein 40a,	

Z.

W. L. Zaalberg,	T.	Copernicusstr. 53, den Haag,	
W. A. Zelle,	M. I.	Choorstraat 44,	
H. D. E. G. Zoetelief, Norman,	W.I.	Noordeinde 27,	
A. J. Zuiderhoek,	C. I.	Oude Delft 34,	v. d. Spiegelstraat 6, d Haag.
I. Zuur,	W.I.	van Leeuwenhoeksingel 37,	Sliedrecht.
P. C. van Zuyderhoudt,	W.I.	Oude Delft 60,	Tjummarum.
J. A. R. van der Zweep,	M.I.	Jan v. Nassaustr. 31, den Haag,	

NAAMLIJST

DER

INGESCHREVENEN AAN DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Oud-Leden van het Delftsch Studentencorps.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
J. W. Albarda,	W.I.	Markt 15.
C. R. H. Arntzenius,	W.I.	Oostsingel 77.
C. G. van Baerle,	C. I.	Havenstraat 2.
C. G. van den Wall Bake,	C. I.	Phoenixstraat 37.
Ph. A. Bannet,	M.I.	Geer 64.
C. C. W. Ch. Beck,	C. I.	Brab. Turfmarkt 77.
F. Begemann,	W.I.	Vrouwjuttenland 12.
L. G. den Berger,	T.	1e Schuitstr. 38 d. Haag.
Z. S. Beyl,	M.I.	Koornmarkt 40.
H. N. Biezeveld,	C. I.	Kanaal 10, den Haag.
J. Blom,	W.I.	Binnenwatersloot 24.
W. A. Both,	M.I.	't Molentje, Rijswijk.
H. van Breen,	C. I.	Kon. Emmakade 63, den Haag.
A. Broese van Groenou,	B. I.	Oude Delft 32.
P. v/d Broek d'Obrenan,	C. I.	Gr. Hertoginnelaan 87, den Haag.
H. H. R. Burgmans,	C. I.	Hoornbrug, Rijswijk.
M. D. Charlouis,	W.I.	Franklinstr. 179, d. Haag.
A. W. Coster v. Voorhout,	T.	Hypolitusbuurt 24.
H. W. Dammers,	T.	Adelheidstraat 60, den Haag.
A. P. A. van Deinse,	W.I.	Oude Delft 28.
W. F. van Deinse,	W.I.	Oude Delft 162.
E. L. Douwes Dekker,	W.I. en Electr.	Oude Delft 192.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
H. E. Donkel,	C. I.	Oosteinde 155.
L. F. Dooremans,	T.	Columbusstr. 5, d. Haag.
P. Drayer,	W.I.	Binnenwatersloot 27.
G. Duyfjes,	M.I.	Oude Delft 24.
W. C. Engel,	C. I.	Hugo de Grootstr. 31.
J. Th. Eschbach,	C. I.	Choorstraat 54.
G. M. Folkers,	W.I.	Anna Paulownastraat 21, den Haag.
H. Frijling,	M.I.	Voorstraat 96.
J. R. Gaade,	C. I.	Suezkade 75, den Haag.
J. A. A. van de Garde v. Est en Opijnen,	V.S.	Villa Elisabeth Scheveningen.
H. de Gelder,	C. I.	Columbusstr. 104, den Haag.
A. M. Sollewijn Gelpke,	W.I.	Corn. Speelmanstr. 10, den Haag.
A. K. Gersen,	W.I.	Oude Delft 237.
J. B. Giljam,	W.I.	Columbusstr. 150, den Haag.
E. R. D. Göllner,	M.I.	Kraayenhoffstr. 6 d. Haag.
W. C. J. de Graaff,	W.I.	v. Bijlandtstr. 147, den Haag.
G. E. Gravenhorst,	M.I.	Oude Delft 35.
M. J. C. Groeneveld,	T.	
C. A. Guffroy,	M.I.	Laan v. Meerdervoort 208, den Haag.
W. H. F. de Haan,	W.I.	Voorstraat 58.
C. F. J. Hagedoorn,	W.I.	Conradkade 28, d. Haag.
E. A. Hamburger,	W.I.	Haagweg 143.
J. F. Hanjoel,	V.S.	v. Limburg Styrumstr. den Haag.
J. G. B. van Heek,	M.I.	v. Merlenstr. 57, d. Haag.
P. A. Hengeveld,	W.I.	Sweelinckstr. 56, d. Haag.
H. Heyl,	C. I.	Oude Delft 168.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
G. E. Hoeffelman,	T.	Binnenwatersloot 7.
J. A. Hoeffelman,	T.	"
Tj. Hoekstra,	C. I.	Oude Delft 237.
G. Hogerwaard,	C. I.	Hugo de Grootstraat 123.
A. Honig,	C. I.	Kolk 6.
P. v. Pritzelwitz v d Horst,	W. I.	Brab. Turfmarkt 67.
H. G. Houben Whitney,	W. I.	Perponcherstr. 92, d. Haag.
W. van Houten Jr.,	C. I.	Sweelinckpl. 29, d. Haag.
Wm. van Houten,	C. I.	" "
L. Hupkes,	M. I.	Hugo de Grootstr. 34.
W. Hupkes,	W. I.	" "
P. P. Inklaar,	W. I.	Cn. Speelmstr. 4, d. Haag.
E. Jacobs,	B. I.	Boezemsingel 216, R'dam.
J. H. Janssen,	C. I.	Hugo de Grootstraat 117.
A. B. Japikse,	W. I.	2e Schuytstr. 17, d. Haag.
H. F. de Jong,	C. I.	Columbusstr. 104, den Haag.
G. D. Jordens,	W. I.	Julialaantje, Rijswijk,
A. E. Jurriaanse,	V. S.	Oudendijk 351, R'dam.
W. J. A. Gleenewinkel Kamperdijk,	C. I.	Suezkade 95, den Haag.
J. H. J. Kayzer,	B. I.	Oude Langendijk 20.
A. Keppler,	C. I.	Hoekweg E 24, Voorburg.
H. M. Kooreman,	W. I.	
C. E. de Leau,	C. I.	Havenstraat 39c.
J. L. A. Ledeboer,	M. I.	Voorstraat 79.
J. A. de Lint,	C. I.	Voorstraat 65.
H. E. Loffman,	W. I.	Voorstraat 105.
H. Meelhuysen,	C. I.	Stephensonstr. 10, den Haag.
W. Meyer Cluwen,	T.	v. Leeuwenhoeksingel 19.
J. E. de Meyier Jr.,	C. I.	Groot Hertoginnelaan 3, den Haag.
J. E. Moltzer,	C. I.	Spoorsingel 122.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
J. H. Müller Jr.,	W.I.	Huygensstr. 24, d. Haag.
E. J. W. de Munck Mortier,	W.I.	Stationsweg 17, d. Haag.
J. A. R. de Muralt,	C. I.	Spoorsingel 180.
A. C. Nanning,	W.I.	
G. C. Op ten Noort,	C. I.	Oude Delft 32.
J. B. Onderwater,	C. I.	Hugo de Grootstr. 34.
M. G. van Overveldt,	W.I.	v. Blankenburgstr. 20, den Haag.
J. J. Penning,	S. en W.I.	Voorstraat 79.
J. K. H. Phitzinger,	W.I.	Bankastr. 2b, den Haag.
A. G. Quarles v. Ufford,	C. I.	Geer 68.
P. J. van Rees,	C. I.	Laan v. Meerdervoort 179 den Haag.
J. A. van Santwijk,	C. I.	den Haag.
W. Th. van Schaik,	W.I.	Emmakade 99, d. Haag.
A. G. Senstius,	C. I.	Krayenhoffstr. 8, d. Haag.
A. da Silva,	W.I.	Krayenhoffstr. 55, den Haag.
G. C. Snijders,	V.S.	Breda.
S. H. Stoffel,	W.I.	Havenstraat 36a.
H. Strick v. Linschoten,	C. I.	Voorstraat 58.
J. A. R. Stuffken,	M.I.	Oude Delft 168.
J. M. Sweep,	C. I.	v. Galenstr. 38, d. Haag.
W. O. Thaarup van Tienen,	V.S.	Gr. Hertoginnelaan 15, den Haag.
W. I. Twiss,	M.I.	v. Blankenburgstr. 75, den Haag.
F. W. P. Tydeman,	W.I.	Perponcherstr. 121, den Haag.
A. C. Uljee Jr.,	W.I.	Sweelinckpl. 30, d. Haag.
H. v. d. Veen,	C. I.	Mauritsweg 8, R'dam.
N. Th. Verwey,	C. I.	Hugo de Grootstr. 108.
C. W. Visser,	M.I.	v. Leeuwenhoeksingel 5.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
C. B. J. Walland,	C. I.	Oude Delft 162.
I. E. Waterman,	T.	Krayenhoffstr. 52, den Haag.
T. v. d. Weiden,	C. I.	Hugo de Grootstr. 91.
M. F. Tadema Wielandt,	C. I.	Vlamingstraat 26b.
J. J. C. Willekens,	W. I.	Nieuwe Laan 22.
J. G. H. Willems,	C. I.	v. Speykstr. 125, d. Haag.
F. W. E. Wolterbeek Muller,	W. I.	Oranjeplein 5, den Haag.

NAAMLIJST DER INGESCHREVENEN

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL,

welke geen Lid zijn van het Delftsch Studentencorps.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
H. Addens,	T.	Hoflaan 47, Rotterdam.
E. C. Agerbeek,	W.I.	Daguerrestr. 88 d. Haag.
R. J. van Alphen,	C. I.	Daguerrestr. 7 d. Haag.
C. F. Antheunissen,	W.I.	Tollensstraat 18 d. Haag.
C. D. C. Appeldoorn,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 36.
F. B. H. Asselbergs,	C. I.	Choorstraat 51b.
J. C. J. Asselbergs,	W.I.	Choorstraat 51b.
J. L. M. Asselbergs,	W.I.	Choorstraat 51b.
G. A. Baars,	V.S.	Bagijnhof 90.
W. J. G. de Baas,	W.I.	Balistraat 25, d. Haag.
Ch. N. Bader,	IJk.	Pieterskerkgrt. Leiden.
J. J. Baggelaar,	C. I.	Oude Delft 237.
A. L. Bakhuis,	C. I.	Conradkade 11 d. Haag.
B. R. Bakker,	C. I.	Choorstraat 25.
J. A. Bakker,	C. I.	
K. Bakker,	C. I.	Hugo de Grootstraat 27.
L. Bakker,	V.S.	Dennenweg 54a d. Haag.
H. W. Bakker,	W.I.	Badhuisgracht 122 Sneek.
A. Barto,	C. I.	Molenstraat 8.
J. P. van Batenburg,	C. I.	Franklinstr. 147 d. Haag.
H. F. W. Becking,	C. I.	Nassau Odijckstraat 19 den Haag.
E. H. M. Beekman,	M.I.	Loosd. kade 66 d. Haag.
G. Beerenborg,	W.I.	Leuvehaven 24 R'dam.
H. G. Benjamins,	C. I.	v. Blankenburgstraat 39 den Haag.
E. J. Benthem,	W.I.	Koornmarkt 53.
J. van den Berg,	T.	Oude Delft 52.
J. H. Bergfeld Schenke,	W.I.	Schietbaanl. 10 R'dam.
Mej. M. E. Bes,	T.	Hugo de Grootstraat 25.
G. M. Biegman,	W.I.	Noordeinde Leiden.
A. L. H. Bingen,	W.I.	Oude Delft 35.
J. N. Blauw,	T.	Choorstraat 44.
J. W. Blauw,	T.	Choorstraat 44.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
P. F. Bliek,	M.I.	Baan 90 Rotterdam.
D. D. Boer,	W.I.	Weimarstraat 50 d. Haag.
H. E. Boer,	C. I.	Verversdijk 35.
F. Kr. de Boer,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 17.
J. Boerboom,	C. I.	Hugo de Grootstraat 87.
J. W. du Bois,	W.I.	Huygensstr. 25. d. Haag.
D. Boomsma,	C. I.	Schiedamsche singel 58, Rotterdam.
A. J. van Braambeek,	W.I.	Binnenwatersloot 27.
C. W. P. Brandenburg,	IJk. W. I.	Voldersgracht 23.
Th. van Braningen,	V.S.	Nieuwstr. 25, den Haag.
C. W. ten Brink,	allelessen	Oostsingel 56.
M. A. Brinkman Visser,	C. I.	Hugo de Grootstraat 27.
Mej. F. C. Broese van Groenou,	V.S.	Laan v. Meerdervoort 52, den Haag.
A. P. Bruigom,	W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 37.
H. F. Bruigom,	T.	Markt 50.
J. G. W. de Bruijn,	W.I.	Laan v. Meerdervoort 193 den Haag.
P. F. M. de Bruyn Prince,	C. I.	de Perponcherstraat 70, den Haag.
J. A. M. van Buuren,	C. I.	Koornmarkt 46.
A. Bijl,	C. I.	Hooikade 14.
A. L. Bijl,	W.I.	Zuideinde 48.
B. Cappel,	T.	Oude Delft 16.
F. N. Carabain,	W.I.	1e v. d. Boschstraat 55, den Haag.
F. N. de Charro,	V.S.	Paviljoensgr. 8, d. Haag.
W. Th. Clous,	T.	Bezuidenhout 103, d. Haag.
P. Cottaar,	V.S.	St. Olofslaan 193.
S. Daalmeyer,	C. I.	Vlamingstraat 50.
S. Davidson,	W.I.	v. Brakelstr. 10, R'dam
P. N. Degens,	V.S.	Dordrecht.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
J. C. Deuss,	W.I.	Diergaardesgl. 86 R'dam.
A. A. Dobbe,	C. I.	Hugo de Grootstraat 1.
P. Dondorff,	T.	
W. van Dorp,	W.I.	Anthoniestraat 12b, Haarlem.
A. van Driel,	W.I.	Zonneveldsteeg 14, Leiden.
E. F. van Duinen,	W.I.	Nassaukade 502, A'dam.
G. H. van Renesse van Duivenbode,	V.S.	2e v. Blankenburgstr. 102, den Haag.
A. J. J. Koek van Duyne,	M.I.	Voorstraat 31.
J. van Duijnen,	M.I.	Merwekade 18, Dordrecht.
G. J. Dijkerman Jr.,	C. I.	Laan v. Meerdervoort 193, den Haag.
M. Eikelenboom,	W.I.	
J. H. van Es,	V.S.	Zuidwal 40, den Haag.
W. Estor,	M.I.	Spoorsingel 28, R'dam.
R. van Eyken,	M.I.	Hoogstraat 225, Vlaardingen.
F. B. Fellinga,	T.	Bilderdijkstr. 23. d. Haag.
E. Flesseman,	W.I.	Molslaan 71.
H. Folkers,	V.S.	Oostzeedijk 249, R'dam.
H. Freydanck,	S. en W.I.	Reinkenstr. 60, d. Haag.
L. A. Fruytier,	W.I.	Heerenstraat 26, d. Haag.
E. C. P. Gallas,	C. I.	Reinkenstr. 36, d. Haag.
J. M. Gasille Jr.,	C. I.	Voorstraat 93.
F. J. L. Ghijsels,	C. I.	Verversdijk 9a.
A. J. Godron,	T.	Delftschestr. 29, R'dam.
G. J. Ch. de Goede,	B. I.	Koornmarkt 38.
H. Goedhart,	W.I.	Laan v. Meerdervoort 5, den Haag.
P. H. Goedhart,	C. I.	Jan Blankenstraat 49, den Haag.
H. Gravestein,	T.	Oude Delft 249.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
A. J. A. de Gruyter,	V.S.	de Ruyterstr. 2, d. Haag.
J. H. L. C. Gusdorf,	C. I.	Havenstraat 37a.
J. L. van Gijn,	T.	v. Oldenbarneveldstr. 82, Rotterdam.
F. W. v. d. Haagen,	V.S.	N. Havenstr. 139, d. Haag.
J. S. de Haan,	T.	Noordsingel 3, R'dam.
Th. R. Haasmann,	alle lessen	Waldeck-Pyrmontk. 148, den Haag.
P. J. Hamelberg,	V.S.	Westeinde 176, d. Haag.
M. van Harte,	alle lessen	Deventer.
H. Hartogh Heys,	T.	Aschvest 45.
R. Hazelhorst,	V.S.	Oostsingel 41.
J. W. Heil,	W.I.	
J. C. Heine,	T.	Avenue Concordia 106 Rotterdam.
A. D. Hencke,	W.I.	Prinsenstr. 126 d. Haag.
L. Th. H. Hesselfelt,	W.I.	Molenstr. 43 den Haag.
J. A. Heymann,	T.	Noordel. Avenue 5.
P. M. A. Heymans,	V.S.	Overschieschestraat 14 Schiedam.
J. H. Hilgen,	C. I.	Vlamingstraat 31.
W. H. Hillebrant,	W.I.	
A. A. den Hoed,	V.S.	
B. G. Holsboer,	V.S.	Hofspui 101a, d. Haag.
L. N. Holsboer,	C. I.	Hofspui 101a, d. Haag.
Mevr. C. M. A. Holtzschue-de Kruyff,	V.S.	Oostsingel 17.
D. Holwerda,	C. I.	v. Leeuwenhoeksingel 12.
G. 't Hooft,	S. en W.I.	Oostsingel 49.
J. C. Hoogenboom,	V.S.	Spui 216b den Haag.
R. J. Hoogeveen,	V.S.	
Mej. N. A. Hoogewerff,	V.S.	Hooikade 17.
J. C. van Hoolwerff,	C. I.	Koornmarkt 40.
J. C. Horch,	W.I.	Houttuinen 4a.

NAAM.	STUDIE-VAL.	ADRES.
H. J. H. Hornix,	V.S.	Da Costastr. 157 d. Haag.
A. P. van der Houwen,	V.S.	Lage Oostzeedijk 157 Rotterdam.
Mej. S. van Hoytema,	T.	Spoorsingel 141.
P. Huffnagel,	M.I.	Groot Hertoginnelaan 80 den Haag.
P. J. R. van Huizen,	W.I.	Copernicusstr. 37, den Haag.
J. H. J. Huygens,	W.I.	Koningin Emmakade 8 den Haag.
E. H. Huyskes,	C. I.	Havenstraat 11.
J. Ingelse,	W.I.	Warande 44 Schiedam.
L. W. Ingelse,	V.S.	Warande 44 Schiedam.
H. C. Jacobsen,	T.	Boezemsingel 34 R'dam.
I. Jacobson,	W.I.	Choorstraat 51b.
A. A. de Jager,	W.I.	Havenstraat 37a.
A. P. J. Jagtman,	W.I. IJk.	Bankastr. 4k den Haag.
J. H. Janson,	M.I.	Hugo de Grootstraat 31.
P. J. de Jonge,	C. I.	Oude Delft 138.
A. C. de Jongh,	M.I.	Voorstraat 79.
Mevr. M. Th. Jonkergouw-Koerman,	V.S.	Koornmarkt 35.
H. van der Kaa,	C. I.	Singel 257 Dordrecht.
A. van Kalkeren,	C. I.	v. Merlenstr. 40, d. Haag.
J. Kamps,	V.S.	Oostsingel 49.
Y. M. D. Kentie,	C. I.	Markt 41.
F. Keuchenius,	V.S.	
A. H. van den Kieboom,	S. en W.I.	Buitenwatersloot 23.
J. J. van den Kieboom,	W.I.	Buitenwatersloot 23.
J. de Klerk,	V.S.	St. Jansstraat 7, R'dam.
H. J. Klompe,	V.S.	Burgemeester Hoffmansplein 50, R'dam.
A. J. Kloos,	C. I.	Spoorsingel.
A. W. Kloos Jr.,	C. I.	Noordeinde 36.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
D. M. G. Koch,	C. I.	Oude Delft 196.
L. Koetse,	W.I.	Voorstraat 67.
F. A. Kok,	W.I.	Conradkade 18, d. Haag.
J. van der Kolk Jr.,	W.I.	Oude Delft 12a.
A. Kolling,	V.S.	Oostplantsoen 13.
W. Kootstra,	W.I.	Burgwal 22.
A. W. A. Koster,	W.I.	Pieterskerkgr. 13, Leiden.
J. de Kroes,	M.I.	Korte Haven. Schiedam.
J. H. Kromhout,	W.I.	Hugo de Grootstraat 93.
D. Kruyf,	C. I.	Laan van Overvest 141.
D. M. Kruyt,	C. I.	Markt 73a.
J. A. Ladage,	W.I.	Rijn- en Schiekade 94, Leiden.
W. P. van Lammeren,	S. en W.I.	Hoekweg 21c, Voorburg.
G. C. van der Leck,	T.	Noordsingel 1, R'dam.
J. van der Leck,	T.	Noordsingel 1, R'dam.
C. P. van Leeuwen,	V.S.	Oranjestraat 12.
J. C. van Leeuwen,	C. I.	François Valentijnstr. 75, den Haag.
L. Leger,	M.I.	Buitenwatersloot 40.
J. G. Lepper,	W.I.	Jacob-Gerritstraat 15.
H. R. van der Linden van Sprankhuizen,	W.I.	Oostsingel 33.
K. L. Löb,	M.I.	Noordeinde 159, d. Haag.
M. Lobstein,	V.S.	Coenderstraat 28.
J. Lohmann Hzn.,	C. I.	
J. C. Lokker,	T.	Verversdijk 43.
D. van Loon,	S. en W.I.	v. Leeuwenhoeksingel 34.
A. C. Loos,	W.I.	Oude Delft 49.
G. Loos,	T.	Hofplein 14, R'dam.
G. W. Mallée,	M.I.	de Perponcherstraat 115, den Haag.
P. Marks,	W.I.	Hoogewoerd 112 Leiden.
J. W. L. H. Meertens,	C. I.	Hugo de Grootstraat 34a.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
W. Mensert,	B. I.	Oude Kerkstraat 3.
H. Meijer,	M. I.	v. Merlenstr. 92 d. Haag.
D. W. C. J. Meijners,	W. I.	Heemskerkst. 20 d. Haag.
H. Middelbeek,	W. I. en Electr.	Brab. Turfmarkt 68.
D. J. Mink,	W. I.	v. Leeuwenhoeksingel 34.
D. C. J. Minkman,	T.	Houttuinen 5.
E. J. Minkman,	T.	Houttuinen 5.
H. B. Moes,	IJk.	Oostsingel Schiedam.
L. Mok,	S. en W. I.	
A. de Mooy ACzn.,	C. I.	Verversdijk 43.
H. M. de Munck,	W. I.	Weesperzijde 51 A'dam.
H. A. D. Nelemans,	W. I.	Zuidwal 7a.
C. L. van Nes,	M. I.	Wijnhaven 4.
P. M. C. Nicolai,	W. I.	Noordeinde 146 d. Haag.
M. H. Nieberg,	V. S.	Rotterd. dijk 43 Schiedm.
F. C. Nienaber,	C. I.	Verversdijk 178.
M. A. van Nieuwkerken,	alle lessen	v. Speykstr. 38 d. Haag.
J. P. Nieuwdorp,	M. I.	Zwartewaal.
H. H. Nieuwenhuis,	C. I.	Verversdijk 50.
C. H. Nieuwland,	T.	Gasthuislaan 7.
G. B. Noothoven v. Goor,	V. S.	den Haag.
B. Nugteren,	C. I.	Hugo de Grootstraat 119.
B. H. Nijenhuis,	W. I.	Koornmarkt 53.
A. G. Ph. M. Olivier,	C. I.	Oude Delft 25.
G. G. Olthof,	W. I.	Oostsingel 45.
H. A. van Oorde,	C. I.	v. Leeuwenhoeksingel 17.
W. Oosterbaan,	W. I.	v. Leeuwenhoeksingel 7.
A. M. Overeynder,	W. I.	Stationsweg 10 R'dam.
M. F. S. Pape,	W. I.	
W. F. Th. Pasdeloup,	W. I.	v. Bylandtstr. 102 d. Haag.
A. Perelaer,	C. I.	Columbusstr. 122 d. Haag.
N. W. Perk,	W. I.	Emmastr. A 315 Loosdn.
W. B. Peteri,	C. I.	Hugo de Grootstraat 87.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
F. Plantema,	W.I.	Havenstraat 37a.
Mej. M. Pohlmann,	V.S.	Noordeinde 15.
M. W. Polak,	W.I.	Prinsenstraat 81, d. Haag.
D. Polder,	W.I.	van Bylandtstraat 161, den Haag.
W. Polderman Jr.,	W.I.	N. Binnenw. 471, R'dam.
B. R. Pollema,	C. I.	Havenstraat 21.
J. M. Rademaker,	W.I.	„Villa Candida", Oude Schev. w. Scheveningen.
A. Slingervoet Ramondt,	T.	van Bylandtstraat 186, den Haag.
Dr. M. Rapp,	V.S.	Spoorsingel 140.
J. A. Ringers,	C. I.	Oosterstraat 13.
H. Rosse,	V.S.	N. Uitleg 20, den Haag.
M. J. Rotteveel,	C. en B. I.	K. Houtstr. 15a, d. Haag.
J. le Roy,	C. I.	v. Swietenstr. 9, d. Haag.
A. M. Rozelaar Jr.,	V.S.	Juliana v. Stolberglaan 17, den Haag.
A. Ruys,	T.	Stationsplein 1, d. Haag.
B. H. van Ruyven,	T.	Oude Delft 49.
M. J. van Sas,	W.I.	Oude Delft 49.
J. J. Schaap,	M.I.	Dubbeld. w., Dubbeldam.
P. N. J. Schaepkens,	C. I.	Oude Langendijk 20.
J. C. van Schaik,	C. I.	Zuiderstraat 43.
A. J. v. d. Schalk,	C. I.	Prins Hendrikstr. w.z. 38, Rotterdam.
Mej. A. Scheltema,	T.	Oude Delft 201.
J. H. G. Schepers,	C. I.	Kolk 3.
A. M. Schippers,	S. en W.I.	Molslaan 29.
A. Schotel,	C. I.	Oranjeplantage 67.
A. Schouten,	T.	Vrouwjuttenland 14.
J. A. Schouten,	W.I.	Voorstraat 79.
Mej. I. E. Siewertsz van Reesema,	V.S.	

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
E. H. Simons,	V.S.	Koornmarkt 54.
G. J. Slangen,	W.I.	Daquerrestr. 39, d. Haag.
C. Slim,	C. I.	Koornmarkt 54.
H. Smidt van Gelder,	V.S.	Velsen.
W. P. Smit,	T.	Aalmarkt 3, Leiden.
J. B. F. Smits,	V.S.	Rotterdam.
A. F. C. Smulders,	V.S.	Aertv. Nesstr. 131, R'dam.
Dr. R. Spanjaard,	V.S.	Spoorsingel.
J. B. v. d. Most v. Speyk,	W.I.	
C. Spiegelberg,	IJk.	Markt 7.
N. Th. F. Stadtfeld,	C. I.	Oude Delft 3.
J. Steffens Jr.,	B. I.	Malakkastr. 16, d. Haag.
A. Stheeman,	B. I.	Hotel Pomona d. Haag.
Mej. J. H. Stieltjes,	V.S.	den Haag.
A. W. G. Stigter,	C. I.	Kerkstr. 52, den Haag.
D. H. Stigter,	W.I.	" "
J. W. Stoutjesdijk,	C. I.	Oude Delft 178.
J. J. Terwiel,	S. en W.I.	Torenstraat 2a.
F. C. Theling,	W.I.	Laan v. Meerdervoort 71B, den Haag.
J. W. Theyssen,	V.S.	Harddraverstr. 15 R'dam.
J. W. Thierry,	C. I.	v. Kinsbergenstr. 85b, den Haag.
J. W. C. Tichler,	W.I.IJk.	Bankastr. 4K, den Haag.
P. G. Tideman,	W.I.	Laan v. Meerdervoort 191 den Haag.
A. Tom Wzn.,	C. I.	Voorstraat.
C. L. Tondu,	V.S.	Gravendijkw. 295, R'dam.
H. G. A. Treep,	C. I.	Oostsingel 28.
R. W. v. d. Veen,	M.I.	Giststeeg 2.
W. L. A. v. d. Veen,	M.I.	"
H. W. J. Veldhuis,	W.I.	Oude Delft 162.
G. A. van Velthuyzen,	V.S.	
J. H. van Velzen,	W.I.	Haagweg 118.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
J. P. J. Verberne,	V.S.	den Haag.
H. Verhagen Jr,	M.I.	Pauwenstr. 5, R'dam.
J. Verkoren,	T.	Zoeterwoudschesingel 14, Leiden.
W. M. C. Vermast,	M.I.	François Valentijnstr. 103 den Haag.
H. L. Vernhout,	C. I.	Havenstraat 37a.
A. P. A. Vink,	C. I.	Straatweg 120, Hillegersberg.
K. A. Visser,	V.S.	Hugo de Grootstr. 108.
G. Vogelvanger,	V.S.	Hotel de Bolk.
J. van Vooren,	M.I.	Burgemeester Hoffmanpl. 31, Rotterdam.
A. A. de Vries,	T.	v. Speykstr. 32, d. Haag.
J. C. de Vries,	W.I.	Hoogstraat Schiedam.
W. de Vrind,	C. I.	Parkstraat 83, den Haag.
G. van der Waals,	C. I.	Proveniersplein 13, R'dam.
J. H. de Wal,	V.S.	Hooge Rijndijk, Leiden.
Th. F. Warffemius,	V.S.	Bagijnhof 76a.
J. F. Weinberg,	W.I.	Witte Singel 42, Leiden.
H. Th. Weissenborn,	W.I.	Franklinstraat 121, den Haag.
H. L. Welter,	T.	Chasséstraat 5, den Haag.
J. van der Werf,	C. I.	Havenstraat 39a.
Mej. E. van West,	T.	Balistraat 17, den Haag.
F. G. J. M. Wiegerinck,	C. I.	Nieuwstraat 9.
K. Wierda,	C. I.	
G. Wieringa,	T.	Jacob-Gerritstraat 17.
C. J. Witteveen,	C. I.	Zuiderstraat 98.
G. J. Wolbers,	W.I.	Coenderstraat 23.
C. W. J. Wolff,	W.I.	N. Binnenw. 334, R'dam.
Mej. Th. J. P. Wolff,	T.	N. Binnenw. 324, R'dam.
W. de Wolff,	W.I.	Saftlevenstr. 19, R'dam.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
C. B. Wouters,	B. I.	Prins Hendrikkade 50, Rotterdam.
Th. C. van Wijngaarden,	M.I.	Noordeinde 36.
E. M. v. d. Zijl,	T.	Laan Copesv.Cattenburgh 109, den Haag.
H. van Zijll,	B. I.	Choorstraat 39.

Totaal der ingeschrevenen

917

waarvan

Leden	van het D. S. C.	507.
Oud-Leden	„	112.
Niet-Leden	„	298.

VERKLARING DER AFKORTINGEN.

T.	=	Technoloog.
C. I.	„	Civiel-Ingenieur.
B. I.	„	Bouwkundig-Ingenieur.
W. I.	„	Werktuigkundig-Ingenieur.
S. I.	„	Scheepsbouwkundig-Ingenieur.
M. I.	„	Mijnen-Ingenieur.
V. S.	„	Verschillende Studievakken.

De graphische voorstelling op bladz. 378 geeft aan het aantal ingeschrevenen aan de Polytechnische School, voor Ingenieur of Technoloog over 1891—1902. Die voor enkele lessen zijn ingeschreven zijn niet hierin begrepen.

1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904

Overzicht van het aantal Corpsleden.

T. Technoloog.
C. Civiel Ingenieur.
B. Bouwkundig "
S. Scheepsbouwkundig "
W. Werktuigkundig "
M. Mijnen "

++++ Corpsleden.

1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904